

1921 aasta

Riigikohtu otsused

„Õiguse” väljaanne

Tartus 1922 a.

AR Fr. R. Kreutzwaldi
nim. ENSV Riiklik
Reamatukogu

Ar 912 B
Riigikogu

67-312

Riigikohtu üldkogu otsustes 1921. a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. §§	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Ajutine seaduste ja administratiivsete korralduste väljandmise ja väljakuulutamise kord. (R. T. № 1 — 1919 a.)		Vabariigi Val. poolt 8. VII. 1919 a. vastuvõetud täiendav määrus rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni kohta. (R. T. № 46 — 1919 a.)		Maa Kogukondliste kohustuste seadus. 466 148	
I peatükk 1		— 1		Põhiseadus. (R. T. №. 113/114 — 1920 a.)	
V peat. § 1 1				7 2	
V peat. §§ 2, 3 1		Balti Eraseadus.		83 148	
Ajutise Val. poolt 12. II. 19. vastuvõetud administratiivkohtukorra seadus. (R. T. № 10 — 1919.)		597 4		Sead. kogu I köide 2 jagu 5 raamat.	
1 1		597 p. 5 4		156 1	
2 1, 3		605 4		157 1	
10 3		610 4		Sõjaväe majandusseadus. (S. sead. kogu XX köide.)	
11 3		611 4		4 lisa 148	
21 3		883 4		Sõjaväe ülemjuhataja päevakäsk 5. sept. 1919 a. nr. 549.	
22 1, 3		884 4		— 148	
44 3		Eestimaa Talurahva Seadus 1816 a.		Sõjaväe ülemjuhataja päevakäsk 5. III. 1920 a. nr. 1164.	
Ajutise Val. poolt 25. II. 19. vastuvõetud määrus rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonidest ja peakom. rekvireerimise ja kahjude hindamise asjus. (R. T. № 14 — 1919 a.)		4 4		— 148	
— 1 *		126 4		Sõjaväe ülemjuhataja päevakäsk 5. III. 1920 a. nr. 1164.	
Ajutine määrus sõjaväe osade, asutuste, ohvitseeride ja sõjaväe ametnikkude korteri, kütte ja valgustuse asjus. (R. T. № 40 — 1919 a.)		155 4		— 148	
1 148		194 4		Tsiviil-kohtupidamise seadus.	
Asutava Kogu poolt 12. III. 1920 a. vastuvõetud seadus rekvireerimise ja kahjude hindam. komisjonide kohta. (R. T. № 41/42.)		Eestimaa Talurahva Seadus 1856 a.		186 3	
— 1		57—59 4		264 p. 4 3	
		Liivimaa Talurahva Seadus 1819 a.		269 p. 3 3	
		54 4		270 3	
		Liivimaa Talurahva Seadus 1849 a.		331 ¹ 3	
		18 4		792 p. 3 148	
		22 4		793 3	
		Liivimaa Talurahva Seadus 1860 a.		795 148	
		3 4		802 ¹ p. 1 3	
		101 4		893 148	
		Maaseadus. (R. T. № 79/80 — 1919 a.)		1291 148	
		1, täh. p. 2 4		1296 148	
		1 4			

Riigikohtu administratiiv-osakonna 1921 a. otsustes käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Adm. kohtu kord. (R. T. № 10 — 1919 a.)		Balti Erasead. III. k. 1864 a.		1 m. 1 p. 4	35, 31
2	5, 49, 57	559, 564, 556 }	61	2	31
4, 5	57	573, 597 p. 2 }	10	3	35
5	49	597 p. 5, 605 }	39	5	7
6	27, 57	610, 611, 612 }	22, 39	5 p. a.	62, 35
9	49, 61	637, 641	22	13	41
29	40	707	22	15 p. b.	62
		708, 871	10	17	14, 59
		883, 884	22	18	59
Ajut. admin. seadused. (R. T. № 1 — 1918 a.)		947, 951, 952	14	21 p. 4	12
— 56		2937	28	22	14, 59
		3066, 3067	39	28	31
		4086		Maaref. teost. määrused. (R. T. № 16/17 — 1920 a.)	
Ajut. seaduste ja adm. korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord. (R. T. № 1 — 1919 a.)		Eesti Vabariigi Valitsuse ajutine kord. (R. T. № 44 — 1919 a.)		2, 6	7
sead. № 1 ja 2 23		1	31	17, 19, 20)	41
		9, 11, 15	51	34, 36)	59
		17	27	37	30
Ajut. seadus valla ja maakonna omavalitsuste sisetulekute väljaminekute eelarvete ja aruannete kohta. (R. T. № 18/19 — 1920 a.)		Eestimaa koolivalitsuse ajutine korraldus. (R. T. № 6 — 1918 a.)		38	13
2 24		— 40		39	30, 52, 59
9 19		Liivi Talurahvaseadus. 1860 a.		65	12, 52
19 24		101 10		68	52
57, 61 25, 49, 50		210 14		69	9, 12, 52
		Linna seadus.		70	12, 52
Avalik. algkoolide seadus. (R. T. № 75/76 — 1920 a.)		2-se lisa 51		71	52
4, 6, 7 40		63, 8) 22		72	9, 52
18 28		7, 11) 33		73	52
33 40		71, 72 16		74	12, 9, 30, 52
		123 58		75	8, 30
Sead. Aktsia pankade kohalikkude osak. likvideerimise kohta. (R. T. № 55/56 — 1920 a.)		137 51		79	62
— 47		144 51		124—130	
Seadus Aktsia seltside kohta. (R. T. № 55/56 — 1920 a.)		Linna koolivalitsuse ajutine korraldus (R. T. № 10 — 1918 a.)		Määrus müüdi korra kohta. (R. T. № 47. — 1919 a.)	
3, 7 60		— 40		— 51	
		Maaseadus. (R. T. № 79/80 — 1919 a.)		Omaavalitsuste aj. järevalve seadus. (R. T. № 78 — 1919 a.)	
Balti Eraseadus. (1849. a. v.)		1 10, 61, 62, 39		4 23, 50, 34	
18, 22 10		1 m. 1 p. 2 10		5 34	
		1 m. 1 61		6 50	
				14 63	
				Obligatsiooni maksude kõrgendamise kohta käiv seadus № 268. (R. T. № 137/138 — 1920 a.)	
				— 56	

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Seadus piirituse valmistamise kohta. (R. T. № 16 — 1919 a.) — 61		Tempelmaksu seadus. (Veneaegne) 37, 54 20		V. S. K. III k. 176 p. 6 17	
Põhiseadus. (R. T. № 113/114 — 1920 a.) 11 57 38 55		Tempeltariif. (R. T. № 71/72 — 1920) ja (Verordnungsblatt № 21 — 1918.) 6/23 43 22/29 45 zif. 245 56		V. S. K. III k. 167-me lisa 37 167 lisa § 1 } p. 1 ja 2 } 38 574, 575 37	
Politsei korraldus. (R. T. № 4/5 — 1820 a.) 5, 9 32 37 15		Töö- ja Hoolekande ministri seletus kaerte eest hoolitsemise asjas. (R. T. № 61/62 — 1919 a.) 1, 2 28		V. S. K. V. k. Aktsiisi seadustik. 309—319 } 334—347 } 61 598, 626 26	
Riigikohtu seadus. (R. T. № 82/83 — 1919 a.) 12 29 17 16, 17		Vallakogukonna seadus. 1866 a. 11 p. a. 36 30 63		V. S. K. V k. Otsekoheste maksude sead. 453 p. 6 lit. V 21, 53 453 p. 26 61 453 p. 27 54 594—597 49	
Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni sead. (R. T. № 26/27 — 1920 a.) 2, 3 17		Vene Ajut. Valits. määrus 12. VII. 1917 a. kinnisvade võõrandamise lubade kohta. (Собр. Узак. и Расп. Прав. № 189) — 6		V. S. K. V k. Kreposti maksu seadustik. (R. T. № 68/68 1920 a.) 254 46	
Seadus riigiametnikkude ja teenijate ametist vabas- tamise kohta. (R. T. № 3 — 1921 a.) 1 38		Valimisseadus. (R. T. № 147/148 — 1920.) 34 48		V. S. K. VIII k. II j. Arve seadustik. 394 20, 29	
Seisuste kaotamise seadus. (R. T. № 129/130 — 1920 a.) — 19		Määrus Viljandi eeslinna ühendamise asjas linnaga. (R. T. № 19 — 1919 a.) 3 6		V. S. K. VIII k. Obroki seadustik. 24, 27—36, } 40—42, 72— } 62 80	
Seadus 5. okti. 1906 a. Собр. Узак. и Расп. Прав. № 237 ст. 1700.) — 19		Õpetajate palga seadus. (R. T. № 41 — 1921 a.) 9 m. 4 55		V. S. K. VIII k. I j. Baltimaade riigimõisate valitsemise seadus. 5-da lisa, 79, } 80, 82 } 62	
Tempelmaksu määrused. (Verordnungsblatt № 28 — 1918 a.) 5 20		Õigeusu kiriku seadus. (R. T. № 28/29 — 1919 a.) 68 57		V. S. K. XII k. (1906 a.) Trahteri maksu seadus. 21—36, } 41—48 } 49	
Tempeltariifi muutmise seadus. (R. T. № 14/15 — 1920 a.) 5 42		V. S. K. I k. Senati as. seadus. (1917 a.) 2, 22 p. 3 16 76 p. 10 17 155 p. 1—7 18 156 p. 1 18		V. S. K. XII k. I j. Ehitus seadustik. 181 22	
Tempelmaksu seaduse juhatuskiri. 21 44					

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
V. S. K. XIII k. Hoolek. seadustik.		V. S. K. XIV k. (1916 a.) Heakorra ja julgeoleku seadustik.		V. S. K. XVI k. Ts. kp. seadus.	
11, 114, 156, 163-me märk } 585 700 ~703	28 19 28	365	11	1, 2 9, 10	5 57
XIII k. Rahva Toitlus-varustus kindlustamise seadustik.		V. S. K. XIV k. (1916 a.) Makonna maksu seadustik.		XVI k. Kroonu vastu vaidlemata sissenõudmiste seadustik.	
100—110	46	263 p. 4, 278, 280, 296	51	1	58

Riigikohtu kriminaal-osakonna otsustes 1921 a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Kohtute Asut. sead.	Rahukohtu-Nuhtlussead.		
5 119, 144, 147	6 119, 134	336	136
151 137	11 119, 134	371—373	128
	14 ¹ 134	388	147
Nuhtlussead.	18 144	395	147
9 117	20 144	625	147
13 117	136 144	626	147
14 147	142 135, 129	642	147
19 142	145 135	687	146
114 117	154 133	959	137
121 147	169 133	1125 ²	145
124 147	171 p. 1 141	1130, 1131	145
133 j II 142	173 126, 117	1132	145
134 p. 1 124	174 p. 2 140, 141	1134—1137	145
135 142	175 p. 1 134	1139	145
136 124	175 p. 4 140	1140—1142	145
139 124	177 128, 140	1148	145
140 142		1188	145
150 142	Kriminaal kohtupid. sead.	1190	145
289 146	6 122		
294 117	7 122	Sõja-kohtupid. seadus.	
1455 143	12 144	4 139	
1458 143	44 125	404 140	
1466 143	112 136	459 138	
1484 p. 2 143	118 137	782 138	
1668 117	119 127	830 140	
1688 117	122 122	832 140	
	138 131	890 140	
	159 132	895 139	
Uus-nuhtlussead.	160 132	896 117	
59 139	168 118, 119	931 117	
531 144	182 137	950 140	
532 p. 3 144	198 122	1041 139	
	259 128		

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Sõja-Nuhtlusseadus.		As. Kogu poolt 27. 4. 20 a.		Uue Krim. kodeksi 28 pea-	
77	142	vastuv. seadus piirituse ja		tüki maksmapanemise sea-	
80	124	viinamüügi kohta.		dus 11. apr. 1920 a. № 186.	
81	124	(R. T. № 65/66).		(R. T. № 59/60.)	
83	142	139		— 144	
89	124	Maanõukogu otsus 15/28.		Vab. Val. määrus 19. I.	
89 lõpp	142	nov. 1917 a.		1920 a. hangeldamise ja	
895	117	146		liigkasuvõtmise kohta.	
Aktiisiseadus.		Piiritusaktiisi seadus.		(R. T. № 14/15 — 1920 a.)	
488 ja järg.	139	(R. T. № 141/142 20 a.)		18 130	
1131	120	139		V. V. määrus 7. 12. 1918 a.	
1200	121	Rahaministeeriumi määru-		viinapõletamise kohta.	
Tolliseadus.		sed 30. 6. 20 a. piirituse ja		(R. T. № 7 — 1918 a.)	
761	139	viinamüügi kohta isikl. tar-		— 139	
779 lisa	139	vitamiseks.		V. V. määrus 11. VI. 1919 a.	
1043	139	(R. T. № 101/102).		piirituse väljaveo kohta.	
1046 p. 1 lit. b	139	139		(R. T. № 39.)	
1054	139	Sõjavägede Val. määrustik.		— 139	
1064	139	(Sead. ja määr. kogu 5. nov. 1915 a.		V. V. määrus 21. 3. 1920 a.	
1070	139	№ 317 § 2348.)		(R. T. № 47/48.)	
Tsiviil-kohtupid. seadus.		17 139		— 139	
45—50	125	29 139		S. kogu II köide — Kub. as.	
247—248	125	29 ¹ 139		23 lisa 139	
Ajutise Val. seadus 11. III.		Tubakamaksuseadus 10. IV.			
1919 a. piirituse valmista-		1920 a.			
mise kohta.		(R. T. № 65/66.)			
(R. T. № 16 — 1919 a.)		93—96 145			
139					

Riigikohtu tsiviil-osakonna 1921 a. otsustes käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Balti Eraseadus.	1819	114	3660	78	
8	64	2061	102	3872	100
360	96	2632	105	4053	75
564	88	2681	91	4054	} 68
698	100	2941	83	4055	
714	} 79	2952	92	4104	} 81
715		3015	97	4105	
771	94	3070	64	4109	72
855	93	3104	86	4116	108
919	93	3121	103	4118	65
979	87	3213	97	4128	101
979 märk. 1	87	3215	} 70	4239	90
1051	87	3221		4364	83
1213	} 91	3320	78	4590	111
1714		3438	90		

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Tsiviil-kohtupidamise seadus.		Liivi Talurahva seadus.		Veikemaapidajate rendilepingute pikendamise määr. (Asut. Kogu poolt 16. III. 1920 a. vastuvõetud.)	
39	76	114	92, 94	—	74
64	71, 88	223	92, 94		
65	88	973	84, 99		
87	115	985	75		
102	69	994	106		
109 ^a —109 ^b	80	1006	84, 99		
128 ^a	109	1013	102		
163	108	Eesti Talurahva seadus.		1920 a. 16. märtsi seadus.	
164 ^b p. 1	116	445	} 67	Viinapõletajate rendiõiguse kaotamise kohta.	
256	} 104	467		(R. T. № 43/44 1920 a.)	
260			1067	91	—
309—311	66	Notarialseadus.		Tallinna linnavalitsuse instruksioon 25. nov. 1895 a.	
366 ¹	85	352	97	74	113
409	95	352 p. 4	105		
764	116	Metsaseadus.		Haagi 29. VII. 1899 a.	
798	108	62	107	II konventsion.	
868—873	80	Linnaseadus		56	72
875	89	7	} 72		
1801	73	21			
1806	} 10				
1810					

N° 1.

ÜLDKOGU.

3. märtsil 1921 a.

Kohtuministeeriumi ettepanek seletada, kas on Vabariigi Valitsusel õigus rekvireerimise peakomisjoni otsuseid tühistada ja muuta.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Kohtuminister on K. As. S. § 259¹ põhjal Riigikohtule seletuse andmiseks üldkogus järgmise küsimuse ette pannud: Kas on Vabariigi Valitsusel ja siseministril õigus rekvireerimise peakomisjoni otsuseid tühistada ja muuta?

Ettepanud küsimuse lahendamist peab kohtuminister tarviliseks järgmiste asjaolude pärast: Rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonid ja peakomisjon on asutatud A. V. määrusega 25./II 1919 a. (R. T. nr. 14), missuguse määrusega on maksma pandud ka asjaajamise kord neis asutustes; samade asjaolude üle on V. V. 8./VII 1919 a. (R. T. nr. 46) täiendava määruse välja annud. — Seadusega 12./III 1920 a. (R. T. nr. 41/42, sead. nr. 121) on Asutav Kogu rekvireerimise ja kahjude hindamise kohalikkude komisjonide arvus ja koosseisus muudatusi teinud ja muu seas seletanud (§ 5), et kõik komisjonid alluvad Siseministeeriumile.

Kui Vabariigi Valitsusele teatavaks sai, et rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjon sagedasti vildakuid otsuseid teeb ja siseministri sellekohaste korralduste alla ennast ei taha painutada, toetudes 25./II 1919 a. määruse § 29 peale, mis ebaõnnestanud redaktsiooni tõttu arvamisele lubab tulla, nagu oleksid peakomisjoni otsused ka siseministri suhtes lõpulikud, — siis otsustas Valitsus 21. mail 1920 a. seletada, et rekvireerimise peakomisjon allub siseministrile ja ei või tema määruste vastu talitada. Toetudes sellele otsusele on siseminister mõned rekvireerimise peakomisjoni otsused tühistanud; siseministri ühe seesuguse korralduse peale on administratiiv-kohtusse kaevatud ja administratiiv-kohus on 29. oktoobril 1920 a. seisukohale asunud, et seaduse järele siseministril õigust ei ole peakomisjoni otsuseid muuta ning et neid otsuseid võib tühistada ainult administratiiv-kohus.

Ettepanud küsimuse lahendamisele asudes ja prokuröri arvamist ära kuu- lates, leiab Riigikohtu üldkoosolek, et rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonide ja peakomisjoni kohta käivate korralduste 25./II 1919 a. (R. T. nr. 14), 8./VII 1919 a. (R. T. nr. 46) ja 12./III 1920 a. (R. T. nr. 41/42) antud seaduse arvustusel ja iseloomustamisel tuleb silmas pidada järgmist. Rekvireerimine ja kahjude

hindamine sõja korral on niivõrd tähtis ettevõtte riigi elus kui ka tema üksikute asutuste ja kodanikkude olukorras, puudutab sedavõrd avalikõiguslisi norme ja muudab eraõiguslisi vaheskordi, et selle korraldamine mõeldav on ainult seadusandlike aktide läbi, nagu see on ette nähtud ajutiste seaduste ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise korra seaduse I peatüki algusel (R. T. 1919 a. nr. 1, seadus nr. 1), mitte aga administratiivsete korralduste teel, mille sihiks on sama seaduse II peatüki alguse järele seaduste maksmapanemine, nende kokkukõllasse viimine mitmesuguste elunähtustega ja spetsialiseerimine, ilma et selle läbi muu seas eraõiguslisi vaheskordi rikutaks. Kui aga Ajutise Valitsuse korraldus 25./II 1919 a. (R. T. nr. 14) rekvireerimise asjus välja kuulutati „Riigi Teatajas“ teises osas, mis on määratud 1919 a. nr. 1 seaduse V peatüki § 3 põhjal muu seas administratiivsete korralduste trükkimiseks, siis ei või sellepärast mitte oletada, et Ajutine Valitsus sellega oleks tahtnud toonitada selle määruse kui administratiivse korralduse iseloomu; loomulikum ja asjakohasem on arvata, et Ajutine Valitsus, kes ühtlasi ka seadusandliku võimu kandja oli, ei teinud kindlat vahet oma seadusandlike ja administratiivsete aktide vahel; selle olukorra seletuseks peab tähelepanu juhtima § 2 peale sealsamas, milles ette on nähtud, et niikaua kui Eesti Ajutine Valitsus ühtlasi ka seadusandliku võimu kandja on, käivad tema poolt väljaantavad administratiivsed korraldused ja määrused sedasama teed, mis on ette nähtud seadusandlike aktide jaoks. Silmapaistev on selles suhtes asjaolu, et samas Riigi Teataja numbris (R. T. nr. 14 — 1919 a.), mille II jaos välja kuulutati 25./II 1919 a. üldine määrus rekvireerimise asjus, ära trükiti otsekohe selle määruse ees I jaos ja seadusandlikus korras nr. 35 all Ajutise Valitsuse poolt 28./II vastuvõetud määrus ümmarguse, ruut- ja laia raua rekvireerimise kohta, mille ulatust muidugi ei või võrreldagi üldise rekvireerimise määrusega. Kui siiski ainult vormilisest küljest vaadata 1919 a. 25./II määruse peale rekvireerimise asjus, siis tuleb ta administratiivseks korralduseks tunnistada. Kahtluseta administratiivse korralduse iseloomu kannab täiendav määrus 8./VII 1919 a. (R. T. nr. 46), mille Vabariigi Valitsus välja andis juba Asutava Kogu kui seadusandliku võimu kandja tegevuse ajal. Selle järele ilmub 12./III 1920 a. (R. T. nr. 41/42, seadus nr. 121) Asutava Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt vastuvõetud seadus rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonide kohta, mida Riigi Teatajas esimesel kohal välja kuulutati ja mille seadusandliku akti iseloom väljaspool iga kahtlust seisab. Selle seadusega kaotati jaolt ära 1919 a. 25./II määrused, nimelt §§ 3, 4, 5 ja 21, nende asemele uusi korraldusi pannes. Muu seas kaotati ära endised komisjonid, peale peakomisjoni, nende asemele uusi sisse seades (1920 a. seadus nr. 121, § 1), tehti määrus komisjonide asjaajamise kohta (§ 2) ja korraldati peakomisjoni kui ka kohalikkude komisjonide alluvust Siseministeriumile. Nõnda on esialgsed administratiivsed korraldused, vastavalt oma sisulisele tähtsusele, pärastise seadusandliku aktiga lahutamata seotud ja seega selle akti osadeks saanud, nõnda et (pärast 1920 a. nr. 121 seaduse ilmunist) kõige kolme rekvireerimise ja kahjude hindamise asjus ilmunud korralduse peale tuleb vaadata kui ühise seaduse peale, mille täitmine on kohustav kõikidele riigi asutustele ja riigikodanikkudele.

Sisuliselt korraldab 1919 a. 24./II määrus, peatükk III § 25 p. 1, et rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjoni ülesandeks on kaebuste lõpulik otsustamine, mis on tõstetud kohalikkude komisjonide peale; kokkukõllega sellega määrab § 29 (sealsamas), et peakomisjoni otsused on lõpulikud. Ei või ole-

tada, et § 29 oleks ebaõnnestanult redigeeritud, sest tema kordab § 25 p. 1 väljendatud põhimõtet täitsa selgesti ja arusaadavalt. On aga peakomisjoni otsused lõpulikud, siis ei või neid Vabariigi Valitsus ja siseminister mitte tühistada või muuta, sest vastasel korral ei oleks need otsused mitte lõpulikud. Kui administratiivsete organide suhtes lõpulikke otsuseid võib neid tühistada või muuta ainult administratiiv-kohus Ajutise Valitsuse poolt 12./II 1919 a. vastuvõetud Administratiiv-kohtu Korra Seaduse (R. T. nr. 10, seadus nr. 23) § 1, 2 ja 22 põhjal. Siinjuures peab tähendama, et 1919 a. 8./VII (R. T. nr. 46) täiendava määruse põhjal rekvireerimist on õigus nõuda kõikidel ministeeriumidel, nende hulgas ka siseministril; kui oletada, et siseminister peakomisjoni otsuseid võib tühistada ja muuta, siis oleks ta kõikidel tema nõudel toimepandud rekvireerimistel ise otsuse tegija omas asjas, mis ei vastaks 1919. a. 25./II määruse mõttele ja peale selle laseks järeldada, nagu ei oleks siseministrile sellekohase seaduse täitmine mitte kohustav.

1920. a. 12./III seaduse § 5, milles määratakse, et rekvireerimise peakomisjon ja kohalikud komisjonid alluvad siseministrile, ei muuda 1919. a. 25./II määruse § 25 p. 1 ja § 29 mõtet ega seisa nendega vastolus: Siseministril on rekvireerimise komisjonide, samuti kui muude temale alluvate asutuste kohta kõik Sead. Kogu I köite 2. jao 5 raamatu § 156 ja 157 ettenähtud õigused ja võim, nagu nimelt: sundida temale alluvaid asutusi ja isikuid seaduste ja korralduste täitmisele ja selles suhtes riigiametnikke ametisse nimetada ja ametist taandada, vastavate seaduste põhjal; valvata kõikide temale alluvate asutuste ja isikute tegevuse üle, neid vastutusele võtta nende tegevuse ehk korratu tegevuse korral; neid kõrvaldada ametist ja kohtu alla anda tähtsate kuritööde eest; lahendada maksvate seaduste ja korralduste põhjal kõiki täitmisel ettetulevaid raskusi, seaduste ja määruste teostamiseks tarvilikke korraldusi teha, kui need on kinnitatud ja ministrile täita antud.

See kõik ei tee võimatuks komisjonide iseseisvat töötamist seaduse poolt ettekirjutatud piirides.

Lõpuks peab tähendama, et 1919. a. nr. 1 seaduse V peatüki § 1 põhjal ka administratiivsed korraldused, samuti nagu seadusandlikud aktid peale nende avaldamist Riigi Teatajas, astuvad seaduslikku jõusse, järjekult tulevad nad niikaua, kui neid ei muudeta, täita samal alusel kui seadused.

Kõigil eeltoodud põhjustel tegi Riigikohus Kohtuministeeriumi poolt ülesseatud küsimuse kohta **otsuseks**: seletada, et ettepanud küsimuse peale on vastus eitav.

№ 2.

U L D K O G U.

5. aprillil 1921. a.

Kohtuministri seletuspärimine, kas võib Põhiseaduse § 7 järele kaitseväelistele aumärke anda sõja ajal kordasaadetud teenete eest ka veel pärast sõja lõppu ja kas samadel tingimustel, mil oma aumärke antakse, on lubatud ka võõras-telt riikidelt aumärke vastu võtta?

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kohtuminister palub kirjaga 22. märtsist 1921. a. nr. 982 all Vabariigi Valitsuse ülesandel ja K. A. S. § 259¹ põhjal Riigikohtu seletada: 1) kuidas tuleb Põhiseaduse § 7 esimest lauset mõista, kas niiviisi, et kaitseväelistele võidakse autähti ja aumärke anda ainult sõja ajal, s. t. sõja kuulutamise päevast alates kuni rahutegemise päevani, selle peale vaatamata, missuguste või mil ajal korda saadetud tegude eest autasu annetakse, ehk aga niiviisi, et autähti ja aumärke võidakse annutada kaitseväelistele ainult sõja ajal kordasaadetud vägitegude ja teenete eest, kuna autasu väljaandmine (hindamine, määramine ja kätteandmine) tehnilistel põhjustel ka peale sõja lõppu lubatav on; 2) kuidas tuleb sama paragrahvi teist lauset mõista, kas niiviisi, et võõraste riikide autähti ja aumärke on kõigil Eesti kodanikkudel, ilma erandita, keelatud vastu võtta, või niiviisi, et nende aumärkide suhtes on tehtud jällegi erand kaitseväeliste kasuks esimeses lauses ettenähtud tingimustel?

Nende küsimuste ülestõstmiseks on põhjust annud järgmine asjaolu: Kirjaga 22./II/1921. nr. 2477 teatas Latvia välisminister meie välisministrile, et Latvia sõjaväelise ordu „Latchplēsis'e“ nõukogu on 21./II/1921 otsustanud annutada selle ordu aumärke mõnele Eesti sõjaväelisele, juurdelisatud nimekirja järele, ning palub teatada, kas meie Valitsus lubab seda annetamist. Selle peale on 18. märtsil s. a. Vabariigi Valitsus, kelle keskel nähtavasti meie Põhiseaduse § 7 mitmeviisilist seletamist käesolevas küsimuses on võimalikuks peetud, otsustanud Kohtuministrile ülesandeks teha Riigikohtult ülealnimetatud küsimuste kohta seletust nõutada, et selle järele võimalik oleks oma korraldusi ses asjas õiges sihtjoones teha.

Kohtuministri arvamine asja kohta on järgmine: Põhiseaduse § 7-da paragrahvi esimese lausega on autähtede ja aumärkide annetamine Eesti kodanikkudele üleüldse ära keelatud ja erand tehtud ainult kaitseväeliste suhtes sõja ajal; kindlasti võib sellest järeldada, et autähtedega kroonida on lubatud ainult kaitseväeliste sõjaaegseid vägitegusid ja teeneid, kuna autähe väljaandmise aeg hoopis kõrvalise tähtsusega on, ja see võib sündida ka peale sõja lõppu. Näituseks, mõni kaitseväeline saadab veel viimasel sõja silmapilgul niisuguse teo korda, mis temale sellekohaste määruste järele õiguse annab autähe saamiseks; selle teo selgitamine, hindamine, autasu määramine ja kätteandmine ei sünni aga tehnilistel põhjustel mitte nii kiiresti ning siin oleks ülekohtune ütelda, et tema seesuguste temast mitte ärarippuvate takistuste pärast ärateenitud autasust peaks ilma jääma. — Sama paragrahvi teine lause algab sõnaga „samuti“; kui oletada, et sellel sõ-

nal on ainult lause ilustamise tähendus, siis peab ütlema, et võõraste riikide aumärkide vastuvõtmine on kõikidele Eesti kodanikkudele ilma erandita keelatud; kui aga oletada, et sõna „samuti“ tähendab siin sedasama, mis „sama erandiga“ ehk „samadel tingimustel“, siis võib järeldada, et keelust, võõrastelt riikidelt aumärke vastu võtta, on jällegi erand tehtud kaitseväeliste kasuks nende poolt sõja ajal korrasaadetud tegude eest. Viimane oletus näib õigem olevat. On nimelt mõeldav, et kaitseväelised, saates korda vägitegusid oma kodumaa kaitsmisel, samu vägitegusid samal ajal ka naaberriikide kaitseks korda saadavad ja sellega ka nende silmis tänu ning autasu ära teenivad. Sellepärast ei võiks Põhiseadusel põhimõttelikult midagi olla võõraste riikide aumärkide vastu, kui ta juba kord omi lubab anda; muidugi ei tohita nende aumärkide andmise teel meil keelatud seisuslisi vaheseinu ellu kutsuda.

Ettepanud küsimusi Põhiseaduse § 7 seletamise kohta Riigikohtu üldkogus harutusele võttes, prokuröri k. t. arvamist asja kohta ära kuulates ja leides, et Kohtuministri seisukoht, nagu ta seda oma kirjas 22./III/1921 a. on avaldanud, õige ja põhiseaduse § 7 mõttega kokku käib, otsustati seletada, et Riigikohus on kohtuministri arvamiseiga käesolevas küsimuses ühel nõul.

Nõ 3.

ÜLDKOGU.

7. juunil 1921.

Riigikohtu esimehe ettepanek, lahendada küsimust: kuidas tuleb toimetada kaebustega administratiiv-asjus, mis on antud ilma kaevatava otsuse, korralduse ehk määruseta ehk vastavat ärakirja ette panemata ja seletust andmata, mispärast seda ei ole tehtud?

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Selle küsimuse harutusele asudes ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtu üldkogu, et Ajutise Valitsuse poolt 12./II/1919 a. (R. T. nr. 10 — 1919 a.) vastuvõetud Administratiiv-kohtu Korra Seaduse § 11 põhjal tuleb ligi panna administratiiv-kohtule sisseantavale protestile ehk kaebusele muu seas selle otsusemääruse ehk korralduse ärakirja, mille vastu protest ehk kaebus tõstetud. Ei ole kaebajal mitte võimalik seda teha, siis peab ta kaebuskirjas puuduva otsuse, määruse ehk korralduse sisu ära seletama, ühes põhjuste äratähendamisega, mispärast tal mitte võimalik ei ole neid ette panna ja kus need tokumendid leiduvad. Et osutatud Administratiiv-kohtu Korra Seaduse § 11 ära ei tähenda tagajärgi, mis tekitab selle seaduse paragrahvi määruste mitteläitmise korral, siis tuleb sama seaduse § 44 põhjal ülesseatud küsimust lahendada Tsiviil-kohtupidamise Seaduse määruste põhjal. Selles suhtes tuleb ära kaaluda järgmist:

1) Kas võib kohaldust leida Ts. Kp. S. § 802¹ p. 1, mille põhjal Senati Kassatsioonidepartemangu tulnud palved ja kaebused vaadatakse esialgselt korral-

daval koosolekul selleks otstarbeks, et kõrvaldada neist niisuguseid, mille ettetoomisel on rikutud vormilised seaduse nõuded. Selle kohta peab tähendama, et Ts. Kp. S. § 802¹ p. 1 korraldab asja käiku kassatsioonikohtu korras, kes harutab asja kitsastes sama seaduse § 186 ja 793 ettenähtud piirides; § 802¹ määruse kohaldamine administratiiv-kohtu suhtes looks sama kohtu võimu ja alluvuse piiridele mitte vastavat kitsendust vastolus administratiiv-kohtu korra § 2 ettenähtud administratiiv-kohtu ülesandega, lahendada proteste ja kaebusi valitsuse ja omavalitsuse asutuste ja ametlike isikute tegevuse, otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku vastu, kui selles avaldub maksvate seaduste ehk seadusejõuliste kohuslike määruste rikkumine, nende poolt ettekirjutatud kohuste täitmata jätmine ehk põhjendamata viivitus, — ning vastolus sama seaduse § 21 ja 22-ga, mille põhjal administratiiv-kohus oma eeltähendatud laiaulatusliste ülesannete täitmisel, harutades asja sisuliselt, ei ole piiratud ainult asjaosalistelt ettetoodud tõendustega ja faktiliste andmetega, vaid võib oma otsuses puudutada ka asju, mida pooled oma nõuetes sugugi pole nimetanud.

Neil põhjustel on Riigikohus arvamisel, et Ts. Kp. S. § 802¹ p. 1-se kassatsiooni kohtule kohustavad määrused Administratiiv-kohtu Korra Seaduse § 11 nõuete mittetäitmisel kohaldatavad ei ole.

2) Selle järele tuleb ülesseatud küsimuse lahenduseks pöörata nende Ts. Kp. S. määruste poole, mis on ettenähtud asja sisuliselt otsustavatele, s. o. I ja II astme kohtutele; sellele mõttele juhib juba väliselt Administratiiv-kohtu Korra Seaduse § 11 ja Ts. Kp. S. § 264 p. 4 sisuline kokkukõla, millest peab järeldama, et mõlemad kohtud, asja sisuliselt harutades ühe ja samasuguse üldise seaduse põhjal dokumentide ettepanemise suhtes, ka üksikasjaliselt kohaldavad üksteise kohta ettenähtud määrusi. Sellest seisukohast välja minnes tekib küsimus, kas ei tuleks kohaldada Ts. Kp. S. § 331¹, mille järele asjaosaline igal protsessi seisukorral õigustatud on tõendusi ja nende hulgas tokumente ette panema ja teatavatel kordadel ainult hilisest ettepanekust tekkinud kulud kannab, nõnda et asjakäik ise selle läbi ei kannata, s. t. on asjaosaline tokumendi ette panemata jätnud ilma põhjusi ära seletamata, siis antakse asjale käik ja otsustatakse asi ilma tokumendita, seda aga arvesse võttes, kui ta ka pärast kuni otsuse tegemiseni ette tuuakse. — See suguse vaatega ei või nõus olla, sest et see oleks otseskooheses vastolus Adm. K. K. § 11 mõtte ja isegi välise tekstiga, mille järele kaevatav otsus ehk selle ärakiri „tuleb“ kaebusele ligi panna, ning kui see võimatu, siis „peab“ selle põhjused ära tähendama; mööda minnes nendest seaduse nõuetest, tuleks üleauruseks tunnistada seadust ennast, mis viiks mõttetusele. Ei või ka nõuda, et kohus ise puuduva tokumendi välja nõuaks, sest kuigi administratiiv-kohus õigustatud on oma äranägemise järele tõendusi nõutama, ei ole ta kunagi kohustatud seadusest asjaosaliste peale pandud kohuseid täitma.

3) Kõige eelmineva põhjal jõuab Riigikohus arvamisele, et ülesseatud küsimuse lahendamise aluseks tuleb võtta Ts. Kp. S. § 269 p. 3, kuigi siin räägitakse sisseantavas palves nimetatud lisadest, ja § 270, millede põhjal palvekiri jäetakse seisima kohtu eesistuja ehk tema ettepanekul korraldava koosoleku poolt, kuni puuduvate tokumentide ehk teadete saamiseni palujalt, kellele nende ettetoomiseks seitsmepäevane tähtaeg määratakse ühes mittetäitmise tagajärgede äratähdusega ja kellele tema vastavate kohuste täitmatajätmise korral palvekiri tagasi saadetakse. See vaade leiab kinnitust Adm. K. K. § 10 ja 11 nõuetes, mille järele

kohtule antud protestides ja kaebustes peab täpisealt ära tähendatama, mida just nõutakse (§ 10 p 5), ja selle seaduse korraline ja viivituseeta täitmine oleneb kaevatava otsuse, määruse ehk korralduse ettepanekust või selle sisu äraseletamisest, ühes mitteehtpanemise põhjuste ja dokumentide leiukoha äratähendamisega, kusjuures kõrvalduvad kaebused kuulujuttude põhjal ja teadmata kelle peale.

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus seletada, et kaebustega administratiiv-asjus ilma kaevatava otsuse, korralduse ehk määrusega ehk selle ära kirja ettepanemata ja seletust andmata, mispärast seda ei ole tehtud, tuleb toimetada Ts. Kp. S. sead. § 269 p. 3 ja § 270 järele.

№ 4.

Ü L D K O G U.

12. oktoobril, 1921.

Kohtuministerlumi seletuse pärimine rüütlimõisa omanikkude päralt olevate talukohtade võõrandamise kohta.

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago).

Kohtuminister on 25. juunil s. a. nr. 1360 all Riigikohtu poole pööranud teadaandega, et maaseaduse § 1 tähenduse punkt 2 käsitamisel on mõned kinnistusjaoskonnad üksteisest lahkuminevale praktikale kaldunud: Tallinn-Haapsalu kinnistusjaoskonna ülem mõistvat teda nii, et maaseadusega riigile võõrandatuks tuleb lugeda iga talukohta, mille omanikul kuskil Eesti Maaseaduse maksvuse piirkonnas rüütlimõis on, ja loeb tarviliseks iga maatüki võõrandaja kohta selgusele jõuda, kas tema ei ole mitte mõne Eesti Vabariigi piirides oleva rüütlimõisa omanik; Tartu-Võru kinnistusjaoskonna ülem mõistab, nagu juurdelisatud, kohtuministrile 17. juunil s. a. saadetud teadaandest nr. 1431 näha, Maaseaduse § 1 tähenduse teises punktis mainitud „rüütlimõisa omaniku“ all ainult selle rüütlimõisa omanikku, mille küljest kahtlusealune maatükk omal ajal on eraldatud, järjekult arvavat tema, et talukoht ei kuulu mitte võõrandamise alla, kui tema omanikuks on, näituseks, naabervallas oleva rüütlimõisa omanik. Kohtuminister palub Kohtu-As. Sead. § 259¹ naaldudes Riigikohtult seletust, missuguseid rüütlimõisaid on Maaseaduse § 1 tähenduse 2 punktis mõeldud, ja lisab juurde, et tema arvab Tallinna-Haapsalu kinnistusjaoskonna seisukoha õigemaks.

Prokuröri k. t. arvamisti ära kuulates leidis Riigikohtu üldkogu, et Maaseaduse esimene paragraf määrab, et „riikliku maatagavara loomiseks võõrandatakse riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse § 597 tähendatud, ühes kõigi nende päraltolemistega“ kuna selle paragrahvi tähenduses üles loetakse, missugused maad võõrandamise alla ei käi; nimelt ei käi võõrandamise alla peale linnade, maakondade, valdade ja heategevate ning teadusliste asutuste mõisate ja maade ja surnuaedade ja kirikute ning kloostrite aluse pinna — ühes tarviliku õuemaaga — punkt 2 järele „maatükid (Land-

stellen, Balti Eraseaduse § 597 punkt 5), kui nad ei ole rüütlimõisa omanikkude päralt*. Riigikohus peatas küsimuse peal, mida tuleb mõista maatüki all, millest osutatud seaduses jutt on, ja kas seadus üksikute maatükkide vahel nende asukoha järele mingit vahet teeb, nagu seda teeb Tartu-Võru kinnitusjaoskonna ülem. Esimest küsimust on Riigikohtu administratiiv-osakond seletanud Hoyningen-Huene voliniku vann. adv. Max Bocki kaebuse asjas Põllutöoministeeriumi otsuse peale Pikasilla ja Raudsepa talukohtade võõrandamise asjas; need talukohad olid ühest teisest, varemalt Emmaste mõisa küljest äraeraldatud maakohast „Kuriste“ välja aetud ja Hoyningen-Huene nime peale kantud; et Hoyningen-Huene rüütlimõisa omanik oli, oli Põllutöoministeerium need talukohad Maaseaduse põhjal riigistatuks tunnistanud. Hoyningen-Huene voliniku vann. adv. Bocki kaebust mööda ei pidanud säärased talud riigistamise alla langema, sest et Maaseadus on kahest Balti Eraseaduse § 597 p. 5-das tarvitud oskusnimetusest, „Landstellen“ ja „Gutsabteilungen“, ainult esimesi, Landstellen, nimetanud ja võõrandamise alt väljavõetuks tunnistanud, kui nende omanikud mitte rüütlimõisa omanikud ei ole, kui ta oleks ka Gutsabteilungen juurde lisanud, siis oles kergem olnud, unustades, et § 597 ainult maamõisatest räägib, mõtelda, et ka talukohad, mis kõik Gutsabteilungen on, võõrandamise alla käivad. Maareform ei ole tahtnud väikepõllupidamist puutuda, vaid ainult suurmaapidamist ja ulatub väikeste mõisate, Landstellen, peale ainult siis, kui tema omanik on rüütlimõisa omanik; Pikasilla ja Raudsepa maakohad, mis endisest maatükist „Landstellen“ Kuriste väljaeraldatud ja talusid esindavad, ei võl endise maatüki saatustest osa võtta. Riigikohtu administratiiv-osakond seletas puudutatud küsimuste kohta oma otsuses eeltähendatud asjas 25. jaanuarist/18. veebruarist 1921 a. järgmist: Maaseaduse § 1 põhjal võõrandatakse riikliku maatagavara loomiseks riigiomanduseks kõik Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse (1864 a. väljaanne) § 597 tähendatud, ühes kõigi nende päraltolemistega. Sellesama seaduse märkuse 1 p. 2 põhjal ei kuulu peale muu võõrandamise alla maatükid (Landstellen, Balti Eraseaduse § 597 p. 5) kui nad ei ole rüütlimõisate omanikkude päralt. Sõna Landstelle all on B. E. S. § 597 p. 5 öeldud ka Gutsabteilung ja venekeelses tekstis „отдѣльные, не составляющіе цѣлой вотчины позем. участки“, tuleb igatahes mõista ka talukohti, mida ka kinnitab B. E. S. § 605, kus on öeldud, et rüütlimõisa omanikul on õigus niisama mõisa- kui talumaa tükki mõisa küljest eraldada ja võõrandada, ja §§ 610 ja 611, kus Landstelleks nimetakse mõisast eraldatud maatükki, olgu ta mõisa ehk talu maa (крестьянская земля). Seda kinnitab ka B. E. S. § 883 märkus, kus talukohta nimetatakse saksakeelses tekstis „Bauerlandstelle“ ja venekeelses tekstis „крестьянскій участокъ“, ja § 884, kus talu lihtsalt Landstelleks nimetatakse. Kaebaja väidab, et B. E. S. § 597 lähtekoht on ettekanne 1841 aasta 20. juunist, kus maamõisad (земскія имѣнія) üles loetakse ja kindel vahe tehakse, et § 597 käsitab позем. участки, Gutsabteilungen, kuna § 610-s on nimetatud земскія участки ja et nende kahe nimetuse vahe on kindlasti ära määratud, ei ole seaduslist alust, sest nimetustel „позем. участокъ“ ja „земскій участокъ“ on üks ja seesama tähendus ja saksakeelses tekstis on nad mõlemates nimetatud paragrahvides nimetatud sõnaga Landstelle; nimetus Gutsabteilung § 597 p. 5 tähendab, nagu vene- ja saksakeelse teksti võrdlusest tuleb järeldada, üht ja sedasama ja Landstelle ja Gutsabteilung on venekeelses tekstis nimetatud „позем. участокъ“. Niisama ei ole seaduslist alust kaebaja väitel, et § 597 loetakse üles ainult зем-

skia imbnia ja talukohad ei käi selle mõiste alla, sest et kuni 1849 a. ei olnud talukohti eraomandusena olemas ja alles pärast 1849 a. maareformi teostamist tekisid talud ja ühtlasi B. E. S. § 610—612, mis tekkinud Hoyningen-Huene teise voliniku vann. adv. Hasselblatti poolt kohtuistungil 28. jaan. 1921 a. antud seletust mööda tagurlise voolu mõjul. Peab tahendama, et talukohtade kui iseseisvate omandusliste üksuste väljaeraldamisele mõisatest oli alus pandud juba mineva aastasaja teisel aastakümnel antud talurahva-seadustes (v. 1816. a. Eestimaa Talurahva Sead. §§ 4, 126, 155, 194 ja t. ja 1819 a. Liivimaa Tal. Sead. § 54), sellest kõnelemata, et nad enne sarnast õiguslist väljaeraldamist enamasti juba kauemat aega kui iseseisvad majanduseüksused olemas olid ja teatava õiguslise korralduse alla käisid. Edasi seletati eeltoodud otsuses, et Liivimaal läbiviidud 1849. a. maareform kitsendas ainult mõisaomanikkude õigusi talumaid tarvitada oma äranägemise järele, kuid ei muutnud nende õiguslist iseloomu (1849. a. sead. §§ 18 ja 22); ka pärastised talurahva seadused (Eestimaa Tal. Sead. 1856. § 57—59 ja Liivimaa Tal. Sead. 1860 §§ 3 ja 101) ei muutnud seda ja talukohad ei eraldatud 1864. a. Balti Eraseaduse § 597 alt ära, vaid on tema 5 punktis ette nähtud kui „eraldi olevad, mitte täit mõisat esindajad maatükid“. Edasi seletati: „Ei ole ka tähtsust asjaolul, et Raudsepa ja Pikasilla talud olid eraldatud Kuriste nimelise maakoha küljest ja mitte otse mõisast, sest et see asjaolu ei muutnud nende õiguslist iseloomu ja nad kuuluvad ikkagi maade liiki, mis on tähendatud Balti Eraseaduse § 597 p. 5. Kaebajate väide, et „Landstelle“ kohta on Bashmakovi raamatus „Основныя начала ипот. права“ lehek. 70 ja Bukovski Balti Eraõiguse väljaandes I j. lhk. 281 teistsugused seletused olemas, on tähtsusetu, Bukovski seletused käivad Kuramaa kohta ja Bashmakovi seletused käivad risti vastu Balti Eraõiguse kokkuseadja Dr. Fr. G. v. Bunge seletustele, kes oma raamatus „Das liv- und estländische Privatrecht“ 1847. a. väljaandes lhk. 152 lähemalt ära tähendab, missuguseid maid mõiste „Landstelle“ all mõista tuleb (v. ka seal. lhk. 157). Bunge järele on Landstelled—maakohad—niisugused ilma eesõigusteta maatükid, mis esialgu mõisate (Landgüter) osad olid ja nendest mitmesugustel põhjustel ja mitmesugusteks otstarveteks ära lahutati“.

Nii siis on Riigikohtu administratiiv-osakonna vaate järele 1919. a. Maaseaduse järele riigistatud kõik rüütlimõisa omanikkude päralt olevad maandikud. See vaade vastab Maaseaduse andja—Asutava Kogu—kogemusele (Absicht), nagu seda iseäraldi tema enamusrühmade asemikkude avaldustest maaseaduse harutamisel ilmutati, rüütlimõisa omanikkude päralt olevat maaomandust likvideerida ja maad Eesti riigi hea käekäigu kindlustuse mõttes siinsele põlisele rahvale välja jagada, kes temaga lahutamata on seotud, hallist ajast saadik siin on asunud, seda maad harinud ja teda tarvitab, temale kõige oma jõudu pühendades.

Ühel nõul olles eelpool-toodud administratiiv-osakonna seisukohaga, et 1919. a. Maaseadusega kõik rüütlimõisa omanikkude maandikud riigistati, ja arvesse võttes, et Maaseadus ulatub kõigi Balti Erasead. § 597 ettenähtud maandikude kohta, nagu see on näha Maaseaduse § 1, ja et seaduses mingit erandit ei ole tehtud nende eraldi seisvaie maakohtade suhtes, mis asuvad teisel, s. o. mitte selle rüütlimõisa valdkonnas, mis maatüki omaniku päralt on, ja et seaduse tarvitamisel ja seletamisel seal vahet ei tohi teha, kus seadus vahet ei ole teinud, **otsustas** Riigikohus: Ühinedes Riigikohtu administratiiv-osakonna kaalutlustega Hoyningen-Huene talukohtade Pikkasilla ja Raudsepa võõrandamise asjus tehtud

otsuses 18. veebruarist 1921. a. (toim. nr. 241), seletada, et Maaseaduse § 1 tähenduse 2 punktis nimetatud rüütlimõisa all tuleb mõista igat rüütlimõisat Eesti Vabariigi piirides, mis eraisiku päralt on, ja 1919. a. Maaseaduse järele võõrandatakse rüütlimõisa omanikkude päralt olevad maatükid—Landstellen, olenemata sellest, kas nad on lahutatud sama mõisa küljest, mille omanikuks on maatüki omanik, või kellelegi kolmandale isikule kuulunud mõisa küljest.

Nõ 5.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. jaanuaril 1921.

Hugo Öövel'i kaebus E. V. Põllutöö-ministeeriumi korralduse peale, kaebajale rendile antud Valguta mõisa maadest krundi nr. 28 rendilepingu ülesütlemise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Oma kaebuses 12. novembrist 1920. a. seletab kaebaja Hugo Öövel, et Põllutöö-ministeerium on temale 24. juulil 1920 a. vormilise rendikontrahi Valguta mõisast planeeritud krundi nr. 28 peale kuueks aastaks annud. Selle peale vaatamata, et kontrahi-aeg saab ümber alles 1. mail 1926 a. ja et tema rendilepingu tingimusi mitte ei ole rikkunud ning kui sõdur koha täiesti seaduslikul alusel on saanud, on Põllutöö-ministeeriumi korraldusel riigimaade ülema poolt temale nimetatud rendikontraht üles öeldud. Et aga selle ülesütlemise põhjal siiski tema kohast väljatõstmine võib järgneda, siis palub ta rendilepingu ülesütlemist Põllutöö-ministeeriumi poolt seadusevastaseks ja ülesütlemise õiguslised tagajärjed tühjaks tunnistada.

Oma seletuses 7. dets. 1920. a. nr. 3756 all teatab Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus järgmist: Maakorralduse Peavalitsus on Valguta mõisa nr. 28 krundi välja anda käskinud, kui selgus, et Maakonnavalitsus selle talu peale kandidaati ei olnud kinnitanud. Tartumaa riigimaade ülem andis koha Öövelile rendile. Hiljemini selgus, et Tartu maakonna valitsus küll talu nr. 28 peale kandidaadi oli kinnitanud, kuid eksikombel protokollinud „talu nr. 24“. Maakonnavalitsuse poolt kinnitatud kandidaadi Liina Penneri palve põhjal on Öövelile rendileping üles öeldud, kuna Maakorralduse Peavalitsus Hugo Öövelit ajutiseks maasajaks on tunnustanud, põhjenedes selle peale, et ehk Põllutöö-ministeeriumil küll õigus on sõduritele maad määrata ilma omavalitsuse asutuste otsuseta, kuid Põllutöö-ministeerium on seda õigust tarvitanud ainult eesõigustatud, Maaseaduse § 21 p. 1—3 ülesloetud isikutele maa andmises, kuna teised isikud omavalitsuse-asutuste määramise alla kuuluvad. Et käesoleval juhtumisel kaks otsust on olemas: talu nr. 28 väljaandmiseks, 1) Hugo Öövelile ja 2) Liina Pennerile, otsustas Maakorralduse Peavalitsus eesõiguse anda Liina Pennerile, kui Maaseaduse § 21 p. 3 et-

tenähtud isikule, ja tegi korralduse Öövelile rendilepingu ülesütlemiseks, kui Öövel mitte Maaseaduse § 21 p. 1—3 ülesloetud isikute hulka ei kuulu.

Käesolevat asja läbi vaadates leiab Riigikohus, et Hugo Ööveli kaebus tuleb läbi vaatamata jätta järgmistel põhjustel: iga riigiasutuse tegevuses tuleb vahet teha, kas talitab tema kui riigivõimu esindaja seaduses ettenähtud piirides või on ta tegevuses kui riigi varade esindaja ja nende huvide kaitsja. Kuna esimesel juhtumisel meil tegemist on vahekorraga, mis avaliku õiguse piirkonda käib ja niisugusel korral riigi asutuse poolt tehtud otsuste, korralduste ja määruste vastu võib kaevata ainult administratiiv-korras, kui need maksvate seadustega ehk seadusjõuliste kohustusliste määrustega kokku ei käi (Adm. K. K. § 2, Riigi T. nr. 10/1919 a.), on teisel juhtumisel meil tegemist vahekorraga, mis käib kodanliku õiguse piirkonda, kus riigiasutus, kui fiskus ehk juriidiline isik välja astub, ja peab niisugusel korral tekkinud vaidlus tsiviilkohtu teel lahendamata Ts. K. S. §§ 1 ja 2 põhjal. Käesoleval juhtumisel on Põllutöö-ministeerium kaebaja Ööveliga rendilepingu teinud ja kui nüüd Põllutöö-ministeerium arvab, et tehtud rendileping temale õiguse annab teda enne tähtaega lõpetada ja sellepärast ülesütlemist ette võtab, aga rentnik Öövel teisel arvamisel on, siis on nende vahel vaidlus tekkinud kodanlike õiguse alal, millel põhjuseks on nende vahel tehtud rendileping, ja võib niisugune vaidlus lahendamist ja otsustamist leida tsiviilkohtus, Tsiviil-Kp. Seaduse § 1 ja 2 põhjal.

Sellepärast ja prokuröri arvamist ära kuulates otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 44 ja Ts. Kp. S. § 1 põhjal Hugo Ööveli kaebuse läbivaatamiselt kõrvaldada.

N° 6.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. jaanuaril 1921. a.

Johan Mihkli p. Sisask'i kaebus Põllutöö-ministeeriumi otsuse peale 21. jaan. 1920. a. tema palve tähele panemata jätmise pärast maatüki kreposteerimise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Johan Mihkli p. Sisask palub oma 23.II.20 sisseantud kaebuses Riigikohut ära muuta Põllutööministeeriumi otsuse 21. jaan. 1920. a., millega ministeerium tagasi lükkas tema palve, luba anda tema nime peale kreposteerida ostu-müügi lepingut tema poolt 17. okt. 1919. a. surnud Osvald Ungern-Sternbergi pärijate voliniku, Krüdeneri, käest Viljandi linna piirkonda kuuluvast Viljandi mõisa päralt olevast Türgasoost ostetud maatüki kohta kahe Riia vakamaa suuruses.

Kaevatud Põllutöö-ministeeriumi otsus on järgmise sisuga:

„Otsus. 1920. a. 21. jaanuaril Põllutöö-ministeeriumi juures olev Maakomisjon, seistes koos Põllutöö-ministeeriumi esindajast koosoleku juhatajast T. Sinberg'ist, Siseministeeriumi esindajast M. Ahlberg'ist, Kohtuministeeriumi esindajast

O. Weltmann'ist, Töö- ja Hoolekande-ministeeriumi esindajast R. Aro'st ja Rahaministeeriumi esindajast A. Thomassov'ist läbi vaadates Johan Sisaski palvet, lubada kreposteerida tema nimele Osvald Ungern-Sternbergi pärijatelt ostetud Viljandi mõisa päralt olevast Türgasoost 2 Riia vakamaa suurust maatükki ja Viljandi Linnavalitsuse vahikirja Viljandi mõisast ostetud maatükkide kreposteerimise asjus ja tähele pannes, et ostetud maatükk, kui rüütlimõisa osa, Maaseaduse järele riigistamisele kuulub ja selle võõrandamine mõisa riigistamisel ja planeerimisel mõisa maade tükeldamise korral piiride kindlaksmääramist võib raskendada.

Otsustas: Viljandi mõisa Türgasoost ostetud maatüki üle Juhan Sisask'i ja Osvald Ungern-Sternbergi pärijate vahel tehtud ostu-müügi lepingu kreposteerimist mitte lubada.

Sellest otsusest on Põllutöö-ministeerium kirjaga 24. jaan. 1920. a. nr. 192 Johan Sisaskile teada annud. Asja kohta käivast kirjavahetusest, mis Põllutöö-ministeeriumi vahikirja juures 16. juulist 1920. a. nr. 3983 all Riigikohtule saadetud, on näha, et Põllutöö-ministeerium kirjaga 19. dets. 1919. a. nr. 18128 all palus Viljandi linnavalitsust oma arvamist avaldada Johan Sisaskile ostu-müügi lepingu kreposteerimiseks loa andmise kohta ja et Viljandi linnavalitsus selles küsimuses eitavale seisukohale asus, seletades, et linnavalitsus on üldse igasuguste maatükkide müümise vastu Viljandi mõisa maast ja et nimetatud mõisa ja tema maade saatuse otsustamisel nõuab linn omale esimese ja viimase sõna ütlemise õigust.

Asja harutamieel Riigikohtus toetas Johan Sisask oma kaebust ja seletas, et tema ostetud maatükk kuulub Aj. Val. poolt 21. märtsil 1919. a. vastuvõetud seaduse nr. 48 (R. T. nr. 19-1919. a.) põhjal Viljandi linnaga ühendatud maade piirkonda.

Kaebaja poolt Riigikohtule sisseantud tunnistusest, mis välja on antud 7. okt. 1920. a. Viljandi linna planeerija maamõõtja Kesküla poolt, on näha, et Sisaski ostetud maatükk on sellest maa-alast, mis Riigi Teatajas nr. 19-1919. a. väljakuulutatud seaduse põhjal Viljandi linna piirkonda on üle viidud.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Johan Sisaski kaebus tuleb rahuldada ja Põllutöö-ministeeriumi juures oleva maakomisjoni otsus ära muuta järgmistel põhjustel: Ostu-müügi leping kaebaja Sisaski ja Ungern-Sternbergi voliniku vahel on tehtud enne Maaseaduse väljakuulutamist (R. T. nr. 79/80 — 1919. a. 25. okt.), kuna ostetud maatükk on sellest maa-alast, mis Riigi Teatajas nr. 19 — 1919. a. avaldatud Ajutise Valitsuse poolt 21. märtsil 1919. a. vastuvõetud seaduse põhjal Viljandi linna piirkonna külge on liidetud. Selle seaduse § 3 põhjal jäeti linna piirkonda üleviidavate kinnisvarade kohta maksma nende selleaegsete omanikkude ja pidajate seaduslikul teel omandatud õigused endistel alustel; sellega oli siis Ungern-Sternbergi pärijatel kui omanikkudel täieline õigus sellest maaalast Sisaskile maad müüa.

Viljandi mõis oli rüütlimõis ja tema maade võõrandamise kohta maksis lepingu tegemise ajal Vene riigi Aj. Valitsuse määrus 12.VII.17, mis ära keelas ilma Maakomitee (Поземельный комитетъ) ja Põllutöö-ministri loata võõrandada maid, millel põllumajandusline tähtsus on. Linna piirkonda üleviimine aga näitab, et ostetud maatükil põllumajanduslist tähtsust ei olnud, ja ostu-müügi lepingu kreposteerimise keelamisel niisugusel korral ei ole seaduslikku alust.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus Põllutöö-ministeeriumi juures oleva Maakomisjoni otsuse 1920. a. 21. jaanuarist, Viljandi mõisa Türgasoost ostetud maatüki üle Johan Sisaski ja Osvald Ungern-Sternbergi pärijate vahel tehtud ostu-müügi lepingu kreposteerimist mitte lubada, ära muuta.

Nõ 7.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. jaanuaril 1921.

Karl Gutmanni kaebus E. V. Põllutöö-ministeeriumi otsuse peale Harku vallas oleva „Luka“ koha pidamise kohta tehtud korralduse asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusepp, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinsky, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesolevat asja läbiharutades leidis Riigikohus: Iseenda ja oma poegade palve peale 29. juulist 1920. a., Harju maakonnas Harku vallas olevat „Luka“ talu, mida ka Luka mõisaks nimetatakse ja mille suurus umbes 20 tiinu, neile ära jagada ja talu maad pidamiseks kätte anda, anti Karl Gutmannile Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse poolt 18. august 1920. a. nr. 10039 all teada, et tähendatud talu oli enne riigi korraldusesse võtmist endise omaniku poolt hr. Henkel'ile renditud, missuguse rendilepingu esialgu Põllutöö-ministeerium oli pikendanud.

Oma kaebuses 26. augustist 1920. a. palub Karl Gutmann Põllutöö-ministeeriumi tegevust mitte õigeks tunnistada ja tema korraldust, et „Luka“ koht on Saksa saadikule Henkel'ile tarvitada antud, ära muuta ja korralduse teha, et Saksa saadik tema õigusi „Luka“ koha pidamises ei tohiks piirata ega keelata „Luka“ koha inventari koha harimisel tarvitada. Oma palvet põhjendab Karl Gutmann selle peale, et kevadel Harju maakonna IV ringkonna mõisate valitseja Georg Niineberg, kui komisjon talu üle võttis, lubas selle koha pidamiseks temale anda ja vormiliku rendilepingu temaga teha, käskides teda kõik tööd „Luka“ koha peal ära teha, põllud tema, Gutmanni, oma seemnega ära seemendada, heina ära teha jne., kuna tema, sellega nõus olles, põllud oma seemnega on seemendanud ja seniajani kõik tööd ära teinud.

Ettetoodud põhjusid aga ei või sugugi mõjuvateks arvata. Kaebaja Gutmanni väide, nagu oleks ringkonna mõisate valitseja Põllutöö-ministeeriumi kohapealne esindaja, kes iseseisvalt võiks ministeeriumi nimel lubamist anda, on ekslik. Vabariigi maakondades on Põllutöö-ministeeriumi esindajaks riigimaade ülem (Määrused Maareformi Teostam. § 2), kuna ringkonna valitseja kohuseks on: lähimate juhtnõõride andmine temale alluvatele mõisavalitsejatele, valve nende tegevuse üle ning teiste ülesannete täitmine, mis määrustega ja kohaliku riigimaade ülema poolt tema peale pannakse (sam. määruste § 6). Sellepärast, kui ringkonna valitseja mingit lubamist Gutmannile „Luka“ koha kohta on teinud, ilma et ta säärast korraldust oma ülemuselt oleks saanud, siis ei või Põllutöö-ministeerium

kuidagi viisi sellega seotud olla „Luka“ talu kohta oma, seaduses ettenähtud korralduste tegemisel.

Nagu Põllutöö ministeeriumi algmaterjalist näha, on „Luka“ tegelik ülevõtmine alles 12. juunil 1920. a. teostatud, kuna nimetatud talu tema omaniku poolt John Karl Girard de Soucanti poolt Saksa riigi esindajale Henkelile oli välja renditud 27. mail 1920. a. Kui nüüd Põllutöö-ministeerium leidis võimaliku olevat „Luka“ kohta kasutajale Henkelile edasi jätta, siis on ta talitanud Maaseaduse § 5 tähenduse põhjal (Riigi Teataja nr. 79/80 — 1919. a.), mis Põllutöö-ministeeriumile õiguse annab kõiki võõrandatava maa peale tehtud rendilepinguid uuendada.

Kaebaja Karl Gutmann aga oli „Luka“ koha peal esiti 13—14 aastat õvähina teeninud, pärast 6 aastat selle talu tööde juhataja olnud, ja mingit eesõigust selle koha peale seadus temale ei anna, sest et tema seda kohta rendilepingu alal ei ole pidanud.

Neil põhjustel ja prokuröri arvamist ära kuulates Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus Karl Gutmanni kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 8.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25 jaanuaril 1921 a.

Karl Jaani p. Kurut'i kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Pati mõisa nr. 1 koha pidamise korralduste muutmise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Karl Jaani p. Kurut palub omas 22. juulil 1920 a. sisseantud kaebuses Riigikohut Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse korralduse peale 24. maist 1920 a. põhjendatud Pärnumaa riigimaade ülema korraldust 16. juunist 1920 a. nr. 591/1159 Pati mõisa koha nr. 1 tema käest äravõtmise ja Aleksander Päärmani kätte andmise asjas ära muuta ja nimetatud koht nr. 1 tema tarvitada jätta.

Asjaoludest on näha, et Pati kroonu mõis Pärnumaal 1919 a. kevadel ära tükeldati, kusjuures endisele mõisa rentnikule Karl Karli p. Gerbersonile koht nr. 1 rendile anti. Karl Gerbersoni ja tema poolvenna Aleksander Päärmani sellekohase palve peale andis põllutööminister 15. märtsil 1920 a. Gerbersonile loa selle koha rendilepingut Päärmannile edasi anda, millest Pärnumaa riigimaade ülem vahekirjaga 23. märtsist 1920 a. nr. 591 Pati vallavalitsuse kaudu Gerbersonile teada andis.

Sellest teada saades otsustas Pati vallanõukogu 28. apr. 1920 a. (protokoll nr. 28), silmas pidades, et Gerbersonile luba on antud kohta venna Aleksandri edasi anda ja et temal niisuguse nimega venda ei ole, pöörata Pärnumaa riigimaade ülema poole palvega, et Pati mõisa rendikoht nr. 1, mis Gerbersoni käes rendil, antaks kevadel 1920 a. haavatud sõdurile Karl Jaani p. Kurutile.

Selle peale saatis Pärnumaa Riigimaade ülem Pati vallavalitsusele nr. 591/304 all, kuu ja kuupäev ei ole ära tähendatud, järgmise teate: „Saadetakse Pati vallavalitsusele teatamiseks, et Päärmani poolt ja niisama Gerbersoni poolt oli Ministeriumi palve sisse antud, kui vendade vahel koha vahetamise asjas. Ministerium vastas, et vahetus on lubatav. Nüüd aga selgub, et asi mitte nii ei ole. Kinnitan Vallanõukogu otsuse ja nr. 1 koht saab Karl J. p. Kurutile. Palun temale koha peal tarvilist abi anda eluruumide kättesaamise juures, kui tarvilik on. Kirjavahetuse palun tagasi saata“.

21. aprillil 1920. a. oli Karl Kurut Põllutöö-ministeriumi poole pööranud palvega Pati mõisa kohta nr. 1 temale, kui haavatud sõdurile, anda, kusjuures ta oma palves kirjeldab Gerbersoni poolt koha edasiandmist Päärmannile kui seadusevastast talitust, mis täide saadetud, ilma et Vallanõukogule seda asja korralduseks oleks ette pandud. Selle peale saatis Maakorralduse Peavalitsuse Riigi rendimaade osakond 27. apr. 1920. a. nr. 1242/5300 all Pärnumaa riigimaade ülemale järgmise kirja: „Juurdelisatud K. Kuruti palvet Teile edasi saates panen ette teatada, kes on Pati mõisa nr. 1 koha A. Päärmannile rentinud ja mis alusel. Kui võimalik, Kuruti palvet täita“.

Pärnumaa riigimaade ülema vastuses selle kirja peale 17. maist 1920. a. nr. 1159 seletatakse, et selle tõttu, et Ministerium lubas koha edasiandmist Päärmannile ja et Kuruti õigusi sellesama koha peale toetas Vallanõukogu, tekkisid kaks teineteisele vastukäivat korraldust ja et suurte sekeldustega on asi niikaugelt viidud, et Kurut põldu harib.

Aleksander Päärmann pööras 15./V/20. omakorda Põllutöö-ministeriumi palvega, tema õigusi nr. 1 koha peale kaitsta ja Pärnumaa riigimaade ülema korraldust Pati Vallanõukogu otsuse 28. apr. 1920. nr. 48 all kinnitamise kohta tühistada. Põllutöö-ministeriumi Maakorralduse Peavalitsuse Riigi rendimaade osakond saatis 17. mail 1920. a. nr. 1598/3422 all Pärnumaa riigimaade ülemale järgmise ettekirjutuse: „Seda silmas pidades, et Pati mõisa nr. 1 koha rentniku K. Gerbersonile lubatud oli lepingut Päärmannile edasi anda, ei vabanenud meie arusaamise järele nr. 1 rendikoht veel mitte, kui nimetatud rendikoha pidajad sellest ise lahti ei ütle, ehk kui korratut ehk kohatut rentnikku lahkuma ei sunnita, sel puhul ka Vallanõukogu poolt uus kandidaat kohale oleks tulnud nimetada. Selles mõttes saadetakse Teile juurdelisatud kirjavahetus seisukoha võtmiseks ja võimaluse leidmiseks, käsimumust lahendada“.

Asjaoludest on näha, et 1920. a. Pati mõisa koha nr. 1 peal asusid Kurut kui ka Päärmann ja et 9. juunil 1920. a. Pärnumaa riigimaade ülema asemik neile ettepaneku tegi kokku leppida ja Kuruti vastuseismisel kokkuleppimise katsed ei õnnestanud ja et 5. juunil 1920. a. Pärnumaa riigimaade ülema korraldusel põllud ja heinamaa nende vahel ära jaotati.

Pärnumaa riigimaade ülem saatis 16. juunil 1920. a. nr. 591/1159 all Pati vallavalitsusele järgmise korralduse: „Teatan Teile sellega Maakorralduse Peavalitsuse vahetähtsuse põhjal 24. maist, et mina oma korralduse 30./IV s. a. nr. 591 Kuruti kinnituse asjus Pati nr. 1 koha peale maksusetaks tunnistan. Sellest palun Kurutile allkirja vastu teatada ja temasse puutuva kirjavahetuse tagasi saata. Ruumid, mis senini Päärmanni käes kasutatud, jäävad temale ja Kurutile ära keelata takistusi teha nende pruukimisel“.

Oma kaebuses selle riigimaade ülema korralduse vastu seletab Kurut, 1) et temal kui haavatud sõduril on Maaseaduse § 21 põhjal õigus maad saada ja Vallanõukogu on temale maakoha nr. 1 Pati nõisast määranud ja riigimaade ülem on tema selle koha peale kinnitanud, 2) et Gerbersoni poolt koha edasiandmine Päärmannile on ilma seadusliku aluseta ja 3) et tema nimetatud kohast tüht osa Päärmannile ei saa ära anda, nagu seda 3 jsk. ringkonnavalitseja nõuab.

Sellekohase nõudmise peale, saata ära kiri Maakorralduse Peavalitsuse vahekirjast 24. maist, mille peale Pärnumaa riigimaade ülem oma korraldust 16. juunist 1920. a. nr. 591/1159 põhjendab, teatas riigimaade ülem 24. jaan. 1920. a. Riigikohtule telegrammiga, et vahekeri ei olnud mitte 24. maist, vaid 17. maist nr. 1598/3422; viimase vahekirja sisu on ülemaal ära tähendatud. Ka Maakorralduse Peavalitsus teatas sellekohase nõudmise peale 31. mail 1920. a. nr. 1242/10384 all Riigikohtule, et Maakorralduse Peavalitsus 24. mail 1920. a. mingisugust korraldust selles asjas ei ole teinud.

Asja harutamisel Riigikohtus 30. oktoobril 1920. a. otsustas Riigikohus tunnistada Päärmanni ja Gerbersoni asjaosalisteks kui kolmandaid isikuid.

Asja harutamisel 25. jaan. 1921. a. toetas kaebaja Kuruti volinik vann. adv. Karl Sild kaebust ja palus konstateerida, et tema volitajale teada antud Maakorralduse Peavalitsuse otsust 24. maist 1920 olemas ei ole, ja sellepärast on tema volitaja eksiteele viidud Pärnumaa riigimaade ülema kirja läbi 16. juunist; sellega tahab tema volitaja kindlaks tegemist, et ametikoha vea pärast temal administratiivkaebuste tähtajad alles jääksid, et asja uuesti üles võtta. Mis asjasse enesesse puutub, siis on tema volitaja Kurut koha peale asetatud riigimaade ülema poolt seaduslikus korras, sest Maareformi Teostamise Määruste § 68 märkuse põhjal võis Kurutile, kui sõdurile, ka ilma sellekohase Vallanõukogu otsuseta maad anda Põlütõõ-ministeerium ehk selle ülesandel riigimaade ülem, mis ka sündis. Ka Maakonnavalitsus on selles asjas seisukoha võtnud. Mis puutub Gerbersonile luba andmisesse, kohta Päärmannile edasi anda, siis ei ole see lubaandmine seaduslik ja ei saanud Kuruti protesti tõttu ka seadusejõusse minna.

Peet Gerbersoni ja Aleksander Päärmanni volinik vann. adv. Karl Grau palus Karl Kuruti kaebuse tagajärjeta jätta ja seletas, et Gerbersonile oli luba antud kohta Päärmannile edasi anda ja see luba on seadusejõusse astunud; riigimaade ülemaal ei olnud õigust Vallanõukogu otsust Kuruti kohta kinnitada, ja et tema seda tegi, see ei olnud seaduslik ja pidi tema oma korralduse 30. aprillist ära muutma; Vallanõukogul oli teada, et Gerbersonile oli koha edasiandmine lubatud, kuid Nõukogu tegi sellegi pärast vastupidise otsuse, mis tema võimkonnas ei olnud; ministeeriumi otsust, Kurutile Maareformi Teostamise Määruste § 68 märkuse põhjal maad anda, ei ole olemas ja seega ei ole Kurut oma maasaamise õigust millegiga kindlustanud.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Karl Kuruti kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1) ei ole olemas Maakorralduse Peavalitsuse vahekirja 24. maist, mille peale on kaevatud ja mille peal põhjeneb Pärnumaa riigimaade ülema korraldus 16. juunist 1920. a. nr. 591/1159; kuna Pärnumaa riigimaade ülema telegraafilise teate põhjal tema korraldus põhjeneb Maakorralduse Peavalitsuse Riigi rendimaade osakonna ettekirjutuse peal 17. maist 1920. a. nr. 1598/3422, milles riigimaade ülemale ette kirjutatakse asja kohta seisukohta võtta ja võimalust leida küsimust lahendada; 2) Pati

mõis on planeeritud ja koht nr. 1 välja antud kevadel 1919. a. Maareformi Teostamise Määruste (R. T. nr. 16/17 — 1920) § 79 järele jäävad maadel, mis enne nende määruste maksmapanemist planeeritud ja planeerimisel rajatud kohtade viisi juba välja antud, maade pidajad oma kohtadele ja muudatusi selles võib kaebuse põhjal ette võtta iga kord ainult põllutööministri sellekohase loa. Käesoleval juhtumisel aga on põllutööminister loa annud Gerbersonile rendilepingut Päärmaniile edasi anda, missugune põllutööministri korraldus on seadusega kokkukõlas.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 20 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus Karl Jaani poeg Kuruti kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 9.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. 29. jaanuaril 1921. a.

Arnold zur Mühleni kaebus Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse tegevuse ja korralduse peale maa saamis- asjus antud palve tagasilükkamise pärast.

Eesistuja, Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kirjaga 4. juunist 1920. a. nr. 6446 all teatas Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus Arnold zur Mühlenile viimse protesti peale 28. aprillist 1920 a. ilma maata jätmise asjus, et Vallanõukogu teda kandidaadiks üles ei võtnud sellepärast, et ta talu saamiseks vallas soovi polnud avaldanud, küll aga mõisat tervelt soovis, ja et Maakonnavalitsuse otsus tema kohta ekslik olnud, sest et Maakonnavalitsus kandidaatide nimekirja võib täiendada ainult nende isikutega, kes Vallanõukogus maa sooviga on esinenud, mispärast palve tähelepanemata jääb.

Selle otsuse peale antud ja 14. 6. 1920. a. sissetulnud kaebuses palus Arnold zur Mühlen Riigikohtut, tühjaks tunnistada kõik Maakorralduse Peavalitsuse korraldused, mille põhjal temale Pornuse mõisast pidamisele antud maa ja elav ja eluta inventaar seadusevastaselt tema käest ära võeti, ja otsuseks teha, et see kõik temale tagasi antaks.

Oma kaebuses seletab Arnold zur Mühlen, see ei olevat tõsi, et tema ei ole Vallanõukogu ees maa saamise sooviavaldusega esinenud; vastupidi, tema, kui Pornuse mõisa endine omanik ja sõdur, on Vallanõukogu ees soovi avaldanud mõisa südat endale kasutamiseks saada; kui Vallanõukogu tema palve tagasi lükanud, siis annud ta tähtajal Vallanõukogu otsuse peale Pärnu Maakonnavalitsusele protesti sisse; viimane on tema protesti tähele pannud ja oma koosolekul 10. aprillil 1920. a. (prot. nr. 52 p. XI) otsustanud, teda Maaseaduse § 21 p. 4 ja Maareformi Teostamise Määruste § 78 märkuse 1 põhjal maasaajate nimekirja üles võtta.

Selle Maakonnavalitsuse otsuse põhjal on temale Pornuse mõisast ka maatükk ühes inventariga seaduslikus korras kätte antud ja tema selle pidamisele astunud. Peale Pärnus ärapeetud maasaajate koosolekut, kus mõned koosolekul viibijad

selle vastu olid protesteerinud, et temale maad on antud, on põllutööministri korraldusel tema käest maa ühes inventariga tagasi võetud. Selle tagasivõtmise korralduse peale annud ta 28. 4. 1920. a. põllutöö-ministrile protesti, mille peale ta käesoleva kaebuse aluseks pandud vastuse nr. 6446 all saanud.

Neid eespool-tähendatud asjaolusid silmas pidades leiab kaebaja, et Maakorralduse Peavalitsuse arvamine, nagu ta viimse kirjas 4. 5. 1920 a. nr. 6446 avaldatud, ei vasta tõsioludele, ei ka maksvale seadusele, sest et ta selle maa, mis põllutööministri korraldusel temalt ära võeti, seaduslikus korras oma pidamisele on saanud.

Asjatoimetusest selgub järgmist: 1) et Arnold zur Mühleni Pornuse mõisast maa saamise sooviavaldus Põllutöö-ministeeriumi esindaja hra Pääsukese poolt on Vana-Pornuse Vallanõukogule ette-kantud, nagu seda Pornuse Vallanõukogu protokoll 18. 2. 1920. a. p. 5 b kinnitab, ja et viimane selle palve tagasi lükanud; 2) et Vana-Pornuse Vallanõukogu otsuse peale 18. 2. 1920. a. on Arnold zur Mühlen tähtajal kaebuse annud ja Pärnu Maakonnavalitsus oma koosolekul 10. aprillil 1920 a. (prot. nr. 52 p. XI) otsustanud selle kaebuse Maaseaduse § 21 p. 4 ja Maareformi Teostamise Määruse § 78 märkus 1 põhjal tähele panna ja Arnold zur Mühleni maasaajate kandidaatide nimekirja ülesvõtta, nagu seda Pärnu Maakonnavalitsuse põllutöö-osakonna kiri 7. 4. 20. a. nr. 275/317 kinnitab; 3) et Pärnu X ringkonna valitseja Paul Kink 14. 5. 1920 a. põllutööministri resolutsiooni põhjal 24. aprillist 1920. a. nr. 1075 on Arnold zur Mühlenilt temale 15. 4. 20. a. kätteantud maa ühes elava ja eluta inventariga riigi arvel pidamiseks tagasi võtnud, kuni hra zur Mühleni vastu tõstetud süüdistuseasi selgub, nagu seda Pärnu X ringkonna valitseja akt 14-st 5. 20. a. (ärakiri) kinnitab; 4) et Arnold zur Mühlen on palvekirjaga 28. aprillist 1920. a. põllutöö-ministrile oma protesti avaldanud, et kätteantud maa viimase korraldusel tema käest tagasi võeti ja et selle protesti palvekirjal järgmine resolutsioon peal on: „Vallnõukogu koosoleku protokoll kinnitada, kus Pornuse mõisa peale kandidaatisid kinnitati 3/5. 20.; 5) et Pärnu maasaajate ja mõisamaa rentnikkude kongressi juhatusele Ado Velti poolt protestikiri 24. 4. 20. a. saadetud, milles ta maatameeste nimel protesteerib, et Pornuse mõisa omanik zur Mühlen kui riigivastane isik on maasaajate nimekirja üles võetud; 6) et Maakorralduse Peavalitsus on kirjaga 26. X. 20. nr. 1257/12655 Kohtupalati prokuröriilt teateid nõudnud, kas Arnold zur Mühleni kohta mõisa laastamise ja Vabariigi vastase tegevuse asjus politsei juurdlus on ette võetud ja missugune käik antud, ja et selle peale Maakorralduse Peavalitsus vastuse saanud, et prokuröril selle asja kohta teateid ei ole; 7) et Pornuse mõisa inventari hävitamise asjus on juurdlus Andreas Bergmanni ja James zur Mühleni kohta toime pandud ja prokuröridele edasi saadetud.

Asja harutamisel Riigikohtus toetas kaebaja volinik vann. adv. H. Sumbak kaebuses ettetoodud väiteid ja seletusi täies ulatuses, seletades, et kaebaja poolt olid maa saamiseks kõik eeldused olemas ja oli tema maa saamiseks kõik seaduses ettenähtud sammud teostanud, et Põllutöö-ministeeriumil ei olnud õigust Vallanõukogu ja Maakonnavalitsuse otsuseid ise ära muuta, ja palus Maakorralduse Peavalitsuse korraldusi kõigi järeldustega ära muuta.

Seda asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et Arnold zur Mühleni kaebus, kui põhjendatud, tuleb rahuldada, sest 1) ei ole õige Maakorralduse Peavalitsuse arvamine, et Arnold zur Mühlen ei esinenud Vallanõukogu ees maa saamise sooviavaldusega, kui ta palus tervet mõisat temalt anda,

aga mitte talu. sest Vallanõukogu ees avaldatud Arnold zur Mühleni palve peale tuleb ikkagi, Maareformi Teostamise määruste § 70 mõttes, kui maa saamise soovi-avalduse peale vaadata, seda rohkem veel, et Põllutöö-ministeeriumi esindaja hra Pääsuke tema palve Vallanõukogule ette kandis, mispärast Maakonnaavalitsuse otsust Arnold zur Mühleni kohta ei või ekslikuks tunnistada. 2) Maakonnaavalitsus määrab kindlaks maasaajate nimekirjad isikute kohta, kes Vallanõukogu ees soovi-avaldustega olid esinenud, aga mitte Põllutöö-ministeerium (Maaref. Teost. Määr. § 75, R. T. nr. 16/17 — 1920. a. 3) Pärnu Maakonnaavalitsuse otsus 10. aprillist 1920. a. (prot. nr. 52 p. XI), millega Arnold zur Mühlen maasaajate nimekirja üles võeti, ei ole kellegi asjast huvitatud isiku kaebuse põhjal administratiiv-kohtu korras ära muudetud, igatahes asjatoimetusest seda näha ei ole, mispärast põllutöö-minister ei toimetanud mitte õigesti, kui ta seadusejõusse astunud Maakonnaavalitsuse otsuse Arnold zur Mühleni kohta ekslikuks tunnistas ja käskis Arnold zur Mühleni käest seda maad, ühes inventariga, mis viimasele seaduslikus korras juba kätte oli antud, tagasi võtta, olgugi ajutiselt, s. o. seniks, kuni Arnold zur Mühleni vastu tõstetud süüdistus ära otsustatakse; ja 4) isikliselt ei ole Arnold zur Mühleni vastu mingit süüdistust kohtuvõimude ees tõstetud, küll on nagu asjatoimetusest näha, et Pornuse mõisa inventari hävitamise asjas juurdlus kellegi Andreas Bergmanni ja James zur Mühleni, aga mitte Arnold zur Mühleni vastu, toime on pandud ja see juurdlus prokuröriile edasi on saadetud.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal kaevatud Põllutöö-ministeeriumi korralduse 4. juunist 1920. a. nr. 6446 ära muuta ja Põllutöö-ministeeriumile ettekirjutada Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse põhjal 10. aprillist 1920. a. (prot. nr. 52 p. XI) Arnold zur Mühlenile Pornuse mõisast pidamiseks antud ja pärast Põllutöö-ministeeriumi korraldusel äravõetud maa ja võõrandamata jäetud elus ja eluta inventar Arnold zur Mühlenile tagasi anda.

Nõ 10.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

25. jaanuaril / 18 veebruaril 1921. a.

Aleksander Hoyningen-Huene voliniku, vann. adv. Max Bock'i kaebus E. V. Põllutöö-ministeeriumi otsuse peale talukohtade „Pikasilla“ ja „Raudsepa“ võõrandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rõgo.

Aleksander Hoyningen-Huene volinik, vann. adv. Max Bock palub Riigikohut omas 22. okt. 1920. a. sisseantud kaebuses ära muuta Põllutöö-ministeeriumi otsuse, millega talukohad „Pikasilla nr. 150“ ja „Raudsepa nr. 149“ sellepärast võõrandamise alla kuuluvateks on tunnistatud, et kaebaja volinik on rüütlimõisa omanik.

Asjaoludest on näha, et talumaakohad 1) „Pikasilla nr. 150“, Tallinna-Haapsalu kreposti-jsk. nr. 9050, suurus 69 tiinu 2310 ruutsülda ja 2) „Raudsepa nr. 149“, sellesama kreposti-jsk. nr. 8857, suurus 53 tiinu 660 ruutsülda, on eraldatud mõisa maakohast „Kuriste“, krep. nr. 849 Emmaste mõisa all, Läänemaal, ja 13. juulil 1912. a. Aleksander Hoyningen-Huene nime peale kreposteeritud.*

Kaebusele on juurde lisatud Põllutöö-ministeeriumi kiri 6. okt. 1920. a. nr. 5643, kaebaja voliniku vann. adv. Max Bocki nime peale järgmise sisuga: „Vastuseks Teie palvele teatab Põllutöö-ministeerium, et Maaseaduse § 1 põhjal kuuluvad võõrandamisele mõisad ja maad, mis Balti Erasead. § 597 tähendatud. Selle § p. 5 nimetatakse üksikuid maatükke, mis ei kujunda tervet mõisat (Landstellen, Gutsabteilungen). Viimase all tuleb mõista B. Eras. §§ 610 ja 611 järele niisuguseid maid, mis on juba pärimõisatest eraldatud ehk eraldatakse sama seaduse § 605 põhjal, ja need maad võivad koos seista kas ainult härrastemaadest ehk ainult talumaadest, ehk jällegi mõlemist kokku. Sealjuures hoiavad need osad alal endist nimetust ja omandust, vaatamata, mis seisusest uus omanik. Sarnased maatükid võivad Maaseaduse § 1 märkuse p. 2 põhjal ainult siis võõrandamata jääda, kui need mitte rüütlimõisa omaniku päralt ei ole.“

Et Teie volitaja A. Hoyningen-Huene nime päale kreposteeritud talukohad „Pikasilla nr. 150“ ja „Raudsepa nr. 149“ ära on lahutatud Emmaste mõisa alla kuuluvast mõisa maakohast „Kuriste“, tuleb neid kohti stricto jure punktipealse seadus järele, kui rüütlimõisa omaniku päralt olevaid, võõrandamisele kuuluvateks tunnistada; sellepärast ei saa ministeerium Teie palvet täita.“

Kaebuses toetatakse selle peale, et Maaseaduse § 1 käib ainult nende mõisate ja maade kohta, mis Balti Eraseaduses § 597 ära on tähendatud ning mida „земскія имѣнія“ nimetatakse ja et ostulepingu põhjal mõisamaa tükist (Landstelle), äralahutatud talu-maakohad siia hulka ei käi ja on maareformist täiesti eemale jäänud, mida kinnitab ka see asjaolu, et Maaseaduse § 1 märkus 1 p. 2 räägitakse ainult „Landstelledest“, aga „Gutsabteilungen“, mis B. E. S. § 597 p. 5 ka on ära tähendatud, ei ole sisse võetud.

Asjavarutamisel Riigikohtus toetas kaebust kaebaja volinikud vann. adv. Verner Hasselblatt ja Max Bock.

Käesolevat asja läbiarutamises ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et Aleksander Hoyningen-Huene voliniku, vann. adv. Max Bocki kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Maaseaduse § 1 põhjal võõrandaatakse riikliku maatagavara loomiseks riigi omanduseks kõik Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse (1864 a. väljaanne) § 597 tähendatud ühes kõigi nende päralt-olemistega. Sellesama seaduse märkuse 1 p. 2 põhjal ei kuulu peale muu võõrandamise alla maatükid (Landstellen, Balti Eraseaduse § 597 p. 5), kui nad rüütlimõisate omanikkude päralt ei ole. Sõna Landstelle all, — B. E. S. § 597 p. 5 on öeldud ka Gutsabteilungen ja venekeelses tekstis „отдѣльные не составляющіе цѣлой вотчины поземельные участки“ tuleb igatahes mõista ka talukohti, mida ka kinnitab B. E. S. § 605, kus on öeldud, et rüütlimõisa omanikul on õigus niisama mõisa kui ka talumaatükka mõisa küljest eraldada ja võõrandada, ja §§ 610 ja 611, kus Landstelleks nimetatakse mõisast eraldatud maatükki, olgu ta mõisa ehk talu maa (Крестьянская земля). Seda kinnitab ka B. E. S. § 883, märkus, kus talukohta nimetatakse saksakeelses tekstis „Bauerlandstelle“ ja venekeelses tekstis „крестьянскій участокъ“, ja § 884, kus talu lihtsalt Landstelleks nimetatakse. Kaebaja väide, et B. E. S. § 597 lähtekoht on ettekanne 1841 aasta, 20. juunist, kus maamõisad (земскія имѣнія) üles loetakse ja kindel vahe tehakse, et § 597 käsib поземельные участки, Gutsabteilungen, kuna § 610-das on nimetatud земскіе участки, ja et nende kahe nimetuse vahe on kindlasti ära määratud, ei ole seaduslikku alust, sest nimetustel „поземельный участокъ“ ja „земскій уча-

стокъ" on üks ja sama tähendus ja saksakeelses tekstis on nad mõlemates eel-
tähendatud paragrahvides nimetatud sõnaga Landstelle; nimetus „Gutsabteilung“
§ 597 p. 5 tähendab, nagu vene- ja saksakeelse teksti võrdlusest tuleb järeldada, tihte
ja sedasama ja Landstelle ja Gutsabteilung on venekeelses tekstis nimetatud „по-
земельный участокъ“. Niisama ei ole seaduslikku alust kaebaja väitel, et § 597
loetakse üles ainult земскія имѣнія, kuna talukohad ei käi selle mõiste alla, sest
et kuni 1849. a. ei olnud talukoht eraomandusena olemas ja alles pärast 1849. a.
maareformi teostamist tekkisid talud ja ühtlasi B. E. S. § 610—612; 1849. a. maa-
reform kitsendas ainult mõisaomaniku õigust talumaid tarvitada oma äranägemise
järele, aga ei muutnud nende juriidilist iseloomu (1849. a. s. § 18 ja 22 ja 1860. a.
Talurahva Seadus § 101) ega eraldanud neid B. E. S. § 597 alt. Viimane para-
grahv, kui üldine, maksis ka talumaade kohta edasi ja talud olid tema 5 p. ette
nähtud. Talukohtade ülesvõtmisel vakuraamatusse, mille peale kaebaja volinikud
toetavad, ei ole käesoleval juhtumisel mingit tähtsust, sest vakuraamatus määrati
ära ainult üksiku talukoha õigused ja kohustused, ja vakuraamatud seati kokku
1849. a. seaduse järele niisama talude, kui ka mõisate kohta. Ei ole ka tähtsust
asja olul, et tulud „Raudsepa“ ja „Pikasilla“ on eraldatud maakoha Kuriste küljest
ja mitte päris mõisast, sest et see asjaolu ei muutnud nende juriidilist iseloomu ja
nad kuuluvad ikkagi maade liiki, mis ära on tähendatud B. E. S. § 597 p. 5. Kaeba-
jate väitel, et „Landstelle“ kohta on Baschmakovi raamatus „Основныя начала ипо-
течнаго права“ lehek. 70 ja Bukovsky I j. lhk. 281 lähemad seletused olemas, ei
ole asja kohta tähtsust; Bukovski seletused käivad Kuramaa kohta ja Baschmakovi
seletused käivad risti vastu D. Friedrich Georg von Bunge seletustele, kes oma
raamatus „Das liv- und estländische Privatrecht“, 1847. a. väljaanne, lehekülj 152,
lähemalt ära tähendab, missuguseid maid mõiste „Landstelle“ all tuleb mõista.
Bunge järele on Landstelled niisugused ilma privileegiumideta maatükid, mis esialgu
mõisate (Landgüter) osad olid ja nendest mitmesugustel põhjustel ja mitmesugus-
teks otstarbeteks ära lahutati.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21- ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus Alek-
sander Hoyningen-Huene voliniku, vann. adv. Max Bocki kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 11.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. jaanuaril 1921 a.

**Haim Sametschik'u kaebus E. V. Siseministri otsuse peale Eesti Vabariigist
väljasaatmise korralduse asjus.**

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikõhtunik
D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rāgo.

Käesolevat asja läbi vaadates ja tähele pannes, et Haim Sametschik kaebab
siseministri otsuse peale, mille põhjal tema kohustatud on Vabariigi piiridest lah-
kuma vabatahtlikult 20. septembriks 1920. a.; et kaebaja Sametschik on väljamaa-
lane; et väljamaalaste kohta on seaduses ette nähtud (Vene Sead. Kogu XIV k.

Hea Korra ja Julgeoleku Sead. välj. 1916. a. § 365); et siseministril õigus on oma äranägemise ja korralduse järele väljamaalasi riigi piiridest välja saata; et etteoodud seadus on Eesti Vabariigis maksev ja on kaebaja seletus, nagu oleks siseministri korraldus mitte „kokkukõlas seadustega ja määrustega, mis Eestis maksvad“, ilma põhjusega, sellepärast ja prokuröri arvamist ära kuulates ja juhtnõõriks võttes Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 otsustas Riigikohus Haim Sametschiku kaebuse tagajärjeta jätta.

N° 12.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

29. jaanuaril 1921 a.

Karl Kanguse kaebus E. V. Põllutöö-ministri otsuse peale Pöögli mõisa maasoovijate hulgast väljajätmise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Karl Kangus palus omas 12. 6. 20. a. sisseantud kaebuses Riigikohut tühjaks tunnistada põllutöö ministri otsuse, millega tema Pöögli mõisa maatahtjatekandidaatide hulgast välja on jäetud. Oma kaebuses seletab Kangus, et tema oli 1916 a. hakates Pöögli mõisa rentnik. Kui mõis Maaseaduse põhjal riigi omanduseks läks, pööras tema Pärnu Maakonnaavalitsuse ja Riigimaade Peavalitsuse poole palvega, mõisat ka edaspidi temale rendile anda; Riigimaade peavalitsus teatas talle, et Pöögli mõis jagamise alla ei tule, mispärast tema mõisas kõik eeltööd 1920 a. põllupidamiseks ära tegi; peale seda sai temale teatavaks, et kohalik Vallanõukogu olla maatahtjate nimekirja kokku seadnud ja Maakonna valitsusele kinnitamiseks saatnud, teda, kaebajat, sealjuures välja jättes. Tema, kaebaja, protesteeris selle vastu, et mõisa jagamise alla võetakse ja et Vallanõukogu teda mitte maatahtjate nimekirja üles polnud võtnud ja palus Pärnu Maakonnaavalitsust teda nimekirja üles võtta. Oma otsusega 27. märtsist 1920 a. võttis Pärnu Maakonna valitsus ta Maaseaduse § 21 p. 4 ja Maareformi Teostamise Määruste § 78 märkus 1 põhjal kandidaatide nimekirja vastu. Nüüd aga on Pöögli mõisa maaharjate ühisuse palvekirja peale põllutööminister 24. apr. 1920 a. resolutsiooni teinud, millega tema Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse seaduse vastaseks tunnistab ja teda maasaajate hulgast välja arwab. Maasoovijate nimekirja kokkuseadmise ajal oli tema, kaebaja, sõjateenistuses ja nõukogu teadis kindlasti tema soovist, nimekirjas aset leida.

Asja kohta käivas algmaterjalis, mis Maakorralduse Peavalitsuse vahikirja juures 3. sept. 1920 a. nr. 6506 Riigikohtule saadetud, on olemas: 1) Pöögli Vallanõukogu protokoll nr. 4, 1. märtsist 1920 a. millest näha on, et nimetatud päeval Nõukogu määras kindlaks Pöögli mõisa maasaajad ja et Nõukogu koosolekust võttis osa Pärnumaa Riigimaade ülema asemik. Kaebaja ja Kanguse kohta on nõukogu protokollis järgmist öeldud: Et senine Pöögli mõisa rentnik Karl Kangus mõisa Kontrollkomisjoni suusõnalise teadaandmise järele maks vaid seadusi pole täitnud, otsustas Nõukogu 11 häälega 1 erapooletu ja Pärnumaa riigimaade ülema

asemiku vastuhäletamisel Karl Kangusele Pöögli mõisast maad mitte anda.“ 2) Pärnu Maakonnaavalitsuse koosoleku protokoll 27. märtsist 1920 a. nr. 46 p. XV, mis järgmiselt käib: „Pöögli Vallanõukogu koosoleku protokoll 1. märtsist s. a. nr. 4 p. XVII kandidaatide ülesseadmise asjus Pöögli mõisa maade peale ning asjasse puutuvat kirjavahetust ja isikute protestisid läbi vaadates, otsustas Maakonnaavalitsus: a) Kinnitada Pöögli mõisa maade ajutiseks harijate kandidaatideks järgmised isikud: 1) Karl Kangus — Maaseaduse § 21 p. 4 ja Maareformi Teostamise Määruste § 78 märkus 1 põhjal. b) Pöögli mõisa rentniku Karl Kanguse protesti tähele panna Maaseaduse § 21 p. 4 ja Maareformi Teostamise määruste § 78 märkus 1 põhjal ja ta kandidaatide nimekirja üles võtta; pealegi on tal põllumajandusline inventar olemas ja Vallanõukogu ei ole niisuguseid dokumentisid protokollile juurde lisanud, mis näitavad, et Maaseaduse ja Maareformi Teostamise Määruste põhjal Kangusel maasaamise ega selle valimise õigust ei ole. c) Täheleandatud kandidaatisid ajutisteks lugeda, sest et mõisa maad mitte plaaneeritud ei ole ja planeerimise kohaline — kui ka peakomisjonid ei ole planeerimiskava, nii siis ka kohtade suurust ära otsustanud ega kinnitanud, — kõigest sellest oleneb kandidaatide arv. 3) Pöögli mõisa maaharijate ühisuse kaebus, 23. apr. 1920 a. nr. 5, milles peale muu kaevatakse, et Kangus on Maakonnaavalitsuse poolt Pöögli mõisa maasaajate kandidaadiks üles võetud, ja mille peale põllutööminister on järgmise resolutsiooni teinud: „Kuna Kangus maasoovijana Vallanõukogus ei ole esinenud, siis ei saa Põllutööministeerium Maakonnaavalitsuse otsust seaduslikuks lugeda, mis pärast Kangusele maad mitte ei saa anda.“ 24. IV. 20. Pool.

Selle resolutsiooni tühistamist palub Kangus oma kaebuses. Peale selle on algmaterjalist näha, et Kangus teenis sõjaväes ja oli sõjaväe varustuseüleva sekretäär. Asjajuhutamisel Riigikohtus toetas kaebaja Kanguse volink vann. adv. Sild kaebust ja seletas, et asi on Vallanõukogus harutusel olnud ja Vallanõukogu on Kanguse kui maasoovija kohta seisukoha võtnud, ehk küll eitava; mil kombel asi alustatud, kas suusõnalise või kirjaliku ülesandmise näol, Nõukogu omal algatusel või milgi muul teel, ei ole mõõduandev; Maakonnaavalitsus on Kangusele maa-andmise kohta jaatava otsuse teinud, mis ka seaduslik oli, sest Kangus oli maasaamisele õigustatud kahel seaduslikul põhjusel: 1) kui endine maapidaja ja 2) kui sõdur; ja ministril ei olnud õigust Maakonnaavalitsuse otsust ise ära muuta, pealegi tühististe vormiliste põhjuste pärast.

Käesolevat asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et põllutööministri resolutsioon 24. apr. 1920 a., millega Põllutööminister Pärnu Maakonnaavalitsuse otsust 27. märtsist 1920 a. nr. 46 p. XV. Karl Kanguse ülesvõtmist Pöögli mõisa maasaajate kandidaatide nimekirja mitte seaduslikuks tunnistas, tuleb ära muuta järgmistel põhjustel: 1) Kõsimust, kas Karl Kangust Pöögli mõisa maasaajaks ülesvõtta, harutas Pöögli Vallanõukogu 1. märtsil 1920 a. ja nagu Vallanõukogu protokollist näha, oli nõukogul Kanguse soov, maasaajate nimekirja saada, teada ja tema, kui sõduri, huvisid, nagu näha, kaitsis Nõukogu ees Pärnu maakonna Riigimaade üleva asemik, nii et ei või oletada, et Kangus ei olnud Nõukogu ees soovi avaldanud maa saamiseks, vaid tuleb tunnistada, et Kangus avaldas soovi maad saada, kui sõdur Maareformi Teostamise Määruste § 68 ja 71 korras ja maa saamiseks oli temal maaseaduse § 21 p. 4 põhjal õigus. 2) Maakonnaavalitsus on samade määruste § 75 korras asja otsustades Kanguse kui sõduri maasaajate nimekirja üles võtnud ja põllutööministril ei olnud õigust oma

resolutsiooniga Maakonnaavalitsuse otsust ära muuta, vaid seda oleks võinud sellekohase kaebuse tagajärjel ainult administratiiv kohus teha, aga seda teed ei ole käesoleval juhtumisel käidud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: äramuuta põllutöö-ministri resolutsioon 24. aprillist 1920 a., millega põllutöö-minister Pärnu Maakonnaavalitsuse otsust 27. märtsist 1920 a. nr. 46 p. XV. Karl Kanguse Pöögli mõisa maasaajate kandidaatide nimikirja ülesvõtmise suhtes mitte-seaduslikuks tunnistas.

N° 13.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. jaanuaril/25. veebruaril 1921.

Võru Apostliku-õigeusu Kiriku Nõukogu kaebus E. V. Põllutöö-ministeeriumi Planeerimis-peakomisjoni otsuse peale Võru mõisa maade jaotamise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. Rägo.

Seda asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et käesolev asi tuleb Põllutöö-ministeeriumile uueks otsustamiseks tagasi saata, sest Põllutöö-ministeerium ei ole Võru mõisa maade asjas Maareformi Teostamise Määruse § 39 piirides talitanud. — Nimetatud paragrahvis on öeldud, et koguduste endised maad, peale §§ 37 ja 38 äratähendatud osade, jäävad kuni sellekohaste erimääruste väljaandmiseni koguduste tarvitada ja et Põllutöö-ministeerium võib erandeid teha, kui koguduste maid omavalitsuste vajaduseks ehk naabruses oleva maa planeerimisel tarvis läheb.

Tähele pannes, et § 39 tähendatud erimäärusi seni välja ei ole antud, on selge, et need endised koguduste maad, mis omavalitsuse-asutuste vajadusest ja naabruses oleva maa planeerimisel tarvisminevast maast üle on jäänud, tulevad koguduste kätte kasutada jätta.

Sellest Maareformi Teostamise Määruse § 39-st ei ole Põllutöö-ministeerium Võru mõisa maade suhtes kinni pidanud ja on Võru Apostl. Koguduse seaduslisi ja majanduslisi huvisid rikkunud sellega, et teda tema endiste maade kasutamisest ilma seadusliku aluseta eemale tõrjus, selle peale vaatamata, et mitte kõik koguduste endised maad ei olnud omavalitsuse-asutustele tarvitada antud, vaid ainult osa, ja naabruses oleva maa planeerimise otstarbeks ei olnud sugugi Võru mõisast maad määratudki. Et see nii on, seda kinnitavad täiel määral Põllutöö-ministeeriumi Planeerimis-peakomisjoni 24. 3. 20. a. koosoleku protokoll nr. 33 ja Võru valla nõukogu 24. 4. 20. a. koosoleku protokoll nr. 8 p. II ja III; neil koosolekutel tehtud otsuseid palubki Võru Apostliku Koguduse Nõukogu Maareformi Teost. Määruse § 39 põhjal muuta.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal Põllutöö-ministeeriumi Planeerimis-peakomisjoni otsuse 24. märtsist 1920. a. (prt. nr. 33) Võru mõisa maade kohta, niisama ka Võru valla nõukogu otsuse 24. apr. 1920. a. (prt. nr. 8 p. p. II ja III) ära muuta ja asja Põllutöö-ministeeriumile tagasi saata uueks otsustamiseks.

Nõ 14.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18. veebruaril 1921. a.

Johan Mõru revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 14. sept. 1920. a. „Sautre“ talu rendilpidamise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rõgo.

Johan Mõru on kirjalikkude rendilepingute põhjal, mis mõisaomanikuga tehtud, 23. aprillist 1885. a. saadik Valguta mõisa järele oleva „Sautre“ talukoha rentnik, kuna tema vend Mihkel Mõru sedasama talu 19 aastat rendil peab Johan Mõruga tehtud suusõnalise rendilepingu põhjal; Johan Mõru ise aga elas mujal kõrtsimehena. 19. aprillil 1920. a. on Tartu maakonna valitsus Johan Mõru palve maasaamise üle „Sautre“ talust tähele panemata jätnud, leides, et tema maa saamiseks vähem eesõigustatud on.

Johan Mõru kaebuse peale otsustas Tartu-Võru Rahukogu 14. septembril 1920. a. Johan Mõru kaebuse tagajärjeta jätta.

Arvustades Rahukogu otsust seletab Johan Mõru oma revisjonikaebuses järgmist: Rahukogu leiab, et Maaseaduse § 22 ja Maaref. Teost. Määruste § 37 põhjal tuleb maapidajaks seda pidada, kes teda faktiliselt harib, missugust Rahukogu seletust õigeks ei või pidada. M. S. § 22 ütleb, et rentnikkudel eesõigus on, kuna uut seletust selle kohta, keda tuleb rentnikuks pidada, Maaseaduses ei ole nii et rentnikuks tuleb L. T. S. § 203 ja 210 põhjal seda pidada, kellel mõisaomanikuga kirjalik kontrakt oli ja kes selle järele täielikult vastutav oli renditingimuste täitmise eest. M. R. T. M. § 37 ei käi asja kohta, sest selles peatükis on, ette nähtud planeerimata maade kasutamine. Planeeritud maade väljaandmine on aga ette nähtud § 65^a ja järgm., kus niisama ühtki seletust ei ole selle kohta, keda tuleb rentnikuks pidada. Sisuliselt on temal, Johan Mõrul, eesõigus „Sautre“ krundi pidamiseks, sest tema on isiklikult „Sautre“ talu välja ehitanud ja kultiveerinud, on praegu tegelik põllumees ja inventaariga varustatud, kuid tema vend ei läinud vabatahtlikult mitte talust välja; sellepärast oli ta sunnitud tüki viisi mõisa maad rentima, et oma inventaari päästa. See ei oleks mitte õige, kui tema ehitatud hooned teisele läheksid ja tema ilma hooneteta maa saaks.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Johan Mõru kaebus tuleb rahuldamata jätta. Johan Mõru on küll kirjalikkude rendilepingute järele „Sautre“ talu rentnik olnud, tegelikult aga mitte, sest juba 19 aastat oli seal rentnikuks tema vend Mihkel Mõru. 1860. a. kinnitatud Liivimaa Talurahva Seaduse § 210 ja rendilepingu § 13 põhjal ei olnud Johan Mõrul õigust ilma omaniku teadmata ja loata renditud talu teisele isikule edasi rentida ja niisugusel korral oli omanikul õigus rendikontrakti tühjaks teha. Sellest, et Johan Mõru juba 19 aastat renditud talus ei elanud, vaid mujal kõrtsimehena, ja et talus talitas tema vend Mihkel Mõru, tuleb oletada, et omanik sellega nõus on olnud, et talu teisele oli edasi renditud. Õige küll, et renti maksis omanikule ikka Johan Mõru, aga see on ju arusaadav, sest vormilikult kirjaliku lepingu põhjal

oli tema, Johan Mõru, rentnik, aga teatavasti võib nõusolemist avaldada ka vaikselt, lauseta (Balt. Erasead § 2937), ja selle kohta ei või kahtlust olla, et see asjaolu pidi omanikule teatav olema, et Johan Mõru mitte ise renditud talus, vaid teisel kohal kõrtsimehena elas ja talu pidas tema vend Mihkel Mõru.

Tõepoolest on Johan Mõru siin tegutsenud kui vahemees Mihkel Mõru ja taluomaniku vahel. M. S. § 22 ütleb küll, et eesõigus antakse (talude) rentnikkudele, juhib aga § 17 peale, ja siin leiame määruse, et põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes ainult maapidamisest elavad. Kaebaja Johan Mõru kohta ei või aga seda kinnitada, sest juba 19 aastat ei ole ta maad pidanud, vaid on saanud oma ülespidamise kõrtsimehena; nii siis ka selle järele ei ole tal eesõigust „Sautre“ talu peale. Kõik asjatoimetuses olevad andmad kinnitavad seda, et „Sautre“ talu tegelik rentnik pikemat aega oli Mihkel Mõru, aga mitte kaebaja Johan Mõru, ja sellepärast ei või tal eesõigust olla selle koha rentimise asjas.

Nendel põhjustel otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal Johan Mõru revisjonikaebuse tagajärjeta jätta.

№ 15.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18. veebruaril 1921. a.

Pärnu Voltveti jaoskonna politseiülema Kusta Erelise kaebus Politsei Peavalitsuse Ülema otsuse peale 18. augustist 1920. a. ametliku noomituse andmise asjas.

Eesistuja, Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Seda asja läbiarutades ja prokuröri arvamist ärakuulates leiab Riigikohus, et Voltveti jaoskonna politseiülema Kusta Erelise kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest Politsei Peavalitsuse Ülema otsus 18. augustist 1920. a., millega kaebajale noomitus on avaldatud, põhjeneb Politsei Korralduse § 37 peal (R. T. nr. 4/5—1920. a.):

Tähendatud paragrahvi järele on ülematel politseiametnikkudel õigus oma alla kuuluvatele alamatele ametnikkudele ja teenijatele teenistuse asjus oma äranägemise järele märkusi ja noomitusi teha ja sellekohased määrused ei käi ühegi kontrolli alla.

Käesoleval juhtumisel on noomitus tehtud ülema politseiametniku — Politsei Peavalitsuse Ülema — poolt temale alluvale alamale ametnikule — Pärnu maakonna politseiülema abile — teenistuse asjus, mis pärast kaevatud otsuse muutmiseks, mis ülemuse äranägemisest tingitud oli, igasugune alus puudub.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal Pärnu maa Voltveti jaoskonna politseiülema Kusta Erelise kaebuse tagajärjeta jätta.

N° 16.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18./25. veebruaril 1921. a.

Viljandi Linnavalitsuse revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 18. juunist 1920. a. Viljandi linnavoliniku Julius Urbel'i kaebuse asjas linnaametnikkude ja teenijate palkade kõrgendamise kohta tehtud Linnavolikogu otsuse vastu.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Seda asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ärakuulates leiab Riigikohus 1) et Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 18. juunist 1920. a. tuleb ära muuta, sest Viljandi linna volikogu liikmel Julius Urbel'il ei olnud õigust kaebust tõsta selle volikogu otsuse peale, mille hääletamisest, nagu asjatoimetusest näha, tema ise osa võttis (Riigikohtu seletus 16. I. 1920. a. nr. 2), ja 2) et Viljandi linna volikogu otsus 30. I. 1920. a. (prt 3. p. b) linnanõunikkudele: A. Kofferile, Ed. Köpmannile ja K. Schmittile palgatõstmise osas tuleb Vene Senati Korr. (1917. a. väljanne) § 2 ja 22 p. 3 ja Riigikohtu Seaduse § 17 põhjal valvekorras ära muuta ja tühjaks tunnistada, sest see otsus on Linnaseaduse § 123 rikkumisel tehtud ja ei või sellepärast jõusse jääda. Nimetatud paragrahvi järele määratakse Linnavolikogu poolt linnanõunikkude palk enne nende valimist kindlaks ja pärastpoole, nõunikkude teenistuse vältusel, ei või seda vastuvõetud palgamäära enam muuta, kuna Viljandi linna volikogu oma otsusega 30. I. 1920. a. seadusevastaselt linna nõunikkude A. Koffer'i ja teiste palkasid nende teenistuse vältusel muutis.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal 1) Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse 18. juunist 1920. a. ära muuta ja 2) Viljandi linnavolikogu otsuse 30. jaan. 1920. a. (prot. 3 p. b) linnanõunikkudele A. Kofferile, Ed. Köpmannile ja R. Schmittile palga tõstmise asjus Linnaseaduse § 123 rikkumise pärast Vene Senati korralduse (1917. a. väljanne) § 2 ja 22 p. 3 ja Riigikohtu Seaduse § 17 põhjal valvekorras ära muuta ja tühjaks tunnistada.

N° 17.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18./25. veebruaril 1921. a.

Töö- ja Hoolekandeministriumi seletuse pärimine rahvaväliste ja nende perekonna pensioni seaduse § 2 ja 3 vahel oleva vastolu asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Töö- ja Hoolekandeminister palub oma kirjaga 28. okt. 1920. a. nr. 14826 Riigikohtu seletust, kas võib pensioni täismäärasid, mis Riigi Teatajas nr. 26/27—1920. a. avaldatud pensioniseaduse § 3 põhjal aasta peale kindlaks määratud, aasta

jooksul muuta, arvesse võttes peale komisjoni poolt pensionide täismäärade kindlakstegemist rahvaväeliste palkade kui ka toidumoonna hinnas tekkinud muutusi, nagu see sellesama seaduse § 2-est järgneb, või mitte, ja kui võib muuta, kas peab seda Töö- ja Hoolekandeministeerium tegema seaduse mõtte järele, ja kui peab, siis missugustel juhtumistel. Sealjuures juhib nimetatud minister tähelepanu nimetatud seaduse § 2 ja 3 vahel oleva vastolu peale.

Töö- ja Hoolekandeministri arvamise järele, mis avaldatud Riigikohtule 18. dets. 1920. a. nr. 16028 all saadetud kirjas, määratakse rahvaväeliste ja nende perekondade pensioni täismäär aasta peale kindlaks ja ei või aasta jooksul muudatusi ette võtta järgmistel põhjustel: Asutava Kogu poolt 6. veebruaril 1920. a. vastuvõetud rahvaväeliste ja nende perekondade pensioni seaduses ei ole pensioni suurus mitte teatava summana kindlaks määratud, käesoleva aja muutuvat elukallidust silmas pidades, vaid seaduses on ainult alused ära tähendatud, mille põhjal pensioni täismäärad kindlaks määratakse, ja sellekohane komisjon asutatud täismäärade kinnitamiseks. Nimetatud seaduse § 2 on küll üteldud, et pensioni täismääraks on palk, mis rahvaväeline väeteenistuses samas ametis edasi teenides saaks, kuid see ei tähenda veel mitte seda, et iga kord, kui rahvaväeliste palkasid või toidunormi hinda muudetakse, siis ka kohe pensioni täismäär peab muutuma. Vastasel korral ei oleks mitte arusaadav seaduse § 3 kategooriline määrus, et pensioni täismäärad iga aasta peale ette kindlaks määratakse. Kui pensioni täismäär iga palgamuutmise tagajärjel muuta, siis kaotaks § 3 tegelikult oma maksvuse, sest Töö- ja Hoolekandeministeeriumil, kui pensioni maksjal, tarvitseks ainult Riigi Teatajast või Sõjaministeeriumist rahvaväeliste palkade suuruse üle teateid koguda ja juba kinnitatud palgamäärasid uuesti seaduse § 3 ettenähtud komisjoni poolt kinnitada ei oleks tarvidust. Pealegi ei maksaks siis ikkagi nimetatud paragrahvi esimene osa, mis õieti tema peasisu on. See, et palgad ka aasta keskel võivad muutuda, ei olnud seaduseandjale mitte teadmata, kuid siiski on tema tarvilise leidnud olevat § 3 seadusesse mahutada.

Käesolevat asja läbiarutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Asutava Kogu poolt 6. veebr. 1920. a. vastuvõetud rahvaväeliste ja nende perekondade pensioni seaduse § 2 järele on pensioni määraks palk, mis rahvaväeline väeteenistuses samas ametis edasi teenides saaks, juurde arvatud ka rahvaväelise toitmine. Sama seaduse § 3 järele kinnitab eelmises, s. o. § 2 nimetatud pensioni täismäär iga järgneva aastaks komisjon, mis koos seisab Sõja-, Töö- ja Hoolekande- ja Rahaministeeriumi ning Riigikontrolli esindajatest. Sellest tuleb järeldada, et pensioni täismäärade muutmise aasta jooksul ei ole seaduses ette nähtud ja teistsugune olukord ainult segadusi sünnitaks, sest et see ühtlasi ka riigi eelarves, milles riigi väljaminekud aasta peale kindlaks määratakse, mitte soovitavaid muudatusi tooks. Kõige selle ja Riigikohtu seaduse § 17, Sen. korr. § 76 p. 10 ja V. S. K. II köite § 176 p. 6 põhjal otsustas Riigikohus seletada, et Riigi Teatajas nr. 26/27—1920. a. avaldatud pensioni seaduse § 2 ja 3 põhjal kindlaks määratud pensioni täismäärasid ei või aasta jooksul muuta.

№ 18.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. veebruaril 1921. a.

E. V. Põllutöö-ministeeriumi palve Riigikohtu poolt Jõgeva ja Kurista mõisa inventaari kohta tehtud otsuse revideerimise asjas.

Eesistuja Osakonna juhaja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Põllutöö-ministeerium andis 28. XII. 20. a. Riigikohtule järgmise otsuse revideerimise palve: 30. okt. s. a. otsustas Riigikohus Ernst Manteuffeli palvel Kurista ja Jõgeva mõisa inventaari asjus, et Põllutöö-ministeerium peab Manteuffelile Jõgeva mõisa inventaari välja andma. Põllutöö-ministeerium on Jõgeva mõisa inventaari võõrandanud ja Kurista mõisa inventaari Manteuffeli volinikule 3. juunil 1920. a. välja annud. Manteuffeli volinik A. Schurmann andis sealjuures teada, et tema Manteuffeli volinikuna loobub kõigist nõudmistest Riigi vastu, mis ka üleandmise aktis 3. VI. 20. tähendatud. Selle teadaande põhjal tegi Põllutöö-ministeerium rea korraldusi Jõgeva mõisa inventaari asjus, andes selle Sordiparanduse Seltsile ja tehes rendilepingud seltsiga. Kõigi nende korralduste ümbermuutmise on tegelikult võimatu ja riigile väga kahjulik. Et Manteuffel Põllutöö-ministeeriumi tegevuse vastu Kurista inventaari väljaandmise puhul ei protesteerinud ja Jõgeva inventaari nõudmisest loobus ja et see asjaolu Põllutöö-ministeeriumil teada polnud asja harutamisel 30. okt. s. a. ja Põllutöö-ministeeriumi esindaja seda ei teadnud ette tuua, ning et Riik Manteuffeli voliniku sarnase kahepaikse tegevuse tõttu suurt kahju saab, palub Põllutöö-ministeerium 30. okt. s. a. otsust uuesti läbi vaadata avalikukstulnud uute andmete tõttu ja seda otsust muuta.

Palvele on juurde lisatud ära kirjas Kurista mõisa inventaari rentnikule Ernst Manteuffelile üleandmise akt 3. juunist 1920. a., milles on öeldud: „Rentnik Ernst Manteuffel loobub kõigist nõudmistest Riigi vastu.“

Riigikohtu otsusest 30. okt. 1920. a. ja vastavast asjatoimetusest (Riigikohtu toimetused nr. 437 — 1920. a.) on näha, et Ernst Manteuffelil olid kaks rüütlimõisat rendil, Kurista ja Jõgeva, ja mõlemate mõisate inventaar oli Manteuffeli päralt.

Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus* võõrandas riigi kasuks Jõgeva mõisa inventaari, jättes vabaks Kurista mõisa inventaari. Ernst Manteuffeli volinik, vann. adv. Sumbak kaebas selle korralduse peale 1. VII. 20. a. Riigikohtusse, paludes Maakorralduse Peavalitsuse otsust ära muuta ja Jõgeva mõisa inventaar tema volitajale vabaks jäetuks tunnistada. Riigikohus otsustas asja kaebaja Ernst Manteuffeli kasuks, leides, et niisugusel korral, kui kellelgi kaks mõisat rendil on ja inventaar rentniku päralt, tuleb retniku valida jätta, missuguse mõisa inventaari ta omale jätab ja et Põllutöö-ministeeriumil ei ole õigust valida.

Käesoleva asja harutamisel Riigikohtus toetas Põllutöö-ministeeriumi volinik, vann. adv. Lui Olesk, palvet otsuse revideerimise kohta. Ernst Manteuffeli volinik, vann. adv. Hugo Sumbak, palus revideerimise palvet tagajärjeta jätta, seletades, et Kurista mõisa inventaari üleandmise leping 30. juunist 1920 a. oli Põllutöö-ministeeriumi esindaja juuresolekul tehtud ja sellega 30. oktoobrist 1920. a. Ministeeriumil teada, uusi andmeid aga, mis revideerimiseks põhjust annaks, ette ei ole toodud.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Põllutöö-ministeeriumi palve tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Sen. Korr. (1917. a. väljaanne) § 155 põhjal võib sisuliselt äraotsustatud asjades Senati otsuseid asjast huvitatud isikute ehk vastavate ministrite ehk Peavalitsuste palvete ja ettepanekute peale muuta või ära muuta sama paragrahvi p. 1—7 ettenähtud juhtumistel p. 1, mis käesoleva juhtumise kohta käib, lubab muutmist või äramuutmist niisugusel korral, kui on avalikuks tulnud uued asjaolud, mis asja otsustamise kohta tähtsad on (суущественно влияющія на исходъ дѣла). Niisugusel korral antakse palve, asja ümberotsustamise alla võtta, Sen. Korr. § 156 p. 1 põhjal nelja kuu jooksul sellest päevast arvates, kui uus asjaolu palujale teatavaks sai, missugune kord käesoleval juhtumisel ka on täidetud. Mis aga puutub sellesse, et Manteuffel, nagu revideerimispalves seletatakse, Põllutöö-ministeeriumi tegevuse vastu Kurista mõisa inventaari väljaandmise puhul ei protesteerinud ja Jõgeva mõisa inventaari nõudmisest loobus ja et see asjaolu Põllutöö-ministeeriumil teada ei olnud asja harutamisel 30. okt. 1920. a. Riigikohtus ja Ministeeriumi esindaja seda ette tuua ei teadnud, siis ei vasta see tõsioludele: 1) Kurista mõisa inventaari etteandmise aktis on ainult öeldud, et Ernst Manteuffel loobub kõigist nõudmistest Riigi vastu; see käib aga ainult Kurista mõisa inventaari kohta, ja aktis ei ole öeldud, et ta käiks Jõgeva mõisa inventaari kohta, ei ole ka Ministeeriumis teisi tõendusi selle kohta ette toodud; 2) otsuse revideerimise palves on öeldud, et selle põhjal, et Ernst Manteuffeli volinik A. Schurmann loobub kõigist nõudmistest Riigi vastu, tegi Põllutöö-ministeerium rea korraldusi Jõgeva mõisa inventaari asjus. Sellest aga tuleb järeldada, et Ministeeriumil 30. okt. 1920. a. teada olid asjaolud, millede kohta otsuse revideerimise palves öeldakse, et Ministeeriumil nad teada ei olnud ja sellepärast Ministeeriumi esindaja neid asja harutamisel 30. okt. 1920. a. ette tuua ei saanud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus Põllutöö-ministeeriumi palve tagajärjeta jätta.

№ 19.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. veebruaril 1921. a.

Ulila valla nõukogu voliniku Karl Rataiku revisjonikaebus Tartu-Võru 6-jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 13. nov. 1920. a. Juuli Johannsoni eest hooletandete asjus.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

5. mail 1920. a. pööras Mart Tihane Tartu maakonna Töö- ja Hooletandete osakonna poole palvega, et nimetatud osakond selleks sammusid astuks, et tema juures Kavilda vallas elutsev sündimisest saadik pime Ulila valla liige Juuli Johannson abiraha saaks, sest Ulila vald, kust ta senini abiraha oli saanud, ei andvat 1. jaanuarist 1920 a. peale enam abiraha, põhjendades seda sellega, et Juuli Johannson seal vallas ei ela.

Kirjaga 10. 5. 20. nr. 845 teatas Tartu Maakonnavalitsuse Töö- ja Hoolekande-osakond Ulila Vallavalitsusele, et maksvate hoolekande-seaduste järele (R. T. nr. 61/62 — 1919) on Ulila vald kohustatud abitarvitaja Juuli Johansonile eest hoolitsema, sest et ta on juba Ulila vallas abitarvitavas seisukorras olnud ja sealt abi saanud.

13. juunil 1920 a. ülaltähendatud kirja 10. 5. 20 nr. 845 Juuli Johansonile abimääramise asjus läbiharutades (prot. nr. 9 p. VII.) otsustas Ulila valla nõukogu: Juuli Johansonile, kui Kavilda valla elanikule ja liikmele, mitte abi määrata, sest Juuli Johanson on Kavilda vallas sündinud, kõik eluaeg seal elanud ja 1918 ja 1819. a. Kavilda vallast juba abi saanud ja peab ka edasi sealt oma alalise elukoha järele abi saama.

Tartu Maakonnavalitsuse Töö- ja Hoolekande-osakond palub oma 10. juulil 1920. a. sisseantud kaebuses Tartu-Võru 6. jaosk. rahukohtuniku Ulila valla nõukogu otsust 13. juunist 1920. a. (prot. nr. 9 p. VII) tühistada ja Ulila Vallavalitsusele ette kirjutada Juuli Johansonile tarvilist abi määrata, sest maksvate seaduste järele peab see kogukond, kes on oma valla liikmele abi annud, ka edaspidi seda tegema.

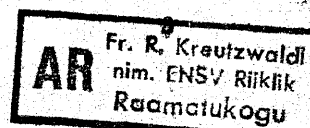
Kohtulikul asja harutusel 13. XI. 20. a. palus Ulila valla volinik Karl Ratnik kaebust tagajärjeta jätta, sest Johanson on küll Ulila valla liige, aga sündimisest saadik Kavilda vallas elanud; ennemalt on Ulilast abi saanud, aga viimastel aastatel mitte; abi saavad valla piirides elutsevad abitarvitajad, vaatamata selle peale, kus nad hingekirjas on.

Ulila valla nõukogu voliniku poolt kaasatoodud tunnistaja Mari Tihane seletas ülekuulamisel, et sündimisest saadik pime Ulila valla liige Juuli Johanson on kõik eluaeg Kavilda vallas elanud; ennemalt 11 aasta jooksul on ta Ulila vallast abiraha saanud, kuna kolm aastat tagasi saanud ta abiraha Kavilda vallast ja käesoleval aastal ei ole ta abiraha kuskilt saanud.

13. XI. 1920. a. seda asja läbiharutades, otsustas rahukohtunik: Ulila valla nõukogu otsus 13. juunist 1920. a. prot. nr. 9, p. VII. Juuli Johansonile abiraha mitteandmise kohta muuta ja Vallanõukogule ettekirjutada abiandmist 1. jaanuarist 1920. a. edasi toimetada, sest et Töö- ja Hoolekande-ministeeriumi korraldusega 29. aug. 1919. a. (R. T. nr. 61/62 — 1919) ei tule endistel Vallanõukogudel abiandmist lõpetada nende abisaajate kohta, kes oma valla piirkonnas ei ela, vaid nende korralduste § 5 põhjal antakse abi edasi sama valla poolt endistele abitarvitajatele, vaatamata selle peale, kus nad elavad, ja tähele pannes, et Juuli Johanson on 11 aastat Ulila vallast, kus ta ka hingekirjas seisab, abi saanud, mispärast Ulila vald peab seda abiandmist ka edasi toimetama.

Ulila valla volinik Karl Ratnik palub oma revisjonikaebuses Riigikohtu Tartu-Võru 6. jaosk. Rahukohtuniku otsust 13. XI. 20 tühistada ja Ulila kogukonda abiandmisest Juuli Johansonile vabastada, sest elukoha järele makstakse praegu maksud ja antakse toetust töövoimetutele, kuna Juuli Johanson kunagi Ulila vallas ei ole elanud ja viimastel aastatel oma elukoha järele on abi saanud, nagu seda ka rahukohtuniku poolt ülekuulatud tunnistaja Tihane kinnitab.

Seda asja läbiharutades ja prokurööri arvamist ära kuulates Teiab Riigikohtus, et Ulila valla nõukogu voliniku Karl Ratniku kaebus tuleb rahuldada, sest Juuli Johanson ei ole kunagi Ulila vallas elanud ja tema alaline elukoht on olnud ja on praegu Kavilda vallas, kust tema ka 1918. ja 1919. a. juba abiraha on saanud, nagu seda rahukohtuniku poolt ülekuulatud tunnistaja Tihane kinnitab.

Maksivate seaduste järele on kohustatud iga kogukond oma vaeseks jäänud liikmete eest hoolt kandma (V. Sead. Kogu XIII k. Hoolek. Sead. § 585). Tekib küsimus: keda tuleb kogukonna liikmeks lugeda? Praegu, kus kõik seisuslised õigused ja eesõigused on ära kaotatud (R. T. nr. 129/130 — 1920. a. sead. nr. 254) ja kuna teatava kogukonna hingekirjas olemine juba 5. okt. 1906. a. seaduse ilmutamisega (Собр. Узак. и расп. прав. 6. X. 1906. № 237 ст. 1700) oma tähtsuse on kaotanud, tuleb teatava kogukonna liikmeks seda isikut ehk perekonna-pead lugeda, kes oma teenistuse, töö, ettevõtte pärast alaliselt kogukonna piirides elab, või kellel seal kinnisvara või kodune sissesead on, see tähendab, et seda isikut tuleb kogukonna liikmeks lugeda, kellel kogukonna piirides alaline elukoht on. Nagu me näeme, on kogukonnal õigus ainult niisuguste isikute käest maksusid nõuda, kellel kogukonnas alaline elukoht on (R. T. nr. 18/19 — 1920. a. Sead. nr. 83 § 9). Kui nüüd kogukond alalise elukoha printsiibi järele maksusid võib võtta, siis peab ta sama printsiibi põhjal ka vaeseks jäänud isikute eest hoolt kandma. Arusaadav, et kogukonna liikme ajutine väljaspool kogukonna piiri viibimine ei vabasta kogukonda hoolekandekohustustest oma liikme vastu.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal Rahukohtuniku otsuse ära muuta ja tunnistada, et Juuli Johanson peab abi saama oma alalise elukoha järele Kavilda vallast.

№ 20.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. veebruaril 1. märtsil 1921. a.

E. V. Rahaministri ettepanek Harju Panga Aktsiaseltsil palvet 29.760 Eesti marga tempelmaksu tagasimaksu asjus lahendada.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Harju Panga Aktsiaselts on Otsekoheste Maksude Peavalitsusele järgmise palve sisse annud: „Panga 1920. a. väljaande aktsiate väljalaske hind määrati aktsionäride peakoosolekul 22. mail s. a. järgmiselt kindlaks:

aktsiakapitaliks	Emk. 250.—
tagavarakapitaliks	„ 10.—
kuludeks ja % %	„ 37.60
tempelmaksuks	„ 12.40

Kokku Emk. 310.— iga aasta.

Tähele pannes, et väljalaske-hinnaks mk. 12.40 tempelmaksuna sisse võetakse ja seega nimetatud summa tempelmaksu alla ei võiks kuuluda, jääks väljalaske-hinnast tempelmaksu alla Emk. 310.— 12.40 = Emk. 297.60, mis 60.000 aktsia pealt Emk. 714.240.— tempelmaksu välja teeks.

Et meie, nagu Otsekoheste Maksude Peavalitsus nõudis, samade aktsiate peale Emk. 744.000.— tempelmaksu sisse maksime, siis palume asja uuesti harutusele võtta ja vabe Emk. 29.760.— meile tagasi maksta.

Selle palvekirja ühes kirjavahetusega saatis Rahaministeerium Riigikohtule otsustamiseks, kusjuures avaldas arvamist, et Harju Panga Aktsiaseltsi palvet arvepidamise seaduse § 394 (S. K. VIII köide, II jagu) põhjal mitte ei tuleks rahuldada.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Harju Panga Aktsiaseltsi palvet ei tule rahuldada järgmistel põhjustel: Arvepidamise seaduse § 394 (S. K. VIII köide, II jagu) põhjal antakse administratiiv-korral kroonu poolt tagasi ainult summad, millede tagasiandmise kohta mingit kahtlust ei teki. Harutuse all oleva juhtumise kohta aga ei või seda ütelda. Praegusel ajal maksvate Tempelmaksu-määruste § 5 järele on maksukohuste hindamisel väärtuse aluseks rahanõudmiste asjus rahamaar; kursi järele käivatel väärtpaberitel päevakurs; Harju Panga 1920. a. väljaande aktsiate väljalaske-hind oli määratud 310 marga peale, nagu see selgub Otsekoheste Maksude Peavalitsuse toimetuse juurde pandud Harju Panga Aktsiaseltsi kuulutusest. Käesoleva küsimuse lahendamisel on otsustav panga poolt määratud aktsia-väljalaske hind ja mingit tähtsust ei ole ja ei või olla, missuguse arve põhjal pank on määranud ühe või teise summa väljalaske-hinnaks ehk missugustest üksikasjalistest osadest nimetatud summa kokku on arvatud. Riik võtab tempelmaksu panga poolt väljakuulutatud aktsia-väljalaske hinnast. Harju Pank on aktsia-väljalaske hinnaks määranud 310 marka ja nimelt sellest summast tuli temal ka tempelmaksu maksta; peab ära tähendama, et maksvad Tempelmaksu-määrused ei tarvita sõna „väljalaske“ või „väljaandmise hind“ aga on arusaadav, et sarnasel juhtumisel „väljalaske“ hind ei ole muud midagi kui selle väärtpaberi päevakurs. Vene Tempelmaksu-seaduse §§ 37 ja 54 põhjal määrati ja võeti tempelmaks kas aktsia-väljalaske hinnast ehk tema minimaalväärtusest selle järele, missugune nende hindadest kõrgem oli. Harju Panga Aktsiaselts on aktsia-väljalaske hinna 310 marga peale määranud ja pidi selle järele ka tempelmaksu ära maksma, ja ta ei ole selle järele rohkem maksnud, kui seda seadus nõuab, ja sellepärast ei ole tal ka mingit õigust väljaarvatud vahet tagasi nõuda.

Nendel põhjustel ja V. S. K. VIII k. II j. § 394 põhjal otsustas Riigikohus Harju Panga Aktsiaseltsi palve tagajärjeta jätta.

№ 21

ADMINISTRATIIV OSAKOND

15. märtsil 1921 a.

Pärnu Linnavalitsuse kaebus E. V. rahaministeri otsuse peale Pärnu linna kaupluse põhi-ärimaksu alla määramis asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puspel, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

7. veebruaril 1920. a. otsusustas Otsekoheste Maksude Peavalitsus nõuda Pärnu Linnavalitsuselt tema poolt peetava kaupluse peale 1920. a. ette II järgu äritunnistuse lunastamist ja 1919. a. ette lunastamata jäänud sama järgu äritunnistuse

tuse hinna äramaksmist ja teda Ots. Maks. Seaduse § 449 ja 455 rikkumise pärast 100-margalise rahatrahviga sama seaduse § 579 põhjal karistada.

Otsuse on teinud Pärnu I jsk. maksuinspektor 27. jaan. 1920. a. nr. 1 all kokkuseatud protokollil põhjal, millest näha on, et Pärnu Linnavalitsus peab Pärnus, Nikolai uul nr. 6. kauplust ilma äritunnistusega; kaupluses, mille all üks ruum on, müüakse peale normileiva veel mitmesuguseid teisi kaupsid vabal müügil, nii kui seepi, küünlaid, tikke, niiti, nahka jne.; kaupluses on tegevuses viis palgalist selli ja selle pärast peaks Otsekoheste Maksude Peavalitsuse arvamise järele selle kaupluse peale Ots. Maksu Seaduse § 449 lisa II nimek. II ja III järgu p. 1 ja instruksiooni § 20 p. 3 põhjal II järgu äritunnistus võetama. Seaduse rikkumine on ilmsiks tulnud juba 1919. a.; kauplus on okupatsioonivõimudele üle võetud ja kõik aeg töötanud.

Selle otsuse peale on Linnavalitsus Eesti Vabariigi rahaministrile edasi kaevanud, kes oma resolutsiooniga 31. märts. 1920. a. jättis edasikaebuse rahuldamata ja vähendas määratud rahatrahvi kuni ühe margani.

Rahaministri otsuse peale on Pärnu Linnavalitsus Riigikohtule annud kaebuse, milles palub nimetatud otsuse ära muuta ja Pärnu linna Toitlusameti poe ärimaksust vabaks tunnistada.

Oma kaebuses seletab Linnavalitsus, et Otsekoheste Maksude Sead. § 453 p. 6 lit. v põhjal on ärimaksust vabad linnade poolt ilma rendile andmata peetavad ettevõtted, kui nad on avatud kaasaitamise otstarbeks rahva toitmisele; see seadus oli maksev harilikkudes oludes ja on maksuma jäetud ka nüüd, erakorralistel oludel, kuid praegu, kus igasugused puudused olemas, ei saa seda mõtet endistes raamides võtta. Tähtis ei olevat see, missuguste tarbainete peale linna toitlusamet oma tegevust on pidanud laiendama, vaid see, kas ettevõtte on äriliseks otstarbeks või rahva erakorralilise aja puuduste korraldamiseks; selleks otstarbeks on Toitlusamet oma poodidega ellu kutsutud ja pood ei ole äraline ettevõtte.

Rahaministerium, kelle kirja juures 21. juunist 1920. a. nr. 10564 all kaebus Riigikohtule on saadetud, seletab Linnavalitsuse arvamise kohta, nagu oleksid linnapoed ärimaksust vabad, et seadus seda teisiti mõistab, sest Toitlusameti kauplust, milles müüakse, nagu maksuinspektor oma protokollis näitab, kõiksugu hariliku poe kaupa vabade hindadega kõigile, kes maksta jõuab, ilma et vahet tehtaks vaesema rahvakihi või jõukama rahvakihi vahel, peab äriliste ettevõtete hulka lugema üldisel alusel; see kauplus ei kuulu Otsek. Maks. S. § 453 p. 6 lit. v. otsekoheste mõiste ega ka Vene Senati ja teiste kõrgemate asutuste seletuste järele ei rahva söögimajade, teemajade ega sellesarnaste ettevõtete hulka. Rahaministri arvamise järele tuleb Pärnu Linnavalitsuse edasikaebus rahuldamata jätta, sest seniajani on kõik sarnased kauplused, mis teiste linnavalitsuste poolt ellu kutsutud, ärimaksu alla pandud, nii ei võiks ka käesolevas asjas erandit teha.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikokas, et rahaministri arvamine selles asjas täiesti õige ja seadusega kokkukõlas on, sest ainult Otsek. Maks. S. § 453 p. 6 lit. v. all aratähendatud ja rahva toitmiseks linna poolt ülevalpeetavad rahva söögimajad, teemajad j. s. s. ettevõtted on ärimaksust vabad, aga mitte Linnavalitsuse poolt ülevalpeetavad poed kõiksuguste kaupade vabamüügil. Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 põhjal otsustas Riigikohus Pärnu Linnavalitsuse kaebus tagajärjeta jätta.

N° 22.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18. märtsil 1921. a.

Märt Türk'i revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 6/16. okt. 1920. a. Märta Türki kaebuse asjus Pärnu Linnavolikogu otsuse peale maja ehitamise takistamise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhousfinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Pärnu linna kodanik Märta Türk pani Pärnu linna ehituskomisjonile kinnitamiseks ette ehitusplaani uue kahekordse kivist aida kohta, mida tema oma krundi peale Vingi ja S. Jõe uul nurgal nr. 4 kavatses ehitada. Komisjon leidis ehitusplaani tehniliselt kõlbliku olevat, ei arvanud aga mitte võimalikuks hoonet just S. Jõe uulitsa äärde, selle kitsust silmas pidades, ehitada lubada, sest uulits on seal kohal ainult 3 sülda lai, kuna seaduse järele uulitsa laius 6 sülda peab olema. Sellepärast otsustas komisjon, et uulitsa laiendamiseks Märta Türki krundist umbes 1½ sülla laiune riba juurde tuleks võtta, nõnda et uus ait uulitsa äärest 1½ sülda kaugele krundi sisse ehitataks.

Pärnu Linnavolikogu on 20. augustil 1920. a. Märta Türki protesti selle otsuse peale tähele panemata jätnud, kuna ta aga küsimuse, osa Märta Türki platsi võõrandada, lahtiseks jättis. Märta Türk kaebas edasi Viljandi-Pärnu Rahukogusse; kuid ka viimane jättis tema kaebuse tähele panemata, sellest välja minnes, et linnal õigus on uulitsa laiendamiseks sammusid astuda.

Riigikohtule sisseantud revisjonikaebuses palub Märta Türk Rahukogu otsuse ära uuuta, põhjendades selle peale, et Linnavalitsusel õigust ei ole maja ehitamist keelata ainult sellepärast, et temal, linnal, kavatsus on tema, Türki, krundist maad uulitsa laiendamiseks võtta, ja toetades L. S. § 96 ja V. Sen. Ukaasile 18. apr. 1901. a nr. 3942. 26. märta. 1901 a. nr 3423, 29. sept. 1898 a nr 1426, 12. maist 1903. a. nr. 4020.

Käesolevat asja läbiarutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Märta Türki kaebus tuleb rahuldada, sest Pärnu linnal ei olnud õigust Türkile keelata maja ehitada temapäralt oleva krundi peale ainult sellepärast, et tänav kitsas on, ilma et linn seal juures sammusid ette võtaks seaduslikus korras Türk käest tänavalaaiendamiseks tarvilikku maad võõrandada. Selle otsusega on Türk omanduse-õigused tema oma krundi peale seaduses mitte ettenähtud korras kitsendatud ja rikutud (Balti Erasead. § 707 ja 708, 871, 947, 951, 952). Linna poolt oma seisukoha kaitsmiseks ettetoodud Linnasead. § 63 p. 8, 7, 11 ja Ehituseseaduse § 181 ja järgmised annavad linnale küll õigust tänavaid sisse seada ja korras pidada, maad võõrandada ja majade ehitust lubada või keelata; aga kõiki neid õigusi võidakse tarvitada ühiskondlikkudes huvides ja mitte oma palja äranägemise järele, vaid seaduses ettenähtud korras. Käesoleval juhtumisel jätab linn osa Türk platsi võõrandamise küsimust lahtiseks, ja selle peale vaata-

mata keelab Türkil seda platsi kogu selle suurusel tarvitada. Niisugust otsust ei või õiglaseks tunnista ja ta tuleb ära muuta.

Sellepärast otsustas Riigikohus: Adm. K. K. § 35 põhjal Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 6/16. oktoobrist 1920. a. Mart Türki kaebuse asjas ära muuta ja asi samale Rahukogule saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr 23.

18. märtsil 1921. a.

Tartu Linnavalitsuse kaebus Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse otsuse peale Linnavolikogu sunduslike määruste Riigi Teatajas avaldamise keeldumise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Kirjaga 8. juulist 1920. a. nr. 1825 all teatas Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus Tartu Linnavalitsusele, et 24. veebr. 1920. a. Linnavolikogu poolt vastuvõetud sunduslike määruste kohta, toiduainete väljaveo asjas, on toiduminiister järgmise resolutsiooni teinud: „Valitsus on seisukohale asunud, et toiduainetega kauplemine vaba peab olema, peale kitsenduste, mis 30. XII. 1919. a. (R. T. nr. 1—1920) määruses ette on nähtud, mispärast ei leia võimalik olevat Tartu Linnavolikogu poolt vastuvõetud määruse kohta oma nõusolemist avaldada. 4. VII. 20. J. Kriisa.“

Tartu Linnavolikogu, oma korralisel koosolekul 26. juulil 1920. a. päevakorra 15. punkti all eelpool-fähendatud teadaant läbiharutades ja tähele pannes, et 1920. a. 24. veebruari otsuste vastu seaduses ettenähtud korra järele protesti ei ole avaldatud, mispärast sunduslikud määrused maksvaks tulevad lugeda, otsustas jääda 24. II. s. a. vastuvõetud otsuste juurde.

Selle 1920. a. 26. juuli päevakorra pkt. 15 all tehtud otsuse kohta teatas Omavalitsuse-asjade Peavalitsus kirjaga 20. VIII. 1920. a. nr. 2188 all Linnavalitsusele, et ta kirjas 8. juulist s. a. nr. 1825 äratähendatud põhjustel Tartu linna sunduslikku määrust toiduainete väljaveo asjus võimaliku ei leia olevat „Riigi Teatajale“ väljakuulutamiseks saata.

Tartu Linnavolikogu volitusel 30. augustist 1920. a. (päevakorra p. 18) palub Tartu Linnavalitsus oma 21. sept. 1920. a. sisseantud kaebuses Riigikohtu Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse korraldust Tartu toiduainete väljaveo kohta käivate Linnavolikogu sunduslike määruste „Riigi Teatajas“ avaldamise keeldumise pärast ära muuta ja otsustada need Linnavolikogu määrused maksma panna ja „Riigi Teatajas“ avaldada, sest 1) Linnavolikogul on õigus sarnaseid sunduslike määrusi välja anda ja maksma panna ja 2) Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus ei ole Linnavolikogu otsuste vastu 24. II. 1920. a. seaduslikus korras protesti avaldanud (R. T. nr. 79 — 1919 sead. nr. 149 § 4), mis pärast Linnavolikogu otsus seadusejõusse on astunud ja täide tuleb saata.

Seda asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Tartu Linnavalitsuse kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest „Ajutise Seaduste ja Administratiiv-korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise korra“ kolmanda peat-

tüki põhjal (R. T. nr. 1 — 1919 sead. nr. 1) käivad omavalitsuse-asutuste sunduslikud määrused Siseministeeriumi kontrolli alla ja sealt saadetakse Kohtministeeriumi avaldamiseks Riigi Teatajas, mispärast Siseministeeriumil õigus oli eespool-tähendatud ja 1919. a. 30. XII. määrusele vastu käiva (R. T. nr. 1 — 1920. a. sead. nr. 2) sundusliku määruse Riigi Teatajas avaldamise küsimuses eitavale seisukohale asuda, vaatamata selle peale, et ta Tartu Linnavolikogu 1920 a. 24. II otsuse vastu Järevalve-seaduse § 4 (R. S. nr. 78 — 1919) korras protesti ei tõstnud. See Siseministeeriumi kontrolli-õigus on täiesti iseseisev ja seaduses ei ole ette nähtud, et omavalitsuse ajutine Järevalve-seadus 11. oktoobrist 1919. a. nr. 149) seada õigust kuidagi kitsendaks ehk muudaks.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal Tartu linnavalitsuse kaebus tagajärjeta jätta.

№ 24.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18. märtsil 1921. a.

Anija valla nõukogu voliniku Karl Johansoni revisjonikaebus Tallinna-Haapsalu 7. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 27. sept. 1920. a. valla heaks vedruvankrite maksu alla panemise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Anija valla nõukogu otsustas oma 1920. a. veebruarikuu 20. päeva koosolekul (prot. nr 23 p. 1): „1920. a. väljaminekute katmiseks sissetulekuid järgmiselt võtta: Sõiduriistade maksu: nelja vedruga sõiduriistade pealt á 100 mk., neid sõiduriistu on 25 = 2500 mk., kahe vedruga sõiduriistade pealt á 50 mk., neid sõiduriistu on 10 = 500 mk.“

Selle otsuse peale Tallinna-Haapsalu 7. jaosk. rahukohtunikule antud kaebuses seletavad Johannes Mänd ja teised, et Riigi Teatajas 7. 2. 1920. a. nr. 18/19 väljakuulutatud ajutise seaduse § 19 põhjal võib valla kasuks maksu võtta sõiduhobuste ja tõldade pealt, ega mitte vedruvankrite pealt, kuna aga kaevatud Valla nõukogu otsusest võib järeldada, et ka vedruvankrid maksu alla pandud, mispärast paluvad seda tühjaks tunnistada.

Seda asja 27. sept. 1920. a. läbi harutates, otsustas rahukohtunik: Anija valla nõukogu 1920. a. 20. veebruari otsus p. 2 niivõrd, kui see puutub vedruvankrite maksu alla panemisesse, tühjaks tunnistada, leides, et 1920. a. 19. jaanuari ajutise seaduse § 19 põhjal valla kasuks võib võtta maksu sõiduhobuste ja tõldade pealt ja seda seadust, kui eriseadust, ei või laiendatud mõttes seletada.

Anija valla nõukogu volinik Karl Johanson palub 27. okt. 1920. a. sisseantud kaebuses Riigikohtu Tallinna-Haapsalu 7. jaosk. rahukohtuniku otsuse 27. sept. 1920. a. ära muuta ja tunnistada, et vedruvankrid kui sõiduriistad käivad

maksu alla, sest rahukohtunik on ebaõigelt seletanud 1920. a. 19. I seadust (R. T. nr. 18/19 — 1920. a.) tema 6. osas ja § 19. See 6. osa räägib maksudest sõiduriistade pealt ja tõlla all on mõeldud sõiduriist, vastandiks koormaveo-vankrile. Tõllad on suured ja väikesed. Väikeste all tulevad mõista sõiduveдруvankrid; sest tõld on ka vanker, mis ainult sõidu tarvis on määratud.

Seda asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Anija valla nõukogu voliniku Karl Johansonini revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest kaevatud rahukohtuniku otsus on seadusega kokkukõlas tehtud ja revisjonikaebuses ettetoodud põhjendused ei võimalda selle otsuse muutmist.

Riigi Teatajas 7. 2. 20. nr. 18/19 väljakuulutatud Ajutise seaduse Valla- ja Maakonna-omavalitsuste Sissetulekute jne. § 2 p. all on lubatud valla heaks maksu võtta sõiduhobuste ja sõiduriistade pealt ja sama seaduse § 19-das on selge sõnaga öeldud, et maksu võib võtta sellekohase Vallanõukogu otsuse põhjal sõiduhobuste ja tõldade pealt. Tõlla nime all tuntakse meil kahe ja rohkem hobustega veetavat sõiduriista, mis täiesti ehk osalt pealt kaetud, kuna harilikud koormaveoks kõlbamata sõidu-vedruvankrid, kaarikud, pinkvankrid jne. tõlla mõiste alla ei käi.

On seaduses öeldud, et teatavat maksu võib tõldade pealt võtta, siis võib ka seada maksu ainult nende sõiduriistade pealt võtta, mis tõlla, kui sõiduriista, mõiste alla käivad, aga kunagi ei või ühte eriseadust laiendavas mõttes seletada.

Sellepärast otsustas Riigikohus: Adm. K. K. § 35 põhjal Anij valla nõukogu voliniku Karl Johansonini revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 25.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. märtsil 1921. a.

Vana-Võidu valla nõukogu voliniku Jaak Raudsepa revisjoni-kaebus Viljandi-Pärnu 4. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 28. sept. 1920. a. Andres Kääriku kaebuse asjas „Kõsti“ veski ja villatööstuse pealt valla heaks maksu määramise pärast.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Vana-Võidu Vallavalitsus kuulutas teatelehega 1. juulist 1920. a. nr. 640 all Andres Käärikule, et Vallanõukogu otsusega 12. juunist 1920. a. (prt. nr. 13 p. 4) on määratud „Kõsti“ veskile ja villatööstusele 15.000 marka maksu valla kulude katmiseks, juurde lisades, et Andres Käärik võib 2 nädala jooksul, teadaande kättesaamisest arvatud, maksu määramise üle kirjaliku kaebuse selle valla nõukogu nime peale sisse anda.

Andres Käärik aga andis, selle peale vaatamata, et edasikaebuse kord temale oli kuulutatud, oma kaebuse eeltähendatud vallanõukogu otsuse peale kohalikele Rahukohtunikule, kes ka kaebuse vastu võttis.

Asja harutusel rahukohtuniku juures seletas Vana-Võidu valla nõukogu volinik, et Andres Kääriku kaebus ei allu administratiiv-kohtule, sest kaebaja ei ole senini Vallanõukogu ees seaduses ettenähtud korras kaebust tõstnud (R. T. nr. 18/19 1920. a. Sead. nr. 83 § 57).

Seda asja 28.IX.20. a. läbiharutades leidis Viljandi-Pärnu 4. jaosk. Rahukohtunik, et Vallanõukogu voliniku poolt ettetoodud seadus ei keela Vallanõukogu otsuse peale administratiiv-kohtu korras kaebuse tõstmist, ja et vaidluse all olev maks on ka villatööstuse kui vabriku iseloomuga tööstuse, aga mitte ainult veski, peale pandud, ning **otsustas**: Vana-Võidu valla nõukogu otsus 12. juunist s. a. prot. nr. 13 p. 4 Kõsti veski ja villatööstuse pealt 15.000 marga maksu määramise asjus tühjaks tunnistada.

Rahukohtuniku otsuse peale antud revisjonikaebuses toetab Vana-Võidu valla nõukogu volinik vann. adv. K. Baars ennast jällegi Valla- ja Maakonna-omavalitsuste Sissetulekute jne. kohta käiva Ajut. Seaduse § 57 peale (R. T. nr. 18/19 1920. a. Sead. nr. 83) ja palub Riigikohut kaevatud otsuse kui mitte seadusepärase tühistada.

Seda asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kaevatud rahukohtuniku otsus tuleb ära muuta ja rahukohtuniku asjatoimetust maha kustutada, sest käesoleval juhtumisel, kus edasikaebuse kord otsekohe seaduses eneses (§ 57—61 R. T. nr. 18/19 1920. a. Sead. nr. 83) on ette nähtud, ei saa üldist administratiiv-kohtu korda tarvitusele võtta, nagu seda rahukohtunik ekslikult arvab, ja rahukohtunik ei oleks pidanud Andres Kääriku kaebust sisulisele harutusele võtma.

Valla- ja Maakonna-omavalitsuste Sissetulekute jne. kohta käiva Ajutise Seaduse § 57 järele (R. T. nr. 18/19 1920. a.) võib maksu maksja, kes maksu määramisega mitte rahul ei ole, 2 nädala jooksul, teatelehe kättesaamisest arvatud, kaebust tõsta sama valla nõukogu ees. See edasikaebuse kord oli Andres Käärikule kuulutatud, aga seda õiget horda ta ei tarvitand. See kaebuse tõstmise kord maksude määramise asjus on arusaadav ja otstarbekohane. Vallanõukogud määravad maksud kõigi maksustuse alla käivate objektide (aliste) peale ära. Maksu suurusest antakse teada maksjatele. Rahulolematuse korral võivad nad nõukogu ees kaebust tõsta. Kaebaja asi tuleb nõukogus uuesti harutusele, kus maksu maksjal on võimalik tõendusid ette tuua, et maks tõesti õigesti pole määratud ja neid ettetoodud andmeid silmas pidades teeb Vallanõukogu otsuse, mille peale sama seaduse § 60 korras võib juba administratiiv-kohtusse kaevata, aga mitte enne.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Viljandi-Pärnu 4. jaosk. rahukohtuniku otsus 28. sept. 1920. a. ära muuta ja rahukohtuniku asjatoimetust maha kustutada.

№ 26.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. märtsil 1921. a.

Andres Pullerits'i voliniku vann. adv. Artur Jungl revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 15. nov. 1920. a. Viljandi restorani „Bristol'i“ viinamüügi sulgemise asjus Viljandi linna volikogu otsuse põhjal.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

28. sept. 1920. a. otsustas Viljandi linna volikogu Viljandi linnas asuvas võõrastemajas „Bristol“ viinamüügi jäädavalt sulgeda, aluseks võttes viinamüügi seadust (R. T. nr. 65/66 20. a. § 11 p. 4e.)

Selle Linnavolikogu otsuse vastu andis võõrastemaja „Bristoli“ pidaja Andres Johani p. Pulleritsi volinik vann. adv. Artur Jung Viljandi-Pärnu Rahukogule kaebuse, milles palus Linnavolikogu otsuse ära muuta ja tema volitajale luba anda viina müümist endiste lubade põhjusel võõrastemajas jätkata ja äravõetud load ja dokumendid tagasi anda, ja et tema volitaja igapäev suurt kahju saab, korraldus teha, et äravõetud load kohe tagasi autaks ja viinamüüki kohe jätkata võiks.

Rahukogu jättis oma otsusega 15. nov. 1920. a. Andres Pulleritsi voliniku kaebuse tagajärjeta.

Rahukogu otsuse peale on kaebaja Pulleritsi volinik Artur Jung Riigikohtule revisjonikaebuse annud, milles palutakse Rahukogu otsus ära muuta, kaevatud Viljandi linna volikogu määrus, niisama ka Rahukogu otsus tühjaks tunnistada ja kaebus rahuldada. Revisjonikaebuses tuuakse ette järgmised põhjendused: 1) Rahukogu otsuses ettetoodud põhjendus, et 27. apr. 1920 (R. T. nr. 65/66 1920. a.) avaldatud seaduse 2. osa punkt e põhjal on Linnavolikogudel õigus joogikohti igal ajal sulgeda, ei ole õige; Viljandi Linnavolikogu kuulutas Riigi Teatajas nr. 129/130 1920. a. määrused viinamüügi kohta restoranides välja, kus restoranide sulgemise kord § 6 otsekohe ette on nähtud. Linnavolikogu on aga oma otsust põhjendanud sellega, et restorani „Bristoli“ ligidal on kool, missugune asjaolu oli juba viinamüügi loa andmise ajal volikogule teada; 2) kaevatud Linnavolikogu otsus on tehtud üldiste Kubermanguasutuste Seaduse § 174 vastu, mis veel maksev on ja mille põhjal ükski riiklik asutus, mille hulka sellesama seaduse § 16 järele kuuluvad ka Linnavolikogud, ei või oma otsusi ümber otsustada; 3) Rahukogu otsuses ettetoodud põhjendus, et restorani „Bristoli“ sulgemiseks oli sellest materjalist küllalt, mis enne 28. sept. 1920. a. ette oli toodud, on asjaolude võõriti seadmine, sest kõik need asjaolud, nagu kooliasutuste protestid, olid Linnavolikogus loa andmisel juuli ja septembrikuul 1920. a. ees.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et revisjonikaebus tuleb rahuldada ja Rahukogu ja niisama Viljandi linna volikogu otsus ära muuta järgmistel põhjustel: 1) Viljandi linna volikogu otsusest 28 sept. 1920. a. p. XII on näha, et volikogu tegi oma otsuse linnapea teadaande tagajärjel, et võõrastemaja „Bristol“ asub koolimajale lähemal kui 40 sülda, mis

Aktiisiseaduse nõuetele ei vasta. Aktsiseaduse § 598 (§ 577 — 1895 a. S. K. järg) keelab küll joogikohtade avamise ära, kui avatav koht koolimajale lähemal on kui 40 sülda, aga selle sama seaduse § 626 põhjal on rahaministril õigus sellest erandeid teha, kohalisi tingimisi silmas pidades, ja käesolaval juhtumisel on rahaministri luba joogikoha avamiseks olemas. Võõrastemaja „Bristol“ kaugus koolimajast oli Linnavolikogul igatahes teada, kui ta luba andis nimetatud võõrastemajas viinamüüki avada; 2) Kõik teised asjaolu ja tõendused, mis Viljandi Linnavalitsus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse põhjal 23. okt. 1920. a. Rahukogule ette pani, ei või käesoleva asja otsustamisel harutusele tulla, sest et nad ei olnud kaevatud Linnavolikogu otsuse aluseks 28. sep. 1920. a.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 15. novembril 1920. a. ja Viljandi linna volikogu otsus 28. septembrist 1920. a. Viljandi linnas asuvas restoranis „Bristolis“ viinamüügi sulgumise asjas ära muuta.

N° 27.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. märtsil 12. aprillil 1921. a.

August Kaarli p. Buschi kaebus E. V. Peaministri otsuse peale 22. juulist 1920. a. sisseantud palve Vabariigi Valitsuse harutamiseks ja otsustamiseks ettepanemise keeldumise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k t. R. Rägo.

26. 8. 20. sisseantud kaebuses palub August Busch Riigikohut peaministri resolutsiooni 22. 7. 20. tema Buschi palve kohta 29. 6. 20. ümber lükata ja peaministrit kohustada, tema palvet Vabariigi Valitsusele harutamiseks ja otsustamiseks ette panna, viimasele aga ülesandeks teha seda Maaseaduse § 28 ja Maareformi Teostamise Määruse §§ 45 ja 46 põhjal harutusele võtta. Oma kaebuses seletab A. Buch järgmist: 29. juunil 1920. a. Vabariigi Valitsusele sisseantud protestis ja palves teatanud ta, et ta Maakorralduse Peavalitsuse otsusega 26. juunist 1920. a. 6910 all, Kulna ehk Lehola mõisa väljarendimise asjus selle mõisa endisele kaasomanikule Eduard Laurile üksipäini ja ei mitte temaga, A. Buschiga, koos, nõus ei saa olla, sest et säärane teguviis Maareformi Teostamise Määruste § 45-ga kokkukõlas ei seisa, ja palunud Valitsust, et kui Põllutöoministeerium Maareformi Teostamise Määruste § 46 jätele Kulna ehk Lehola mõisa rendilepingu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ette paneb, siis seda lepingut mitte kinnitada. Ülemaltähendatud palvekirja peale 29. juunist m. a. saanud V. V. kantseleist järgmise kirja 23. juulist 1920. a. nr. 4982 all: „Hr. A. Buschile. Vastuseks Teie palvele 29. juunist s. a. Lehola mõisa asjus teatan Teile järgmisest Peaministri resolutsioonist; „Vabariigi Valitsusel võimata asja harutusele võtta. Tuleb kohtu teel õiendada, 22. VII. 20. J. „Tõnisson (allkiri) Max Lasberg, V. V. kantselei juhataja“, missuguse resolutsiooniga tema Busch, ei või rahule jääda, sest suurmaapidamiseks väljarenditavate mõisate rendilepingud peab Põllutöoministeerium Vabariigi

Valitsusele kiinitamiseks ette panema (Maaref. Teost. Määrus § 46 R. T. nr. 16/17—1920) ja see toimetus kuulub administratsiooni, aga mitte kohtu võimkonda.

Kirjaga 11. 3. 1921. a. nr. 1307 palub riigivanem Riigikohtu käesolevat A. Buschi kaebuse asja mite alluvuse tõttu ära lõpetada, sest Administratiiv-kohtu Korra § 6 põhjal alluvad Riigikohtule kaebused üksikute Ministeeriumide, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste otsuste, korralduste ja määruste vastu, millest selgub, et peaministri, kui üksikutest Ministeeriumidest kõrgemal seisva võimu, korralduste vastu tõstetud kaebuste läbivaatamine ei allu Riigikohtule.

Kohtulikul asja harutamisel toetas kaebaja August Busch oma kaebust ja seletas, et tema andis palve Vabariigi Valitsuse nime peale sisse, kuid ilma, et adressaat, s. o. Vabariigi Valitsus, oleks palve koht, mis Maareformi Teostamise Määruste § 46 põhjal (R. T. nr. 16/17—1920. a.) temale allus, seisukohta võtnud ehk asja otsustanud, lükkas peaminister Jaan Tõnisson oma isikliku resolutsiooniga harutamisest Vabariigi Valitsuse, kui kolleegiumi, poolt kõrvale, milleks tema, kui selle kolleegiumi liige, mitte õigustatud ei olnud. Ka praeguse riigivanema vastust 11. märtsist s. a. nr. 1307 ei saa rahuldavaks tunnistada, sest kuskil ei ole seaduses öeldud, et peaminister teistest minsitritest kõrgemal ja väljaspool kohtu kontrolli seisaks. Palub kaebust rahuldada ja kaevatud peaministri resolutsiooni ära muuta. Andis sisse ärakirja sellest palvest Vabariigi Valitsusele, mille tagasilükkamisest peaministri poolt käesolevas asjas kõne on. Pealegi ei võinud peaminister teda, kaebajat, kohtusse juhatada, kui mitte kohus, vaid Vabariigi Valitsus vaidluse all olevas asjas kompetentne oli, sest Maareformi Teostamise Määruste § 46 põhjal kannab põllutööminister suurmapidamiseks rendile andmise asjad Vabariigi Valitsusele kiinitamiseks ette, ja selle kohta käis just tema poolt sisseantud palve sisu.

Seda asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et August Buschi kaebus tuleb läbivaatamiselt kõrvaldada, sest kaebus peaministri kui Vabariigi Valitsuse esimehe peale ei allu Riigikohtule. Administratiiv-kohtu korra § 6 põhjal alluvad Riigikohtule kaebused üksikute ministeeriumide, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste peale, kuna peaminister, kes ühtki ministeeriumi ei juhata, vaid ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust ja juhatab Valitsuse koosolekuid (R. T. nr. 44—1919. sead. nr. 91 § 17), ei ole seal nimetatud.

Lõpuks, peab tähendama, et A. Buschil käesoleval korral ei olnud alust Valitsuse poole kaebusega pöörata, sest kui A. Busch leidis, et tema varanduslikud ja õiguslikud huvid on sellega riivatud, et Põllutööministeerium suurmapidamiseks väljarenditud Lehola mõisa rendilepingut ei ole seaduslikus korra Valitsusele kiinitamiseks ette pannud, siis võis ta ses suhtes administratiiv-kohtus Põllutööministeeriumi peale kaebust tõsta, aga mitte Valitsuse ees.

Sellepärast otsustas Riigikohtus Adm. K. K. § 6 põhjal: August Kaarli p. Buschi kaebus läbivaatamiselt kõrvaldada.

№ 28.

ADMINISTRATIV OSAKOND.

30. aprillil 1921. a.

Taevere valla nõukogu voliniku Tõnis Ihloffi revisjoni-kaebus Viljandi-Pärnu 7. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 3. jaanuarist 1921. a. Viljandi Maakonna-
valitsuse töö- ja hoolekande-osakonna nõudmisel Anna Meisterile abiraha
määramise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puissep, ettekandja riigikohtunik
D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

12. nov. 1920. a. on Taevere valla nõukogu läbi vaadanud Viljandi Maa-
konnavalitsuse töö- ja hoolekande-osakonna kirja 22. okt. 1920. a. nr. 1403 Anna
Meisterile abi andmise asjas ja otsustanud Anna Meisteri palve tagasi lükata, sest
tema vaeseks jäämine on Tallinnas sündinud, mis mehe surma läbi tulnud.

Viljandi Maakonnavalitsuse töö- ja hoolekande-osakonna juhataja protesti
peale, mis 8. dets. 1920. a. sisse antud, on Viljandi-Pärnu 7. jsk. rahukohtunik
asja läbi vaadanud ja tähele pannes, et abi peab see kogukond andma, kus abi-
palujal abi tarviduse tekkimise ajal alaline elukoht oli, et Anna Meisterile abitar-
vidus ei ole mitte juba mehe surma läbi Tallinnas 1917. a., vaid alles hiljemini,
kui Meisteril alaline elukoht Taevere vallas oli, poja haiguse ja laste koolitamise
tarviduse läbi tekkinud, sest abi nõutakse just poja põetuskulude katmiseks ja las-
tele koolis käimise võimaldamiseks, — otsustas: Taevere valla nõukogu otsuse
tühjaks tunnistada ja temale kohuseks teha, Anna Meisterile abi andmise küsimus
uuesli harutusele võtta.

Taevere valla nõukogu volinik Tõnis Ihloff palub oma revisjoni-kaebuses
rahukohtuniku otsuse ära muuta, sest Anna Meisteri mees on Tallinnas ära surnud
ja naine on seeläbi oma toitja kaotanud ja sellepärast tuleks Anna Meisteril abi
nõuda Tallinna linna käest, kus tema vaeseks jäämine sündis ja nagu seda juhatab
Töö- ja Hoolekande-ministeeriumi seletus 29. aug. 1919. a. § 5 (R. T. nr. 61/62);
peale selle on kõnes olev Vallanõukogu otsus Viljandi Maakonnavalitsuse adm.-
osakonna poolt õigeks arvatud ja protesteerimata jäetud, nagu seda Maakonnavalit-
suse adm.-osak. teadaanne 25. nov. 1920. a. nr. 1862. tõendab.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab
Riigikohus, et revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta. 1) Kaebaja kinnitamine, nagu
oleks Viljandi Maakonnavalitsus kaevatud Taevere valla nõukogu otsuse õigeks ar-
vanud, ei ole tõendatud, sest asjatoimetuses ei leidu nimetatud teadaannet 25. no-
vembrist 1920 a. nr. 1862; 2) kaebaja on õigeks võtnud, et Anna Meister oma
lastega kohe pärast mehe surma, mis 13. septembril 1917. a. juhtus, Suure-Jaani
alevisse Taevere valda töõjõulisena elama asunud ja sellest ajast siin ennast ning
oma alaealisi lapsi oma tööga toitnud. Selle asjalooa on kindlaks tehtud, et Tae-
vere vallas oli Anna Meisteri ja tema alaealiste laste alaline elukoht (Balt. Eras.
§§ 3066 ja 3067 ja Töö- ja Hoolekande-ministeeriumi seletus vaeste eest hoole-
kande asjus 29. aug. 1919. a. p. 2 (R. T. nr. 61/62). Anna Meister hakkas abi
tarvitama lapse Gustavi põetamise kulude tasumiseks ja laste koolitamiseks ainult

1920. a. Praegu maksvate Vene Hoolekande-seaduse järele (Sead. K. K. XIII, eriti §§ 11, 114, 156, 163 ja märkus, 700—703) on vastavad kogukonnad kohustatud oma vaeste eest hoolt kandma (mainitud Töö- ja Hoolekande-ministeeriumi seletus § 1).

Niisama kohustab Avalikkude Algkoolide Seaduse § 18 (R. T. nr. 75/76—1920. a.) kohalikke kogukondi hoolitsema laste kooliskäimise võimaluse eest, kui vaesuse pärast ei suudeta last kooli panna. Kõne all oleva küsimuse lahendamiseks ei ole mingit tähtsust, et Anna Meister enne mõne aasta eest oma mehega Tallinnas elas. Kõige selle järele on Taevere vald see kogukond, kes kohustatud on Anna Meisterile ja tema alaealistele lastele abi määramata vaeseks jäämise puhul ja nimetatud valla nõukogu otsus 12. nov. 1920. a., kui selle vastu käiv, ei või maksvaks jääda.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Taevere valla nõukogu voliniku Tõnis Iholffi revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 29.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. aprillil 1921. a.

Toll Peavalitsuse ettepanek Tallinna linna Toitlusvalitsuse palve lahendamise asjus, sissemakstud tollirahast Emk. 888.534 tagasimaksimise kohta.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tallinna linna Toitlusvalitsus pööras 18. jaan. 1921 a. nr. 404 all Raha-ministeeriumi poole järgmise palvega:

Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi loaga nr. 3086, mille ärakirja siia juurde lisame, sai Toitlusvalitsus 18. dets. 6170 pd. 15. n. suhkrut (nettokaal), mille eest juurdelisatud Tollivalitsuse kviitung nr. 74558 ärakirja järgi mk. 987.260 tolliraha ära maksime. Nimetatud suhkur oli juba 11. novembril tellitud ja endist tolliraha arvesse võttes teistele liinadele ära müüdud, kuid laeva-õnnetuse puhul laaditi ta ümber ja jõudis Tallinna alles 17. detsembril.

Suhkur oli selleaegse, võrdlemisi kõrgeima, hinnaga ostetud ja nüüd tuli veel ettenägemata põhjusel tolliraha mk. 3.60 naela pealt rohkem maksta, mille läbi Linnavalitsus suurt kahju peab kandma.

Suhkru sisseveo loa nõutamine oli Kaubandus- ja Tööstus-ministeeriumile sisse antud 27. novembril, välja kirjutatud 7. dets., s. o. enne määruse maksmapanemist, kuid kätte saime ta mõni päev hiljemini märkusega, et sisseveo-maks 8./XII. määruse järele tuleb õiendada.

Et suhkru hind vahe peal oli langenud ja müük vabaks läks, olime sunnitud seda alla oma hinda müüma.

Ettetoodud põhjusel palume suhkru meile endise tollirahaga jätta ja rohkem sissemakstud tolliraha 6170 pd. 15 n. eest à mk. 3.60 — mk. 888.534, — meile tagasi maksemiseks korraldust teha.

Sellele palvele ärakirjas juurdelisatud Kaubandus- ja Tööstus-ministeeriumi poolt 7. dets. 1920. a. väljaantud sisseveo-loast nr. 3086 ja Tollivalitsuse kviitungist nr. 7458 20. dets. 1920 a. on näha: 1) et Väliskaubanduse-nõukogu otsuse põhjal anti Tallinna linna Toitlusvalitsusele luba 100 tonni suhkrut sisse vedada, 43 E. mrk. nael, sisseveomaksuga 8./XII määruse järele ja 2) et tolli on makstud sellele suhkrule eest 987.260 mrk.

Selle Tallinna linna Toitlusvalitsuse palve ühes lisadega saatis Tolli Peavalitsus 17. veebr. 1921. a. nr. 394 all Üldise Arve Seaduse § 394 põhjal (S. K. VIII k. II j.) Riigikohtule ja teatab järgmist:

„8. detsembril 1920. a. väljaantud valitsuse määrusega, mis on välja kuulutatud 17. detsembril Riigi Teatajas nr. 215/216, on sisseveetavatele kaupadele sisseveo-maks peale pandud uute normide järele. See määrus pandi maksma telegraafi teel ja astus seega seaduslikku jõusse 8. detsembril 1920. a. Et nii määru-ses eneses kui ka ta juurde lisatud tariifis mitte ei olnud ära tähendatud, missu-gust momenti kauba tollimisel tuleb lugeda uute normide maksmapanemiseks õi-gustatuks (kas kauba Tollivalitsusse vastuvõtmise päeva, kauba revideerimise lõpe-tamise aega või tolliraha äramaksmise aega jne.), siis tegi Rahaministeerium, toe-tudes Väliskaubanduse Nõukogu otsuse peale, Tollivalitsusele korralduse, et sisse-veo-maksu võetagu nende kaupade pealt, millede sisseveoks Väliskaubanduse Nõu-kogu otsus on tehtud peale 7. detsembril 1920 a. ehk jälle kuni 8. detsembrini, kuid märkusega, et tollimaks uute normide järele peab võetama.

Tähele pannes:

1) Olgugi et sisseveo-luba on 7. detsembril 1920 a. välja kirjutatud, kuid märkus juurde lisatud, et maks peab tasutama 1920. a. 8. detsembri määruse nor-mide järele;

2) et, niiviisi, maksu võtmine Valitsuse otsuse peal põhjeneb ja sellepärast mingisugust põhjust ei ole seda mitte võtta ja selle asemel maksu ainult vanade tollinormide järele nõuda, — arvab Rahaministeerium, et palve mitte tähelepane-mist ei võiks leida.“

27. apr. 1921. a. nr. 2819 all saatis Tolli Peavalitsus Riigikohtule järgmise seletuse:

„Täienduseks ettepanekule 17. veebruarist nr. 394 teatab Rahaministeerium, et kaehaja arvamine, nagu oleks tolli tulnud võtta selle tariifi järele, mis kauba revideerimise päeval maksev oli, ei või Rahaministeeriumi poolt tunnustamist leida, sest et 1920. a. 8. detsembri määruse järele sisseveo asjus on tollimaksude ase-mele sisseveo-maksud tarvitusele võetud, millede kohta Tolliseadus (Seaduste Kogu VI köide) ei või maksev olla. Et meil sisseveo-lubade süsteem maksev on, siis on otsustavaks momendiks tolli- ehk sisseveo-maksu äramääramisel Väliskaubanduse Nõukogu otsus sisseveo-lubade väljaandmise kohta: kui otsus enne 8. detsembril 1920. a. on tehtud ja ilma märkusega sisseveo-maksu normide tarvitamise kohta, siis võetakse maksu tollitariifi normide järele, muil juhtumistel — sisseveo-maksu normide järele.

Tuleb veel arvesse võtta järgmist asjaolu: Olgugi et sisseveo-luba on 7. dets. 1920. a. välja kirjutatud, kuid on juurde lisatud märkus, et maks peab tasutama 1920. a. 8. detsembri määruse normide järele ja seega maksu võtmine valitsuse otsuse peal põhjeneb.

Seepärast ei võiks Rahaministeeriumi arvamise järele Tallinna linna Toitusvalitsuse palve rahuldamist leida.“

Asja harutamisele Riigikohtus ilmus Tallinna Linnavalitsuse volinik vann. adv. Johan Aronson, kes palus Tolli Peavalitsusele vastata selles mõttes, et sisse-makstud tollirahast tuleks ülearu makstud raha Tallinna Linnavalitsusele tagasi maksa, sest kauba sisseveo luba oli saadud 7. dets. 1920. a. ja sellepärast ei või 1920. a. 8. dets. määrusel käesoleval korral tähtsust olla; peale selle puudub samade määruste § 1-ses tähendatud kahe ministri kokkuleppel tehtud määrus sisse-veo-maksu kohta, kuna Tolliseaduse (Sead. Kogu VI köide) § 464 ja järgm. põhjal tolliraha maksa tuleb nende tabelite järele, mis kauba kätteandmise ajal maks-avad olid, — palus asja harutamise edasi lükata ja Tolli Peavalitsuselt teateid nõuda selle kohta, kunas suhkur Tallinna Linnavalitsusele kätte on antud ja kas oli sel ajal olemas 1920. a. 8. dets. määrustes ettenähtud raha- ja kaubandus- ning töös-tusministri kokkuleppel tehtud määrus sisseveo-maksu võtmise kohta.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Tolli Peavalitsuse ettepanek tuleb läbivaatamiselt kõrvaldada järg-mistel põhjustel: Üldise Arve Seaduse (Общій Уставъ Счетный V. S. K. VIII k. 2 j.) § 394 põhjal käib Riigikohtu kinnitamise alla niisuguste rohkem kui kümnetuhande rubla suuruste summade tagasimaksmine riigi kassast, mille kohta seaduslik nõud-mine, et nad peavad sisse makstama, puudus. Käesoleval juhtumisel on Tollivalit-suselt palutud 888.534 marga tolliraha tagasimaksmist. Tolli Peavalitsus ei ole selle palve kohta mingit otsust teinud ja on asja Üldise Arve Seaduse § 394 korras Riig-ikohtule otsustada saatnud. See asi alluks nimetatud seaduse põhjal Riigikohtule ainult sel korral, kui Tolli Peavalitsus oleks otsustanud palutud summat tagasi maksa, nimelt tuleks Tolli Peavalitsuse otsus Riigikohtu administratiiv-osakonna poolt kinnitada (Riigikohtu Seadus § 12 R. T. nr. 82/83 — 1919. a.). Mis puutub Tallinna Linnavalitsuse voliniku seletusesse käesoleva asja kohta, siis ei või neid üleval esiletoodud põhjustel ülepea harutamise alla võtta.

Kõige selle ja Riigikohtu Seaduse § 17 ja Üldise Arve Seaduse § 394 põhjal otsustas Riigikohus Tolli Peavalitsuse ettepaneku läbivaatamiselt kõrvaldada.

№ 30.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. aprillil 1921. a.

**Karl Kink'i kaebus Metsade Peavalitsuse otsuse peale Alatskivi „Tilmamaa“
koha tagasisaamise palve asjas.**

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Põllutöministeeriumi Metsade Peavalitsus on 28. juulil 1920. a. nr. 15609 all Karl Kinkile tema palve peale 21. juunist teatanud, et tema nõudmine on tä-
hele panemata jätud, sest tema ei ole oma lepingu tingimusi täitnud ja koht on
temale sellepärast üles öeldud, et koht oli temal kui metsa töölisel tarvitada ja
selle järele ülesütlemine õigel ajal tehtud.

Karl Kink seletab oma kaebuses Riigikohtule, et tema oli 1919. a. Alatskivi mõisa metskonna „Timamaa“ koha maade rentnik, aga mitte metsatöoline, et temale ei ole keegi rendi-vahekorra lõpetamist kuulutanud ja „Timamaa“ koht tema käest ilma seaduse aluseta vägivaldselt ära võeti Ministeriumi korraldusel Jakob Soo, Samuel Birkenfeldi ja temale tundmata isikute läbi; tema palub Riigikohtut, tema õigused Maaseaduse põhjal „Timamaa“ koha kohta või selle asemel uue koha saamiseks õigeks tunnistada.

Asja harutamisel toetas Kink oma palvet ja seletas, et maa oli temal renditud Alatskivi mõisa omaniku käest, mille kohta rendileping oli tehtud, temale üles öeldi selle mõttega, et leping jääb endiselt maksma, kuid ainult selle vahega, et senised kohustused mõisaomaniku vastu lähevad üle riigile: „Timamaa“ koht kuulub küll Metsade Peavalitsuse alla, aga tema ise Metsavalitsuse teenistuses ei olnud. Põllutööministeriumi esindaja vann. adv. Lui Olesk palus kaebust tagajärjeta jätta vormilistel põhjustel sellepärast, et kaebuses avaldatud palve selguseta on, kuna tänasel kohtu istumisel etteoodud palve Riigikohtule ei allu. Ka sisuliselt tuleb kaebus tähele panemata jätta, sest et Kink kohaga hoolimata on ümber käinud ja ei ole lepingu tingimusi korralikult täitnud, mispärast temale üles on öeldud ja tema on vabatahtlikult kohast välja läinud. Pealegi kuulub „Timamaa“ koht Metsade Peavalitsuse alla ja on määratud metsaametnike kasutamiseks.

Algmaterjalis, mis Metsade Peavalitsuselt saadud, leidub Karl Kinki palvekirjasid Põllutööministeriumile 21. juunist 1920. a., Eesti Vabariigi peaministrile 10. juulist 1920. a. ja Tartu maakonna Riigimaade valitsejale 14. maist 1920. a., milledes tema kaebab vägivalda üle, mis tema vastu tarvitatud koha äravõtmisel; esimesele nendest on juurde pandud ära kiri Tartu-Võru Rahukogn 6. jaosk. rahu kohtuniku otsusest 10. juunist 1920. a. Karl Kinki nõude asjas Alatskivi Metskonna ülema Rudolf Bergi vastu rikutud pidamise jaluleseadmise pärast, missugune tühjaks mõistetud, ja viimasele nendest on juurde pandud väljavõte ära kirjast Alatskivi valla nõukogu protokollist 12. maist 1920. a. nr. 12 p. II selle üle, et Karl Kink avaldas, Alatskivi Metskonna ülem Rudolf Berg olevat temale maapidamise üles öelnud ja ajavat ta korterist välja, ja et nõukogu, arvesse võttes, et Karl Kink juba 6 aastat järgemööda Alatskivi Metskonna „Timamaa“ kohta (põldu 7 vakamaad, heinamaad 4 vakamaad ja karjamaad umbes 15 vakamaad) on pidanud ja seda edasi suudab ära harida, avaldas metskonna ülema seadusevastase tegevuse vastu protesti ja otsustas oma otsusest ära kirja saata Tartu Maakonnavalitsuse Põllumajanduse-osakonnale otsustamiseks ja korralduste tegemiseks. Edasi leiduvad seal Alatskivi Metskonna metsaülema seletused nimetatud Karl Kinki palvekirjade peale, üks 5. juulist 1920. a. nr. 58 Põllutööministeriumile ja teine 6. juunist 1920. a. nr. 39 Tartu maakonna metsaülemale; nende seletuste järele on „Timamaa“ koht metsatöölise koht; selle koha peale oli Karl Kink endise Alatskivi omaniku voliniku B. Bergmanni poolt asetatud, mille eest Kink tema käes oleva raamatu ja metsa rendiraamatu järele aastas 63 marka pidi maksma; et Kink 1918/19 ja 1919/20 aastal seda raha ära ei maksnud, kõik aiapuud maha murdis, laepuud ära võttis ja põletas, heinamaa pealt oma voliga 54 suuremat puud maha raius ja ära vedas, siis üteldi temale Tartu maakonna metsaülema käsu peale 20. veebruaril 1920. a. üles tema allkirja vastu; Kink võttis ülesütlemise vastu ja andis vabatahtlikult maad ära ja lahkus pärast, 10. juunil, ka korterist, jättes maksmata võlgu jäänud rendi.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Karl Kinki kaebus tuleb tagajärjeta jätta. „Timamaa“ koht, mis Karl Kinki käes tarvitada oli, on metsatöölise koht. Maareformi Teostamise Määruste § 38 põhjal ei käi metsatöölise kohad planeerimise alla ja antakse need Metsade Peavalitsuse alla valitsemiseks ja kasutamiseks riigi metsade kohta maksivate seaduste järele. Sellepärast ei või „Timamaa“ koha kohta käsitamist leida Maareformi Teostamise Määruste § 79, mis enne nimetatud määruste maksmapanekut planeeritud kohtade ja nende kohtade maapidajate kohta üles on seatud. Vahekord, mis Metsade Peavalitsuse ja Karl Kinki vahel olemas on või oli, tuleb jähendada seaduste järele, mis maksvad tsiviil-asjade kohta, vaidluskorras. Mis puutub aga Karl Kinki palvesse, temale mõnda teist kohta anda, siis ei või niisugust palvet harutusele võtta, sest planeeritud maade väljaandmine sünnib ettekirjutatud korras (Maaref. Teost. Määr. §§ 65 ja järgm.) ja seda korda ei ole siin kinni peetud. Neil põhjustel otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal: Karl Kinki kaebus tagajärjeta jätta.

№ 31.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

6. mail 1921. a.

Lucie Stackelberg'i voliniku vann. adv. Heinrich Sivers'i kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale kaebaja päralt oleva inventari võõrandamis asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. K. Luud.

9. 2. 21. a. andis palve Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsusele lese Lucie Stackelbergi, sünd. Roseni, volinik vann. adv. Heinrich Sivers ja seledas, et 29. 11. 19. a. surnud ära Järvamaa Palu mõisa omanik Leo Stackelberg; temast järele jäänud varandusest pärinud tema lasteta lesk Lucie Stackelberg B. E. S. § 1724, 1744 ja 1748 põhjal liikuva vara ja selle hulgas ka mõisa elava ja eluta inventari. Nõnda ei võivat siis mingit kahtlust olla, et surnud Leo Stackelbergi lasteta lese Lucie Stackelbergile kuuluvat piiramata vabaks tarvitamiseks kõik Palu mõisas 29. XI. 1919. a. olnud end. omanikust järele jäänud ja peale selle päeva seal juurdekasvanud elav ja eluta inventar ilm mingi erandita, missugust seisukorda ei muutvat see asjaolu, et 10. oktoobril 1919. a. ilmus Maaseadus, sest et see Vabariigi Valitsuse poolt maksuma pandud alles 28. I. 1920. a. sama seaduse § 28 põhjal. Seaduse maksmapanemise ajal olnud paluja Palu mõisa inventari pärimise teel faktiliselt omandanud ja et tema rüütlimõisa omanik pole olnud, ei kuulu see inventar võõrandamise alla. Nõnda vaadata asja peale ka kohus, nagu see juurde lisatud Rakvere-Paide Rahukogu otsusest 7. X. 1920. a. näha. Järvamaa Riigimaade ülema poole pöörates palvega, tunnistust välja anda, et Palu mõisa inventar võõrandamise alla ei kuulu, saanud paluja aga vastuse, mis ülemalloodud väidetele otse vastu käivat. Sellepärast ja et eksisamine tulevikus kõrvaldada, palus lese-

Lucie Stackelbergi volinik Maakorralduse Peavalitsust, Järva maakonna Riigimaade ülemale vastavaid korraldusi teha ja oma seisukohast palujale teatada. Selle palvekirja peale teatas Maakorralduse Peavalitsus 22. II. 1921. a nr. 1571. all palujale, et Maaseaduse § 1 märkus 1. p. 4 põhjal jääb võõrandamata mõisa rentnikkude päralt olev ühe mõisa inventar. Proua Lucie Stackelberg pole millegagi tõendanud, et tema Paju mõisa rentnik oleks olnud; seepärast jääb Järvamaa Riigimaade ülema poolt tehtud korraldus maksvaks.

19. märtsil 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses palub lese Lucie Stackelbergi volinik van. adv. Sivers, korrates ja laiendades ennemini antud põhjendusi, tühjaks tunnistada Põllutöoministeeriumi otsust ja lese Lucie Stackelbergi päralt olevat Järvamaa Palu mõisa elavat ja eluta põllumajanduse inventari võõrandamise ja ülevõtmise alt vabastada.

Prokuröi arvamist ning poolte seletusi ära kuulates ja asja otsustamisele asudes ei või Riigikohus õigeks võtta Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse vaadet, et võõrandamata jääb ainult Maaseaduse § 1 märkus 1 p. 4 ettenähtud mõisa rentnikkude päralt olev ühe mõisa inventar; sellevastu peab tunnistama, et võõrandamata jääb kõik see, mida seadus (Maaseaduse § 1) võõrandamise alla ei saa, ja mitte ainult võõrandatavast varandusest tehtud erandid, sest võõrandada võib ainult seda, mida seadus lubab ja käsib võõrandada.

Kuid olenemata sellest ei või lese Lucie Stackelbergi voliniku kaebus rahuldust leida järgmistel põhjustel: 10. oktoobril 1919. a. vastuvõetud Maaseaduse § 1 järele võõrandatakse riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ühes nende kõlvulise põllumajandusliku inventariga.

Maaseaduse § 2 põhjal lähevad üle Eesti Vabariigi omanduseks võõrandatavad maad ja inventar selle seaduse jõusse astumise päevast alates ja vastutavad nende eest pidajad, nende hulgas ka endised omanikud, kui ilma volitusteta võõraste asjade ajajad (negotiorum gestores), kuni varanduse üleandmiseni Põllutöoministeeriumile. Selle seaduse täpise selge mõtte ei jäta vähematki kahtlust selles, et Eesti Vabariik omandab võõrandatava mõisa inventari Maaseaduse seaduse jõusse astumise päevast, mitte aga alles sama seaduse § 28 ettenähtud tegeliku maksmapanemise silmapilgust, s. o. tema teostamise, nagu võõrandatud varanduse ülevõtmise, hindamise edaspidise korralduse jne. päevast. Maaseadus astus seaduse jõusse ajutise ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise korra V peatükki § 1 (R. T. 1919. a. nr. 1) põhjal kohe peale tema avaldamist Riigi Teatajas 25. oktoobril 1919. a., seega omandas Eesti Vabariik 25. oktoobril 1919. a. vaidluse all oleva inventari, kui selleaegse Palu mõisa omaniku Leo Stackelbergi varanduse, kes suri alles pärast, 29. novembril 1919. a., ja järjekult ei võinud päranduseks jätta oma lesele juba varemini Eesti Vabariigi omanduseks võõrandatud inventari. Oluliselt ei lähe see seisukoht lahku Rakvere-Paide Rahukogu otsusest 7. oktoobrist 1920. a. surn. Leo Stackelbergi pärijate kinnitamise asjus, sest võõrandatud varanduse asemele astub selle eest riigi poolt makstav tasu.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: lese Lucie Stackelbergi voliniku vann. adv. Heinrich Siversi kaebus taga järjeta jätta. Riigikohtu otsus 26. märtsist 1921. a. Palu mõisa inventari jagamise seismapaneku kohta ära muuta.

№ 32.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. aprillil / 6. mail 1921. a.

Saaremaa Maakonnavalitsuse kaebus E. W. siseministri otsuse peale Saaremaale kahe uue politsei-jaoskonna asutamise asjas ilma sellekohase Maakonnavalitsuse ettepanekuta.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Werhoustinski, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

Saaremaa Maakonnavalitsuse poolt on Riigikohtule järgmine kaebus E. W. siseministri otsuse peale sisse antud: „Asu'ava kogu poolt 17. detsembril 1919. a. vastutõetud politseikorralduse (R. T. nr. 4/5—1920) § 5 järele määrab politsei-jaoskondade arvu maal, samuti ka jaoskondade ülemate asupaigad kindlaks siseminister vastava Maakonnavalitsuse ettepanekul. 1920. aasta 1. juunist asutati Saaremaa maakonda siseministri poolt kaks politsei-jaoskonda, Kihelkonna ja Orissaare jaoskond, ilma et Maakonnavalitsus sellekohast ettepanekut oleks teinud. 10. juunil 1920. a. teatas maakonna politseitõlem sellest sündinud faktist Maakonnavalitsusele palvega — esineda siseministri ees sellekohase ettepanekuga.

Sellekohase seaduse ja Maakonna-nõukogu otsuse peale toetudes esines Maakonnavalitsus vahekirjaga 16. juunist s. a. nr. 801 siseministrile motiveeritud ettepanekuga, avada Saaremaal ainult üks uus politsei-jaoskond, mille ülema asupaik oleks Orissaares, mitte aga Levalas ega Oti mõisas, kuna Kihelkonna jaoskonna avamine ülema asupaigaga Kuresaare linnas tarvilikuks ei ole tunnistatud.

Vastuseks selle peale teatas Politsei Peavalitsuse tõlem 7. aug. 1920. a. nr. 2253 (saadud Maakonnavalitsuses 13. aug.), et siseministri käsul Saaremaa politsei-jaoskonnad kummi eelarve-aasta lõpuni praeguse kava ja koosseisu järele tõõtama jäävad.

Seda siseministri korraldust ei pea Maakonnavalitsus mitte õigeaks, sest et see maksva seadusega, nimelt Asutava Kogu poolt 17. detsembril 1919. a. vastutõetud ja Riigi Teatajas nr. 4/5—1920. a. väljakuulutatud politseikorralduse § 5-ga kokku ei käi, ja palub siseministri korraldust muuta, temale ette panna politsei-jaoskondade arvu Saaremaal ja jaoskondade ülemate asupaika kindlaks määrata Maakonnavalitsuse ettepanekul, tema poolt avatud Kihelkonna politsei-jaoskond kinni panna, Orissaare jaoskonna ülema asukohaks aga määrata Orissaare alev.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kaebus tuleb rahuldada: Saaremaa Maakonnavalitsuse kaebusele juurde pandud dokumendid, nimelt: Saaremaa Maakonnavalitsuse esinemine siseministrile 18. juunist 1920. a. nr. 801 (ärakirjas), Saaremaa Maakonnapolitsei ülema vahekirja Saaremaa Maakonnavalitsusele 10. juunist 1920. a. nr. 1377 ja Siseministeeriumi Politsei Peavalitsuse ülema teadaanne Saaremaa Maakonnavalitsusele 7. aug. 1920. a. nr. 2253, tõendavad kaebuses kirjeldatud asjaolusid. Politseikorralduse §§ 5 ja 9 (R. T. nr. 4/5—1920. a.) põhjal määrab politsei-jaoskondade arvu ja ulatuse maal ja linnades, samuti ka jaoskondade ülemate asupaigad kindlaks siseminister vas-

tava Maakonna- ehk Linnavalitsuse ettepanekul ja ka Maakonna- ja Linnapolitsei ülemad ja nende abid määratakse ametisse siseministri poolt vastava Maakonna- ehk Linnavalitsuse ettepanekul. Nendest määrustest on käesoleval juhtumisel kõrvale mindud, sest Saaremaa Maakonnavalitsus esines siseministrile ettepanekuga ainult Orissaare politsei-jaoskonna avamise asjas, asukohaga tingimata Orissaare alevis, kuna Kihelkonna jaoskonda avada mitte tarvilikuks ei pidanud. Selle peale vaatamata on siseministri poolt asutatud kaks politsei-jaoskonda: Kihelkonna ja Orissaare. Niiviisi ei ole seaduses ettenähtud korrast kinni peetud ja tuleb siseministri sellekohane korraldus ära muuta.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal: Politsei Peavalitsuse kaudu 7. aug. 1920. a. nr. 02253 all Saaremaa Maakonna-valitsusele teatavaks tehtud siseministri korraldus Saaremaa politsei-jaoskondade asupaikade ja arvu kohta ära muuta ja siseministrile ette panna Saaremaa politsei-jaoskondade asupaik ja arv kokkukõllasse viia sellesama Maakonnavalitsuse sellekohase ettepanekuga.

N° 33.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. aprillil / 6. mail 1921. a.

Omaavalitsuse-asjade Peavalitsuse revisjoniprotest Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 22/25. oktoobrist 1920. a. Tartu Linnavalitsuse liikmetele ja linnasekretärile 30 % elukalliduse palgalisa määramise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

21. aug. 1920. a. Tartu-Võru Rahukogule sisseantud protestis seletab Omaavalitsuse-asjade Peavalitsus, et tema Linnavolikogu otsusega 26. juulist s. a. (prot. p. 7) Linnavalitsuse liikmetele ja linnasekretärile 30 % elukalliduse palgalisa määramise asjas ei saa rahul olla järgmistel põhjustel:

1) Linnaseaduse §§ 61 ja 72 üldise mõtte järele ei või linnavolinikud nendele seaduses ettenähtud kohustest kõrvale hoiduda, järjekult ei ole neil õigust küsimuse otsustamisel erapooletuks jääda. Peaksid nad aga teatava otsuse tegemisel erapooletuks jääma, siis tuleb nende peale kui mitte kohal olevate vaadata, mis aga selle peale mõjub, kas Linavolikogu koosolek arvu poolest on otsustusvõimeline või ei. Tähele pannes, et Linnavolikogu liikmete arv 63 peale kindlaks on määratud, kvoorumi jaoks aga 1/3 volinikkude üldisest arvust, s. o. 21 volinikku nõutakse, ja et Linnavolikogu koosolekul 26. juulil s. a. p. 7 otsustamisel 16 volinikku hääletamisest osa võtsid, ning arvesse võttes põhjendusi hääletamise viisi kohta — ei või Omaavalitsuse asjade Peavalitsus Linnavolikogu otsusega, mis mitteotsustusvõimelisel koosolekul tehtud, rahule jääda; sellepärast palub selle otsuse (prt. p. 7) ära muuta.

Seda asja 22/25. X. 1920. a. läbi harutades leidis Rahukogu, et käesolevas asjas Tartu Linnavolikogu koosolekule 26. juulil 1920. a. oli kokku tulnud 31 linnavolinikku ja seega oli kvoorum olemas. Sellel koosolekul linnavoliniku Lepp'a

ettepanek, Linnavliitsuse liikmetele 30 % elukalliduse palgalisa määrata, sai 16 häält poolt ja oli seega tarviliku hääle-enamusega vastu võetud. Omavalitsuse-asjade Peavalitsus püüab aga järgmiselt seletada: Hääletamisest olla osa võtnud 16 linnavolinikku, kuna kõik teised erapooletuks jäänud; et erapooletuks jääjad tulla koosolekult puudunuks arvata, siis ei olla koosolekul kvoorumi olnud ega polnud ka koosolek seega otsustusvõimeline. Niisuguse seletusega ei saa nõus olla järgmistel põhjustel: Käesolevas asjas on füüsiliselt koosolijaist, mis kvoorumi sünnitas, ettepaneku poolt enamused olnud. Missuguse seisukoha hääletamise juures vähemus võttis, ei ole tähtis. Kui aga säärasele seisukohale asuda, et hääletamisel erapooletuks jääjaid koosolehult puudujaiks arvata, siis tekib niisugune vastolu, et juhtumisel, kui koosolijaist üksi ettepaneku vastu ei hääleta, 16 hääl s. o. enamusel, otsustusvõimet ei ole, kuna aga juhtumisel, kui kõik erapooletuks jääjad ettepaneku vastu hääletaksid, needsamad 16 häält oleksid otsustusvõimelised olnud. Omavalitsuse-asjade Peavalitsus püüab oma seisukohta põhjendada Vene Senati ja Riigikohtu seletuste peale, neid ligemalt tähendamata jättes. Mis puutub aga üldse Vene Senati ja Riigikohtu seletustesse, siis on nad sunduslikud ainult üksikute asjade kohta, nimelt mille kohta nad on antud, ja neid võib juhtnööriks võtta ka teistes; analoogilistes asjus, kuid viimaste suhtes ei ole sääraseid seletused mitte sunduslikud ega pole neil seaduse jõudu. Ka võiks Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse seisukohaga sel juhtumisel nõus olla, kui erapooletuks jääjate tõttu teatav ettepanek küll rohkem hääli poolt saab kui vastu, kuid siiski ei sünnita absoluutset enamust koosolijate arvust ja seega tekib küsimus, kas niisugusel korral vähemuse otsus enamuse kohta võiks kohustav olla. — Seega tuleb Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse protest Tartu Linnavolikogu otsuse peale Linnavalitsuse liikmetele ja linnasekretärile 30 % elukalliduse palgalisa määramise asjas tagajäreta jätta. Sellepärast otsustas Rahukogu eespool-nimetatud asjaoludel ja Adm. Koht. K. § 21 ja 22 juhtel: Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse protest Tartu Linnavalitsuse liikmetele ja linnasekretärile 30 % elukalliduse palgalisa määramise pärast tagajärjeta jätta.

Siseministeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus palus oma revisjoni kaebuses, ette tuues Rahukogule antud protestis avaldatud põhjendusi Tartu-Võru Rahukogu otsust 22/25. oktoobrist 1920. a. ses osas, millega Rahukogu Peavalitsuse protesti Tartu Linnavalitsuse liikmetele ja linnasekretärile 30 % elukalliduse palgalisa määramise pärast tagajärjeta jättis, ära muuta.

Seda asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et käesolev kaebus toob esile küsimuse: kuidas tuleb Linnavolikogu koosolekutel ettepanekute hääletamise puhul erapooletuks jäävate volinikkude peale vaadata, kas kui koosolekuilt äraolijate või sealviibijate peale?

Seaduse järele avatakse koosolek siis kui määratud ajaks kvoorumi sünnitav arv volinikke on kokku tulnud. Päevakorras olevad küsimused otsustatakse kas absoluutse ehk kvalifitseeritud hääle-enamusega (Linnsead. § 71 ja 72), ja muud hääletamisviisi ei ole Linnaseaduses ette nähtud. Hääletamisel olev küsimus otsustatakse jäätavalt, kui absoluutne ehk kvalifitseeritud enamused koosviibijatest volinikkudest ama hääled ettepaneku poolt on annud, vastasel korral kukub ettepanek läbi. Kas osa koosviibijatest volinikkudest tegelikult hääletamisest osa võtab või mitte, sellel ei ole tähtsust, vaid tähtis on see, kas nõutav enamused on ettepaneku poolt või ei ole mitte. Näituseks: koosolek on otsustusvõimeline, kui 31

volinikku on kohal. Teatava ettepaneku poolt, mida absoluutse hääle-enamusega tuleb otsustada, hääletavad 15 volinikku, ettepaneku vastu hääletab üks volinik, ja ülejäänud 15 volinikku jätvad oma hääled andmata, s. t. jäävad nõndanimetatud „erapooletuks“. Tuleb tunnistada, et näituseks toodud juhtumisel hääletamisel olev ettepanek on tagasi lükatud, sest ettepaneku poolt ei hääletanud nõutav arv koosviibivatest volinikkudest, s. o. absoluutne enamus, koosolijate arvust loetud. Järjekult erapooletuks jääjad volinikud, olgugi et nad tegelikult hääletamisest osa ei võta, ainult suurendavad oma erapooletusega vastasrinna hääle arvu. Nõnda siis näeme, et „erapooletud“ volinikud oma koosolekul viibimisega sünnitavad kvoorumi ja et nende andmata hääled, liitudes vastasrinna häältega ühte, mängivad ettepanekute otsustamisel samasugust osa kui äraantud hääledki, mispärast ei ole mingit alust „erapooletuid“ volinikke koosolekult äraolijateks lugede.

Sellest kõigest järgneb, et iga täisõiguslist linnavolinikku kui ta koosolekule on ilmunud, tuleb koosolekul viibijaks lugeda niikaua, kuni ta sealt ei ole lahkunud.

Et ülesseatud küsimus on selles mõttes lahendatud, et erapooletuks jääjate peale tuleb kui koosolekuil viibijate peale vaadata ja et kaevatud Tartu Linnavolikogu otsus on absoluutse hääle-enamusega vastu võetud, siis leiab Riigikohus Rahukogu otsuse õige olevat ja sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse revisjoniprotesti tagajärjeta jätta.

№ 34.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. mail 1921. a.

Pärnu Maakonnavalitsuse esindaja J. Markson'i revisjonikaebus Viljandi-Pärnu 2. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 25. 2. 21. Maakonnavalitsuse protesti asjas Orajõe Valla nõukogu otsuse vastu 8. 10. 20. nr. 10 p. 1 teede jagamise kohta.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

21. jaan. 1921. a. andis Pärnu Maakonnavalitsus Viljandi-Pärnu II jaosk. rahukohtunikule järelevalve korrast protesti Orajõe Vallanõukogu otsuse vastu 8. okt. 1920. a. nr. 10 p. 1, millega Vallanõukogu otsustas Maakonnavalitsuse eeskirja nr. 237 — 24. IX. 1920. a. tee uuesti jagamise asjas puhtakasu rublade järele maade pealt mitte täita, sest et teed on 1918. a. jagatud maa suuruse järele, mis õiglasem olevat. Asjaoludest on näha, et Vallanõukogu otsus on Maakonnavalitsusel teada olnud enne 18. dets. 1920. a., sest nimetatud päeval harutas Vallanõukogu Maakonnavalitsuse protesti nõukogu otsuse vasta 8. okt. 1920. a. ja otsustas paluda, et Orajõe vallas teosade jagamine lahtiseks jäetaks, kuni uue õiglase hindamiseni. Oma otsusega 25. veebr. 1921. a. jättis rahukohtunik Maakonnavalitsuse protesti, kui peale ühekuu-ajalise tähtaja sisseantu, läbi vaatamata,

Selle rahukohtuniku otsuse vastu on Maakonna-avalitsus annud Riigikohtule revisjoniprotesti, milles seletatakse, et Ajutise Järelevalve-seaduse § 5 põhjal (R. T. nr. 78 — 1919. a.) on Maakonna-avalitsusel õigus sel korral, kui ta Valla omavalitsuses seaduse rikkumist leiab, seadusliku korra maksmapanemiseks; seda õigust olla Maakonna-avalitsus tarvitanud ja Vallanõukogule ette pannud oma otsust muuta; Vallanõukogu otsuse 18. dets. 1920. a. nr. 14 p. 1 sai Maakonna-avalitsus teada 24. dets. 1920. a. ja sellega ei olewat ühekuu-ajaline tähtaeg protesti sisseandmiseks mitte mööda läinud. Peale selle ei võivat ükski seadusevastane korraldus, kus selle vastu protesti avaldatakse, maksuma jääda.

Kõige selle põhjal palub Pärnu Maakonna-avalitsus rahukohtuniku otsuse tühjaks tunnistada ja asja uuesti sisulikult läbivaatamiseks anda.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Pärnu Maakonna-avalitsuse revisjoniprotest tuleb tagajärjeta jätta, sest et rahukohtuniku otsus täieste õige ja seadusega ning asjaoludega kokkukõlas on. Ajutise Järelevalve-seaduse § 5-das, mille peale Maakonna-avalitsus oma protesti põhjendab, räägib seaduse rikkumistest omavalitsuse tegevuses, millel kuriteo tunnismärgid puuduvad, mis revideerimisel ehk muul teel järelevalve-asutusele teatavaks saavad ja millest järelevalve-asutus omavalitsuse-asutusele teada annab ning tähtaja määrab seadusliku korra maksmapanemiseks. Kui määratud tähtaja jooksul seaduse rikkumise kõrvaldamisest pole teatatud, on järelevalve-asutusel õigus pöörduda kahe nädala kestel pärast tähtaja lõppu protestliga administratiiv-kohtusse ja protesteeritud tegevust seisma panna. See seaduse paragrahv ei käi käesoleva juhtumise kohta. Käesoleval juhtumisel on tegemist Vallanõukogu otsusega, millest Järelevalve-seaduse § 4 järele 7 päeva jooksul on Maakonna-avalitsusele, kui järelevalve-asutusele, otsuse ärakiri saadetud. Maakonna-avalitsusel oli sellesama § 4 järele õigus kahe nädala jooksul, peale Vallanõukogu otsuse ärakirja kättesaamist, otsuse vastu protesti avaldada administratiiv-kohtus. Maakonna-avalitsus ei ole seda oma õigust tähtajal tarvitanud.

Ka ei leia Riigikohus, et käesoleval juhtumisel Vallanõukogu otsus oleks niivõrd seaduse-vastane, et seda tarvis oleks Sen. As. § 2 põhjal järelevalve korras ära muuta.

Kõige selle ja Adm. K. K. §§ 35 ja 9 põhjal otsustas Riigikohus Pärnu Maakonna-avalitsuse esindaja J. Marksoni revisjonikaebus lagajärjeta jätta.

Nr 35.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. mail 1921. a.

Hedvig Rücker'i voliniku vann. adv. Werner Hasselblatt'i kaebus E. V. Põllutöoministeeriumi otsuse peale 5. 4. 21. Unipiha mõisa inventari asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Hedvig Rückeri volinik vann. adv. Werner Hasselblatt andis 18. IV. 1921. a. Riigikohtule kaebuse, milles seletab, et 1915. a. võttis tema volitaja Hedvig Rücker, nagu kaebusele juurde lisatud rendilepingust selgub, oma venna Edgar Rückeri käest Unipiha mõisa rendile viie aasta peale, nimelt 23. apr. 1916. a. kuni 23. apr. 1921. a., kusjuures tema oma venna käest ostis terve mõisa inventari 25.000 rubla eest, missuguse summa tema välja maksis Edgar Rückerile 22. jaan. 1916. a. Et Maaseaduse § 1 põhjal see inventar võõrandamise alla ei kuulu, siis hakkas tema volitaja inventari müüma, sest et Unipiha mõis on jagatud ja antakse 1. mail s. a. asunikudele välja; kui kohalik politseikordnik Tartumaa riigimaade ülema käsu peale inventari müügi kinni pani, pööras tema volitaja senine volinik, valitseja Johan Jakson, 16. märtsil Maakorralduse Peavalitsusse palvega, et Ministeerium korralduse teeks, et Unipiha mõisa rentniku inventari müük vabaks lastaks; selle palve peale anti 5. apr. s. a. nr. 4131 all eitav vastus ja mõisa inventari hindamine määrati riigimaade ülema poolt 25. aprilli peale.

Hedvig Rückeri volinik palub oma kaebuses 1) välja nõuda Põllutöoministeeriumist Unipiha mõisa inventaris puutuv toimetus; 2) üle kuulata kui tunnistajaid Artur Ackermanni, kes oli rendilepingu allakirjutamise juures, ja Johan Jaksoni, kes 1911. a. saadik mõisa valitsejana teenib; 3) Põllutöoministeeriumi otsus 5. apr. s. a. ära muuta kõigi järelustega, tunnistades, et Unipiha mõisa inventar hindamise, võõrandamise ja müügi kinnipidamise alla ei kuulu; 4) enne asja sisulist harutamist Unipiha mõisa inventari jagamine esialgselt seisma panna.

Vastus, mis Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus 5. apr. 1921. a. nr. 4131 all kaebaja volinikule Johan Jaksonile viimase palve peale andis, käib järgmiselt: „Kirja peale 16. 3. s. a. teatab Maakorralduse Peavalitsus, et palve jääb tähele panemata, sest riigimaade ülem on inventari asjus õieti talitanud.“

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 20. apr. 1921. a. on Unipiha mõisa inventari võõrandamine ja jagamine Adm. K. K. § 13 põhjal esialgselt seisma pandud.

Asja harutamisele Riigikohtus olid ilmunud kaebaja volinik vann. adv. Hasselblatt ja Põllutöoministeeriumi volinik vann. adv. Lui Olesk.

Põllutöoministeeriumi volinik tunnistas õigeks, et rendileping kaebaja ja Edgar Rückeri vahel tehti 1915. a. ja et Unipiha mõisa inventar on Põllutöominis-

teeriumi poolt hinnatud ja üle võetud, ja Riigikohus otsustas nende asjaolude tõenduseks kaebaja voliniku poolt ligi toodud tunnistajad Ackermanni ja Jaksoni üle kuulamata jätta.

Käesolevat asja läbi harutades, poolte seletusi ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Hedvig Rükkeri voliniku kaebus tuleb rahuldada, Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 5. apr. 1921. a. nr. 4136 ära muuta ja Unipiha mõisa inventar, kui mõisa rentniku Hedvig Rükkeri päralt olev, võõrandamise alla mitte kuuluvaks tunnistada, sest et kaebaja voliniku poolt sisseantud rendilepingust, mis kaebaja ja Edgar Rükkeri vahel on tehtud 28. dets. 1915. a. ja mille põhjal kaebaja Unipiha mõisa 23. apr. 1916. a. kuni 23. apr. 1921. a. rendile võttis, on näha, nimelt lepingu 5-dast punktist ja lepingu peale tehtud pealkirjast, et Hedvig Rükker kõik mõisa surnud ja elava inventari on ostnud 25.000 rubla eest; mõisa rentniku inventar aga ei kuulu Maaseaduse § 1 märkus 1 p. 4 põhjal võõrandamise alla. Selle lepingu vastu ei vaidle ka Põllutööministeeriumi volinik, vaid toetub ainult selle peale, et lepingu § 5-da põhjal on rendileandjal õigus peale rendiaja lõppu mõisa inventari selle hinna eest, mis tema eest on makstud, tagasi osta ja et see tagasiostuõigus, kui tingitud maapidamise huvidest, läks üle Eesti Vabariigile Maaseaduse § 3 põhjal ja Põllutööministeeriumile jäi eesõigus seda inventari võõrandada. Sellel Põllutööministeeriumi voliniku poolt esiletoodud väitel puudub seadusline alus. Maaseaduse § 5 p. a. järele kaotavad kõik võõrandatava maa peale tehtud rendilepingud maksvuse. Kaebaja voliniku poolt on Riigikohtule sisse antud ärakiri Põllutööministeeriumi ja Hedvig Rükkeri vahel 29. sept. 1920. a. tehtud lepingust, mille järele Ministeerium Hedvig Rükkerile Unipiha mõisa ühe aasta peale, 1. maist 1920. a. kuni 1. maini 1921. rendile annab. Mõisa inventari kohta ei ole selles lepingus midagi öeldud. Kui Põllutööministeerium arvab omal Unipiha mõisa inventari kohta rendilepingu põhjal, mis 28. dets. 1915. a. tehtud ja mis Maaseaduse põhjal oma maksvuse kaotas, mingisuguseid õigusi olevat ja neid tahab teostada, peab ta tsiviilkohtu teel oma õigusi maksma panema, ja tal ei ole õigust mõisa inventari võõrandada, kui inventari omanik selle vastu vaidleb.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus Põllutööministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 5. apr. 1921. a. nr. 4131 ära muuta ja tunnistada, et Unipiha mõisa inventaar, kui nimetatud mõisa rentniku Hedvig Rükkeri päralt olev, ei kuulu võõrandamise alla Maaseaduse põhjal.

N° 36.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. mail 1921. a.

Laiuse Vallanõukogu voliniku Jaan Jõurami revisjonikaebus Tartu-Võru 4. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 25. nov. 1920. a. põllupidajate kongressi saadiku kulu vallakassast tasumise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Laiuse Vallanõukogu voliniku Jaan Jõurami revisjonikaebus Tartu-Võru 4. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 25. nov. 1920. a., millega rahukohtunik ära muutis Laiuse Vallanõukogu otsuse 5. okt. 1920. a. nr. 8 p. 1 Asperile põllupidajate kongressil 200 marka väljamaksmise asjas põllupidajate kongressil käimise kuludeks, tuleb tagajärjeta jätta. Rahukohtuniku otsuses esiletoodud põhjendus, et vald võib vallakassast välja maksta ainult neid kulusid, mis lähevad valla üldiste huvide rahuldamiseks, on täiesti õige. Riigi Teatajas nr. 129/130—1920. a. avaldatud seisuste kaotamise seaduse järele Valla-omavalitsuse asjaajamise alusena ajutiselt maksuma jäetud Kogukonnaseaduse § 11 p. a. põhjal võib Vallavolikogu otsuseid teha kõigis neis asjus, mis terve kogukonna ja selle majanduslistesse asjadesse puutuvad, kuna põllupidajad, kelle kongressil käimise kuludeks Asperile on otsustatud 200 marka välja maksta, on ainult üks osa valla elanikkudest.

Põllupidajate kongress ja sinna saadikute saatmine on põllupidajate era-asi ja nimetatud kongressil käimise kulude valla kanda võtmiseks puudub seadusline alus.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikogus: Laiuse Vallanõukogu voliniku Jaan Jõurami revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 37.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. mail 1921. a.

Ludmilla Ilvest'i kaebus Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse filema otsuse peale 28. oktoobrist 1920. a. etaataguse ametniku palga maksmise lõpetamise asjus.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

29. nov. 1920. a. andis Ludmilla Ilvest Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse korralduse peale 28. okt. 1920. a. nr. p/36789 Riigikohtule kaebuse, milles palub

1) kohustada nimetatud Peavalitsust Riigikohtule ette panema kaebaja palvet 13. okt. 1920. a. (Pärnu postkontori ülema nr. 4424) Kuresaarde ametisse määramise kohta, tema palvet 18. veebr. 1920. a. (Pärnu postkontori telegrammi nr. 770) sellesama kohta, ära kirjad oma päevakäskudest Vera Osti ametisse nimetamise kohta 25./V. 1920. a.; proua Nutuolsi vabastamise kohta Kuresaare kontorist ja uue asemelemääramise kohta ehk, kui Riigikohus seda ei pea võimalikuks täita, temale, kaebajale, tunnistus välja anda nende ära kirjade saamiseks; 2) kaevatud korraldust, nimelt palga maksmise lõpetamist, esialgselt seisma panna; 3) Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema korraldust 28. okt. 1920. a. temale, kaebajale, etaataguse palga maksmist, arvates 20. sept. 1920. a., lõpetada, tühjaks tunnistada ja ette kirjutada kaebajale etaatagust palka edasi maksta sel määral, nagu tema, kaebaja, on palunud, ja teda Kuresaare postkontorisse ametisse määrata.

Kaevatud Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse korraldusest 28. okt. 1920. a. nr. p/36789, mille ära kiri kaebusele juurde on lisatud, on näha, et nimetatud korraldusega on Pärnu postkontori ülemale ette kirjutatud 1) etaatagusele ametnikule Ludmilla Ilvestile etaatagune palk välja maksa 24-dast juulist 1920. a. s. o. tema etaataguseks jätmise päevast kuni 20. septembrini 1920. a.; 2) nimetatud Ilvestile Vene Sead. Kogu III kõite § 565 põhjal palga maksmine ära lõpetada, 20. sept. 1920. a. arvates, sest et Ilvest temale pakutud kohta teistes kontorites vastu ei võtnud.

Oma kaebuses seletab Ilvest, et tema omal ajal soovi on avaldanud, et temale etaatagust palka makstaks V. Sead. K. III k. I raamatu § 167 juurde käiva lisa järele, et tema kaks korda on palunud teda Kuresaare postkontorisse, missuguses linnas tema vanemad elavad, ametisse määrata, viimane kord 13. okt. 1920. a. nr. 4424 all, kus proua Nutuots seekord ametist lahkus ja koht vabaks sai, aga käsukirjaga nr. 22. all 15. maist 1920. a. määrati koha peale õpilane Vera Ost ja kaebaja palve ei leidnud täitmist; Peavalitsusel oli võimalik kaebajale kohta anda, aga selle asemel tehti temale ettepanekuid teistesse linnadesse asuda, kuhu temal praeguse korterikitsikuse ja raskuse juures võimatu oli asuda; Peavalitsus ei võinud Vene Sead. Kogu III kõite 1 raamatu § 575 tarvitusele võtta, sest see käib ainult selle korra kohta, kui tema, kaebaja, etaataguse palka maksmist selle seaduse § 574 põhjal endale oleks palunud määrata; sama seaduse § 167 § 1 p. 2 järele lõpetatakse aga palgamaksmine ainult siis, kui ametnik teenistusse ei astu (не поступятъ) kahe aasta jooksul, mille juures p. l. kohustas Peavalitsust temale, kaebajale, Kuresaare kohta andma; tema kaebaja, on ilma kohata ainult sellepärast, et Peavalitsuse ülem tema õigustatud nõudmist pole täitnud, sest temal oli eesõigus iga koha peale, mis vabanes.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Ludmilla Ilvesti kaebus tuleb tagajärjela jätta järgmistel põhjustel: 1) Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuselt Riigikohtule antud seletustest 31. dets. 1920. a. nr. p/42533 ja 16. apr. 1921. a. nr. p/7545 ja nende lisadest on näha, et Ilvestile eeskirjaga 13. sept. 1920. a. nr. p/32878 Pärnu postkontori ülema nime peale Narva postkontorisse on 4-b järgu etaakohta pakutud, et eeskirjaga nr. p/41539—20. dets. 1920. a. Pärnu postiülemale on Ilvest nimetatud Kuresaare postkontori 4-b järgu reservametniku koha peale ja et Ilvest kumbagi kohta vastu ei võtnud; peale selle, kui Ilvest temale Narva postkontoris pakutud kohta, mis tema ametijärgule vastas, vastu ei võtnud, oli Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülemal õigus V. S. K. III k. § 575 põhjal temale etaataguse palga maksmist ära lõpetada.

Ilvesti seletusel, et tema korteri puuduse ja raske aja pärast temale Narvas pakutud kohta vastu ei võtnud ja palus ennast Kuresaarde nimetada, ei ole seaduslikku alust. Ametisse nimetamise juures peab kõige pealt riigi huvisid silmas pidama ja ametnikka sinna määrama, kus neid tarvis on; ei võta ametnik pakutud kohta vastu, kannab tema ka kohast äraütlemise tagajärjed; 2) Ilvesti seletusel, et tema on palunud omale etaatagust palka maksta V. S. K. III k. § 167 lisa põhjal ja sellepärast ei olnud Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülemal õigust sellesama seaduse § 575 põhjal etaataguse palga maksmist ära lõpetada, ei ole seaduslist alust, sest § 575 käib kõigi etaataguseks jäänud ametnikkude kohta, kas nad on jäänud etaatagusteks § 167 lisa või § 574 järele. § 574 saab etaatagune ametnik aasta jooksul ehk kuni tema uuesti ametisse nimetamiseni ainult palga (жалованье), aga muud osa palka, nimelt söögiraha (столовая) ja korteriraha (квартирный), kui ta seda ametis olekul sai, ei makstud temale välja. § 167 lisa põhjal oli ametnikul kahe aasta jooksul üks kuni uuesti ametisse nimetamiseni õigus pool palgast (жалованья) saada. § 167 põhjal võis ametnik valida, kas tahtis ta aasta jooksul täit etaatagust palka saada või kahe aasta jooksul iga aasta poole sellest palgast, muud vahet mõlema olukorra vahel ei olnud. Teised kaebaja poolt esiletoodud põhjendused ei käi käesoleva asja kohta ja tulevad läbi vaatamata jätta.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus Ludmilla Ilvesti kaebus tagajärjeta jätta.

№ 38.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. mail/14. juunil 1921. a.

Ludmilla Ilvest'i kaebus Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema otsuse peale 21. jaan. 1921. a. lõplikult ametist vabastamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Etaatagune postiametnik Ludmilla Ilvest palub omas 19. 2. 1921. a. Riigi-kohtule antud kaebuses 1) Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema korraldust 21. jaan. 1921 a. nr. 4 tema ametist vabastamise asjas ära muuta kõigi järeldustega; 2) nimetatud Peavalitsuse ülemale ette kirjutada a) määrata teda Pärnu kontoris kohale peale, mis 1. jaan. s. a. ametniku Palki vallandamisega vabanes ja missuguse kohale peale temal, kaebajal, kui etaatagusel vanemal ja vilunud ametnikul eesõigus on, b) välja anda temale Vene Sead. Kogu III k. I raamatu § 167 järele kuuluv palk etaataguseks jätmise päevast arvates kuni uuesti ametisse nimetamiseni Pärnu kontoris.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus järgmist: Pärnu postkontori ametnik Ludmilla Ilvest on, nagu asjaoludest näha, Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema korraldusega 24. 7. 1920,

nr. 38: etaataguseks jäetud. Kaevatud korraldusega, mis sellesama Peavalitsuse ülema poolt on tehtud, on kaebaja Ilvest Vabariigi Valitsuse poolt Aj. Valits. korras § 12-a alusel vastuvõetud seaduse põhjal (R. T. nr. 3 — 1921. a. I osa, seadus nr. 25) ametist vabastatud sellepärast, et kaebaja temale ettekirjutusega Pärnu postkontori ülemale 20. dets. 1920. a. nr. p/41539 all Kuresaares pakutud kohta vastu ei võtnud. Oma kaebuses seletab Ilvest, et ta temale Kuresaares pakutud kohta vastu ei võtnud sellepärast, et koht ei olnud mitte etaa-, vaid reservametniku koht. Etaataguse palga maksmine Ilvestile on Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema korraldusega 28. okt. 1920. a. nr. p/3678 all lõpetatud sellepärast, et Ilvest temale Narva postkontoris tema ametijärgule vastavat kohta vastu ei võtnud. Kaebus, mis Ilvest nimetatud korralduse peale Riigikohtule sisse andis, on Riigikohtu otsusega 31. maist 1921. a. (Riigikohtu toimetused nr. 296—1921) tagajärjeta jäetud. Sellest selgub, et kaebaja Ludmilla Ilvest oli 21. jaan. 1921. a., kui kaevatud korraldus tehti, mitte tegelikult ametis, vaid etaatagune ametnik, kes kaht temale peale etaataguseks jäämist kohta vastu ei võtnud ja kellele ka enam etaatagust palka ei makstud. Ainuke õigus, mis Ilvestile veel oli jäänud, oli, et ta kahe aasta jooksul peale etaataguseks jäämist V. S. K. III. k. § 167 lisa järele võis uuesti koha peale nimetamist paluda. Et Ilvest temale pakutud kohti Narvas ja Kuresaares vastu ei võtnud, ei olnud Peavalitsus kohustatud temale isegi uut kohta pakkuma ilma Ilvesti sellekohase palveta. Ilvesti arvamine, et temast ära ripub, missuguse vabaneva koha tema omale valib kui etaatagune ametnik, ei ole õige. V. S. K. III k. § 167 lisa § 1 p. 1 järele on Ilvestil õigus kohta saada, aga Peavalitsuse ülema äranägemisest ripub ära, kuhu ta ametisse nimetatakse. Mõõduandvad on sealjuures riiklikud huvid, sest Peavalitsuse ülem vastutab temale usaldatud Posti-telegraafi-telefoni ametkonna eest. Et Ilvest tegelikult mitte ametis ei olnud, ei olnud Peavalitsuse ülemal õigust teda enne V. S. K. III k. § 167 lisa § 1 p. 2 ettenähtud tähtaja lõppu ametist vabastada ja tuleb sellepärast Peavalitsuse ülema sellekohane korraldus, kui seadusevastane, ära muuta. Mis puutub Ilvesti palvesse, Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülemale ette kirjutada teda Pärnu kontoris ametisse määrata ja temale etaatagune palk edasi maksta, siis on viimane küsimus Riigikohtu otsusega 31. maist 1921. a. (R. k. toim. nr. 296—1921. a.) juba lahendatud ja Riigikohtu võimupiirkonda ei käi Peavalitsusele ette kirjutada, kaebajat nimelt Pärnu postkontoris ametisse määrata, mispärast selles osas kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 ja 2 põhjal otsustas Riigikohus: Ludmilla Ilvesti kaebus selles osas, mis puutub tema lõplikult ametist vabastamisesse, rahuldada ja Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse ülema korraldus 21. jaan. 1921 nr. 4 Ludmilla Ilvesti ametist vabastamise kohta ära muuta, muus osas kaebus tagajärjeta jätta.

№ 39.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. mail/16. juunil 1921. a.

Artur Mühleni kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Pruuna-Poriku mõisa inventari võõrandamise asjas.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik D. Werhoustinski. Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Rendilepingu põhjal, mis poolte poolt Tallinna notari Stillmark'i juures 10. jaanuaril 1917. a. alla kirjutatud, on Artur zur Mühlen lese Helelne Dellingshauseni käest rendile võtnud Pruuna-Poriku mõisa 12. aasta peale, 23. aprillist 1917. a.. Tähendatud rendilepingu § 3 järele peab nimetatud mõisa elav inventar ära hinnatama ja rentnikule kasutada antama teatava tasu eest. § 15 järele kannab kõik kahju, mis inventari ehk mõisa hoonetele sõja ehk evakueerimise läbi võiks sündida, üksinda rendileandja; § 23 ja § 24 järele on rentnik kohustatud peale rendiaja lõppu kõik elava inventari tagasi andma „igal tingimisel“ (во всякомъ случаѣ), kusjuures pullid peavad samad ehk head tõugu olema.

Poriku mõisa võõrandamise puhul Maaseaduse põhjal võeti 23. aprillil 1920. a. nimetatud mõisas olev inventar üle ja hinnati järgmiselt: hobused 9900 mk., eluta põllumajandusline inventar 20.972 mk. 60' p. ja põllumajandusliste ettevõtete inventar 18.100 mk. — kokku 48.972 mk. 60'.

Põllutööministrile sisseantud palvekirjas palub Artur Mühleni volinik V. Pezold 23. aprillil 1920. a. toimepandu inventari hindamise ja ülevõtmise tühjaks tunnistada, põhjendades oma palvet selle peale, et nimetatud varanduse tema volitaja omandus on ja tema volitaja ise mitte mõisa omanik ei ole, juurde lisades, et ülevõetud varanduse hulgas 13 hobust on, kes alles 1920. a. ostetud ja keda mitte 1814. a. hindade järele ei või üle võtta.

Selle palve peale on Põllutööministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus 8. jaanuaril 1921. a., nr. 268 all Artur Mühleni volinikule, Pezoldile teatanud, et Peavalitsus, toetudes ülevõtühendatud rendilepingu §§ 23 ja 24 ja Balti Eraseaduse §§ 4086, 4096 ja 4169 peale, on otsustanud kõik elava inventar võõrandada, mis nimekirja järele rendilepingu § 3 põhjal rentnikule tarvitda antud.

Omas selle otsuse peale Riigikohtusse sisseantud kaebuses selatab kaebaja Mühlen, et endise mõisaomaniku inventar on sõja ja evakuatsiooni tõttu ära hävitatud ja selle asemele tema poolt teine ostetud, mis rendilepingu § 15 põhjal tema omanduseks peab jääma, nagu seda ka ettepannud Dellingshauseni volinikkude Benkendorffi ja Behri allkirjad tõendavad; tema palub tarbekorral üle kuulata tunnistajatena Konstantin Benkendorffi ja Emmerich Behri ja Maakorralduse Peavalitsuse otsuse 8. jaanuarist 1921. a. tühjaks tunnistada ja Pruuna-Poriku mõisa inventar võõrandamise alla mittekuuluvaks tunnistada.

Asja harutamisel Riigikohtus 28. mail 1921. a. pööras kaebaja volink kohut tähelepanu selle peale, et Põllutööministeerium on käesolevas asjas puht-eradiigulisi küsimusi lahendanud, segades ennast H. Dellingshauseni ja A. Mühleni vahekorrasse, milleks tal õiguet ei olnud; rendilepingu järele (§§ 23 ja 24) oleks võinud rendileandja äärmisel korral tema volititaja käest inventari eest kahjutasu nõuda 77.000 rubla, kuid B. E. S. § 4086 põhjal ei saa rentnikku sundida inventari loomus (in natura) tagasi andma. Kahjutasu nõudmise õigus võiks olla ainult endisel mõisaomanikul, aga mitte Põllutööministeeriumil, sest viimane ei ole Dellingshauseni pärija, ja eraisikute vahel võõrandatava maa kohta tehtud lepingus ettenähtud õigused ei võinud mitte Maaseaduse ja B. E. S. §§ 3114 ja 3115 otsekohese mõtte järele Põllutööministeeriumile üle minna.

Põllutööministeeriumi esindaja vann. adv. Olesk palus kaebuse tähele pannemata jätta, sest mõisad on võõrandatud niisuguses seisukorras, kui nad on ja Maaseaduse § 3 järele on kõik võõrandatava varandusega ühendatud õigused, ja eesõigused senistelt omanikkudelt üle läinud Eesti Vabariigile. Kaebaja voliniku käsitatud B. E. S. § 4086 räägib tema volitaja kahjuks, sest rentnik peab vastutama kõige varanduse eest, mis tema kätte antud, ka selle osa eest, mis kaduma on läinud. Benkendorffi ja Behri tõendused ei või Põllutööministeeriumile siduvad olla, sest need lahendavad isiklikku vahetorda Dellingshauseni ja Mühleni vahel.

Kaebaja Mühleni poolt on muu seas ette toodud dokumendid: 1) Lehtse Vallavalitsuse tunnistus 8. aprillist 1920. a. nr. 456 selle üle, et Pruuna-Poriku mõisa rentnik A. Mühlen on ostnud 1. novembrist 1919. a. kuni 1. märtsini 1920. a. 23 hobust, Lehtse valla mõisate kontrollkomisjoni esimehe Tischi pealkirjaga 20. aprillist 1920. a. sisuga, et Lehtse Vallavalitsuse tõendus Pruuna mõisa hobuste ostmise asjas õige on; 2) Lehtse valla mõisate kontrollkomisjoni esimehe Tischi tõendus 23. aprillist 1920. a., selle üle, et seitse tõenduses kirjeldatud hobust, mis Poriku mõisas seisavad, Mühlen on jaanuari- ja veebruarikuul 1920. a. ostnud; 3) kaks nimekirja kahjude üle, mis tehtud Eesti sõjavägede taganemisel Pruuna mõisas üldsummas 73.856 mark., tunnistajate allkirjadega ja tõendustega Lestse v. I jaosk. miilitsavanem Lootsmanni poolt nr. 102 all ja Lehtse valla II jaosk. miilitsavanema poolt 4. veebr. 1919. a. nr. 35 all; 4) nimekiri (saksa keeles) kahjust, mis soldatite ja enamlaste läbi talvel 1917/18. a. Pruuna mõisas tehtud üldsummas 68590 (rahaüksus tähendamata) K. Benkendorffi pealkirjaga, et rendilepingu § 15 põhjal tuleb nimekirjas ülestähendatud inventar mahaarvata; 5) nimekiri kahjust, mis Poriku-Pruuna mõisa inventarile detsembril 1918. a. ja jaanuaril 1919. a. sõja ja evakuatsiooni läbi juhtus üldsummas 41.685 mrk. valitseja poolt üles kirjutatud ja K. Benkendorffi pealkirjaga maist 1919. aastal, et ülestähendatud inventar rendilepingu § 15 põhjal maha kustutatakse; 6) Lehtse Vallavalitsuse tunnistus 2. okt. 1920. a. nr. 1293 selle üle, et Pruuna mõisast sõja algusest 13 sarvloomat on rekvireeritud; 7) H. Dellingshauseni voliniku K. Benkendorffi tõendus 20. juunist 1917. a. selle üle, et tema rehepeksumasina eest kõige rihmadega 3000 rub. Mühleni käest kätte on saanud; 8) palvekiri (Saksa keeles) oktoobrist 1918. a., Kahjude hindamise komisjonile Paides Pruuna mõisas sõja tõttu ärahvitatud inventari kahjude üle üldsummas 87.088 rbl. 25 kop. mõisaomaniku voliniku E. Behri pealkirjaga 7. v. 1920. a. sisuga, et selle palvekirja andmed õiged on, kui ka seda, et kõik Pruuna-Poriku mõisa inventar rentniku A. Mühleni omandus

on, ja 9) väljakirjutus Rakvere notari V. Margki notariaalregistrist 1917. a. jaoks, kust näha, et Pruuna mõisa inventar, mis Mühlenile kätte antud, oli hinnatud 77. 074 rbl. 10 kop. peale.

Juurdlusest, mis 1. mail 1920 a. Põllutööministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse ülesandel Riigimaade osakonna juhataja A. Männiku poolt toime pandud, on näha, et sõja ja evakuatsiooni läbi on Pruuna-Poriku mõisast 1918 a. detsembrikuul ja 1919 a. mitmesugune elav ja eluta inventar kaduma läinud.

Asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus: Pruuna-Poriku mõisa inventar, mis rentnikule Mühlenile kätte antud, on ära hinnatud ja on maksev selle inventari kohta B. E. S. § 4086, mis määrab, et niisugusel korral rentnik inventari kohta ostjaks arvatakse. See küll ei pea tähendama, et rentnik selle inventari omanikuks saab, vaid nii, nagu see selle paragrahvi järgmistest sõnadest selgub, et tema selle ärahinnatud inventari kohta ka juhtumise teel sündinud kahju eest vastutust kannab. Seda vastutust on kõne all oleva rendilepingu tegijad piiranud, sest rendilepingu § 15 põhjal kannab kõik kahju, mis sõja ehk evakuatsiooni läbi võib juhtuda inventarile ehk hoonetele, üksinda rendileandja. Kaebaja rentnik Mühlen on ette pannud rendileandja volinikkude Benkendorffi ja Behri allkirjad, et nemad nimetatud lepingu paragrahvi põhjal on maha kustutanud Pruuna-Poriku mõisa inventari, mis Mühlenile oli kätte antud, aga sõja ja evakuatsiooni tõttu kaduma on läinud. Maakorralduse Peavalitsus ei pea neid tõendusid küllalt tõenäoliseks selle tõendamiseks, et inventari omanik omal ajal vabatahtlikult maha on kustutanud inventari nimekirjast sõja ja evakuatsiooni tõttu hävinud loomi, ja on sellepärast oma eitava otsuse 8. jaanuarist 1921. a. nr. 268 all teinud (v. täh. ots.). See asjaolu ei ole aga käesoleva küsimuse lahendamiseks suurema tähtsusega. Tähtis on, et rentnik Mühlen hävinud inventari asemel teist inventari omal kulul mõisasse muretses. Seda tõendavad mitte ainult kaebaja poolt ettetoodud omal ajal mitmele asutusele valmistatud nimekirjad ja rendileandja volinikkude allkirjad, vaid ka Maakorralduse Peavalitsuse poolt toimepandud juurdlus, ja selle kohta ei ole ka Peavalitsus mingit kahtlust avaldanud. On see aga nõnda, siis on rentniku Mühleni poolt hävinud mõisa-inventari asemel ostetud mõisainventar kahtlemata veel tema omandus. Asja omandamiseks on tarvis mitte ainult soov (animus), vaid ka asja üle tegelik valitsemine (possessio), mis omalt poolt asja üleandmist (traditio) nõuab (B. E. S.) §§ 637, 641, 707). Rentniku Mühleni poolt hävinud inventari asemele soetatud uus inventar on veel tema käes ja kedagi teist ei saa selle inventari omanikuks pidada. Kui arvata, et rendileandjal Dellingshausenil on lepingu §§ 22—24 põhjal veel õigus nõuda, et rentnik Mühlen temale üleantud inventari endises ulatuses kätte annaks, siis on see nimelt nõudmis-õigus, ei mingil viisil aga asjalik omanduse-õigus.

Rendileandja volinikud on sellest õigusest volitaja nimel lobunud ja see on rendileandjale siduv. Kui Põllutööministeerium selles arvamises on, et rendileping, mille Maaseadus maksvusetuks tunnistas, temale mingit nõudmist Mühleni vastu annab, siis tuleb seda nõudmist tsiviilkohtus vaidluse korras ette tuua. Praegusel ajal tuleb aga Mühleni käesoleva mõisa inventari omanikuks tunnistada. Mühleni ei ole Pruuna-Poriku ege ka teise mõisa omanik ja Maaseaduse § 1 põhjal ei tule tema põllumajandusline inventar ülevõtmise ja võõrandamise alla. Sellepärast ei või Maakorralduse Peavalitsuse otsus maksvaks jääda.

Kõike seda silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal: Maakorralduse Peavalitsuse otsus 8. jaanuarist 1921. a. tühistada ja Pärnu-Poriku mõisa inventar tunnistada võõrandamise alla mittekuuluvaks.

Nõ 40.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. juunil 1921. a.

E. V. Haridusministeeriumi revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 4. nov. 1920. a. Martha Drevseni kaebuse asjas Pärnu linna Haridusnõukogu otsuse peale Mary Ojassoni Saksa koolis käimise keelamise pärast.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Martha Drevsen on Viljandi-Pärnu Rahukogusse pööranud palvega, et Pärnu linna Haridusnõukogu otsus 23. septembrist 1920. a., tema tütre Mary Ojassoni saksa koolis käimine ära keelata, ära muudetaks. Asja läbiharutades leidis Rahukogu, et kaebaja seletust, tema kodune keel olevat saksa keel, tuleb uskuda ka ilma tunnistajate ülekuulamiseta, sest Pärnu Haridusnõukogu selle vastu ei vaidle. Et kaebaja ja tema esimene mees, 11-aastase Mary Ojassoni isa, vere poolest eestlased olid ehk on, ei ole tähtis. Ühest rahvusest teise üleminek on nüüdsel ajal igas riigis, ka Eestis, keelamata ja kui lapse ema, tema kasvataja, on saksa rahvusesse üle läinud, nagu ta kodune keel seda näitab, siis ei ole kellelgi füüsilisel ega juriidilisel isikul õigust teda takistada last uue rahvuse koolis kasvatada. Et kaebaja lapse saksakeelses koolis käimist, nagu vabandab tema nõrga tervisega, on Rahukogu arvates asjata. Algkoolide seaduse (R. T. nr. 75/76 — 1920) mõte on ümberrahvustamist mitte enam edendada, nagu seda kool endisel ajal suurel määral tegi. On aga keegi perekond ümberrahvustatud, peab kool ja Haridusnõukogu selle faktiga leppima. Et väike Ojasson peale nüüdse koduse keele ka veel eesti keelt räägib, ei ole tähtis, ka mitte sellel puhul, kui eesti keel tema esimestel eluaastatel tema kodune keel oleks olnud. Neil põhjustel otsustas Rahukogu: Pärnu linna Haridusnõukogu otsus Mary Ojassoni asjus tühjaks tunnistada ja Mary Ojassoni lubada endises koolis edasi käia.

Haridusministeeriumi Kooli-osakond on selle otsuse peale järgmise revisjonikaebuse sisse andnud: „Avalikkude Algkoolide Seaduse (R. T. nr. 75/76 — 1920 a.) § 4 märkuse põhjal arvatakse lapse emakeelt tema rahvuse järele. Loomulikult tuleb lapse rahvust vanemate järele arvata. Et Mary Ojassoni surnud isa ja tema ema Martha Drevsen isikutunnistuse järele eestlased on, peab ka Mary Ojassoni eestlaseks lugema, mispärast ülemaltähendatud seaduse põhja tema emakeeleks eesti keel tuleb arvata.

Rahukogu on kaebaja seletuse kodukeele asjas arvesse võtnud ja seda mõõduandvaks lugenud, kuna kodukeelt ainult siis mõõduandvaks võib pidada, kui vanemate ülesanded lapse rahvuse kohta lahku lähevad (sellesama § 4 märkuse lõpp). Käesoleval juhtumisel seda ei ole, ja kuigi kaebaja seletust, et tema lätlane on, arvesse võtta, ei või ometi lubada, et laps sakslaseks tunnistatakse, kui isa eestlane ja ema lätlane on.

Mis Rahukogu väitesse puutub, et üleminek teise rahvusesse keelatud ei ole, siis on Rahukogu selleks täielise vabaduse jätnud. Tõsi on, et vene-aegsetest seadustest ei ole midagi leida, mis rahvust ära määraks, kuid E. V. Isikutunnistuste väljaandmisega on iga kodaniku rahvus kindlaks määratud, ja et üleminekut ette nähtud ei ole, peab oletama et iga kodanik ühes oma järeltulijatega (välja arvatud sega-abielust sündinud lapsed) isikutunnistuses märgitud rahvusesse peab jääma.

Peab tähendama, et Rahukogu motiivides tähendatud ülemineku-vabadus emakeelse kooli täiesti hävitaks ja vanematele, kes ennast teise rahvuse liikmeks kuulutavad, võimaluse annaks oma lapsi teise rahvuse kooli paigutada. Kui see õige oleks, oleks ka algkoolide seaduse § 2, 4, 5, 6 ja 7 täiesti asjatud.

Kõigil nendel põhjustel palub Haridusministeerium Riigikohut käesoleva asja uuele läbivaatamisele võtta, Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse tühjaks tunnistada ja Pärnu linna Haridusnõukogu otsuse jõusse jätta või asja Rahukogule tagasi saata teises koosseisus otsustamiseks.

Omalt poolt palub Martha Drevseni volinik vann. adv. A. Jung Haridusministeeriumi revisjonikaebuse tagasi lükata järgmistel põhjustel:

„1. Administratiivse Kohtupidamise S. § 29. järele võib revisjonikaebust tuua asjaosaline ehk revisjoni protesti järevalve asjus. Asjaosalised on Martha Drevsen, tema volitaja ja Pärnu Linna-omavalitsus (ehk selle Hariduskogu). Riigi Teatajas nr. 78 — 1919. a. avaldatud „Järelevalve-seaduse“ § 1—3 järele on omavalitsuste järelevalve Siseministeeriumi käes. See on ka arusaadav, sest meie omavalitsused on autonoomse põhimõtte peal tegevad riigiasutused (vaata ka Põhiseadus § 75, mille järele omavalitsused on riigivõimu esindajad kui ministeeriumgi). Meie ministeeriumid ei ole omavalitsuseasutuste kohta ülemusteks ega aja ka kui ülemus omavalitsuse-asutuste asju. Järelevalve õigust haridusministril ka ei ole. Neil põhjustel leian, et Haridusministeeriumil ei ole õigust käesolevas asjas ei revisjonikaebust ega protesti Rahukogu otsuse peale anda, ja tuleb kaebus läbi vaatamata jätta.

2. Haridusministeeriumi kaebus on võõriti antud, ja nimelt ei ole täidetud Kod. Kp. S. § 1285 nõuet, et valitsuseasutus ei esine kohtutes kunagi teisiti kui voliniku kaudu. Siin on aga terve ministeerium kirja ja ametliku numbri all saatnud. (Vaata ka Senati sel. nr. 1364—1873. aastast.) Kaebuses ei ole üteldud: kes kaebab ja kelle vastu. Rikutud on Kod. Kp. S. § 256 ja 257, admin. Khtp. S. § 44 põhjal. Kaebus tuleb Kod. Kp. S. § 266 p. l. 2 põhja tagasi saata.

3. Sisuliselt on kaebus just Aval. Algkoolide Seaduse (R. T. nr. 75/76 — 1920) § 4 märkuse võõriti seadmine: seal üteldakse, et kui lapsevanemad ei ole ühest rahvusest, arvatakse rahvust „vanemate ülesandmise järele.“ Asi on selge. On Mary Ojassoni vanemad mitmesugusest rahvusest, siis otsustab siin ema üksinda (sest isa on surnud). Isa oli eestlane, ema lätlane; et aga laste tarvis Pärnus erilist kooli ei ole, siis võib laps Mary Ojasson Algk. S. § 6. põhjal „muukeelses“ koolis käia.

Haridusministeeriumi kartus, et siin terve Algkoolide Seadus kaduma ähvardab minna, on ilma põhjata. Ka ei ole õige, kui väike Mary Ojasson muukeelises koolis käib, siis tema kadumine eesti rahvale kardetav oleks. Ema tahab last endises koolis käia lasta, sest et ema sellest koolist lugu peab, see tema arvamise järele lapsele kõige parem kool on ja lapsel, kes mitte kerge peaga õppija ei ole, väga raske on kõiki asju ümber õppida. See oleks seda raskem, et eesti koolides on teistsugusem programm — võib arvata, kõrgem kursus, ja laps ei saa sellega hakkama. Siit nüüd riiklikku hädaohtu leida on lihtsalt võimata.

Põhiseaduse (R. T. nr. 113/114) § 12 järele on teaduste õppimine ja nende õpetus (seega kool) Eestis vaba. Meil ei ole lapsed veel riiklikult ja riikliku kasvatuses vanemliku võimu alt võõrandatud, ja on veel maksev B. E. S. III. § 197, mille põhjal lapsed vanema võimu alla käivad. Siin ei saa ette kirjutada, mida laps peab õppima ja kus koolis käima."

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus:

1) Aval. Algkoolide S. (R. T. nr. 75/76 — 1920. a.) § 33 põhjal on avalikkude algkoolide ülevalve ette nähtud sellekohases eriseaduses. Eestimaa Koolivalitsuse Ajutise Korralduse Määruse 1917. a. 11. aug. ja Linna-koolivalitsuse Korralduse Määruse 1918. a. 21. dets. järele kuuluvad Haridusministeeriumi võimupiirkonda kõik linna-koolid ja sellepärast oli haridusministril õigus Adm. Kp. K. § 29 põhjal revisjoniprotesti tõsta Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 22. oktoobr. 1920. a., mis kooliasjadesse puutub.

2) Haridusminister esindab üksnes Haridusministeeriumi, annab üksnes Haridusministeeriumi nimel volikirju välja, ja sellepärast oli tal ka õigus Haridusministeeriumi nimel revisjonikaebust sisse anda.

3) Mis aga puutub Haridusministeeriumi kaebuse sisusse, siis ei leia Riigikohus võimalikuks seal ettetoodud põhjustel Rahukogu otsust ära muuta. Haridusministeerium põhjendab oma kaebust selle peale, et Mary Ojassoni ema Martha Drevsen on eestlane; see pole aga nii, sest Pärnu Elisabeti evang. kir. õpet. Hasselblatt'i poolt väljaantud tunnistusest 23. sept. nr. 1288 all selgub, et Marta Drevsen on sündinud Laas ja rahvuse poolest lätlane. Haridusministeeriumi poolt käsitatud Aval. Algkoolide Seaduse § 4 märkus käib pärast Haridusministeeriumi poolt tsiteeritud sõnu edasi järgmiselt: „Kui lapse vanemad ei ole ühest rahvusest, arvatakse lapse rahvus vanemate ülesandmise järele. Kui lapsevanemate arvamisest lapse rahvuse üleandmisel lahku lähevad, loetakse lapse emakeeleks lapse kodukeel, mida ta kõige paremini oskab.“ Mary Ojassoni isa on surnud ja tuleb siin ainult tema ema Marta Drevseni ülesandmise järele käia. Mary Ojassoni ema on tema emakeeleks saksa keele üles annud ja selle järele annab seadus õiguse teda saksa kooli paigutada, ja seda veel suurema õigusega, et on kindlaks tehtud, et saksa keelt Mary Ojasson kõige paremini oskab. Niisuguse küsimuse lahendamise kasuks räägivad ka Algkoolide Seaduse (poole poolt ettetoodud) §§ 6 ja 7.

Kõigil nendel põhjustel otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Haridusministeeriumi revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 41.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18. juunil 1921. a.

End. Suure-Rõngu mõisa omaniku Johan Peeti voliniku vann. adv. J. Jaaksoni kaebus Põllutööministeeriumi juures asuva Hindamise Peakomisjoni otsuse peale 21. veebruarist 1921. a. Suure-Rõngu mõisa inventari võõrandamise ja hindamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Endise Suure-Rõngu mõisa omanik Johan Peeti volinik vann. adv. Jüri Jaakson andis 2. IV. 21. Riigikohtule kaebuse, milles ta palub 1) Peetilt ülevõetud Suure-Rõngu mõisa vallasvara edasiandmise Põllutööministeeriumi poolt kolmandatele isikutele Adm. K. K. § 13. põhjal seisma panna kuni asja otsustamiseni; 2) Hindamise Peakomisjoni otsus 21. veebr. 1921. a. tühjaks tunnistada, ühtlasi tühjaks tunnistada ka kohalise hindamiskomisjoni toimetused Johan Peeti päralt oleva Suure-Rõngu mõisa varanduse hindamise ja ülevõtmise asjas; 3) Põllutööministeeriumile ette kirjutada seaduslikus korras Maaseaduse § 13 põhjal kokku seada uue kohalise hindamiskomisjoni läbi uus hindamise ja ülevõtmise akt Suure-Rõngu mõisa elava ja eluta inventari võõrandamise kohta ja sinna akti üles võtta ainult see varandus, mis seaduse järele tõesti, kui mõisa kõlblik põllumajandusline inventar, võõrandamise alla kuulub, kõik muu varandus aga, mis Peetilt üle võetud, tuleb temale tagasi anda.

Kaebuses seletatakse, et inventari võõrandamist on toimetatud kolm korda: 1) 16. apr., 2) 11. juunil ja 3) 10. aug. 1920. a., et võõrandamise alla käib Maaseaduse § 1 põhjal ainult kõlblik põllumajandusline inventar ja et Põllutööministeerium aga on võõrandanud kõik Suure-Rõngu mõisa vallasvara, selle peale vaatamata, kas see vara seaduse järele inventari mõiste alla kuulub või mitte. Üle on võetud: 1) kõik hobused ühes varssadega — 31 tükki, nende hulgas ka 4 hobust, mis Peet oli ostnud peale Maaseaduse väljakuulutamist Riigi Teatajas; 2) kõik kariloomad, ühtekokku 115 looma; 3) põllutööriistad, 43 numbri all 102 asja; 4) hobuseriistad ja hobusetalli inventar; 5) karjatalli inventar; 6) meierei inventar; 7) lokomobiil ühes peksumasinaga, laastumasin, turbaveski ja nende masinate juurde käivad asjad; 8) auruveski ja vesiveski ühes kõige sisseseadetega; 9) sepakoja sissesead, puusepa-töötoa sissesead, aida-inventar, aia inventar ja mitmesugused tarbeasjad ja riistad; 10) kõik vilja- ja kartuli-tagavarad; 11) kõik lambad, 6 vana ja 4 noort; 12) kõik sead, 7 vana ja 7 põrsast; 13) kõik põletuspuude tagavarad, 42¼ sülda, niisama kõik valmis ja poolvalmis tarbepuud ja ehitusmaterjal; peale selle on võetud üle ilma akti üles märkimata kõik põlluheina, aasaheina ja põllupõhu tagavarad, põllu- ja aasaheinu umbes 2000 p., niisama palju põllupõhku ja rukkiõlgi umbes 10.000 p., hindamislehed on lohakalt ja puudulikult kokku seatud,

nendes on hulk parandusi tehtud. Ülevõtmise kohta, mis 11. juunil toime pandi, ei ole akti kokku seatud, vaid on ainult juurdekirjutused tehtud vanade hindamislehtede peale, lehmade hindamislehe peal on lehma nr. 96. juures tehtud märkus: „ei ole olemas;“ hobuste hindamislehe peal on hobuse nr. 7. juures, mis hinnatud 10.000 marga peale, hindajate poolt märkus tehtud, et praegune väärtus on 45.000 marka; niisamasugune märkus on tehtud hobuse nr. 18 juures. Loomi, masinaid, riistu ja muid asju, mis olid olemas Suure-Rõngu mõisas mitte selleks, et neid tarvitada otsekohe ühes või teises põllutöö kõrvaltöö-harus ehk abitöö-harus, ei tohi ülepea mitte mõisa põllumajanduslise inventari hulka lugeda ja ei käi võõrandamise alla. Ei olnud seaduslikku põhjust üle võtta neid suuri masinaid ja riistu, mida ainult suurpõllupidamises võimalik on tarvitada, mitte aga ka väikepõllupidamises; mõisas oli hulk vanu põllutöö-riistu, mille asemele uued täielikumad ja paremad ostetud ja vanad kolikambrisse heidetud; nende vanade masinate ja riistade ülevõtmiseks ei olnud seaduslikku alust. Põletuspuude ja tarbe- ning ehituspuude tagavarade ülevõtmiseks ei olnud seaduslikku alust. Peet'ile ei ole võõrandamata jäetud see osa inventarist, mis Maaseaduse § 1 täh. 2 ja Maareformi T. M. § 18 põhjal oleks pidanud vabaks jäetama. Maaseadus ei ütle mitte, mis just ülevõetava mõisa inventari all tuleb mõista. Liivimaa Talurahva seaduse järele loetakse inventari hulka hobused, kariloomad ja viljaseeme, kõik piiratud määral, mitte aga põllutööriistad (L. T. S. 1860 § 12—4 lisa. Balti Eraseadus loeb inventari hulka põllutööriistad, viljaseemne ja kariloomad, mitte aga ka hobuseid (B. E. III k. § 566). Nende seaduste järele ei tule mõista inventari mõiste all mitte kõik mõisas või talus olev vallasvara ühes kõige saaduste ja muude tagavaradega, vaid ainult üks teatav kindlasti seadustes äratähendatud osa sellest varast ja ainult see kindlasti seadustes äratähendatud osa vallasvarast võib Maaseaduse põhjal kui mõisa põllumajandusline inventar võõrandamise alla tulla. Eriseadusi ei tohi seletada laien-davas mõttes. Maaseaduse otsekoheeseks eesmärgiks oli mõisate võõrandamine, suurpõllupidamise asemele väikepõllupidamise sisseseadmise. Ülevõetud varanduse eest on määratud nii madalad hinnad, et need sagedasti üht kümnendikkugi tõsi-sest hinnast välja ei tee. Maaseadus käsib küll aluseks võtta 1914. a. turuhinda, kuid Maaseadus ei ütle mitte, missuguste rahamärkidega ja missuguse kursi järele seda hinda tuleb tasuda; kui makstakse 1914. a. hind, siis peab makstama ka 1914. a. rahamärkidega või nende rahamärkidega, millel oleks niisamasugune väärtus kui vene rublal 1914. a. Põllutööministeeriumi poolt oli hindajaks nimetatud hr. Anton, kes kuritarvituste eest, mis teistes mõisates hindamise juures korda saadetud, kohtu alla on antud.

Kaebusele on juurde lisatud Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse hindamis-osakonna kiri 2. märtsist 1921. a. nr. 300. Johan Peet'i nime peale järgmise sisuga: „Hindamise Peakomisjon oma koosolekul 21. veebr. 1921. a. prot. 27 otsustas Suure-Rõngu mõisa inventari hindamise asjus järgmist:

„Akt kinnitada. Aktis tähendatud inventari hind mrk. 900.136 J. Peet'i protestid, mis inventari hindamisesse puutuvad, tähele panemata jätta ja hinnad hindamisakti järele kinnitada.

End. oman. J. Peeti palveid, mis käsitavad, et inventar tema poolt ette-pandud turuhindade järele ümber hinnataks kõrgema kursiga, ei leia Hindamise Peakomisjon oma kompetentsi käivaks ja ei näe sellepärast võimaliku olevat maks-vate hindamismääruste ja juhtnõõride järele palvet täita.

Lisa-akt kinnitada.

Aktis tähendatud inventari hind mk. 11.248. mk.“

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 6. apr. 1921. a. on Adm. K. K. § 13 põhjal Rõngu mõisa vallasvara edaspidine võõrandamine Põllutööministeeriumi poolt kolmandatele isikutele esialgselt seisma pandud.

Põllutöö-ministeerium saatis 25. apr. 1921. a. nr. 1593 all Riigikohtule käesoleva asja kohta järgmise seletuse:

„Kaebaja volinik toonitab oma kaebuses, et kohaliku hindamiskomisjoni poolt on võõrandamisakti üles võetud rida isiklikku Johan Peet'i varandust, mis Maas. § 1 põhjal võõrandamisele ei kuulu, ja palub selle tõttu tühjaks tunnistada Hindamise Peakomisjoni otsuse 21. II. 21. ja ka kohalise hindamiskomisjoni toimetuse ja Maas. § 13 põhjal uut komisjoni lasta inventari ümber hinnata.

See palve tuleb tähele panemata jätta järgmistel põhjustel:

Mitte hindamiskomisjonid ei sea kokku võõrandamisele kuuluva varanduse nimekirju, vaid Põllutöö-ministeeriumi poolt määratud ringkonna-valitsejad (M. R. T. M. § 17). Hindamiskomisjoni ülesanne on ära hinnata Maas. § 11 ja 12 alusel kõike võõrandamisaktis tähendatud inventari. Et kohalikul hindamiskomisjonil õigus oleks võõrandamisakti muuta, seda pole üheski seaduses ette nähtud. Hindamise Peakomisjoni ülesanne on selle järele valvata, et kohalik komisjon Maas. § 13 alusel konstrueerituna hindamist oleks toimetanud ja Maaref. Teost. Määr. §§ 24—32 kinni pidanud. Tungida asjasse sisuliselt ei ole Hindamise Peakomisjonil õigust (Maas. § 14). Isegi hindu, mis kohalik komisjon määranud, pole õigus Hindamise Peakomisjonil muuta. Hinnad määrab koha peal kindlaks komisjon, kuna Peakomisjoni ülesanne seisab järelevalves, kas komisjoni konstrueerimiseks ja tehnilise hindamise kohta käivatest määrustest kinni on peetud. Selle tõttu on ka Maaref. Teost. Määr. § 35 põhjal Hindamise Peakomisjoni otsused lõpulikud.

Igatahes ei või kaebustega praegusel korral esineda Hindamise Peakomisjoni vastu, vaid tuleks seda Maakorralduse Peavalitsuse vastu juhtida, kes valvab ringkonna-valitsejate tegevuse järele.“

Asja harutamisel Riigikohtus toetas kaebaja Peet'i volinik kaebust täies ulatuses ja seletas järgmist:

„On õige ja seaduse järele oleks tulnud nõndaviisi toimetada, nagu Põllutöö-ministeerium oma seletuses ütleb, et võõrandamisele kuuluva varanduse nimekirja seavad kokku mitte hindamiskomisjonid, vaid ringkonna-valitsejad, ja et hindamiskomisjonide ülesanne on ainult ära hinnata kõike võõrandamisaktis tähendatud inventari. Põllutöö-ministeeriumi ametnikud ei ole käesolevas asjas aga nõndaviisi toimetanud, kuidas seadus nõuab; iga sammu peal tuleb siin ette seaduse rikkumisi kõige raskemal kujul. Maareformi Teostamise Määruste § 15—36 on ülevõtmise ja hindamise kord, nende komisjonide koosseis ja kokkukutsumise kord ette nähtud, sellest korrast ei ole aga kinni peetud. Seaduse järele tuleb toimetada ülevõtmist ja hindamist 2-hes iseseisvas aktis: enne peab lõpule viidud olema ülevõtmise akti kokkuseadmine ja alles pärast seda võib selle akti põhjal tööle asuda hindamiskomisjon. Käesoleval korral on aga mõlemad toimetused ühendatud ja nad on ette võetud ühel ja selsamal ajal või koguni on hindamine ülevõtmise eel käinud, mis sellest selgub, et ülevõtmis-aktile on lisadena hindamisaktid ja nimekirjad juurde pandud. Hindamist ja ülevõtmist on toimetanud ühed ja need-samad isikud ja nimelt säärased isikud, kes seaduse järele ei olnud õigustatud ei

ülevõtmist ega hindamist toimetama. Aktid on kokku seatud väga lohakalt: on tehtud palju parandusi ja kaapeid, ilma et selle üle tarvilisi märkusi oleks tehtud; palju akte ei ole üldse kellegi poolt alla kirjutatud, kuna teistel ainult kaks allkirja on. Varanduse ülevõtmist on toimetatud kolm korda: 16. aprillil, 11. juunil ja 10. augustil 1920. a. kusjuures hiljematel kordadel üle võeti ka see varandus, mis esimesel ülevõtmisel voliandja isiklikuks varanduseks tunnistati, vaatamata Riigimaade ülema kirja peale 28. 6. 20. nr. 4641, mille järele see varandus endisele omanikule pidi välja antama. Üksikasjalise aktide kirjeldamise juurde üle minnes juhtis vann. adv. Jaakson kohtu tähelepanemist järgmiste puuduste peale nendes aktides: 1) Inventari üleandmise aktil 16. IV. 20. on järgmised allkirjad: XIII ringkonna valitseja M. Anton, Tartu Maakonnavalitsuse esindaja J. Grünfeldt ja Rõngu valla kontrollkomisjoni esindaja J. Ivask; seaduse järele peab aga olema akt kokku seatud riigimaade ülema poolt ja alla kirjutatama riigimaade ülema, ringkonnavalitseja, valla kontrollkomisjoni ja varanduse omaniku poolt. Et akti kokkuseadmisest riigimaade ülem ja ringkonna-valitseja mõlemad peavad osa võtma ja temale mõlemad alla kirjutama, ei või ringkonna-valitseja olla riigimaade ülema asemikuks. Peale selle on üleandmise aktile hindamisakt juurde lisatud, millest on näha, et viimane enne kokku oli seatud, mis aga seadusele risti vastu käib; 2) inventari hindamiseakt 16. IV. 20 on kokku seatud ja alla kirjutatud nendesamade isikute poolt, mis seaduse nõuetele ei vasta; 3) hobuste hindamise lehel on needsamad allkirjad; selle hindamislehe viimasel küljel on hinnatud 9 sälgu, kuna sellel hindamisel ühtegi allkirja ei ole, kuid selle peale vaatamata on sälid üle võetud ja nende hind hobuste hinnale esimesel leheküljel juurde lisatud; 4) veiste hindamise lehel on samad allkirjad; lehe peale on tehtud palju parandusi, nende paranduste kohta on Freibergi allkirjaga märkus tehtud, kuid hiljemini on see märkus jällegi maha kustutatud, parandused on aga siiski alles jäänud; 5) lammaste ja sigade hindamise lehele on kirjutatud väikeste tähtedega „11. juunil 1920.“ Tähendab, hindamine on toimetatud nimetatud päeval, kuid pole ühtegi akti kokku seatud varanduse ülevõtmise kohta, mis on toime paneud 11. juunil. Hindamislehele on alla kirjutanud Tartu riigimaade ülema asemik A. Freiberg, XIII ringkonna valitseja M. Anton ja Rõngu valla esindaja J. Ivask. puudub Tartu Maakonnavalitsuse esindaja; M. Antonit ei või Maakonnavalitsuse esindajaks lugeda, sest et aktis sellekohane tähendus puudub. Niisamasugune lugu on hindamislehel, kuhu on üles tähendatud meierei inventar. Selle lehe peal on 11. juunil juurde hinnatud kolmjalg ja teised väikesed asjad. Viimane hindamine on alla kirjutatud samade isikute poolt, kuna koht, kuhu alla kirjutama pidi Maakonnavalitsuse esindaja, on tühjaks jäetud. Sellest on selgesti näha, et Anton hindamise juures 11. 6. 20. Tartu Maakonnavalitsuse esindajaks ei olnud. Siiski leiab Tartu riigimaade ülem võimaliku olevat pool aastat hiljemini kirjas 27. I. 21. nr. 8043 Maakorralduse Peavalitsusele seletada, nagu oleks hindamise juures 11. VI. 20. Maakonnavalitsuse esindajaks olnud ringkonna valitseja M. Anton; 6) karjatalli inventari ja veoriistade hindamislehel on 16. aprillil hindamata ja üle võtmata jäetud nr. 14. all pikkvanker, kui Peet'i isiklik varandus. Hindamislehele on alla kirjutanud M. Anton, J. Grünfeldt ja J. Ivask. Hiljemini 11. juunil, on aga lehele juurde kirjutatud: „Nr. 14. veoriistad, pikkvanker 50 % 20 r. — 400 m.“ Sellele juurdekirjutusele on alla kirjutanud riigimaade ülema asemik A. Freiberg, kusjuures märkus on tehtud, et endised komisjoni liikmed Anton ja Ivask olevat juba varemini alla kirjutanud; 7)

saaduste hindamislehel ei ole ühtegi allkirja; 8) 10. augustil toimepandud ülevõtmise aktil on ainult ringkonna-valitseja allkiri, kuna teised allkirjad puuduvad; aktile on juurde lisatud hindamisakt; 9) ülevõtmis-aktile juurde lisatud hindamislehtedel puuduvad tarvilised allkirjad.

Kõik need puudused ja vead on niivõrd tähtsad, et aktidel ja hindamislehtedel seadusejõudu ei või olla ja Hindamise Peakomisjonil ei olnud õigust neid maksvaks tunnistada ega kinnitada.

Edasi seletas vann. adv. Jaakson, et kohalik hindamiskomisjon ei olnud konstrueeritud nõnda, kuidas Maaseaduse § 13 seda nõuab, ja ei toimetanud Maa-reformi Teostamise Määrustes ettenähtud korras. Õiguslikes riigis, kus valitseb seadus, ei tohi säärast korralagedust, ametnikkude omavoli ja kuritarvitusi ega kõige jämedamat seaduse rikkumist mitte lubada. Kõik Peet'i poolt selle kohta antud protestid vaatas läbi mitte Maakorralduse Peavalitsus, vaid Hindamise Peakomisjon, ja sellepärast ei olnud võimalik kaebust lahus ülevõtmise ja hindamise üle tõsta, vaid pidi seda tegema ühises palvekirjas. — Mõõda minnes küsimusest, mida tuleb mõista põllumajanduse kõlvulise inventari all, mille kohta kaebuses täielikud põhjendused ette on toodud, tähendas kaebaja volinik lõpuks veel selle peale, et Valitsuse otsusega 31. III. 1920. a. määratud Eesti marga kurss ei käi kokku marga väärtusega ja et Valitsusel ei olnud õigust seesugust kurssi määrata. Maaseaduse § 28 põhjal võib Valitsus Maaseaduse teostamiseks korraldavaid määrusi välja anda, mitte aga seadust muuta. Maaseaduse § 11 järele tuleb hinnamääramisel aluseks võtta 1914. a. hind. Järjelikult tuleb aluseks võtta ka 1914. a. raha, ja sellepärast peab sündima inventari eest tasu määramine nõnda, kuidas tõsine vahekorid meie marga ja 1914. a. Vene rubla vahel on.

Kõige selle pärast palus ta Suure-Rõngu mõisa inventari ülevõtmise ja hindamise tühjaks tunnistada ja Põllutöö-ministeeriumile ette kirjutada uus ülevõtmine ja hindamine toime panna seaduses ette kirjutatud korra järele. Tarbe korral palus asjavarutamise edasi lükata ja tunnistajana üle kuulata Peedu Tõnissoni, kes Kirepi vallas Teedla mõisas elab, selle tõenduseks, et Peet on 4 hobust ostnud pärast Maaseaduse maksmahakkamist ja et Peet varanduse, mis aprillikuul üle võtmata jäi, pidi tagasi saama. Peale selle teab tunnistaja veel, kuidas sead ja lambad ära müüdi.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja vann. adv. Olesk, toetades Põllutöö-ministeeriumi seletuses ettetoodud väiteid, palus kaebuse läbivaatamiselt kõrvaldada, sest hindamise eeskirjade rikkumise vastu ei ole vaidlust tõstetud ja Hindamise Peakomisjoni vastu ei saa käesolevas asjas kaebusega esineda, vaid kaevata oleks tulnud Maakorralduse Peavalitsuse peale. Asja sisulise harutuse korral palus ta kaebuse tagajärjeta ja Hindamise Peakomisjoni otsuse seadusejõusse jätta. — Võõrandamisele kuuluva inventari mõiste kohta seletas vann. adv. Olesk, et tsiviil-seaduses pole see mõiste selgesti ette nähtud ja selle juures tuleks aluseks võtta Maaseadus ja B. E. S. § 3084, mille järele mõisad võõrandatakse nii, kuidas nad seisavad (vie es steht und liegt). Mis puutub määratud kursisse, siis on see enim Peet'i kasuks kui kahjuks, sest tasu määramisel tuleb võtta vahekorid Eesti kuld-marga ja Vene kuldrubla vahel.

Käesolevat asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigi-kohus, et põllutöö-ministri seletuses esile toodud väide, mida Põllutöö-ministeeriumi volinik asjavarutamisel, et kaebus oleks pidanud antama Maakorralduse Peavalit-suse vastu, sellepärast, et võõrandamisele kuuluva varanduse nimekirjad seatakse

Maaref. T. M. § 17 järele kokku ringkonna-valitsejate poolt, kelle tegevuse järele valvab Maakorralduse Peavalitsus ja et Hindamise Peakomisjonil ei ole õigust võõrandamisakti muuta ega ole seda seaduses ette nähtud, — ei ole seaduslikku alust. Käesoleval juhtumisel on võõrandamist ja hindamist ühel ja selsamal ajal ühed ja samad ametnikud toimetanud, hindamisaktid on võõrandamisaktidele, nagu nende tekstist näha, juurde lisatud. Maareformi T. M. § 17 järele seavad võõrandamisele kuuluva varanduse nimekirjad kokku Põllutöö-ministeeriumi poolt määratud ringkonna-valitsejad võõrandatud varanduste omanikkude ehk nende volinikkude ja kohalikkude valla mõisamaade kontrollkomisjonide esindajate juuresolekul; määruste § 20 järele revideerib neid nimekirju riigimaade ülem ehk tema asemik ja seab nende põhjal kokku üleandmis-akti, millele, peale riigimaade ülema ehk tema asemiku, alla kirjutavad ringkonna-valitseja, kontrollkomisjoni esindaja ja varanduse omanik ehk tema asemik.

Inventari hindamist toimetavad Maaseaduse § 13 järele komisjonid, kes koos seisavad: Põllutöö-ministeeriumi esindajast esimehena, maakonnaavalitsuse esindajast ja Vallanõukogu esindajast. Hindamiskomisjoni otsused astuvad jõusse peale kinnitamist peakomisjonis (Maaref. T. S. § 36 märkus R. T. nr. 185/186 — 1920). Hindamise Peakomisjon asub Põllutöö-ministeeriumi juures ja töötab tema poolt väljatöötatud kodukorra järele (Maaref. T. M. § 34). Käesoleval juhtumisel ei ole Suure-Rõngu mõisa inventari üleandmis-aktist nr. 108, 16. apr. 1920. a. mitte näha, et see akt oleks Maaref. T. M. § 20 nõuetele vastavalt riigimaade ülema ehk tema asemiku poolt kokku seatud, sest aktil ei ole riigimaade ülema ehk tema asemiku allkirja; on olemas 1) XIII ringkonna-valitseja Antoni, 2) Maakonna-valitsuse esindaja ja 3) mõisamaade kontrollkomisjoni esindaja allkirjad. Selle järele tuleb otsusele jõuda, et ülevõtmis-akti ja inventari nimekirjade kokkuseadmise juures ei ole Maakorralduse Peavalitsusele alluvad ametnikud seaduse nõudeid täitnud ja kaebus Riigikohtule tuleb sisseantuks lugeda mitte üksi Hindamise Peakomisjoni otsuse, vaid ka Maakorralduse Peavalitsuse tegevuse vastu. Põllutöö-ministeerium, kelle juures Hindamise Peakomisjon asub, on kohustatud selle järele valvama, et temale alluvate ametnikkude poolt mõisa inventari ülevõtmis-aktid seaduses ja määrustes ettenähtud korra järele kokku seataks, sest ainult seaduse ja määruste nõuetele vastavalt kokkuseatud ülevõtmis-aktide ja nimekirjade järele võib hindamist ette võtta.

Hobuste nimekirja on üles võetud ja hinnatud 9 sälgu, aga nimekirjal puuduvad allkirjad. Veiste nimekirjas on punase tindiga märkused tehtud ja jälle maha kustunud ja ei ole ära tähendatud, mispärast seda on tehtud.

Väkeloomade ja lindude hindamis-aktil 11. juunist puudub Maakonna-valitsuse esindaja allkiri; ei ole ka ära tähendatud, et Ringkonna-valitsuseja, aktile alla kirjutades, talitas kui Maakonnaavalitsuse esindaja. Hinnatud väkeloomade, nim. lammaste ja sigade kohta puudub ülevõtmis-akt. Niisama seaduse nõuete vastaselt on kokku seatud meierei ja karjatalli inventari nimekirjad ja hindamis-aktid. Saaduste hindamislehel ei ole üldse allkirja.

Ülevõtmis-aktil 10. aug. 1920. a. ja temale juurde lisatud hindamis-aktidel puuduvad seaduse nõuetele vastavad allkirjad. Ülevõtmis-aktil on ainult ringkonna-valitseja allkiri. Seega on mõisa inventari üleandmis-aktid juba vormiliselt mitte seaduse ja määruste nõuetele vastavalt kokku seatud. Mis puutub kaebaja väiteisse aktide sisu kohta, nimelt, et ülevõtmis- ja hindamisaktidesse on sisse kantud

ka niisugune kaebaja varandus, mis mõisa inventari hulka ei kuulu ja üle võtmata mata peab jääma, siis ei leia Riigikohus tarviliku olevat neid mitte seaduse ja määruste nõuetele vastavalt kokkuseatud akte ka sisuliselt harutusele võtta, ehk küll tõeks on tehtud, et ka sisuliselt aktid seaduse nõuetele ei vasta; näit. ei ole rukki, nisu, otrade, kaerte ja kartulite ülevõtmisel Maareformi Teostamise Määruste § 19 järele käidud ja on kõik tagavarad ära võetud; 11. juunil on veel järele hinnatud herved ja pelushkid, kuna ülevõtmis-akti nende kohta ei ole, külvi-aeg aga juba möödud oli. Need sisulised puudused oleksid kõrvaldatud, kui aktid oleksid vormiliselt seaduse nõuetele vastavalt kokku seatud. Seepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal: Suure-Rõngu mõisa elusa ja eluta inventari ülevõtmine ja hindamine tühjaks tunnistada ja Põllutöö-ministeeriumile ette kirjutada nimetatud mõisa inventari ülevõtmise kohta uued aktid - seaduslikus korras kokku seada ja uus hindamine ette võtta.

N° 42.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16/18. juunil 1921. a.

E. V. Rahaministeeriumi seletusepärimine „määrustes tempeltariifi muutmise kohta“ (R. T. nr. 14—15—1920. a.) 5. punktis ettetuleva arusaamatuse kohta, varanduste peal lasuvate võlgade mahaarvamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhtaja P. Puusepp, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Lund.

Kirjaga 23. jaan. 1921 a. nr. 4108 all pööras Rahaministeerium Riigikohtusse seletusepärimisega järgmise küsimuse kohta:

„Vabariigi valitsuse poolt Ajutise Valitsemise Korra § 12 a põhjal 19. jaan. 1920. a. kinnitatud seaduses tempeltariifi muutmise kohta (Riigi Teataja nr. 14/15 — 1920. a.) on 5. p. tähendatud: „kingituslepingud: a) liikumata varanduste üle — 1°/_o kingituse väärtusest, b) liikuva varanduse üle — 1/2 ^o/_o (kingitava varanduse peal lasuvat võlga maha arvates“. Selle seaduse täpisele mõiste järele arvatakse ainult liikuva varanduse pealt lasuv võlg maha, kuna liikumata varanduse pealt seda mitte ei tule teha. Nüü tekib iseäraline, täiesti arusaamatu seisukord, sest meie tsiviilseaduses on liikuva varanduse koormamine võlgadega täiesti tundmata. Magu juurdelisatud seaduse projekti eelkavast näha, oli tahetud lasuvat võlga maha arvata liikumata varanduse pealt ja lauset „kingituse väärtusest (kingitava varanduse peal lasuvat võlga maha arvates)“ täielikult lit. „a“ juurde arvata, aga mitte lit. „b“ juurde, nagu ta „Riigi Teatajas“ on välja kuulutatud. Nähtavasti on „Riigi Teataja“ ladumise juures viga juhtunud, mille põhjal niisugune arusaamatus on tekkinud.

Ülemaltähendatud asjaolu silmas pidades palun Riigikohut seletada, kas ei tuleks lauset „(kingitava varanduse peal lasuvat võlga maha arvates)“, arvestades tema loogilist mõtet, lugeda mitte ainult lit. „b“ kohta, vaid terve 5. punkti juurde.

Riigikohtu niisugusel seletusel ei kuuluks võlad kingituste lepingute pealt, mis liikumata varanduse peal lasuvad, mitte tempelmaksu alla ja küsimus lahenduks ilma uue seaduse väljaandmiseta.“

Küsimus on üles võetud, nagu näha palvele juurde lisatud Otsekoheste Maksude Peavalitsuse ettekandest 5. nov. 1920 a. nr. 18512 all rahaministri kantseleile ja selle lisadest, nimetatud Peavalitsuse poolt sellepärast, et mõned notaariused liikumata varanduse kingituseaktide pealt tempelmaksu arvasid kingituse puhta väärtuse järele ja mitte terve objekti pealt, s. o. arvasid liikumata varanduse väärtusest tema peal lasuvad võlad maha.

Seletusepärimisele on juurde lisatud ka Riigi Teatajas „nr. 14/15 1920. a. avaldatud Tempeltariifi Muutmise Seaduse alguskiri, millest on näha, et märkus „Kingitava varanduse peal lasuvat“ võlga maha arvates „käib liikumata kui ka liikuva vara asjus tehtud kingituslepingute kohta.

Käesolevat asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et ehk küll tempeltariifi alguskirjas märkus, et kingituse väärtusest tuleb kingitava varanduse peal lasuv võlg mahaarvata, käib niihästi liikuva kui ka liikumata varanduse asjus tehtud lepingute kohta, ei saa „Riigi Teatajas“ nr. 14/15 — 1920 a. nr. 72 all avaldatud tempeltariifi muutmise kohta käiva seaduse § 5-at, kus ülevalnimetatud märkus võlamahaarvamise kohta varanduse väärtusest käib ainult liikuva varanduse üle tehtud kingituslepingute kohta, teisiti mõista, kui seda viisi, kuidas selle seaduse tekst on „Riigi Teatajas“ välja kuulutatud, nimelt et nimetatud märkus ei käi liikumata varanduse asjus tehtud kingituslepingute kohta. Kui ka seaduse tekstis peaks trükiviga juhtunud olema, nagu Rahaministerium seletab, ei saa Riigikohus seda viga oma seletusega parandada, vaid seda tuleb seaduseandlikul teel teha, aga senikui seda ei ole tehtud, tuleb seaduse järele käia, nii kuidas ses „Riigi Teatajas“ on avaldatud.

Kõige selle ja Min. Korr. § 176 p. 6 ja Sen. Korr. § 76 p. 10 põhjal otsustas Riigikohus seletada, et liikumata varanduse asjus tehtud kingituselepingute pealt tuleb tempelmaksu võtta nagu „Riigi Teatajas“ nr. 14/15 1920. a. avaldatud Tempeltariifi Muutmise Seaduse § 5 p. a on öeldud, nimelt kingituse väärtusest, ilma kingitava varanduse peal lasuvat võlga maha arvamata.

N° 43.

ADMINISTRATIV OSAKOND.

16./18. juunil 1921. a.

Rahaministeeriumi seletusepärimine tempelmaksu võtmise kohta riigi liikuva varanduse oksjoni protokollide pealt.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus järgmist: Kirjaga 23. märtsist 1921. a. nr. 4304 palub Rahaministerium rigikohut seletada, kas käivad riigi liikuva varanduse oksjoni protokollid tempelmaksu tariifi nr. 6 järele tempelmaksu alla.

Rahaministeeriumi arvamise järele on Otsekoheste Maksuee Peavalitsuse arvamine, mis avaldatud Peavalitsuse ettekandes 4. 3. 20. a. nr. $\frac{1}{2}$ 3279 Rahaministri nime peale ja mille järele ülevalnimetatud oksjoniprotokollid käivad tempelmaksu alla tempelmaksu-tariifi nr. 6/23 järele, kokkukõlas nimetatud tariifi nõudmistega. Käesoleva küsimuse ülesvõtmiseks on põhjust annud asjaolu, et mõned tolliasutused, nende hulgas ka Narva Tollivalitsus, oksjonil müüdud kofiskeeritud kaupade protokollide eest tempelmaksu ei ole ära tašunud. Tolli Peavalitsuse arvamise järele, mis avaldatud Peavalitsuse vahekirjas 12. veebr. 1921. a. nr. 346 Otsekoheste Maksude Peavalitsuse nime peale, ei käi niisugused protokollid tempelmaksu alla, sest et Tollivalitsus müüb kaupa, mis juba riigi omaks on saanud, ja et niisugune tegevus kuulub riigiasutuse sisemise asjaajamise hulka, mille pealt ei okupatsiooniaegsete seadustega ega ka Vene valitsuse ajal tempelmaksu ei ole nõutud.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Tolli Peavalitsuse arvamine ei ole õige: Saksa-aegse tempelmaksuseaduse järele, mis ka meil maksev.

(Verordnungsblatt für Liv-und Estland Nr. 28. juul. 1918. a. Stempeltarif Nr. 23 ja Riigi Teataja nr. 1 — 1918. a. A. j. Adm. Sead. § 3), käivad maksu alla kõik oksjoniprotokollid, ilma et mingid erandeid oksjonite kohta, mis tolliasutuste poolt on toime pandud, oleks tehtud, ja tuleb maksustamisel käia „Riigi Teatajas“ nr. 71/72 — 1920. a. avaldatud tempeltariifi nr. 6/23 järele.

Sellepärast ja Min. Korr. § 176 p. 6 ja Sen. Korr. § 76 p. 10 põhjal otsustas Riigikohus: Seletada, et riigi liikuva varanduse oksjoni (müügi) protokollid käivad tempelmaksu alla tempelmaksutariifi nr. 6/23 järele.

№ 44.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16/18. juunil 1921. a.

Rahaministeeriumi seletusepäriline usaldusarstide arvete pealt tempelmaksu võtmise õigusepärasuse üle,

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud

Kirjaga 23. III. 1921. a. nr. 4305 all pööras Rahaministeerium Seaduste Kogu 1917. a. väljaande I k. II j. Val. Sen. Kor. § 76 p. põhjal Riigikohtu poole seletusepärimisega, kas usaldusarstide arvete pealt tuleb tempelmaksu võtta või mitte,

Ministeerium arvab, et arstiabi tsekid sisaldavad eneses andmeid teatud toimetuste (antud arstiabi) ja nende eest makstava raha kohta, s. o. et tsekid sisuliselt esinevad dokumentidena, mis Tempelmaksu-seaduse juurde käiva juhatuskirja art. 21 põhjal tempelmaksu alla käivad kui arved; et usaldusarstide arveid ega

tsekke ei või lugeda tempelmaksust vabadeks palga kättesaamise kviitungiteks ega ameti kohuste täitmisel tehtud kulude üle antavateks arveteks, vaid et nende pealt tempemaksu tuleb maksta tariifi nr. 2/14 järele.

Käesoleva seletusepärimiseks andis Rahaministeeriumile põhjust see asja olu, et Töö- ja Hoolekande-ministeerium kirjaga 1. III. 1921 nr. 2864 all teatas Rahaministeeriumi Otsekoheste Maksude Peavlitseusele viimase kirja peale 22. II. 1921 a. nr. 2754, et tema loeb arstide poolt välaantud tsekke riigitenijate ja nende perekonna-liikmetele arstiabi andmise eest tasu kättesaamise üle kviitungiteks teenitud palga kättesaamise üle ja sellepärast ei ole ta nimetatud tsekkide, kui arvete, pealt tempelmaksu maksmist mitte nõudnud, seda enam, et nimetatud tsekkide vastuvõtmine ja nende järele arvete õiendamine on arstiabi-andjatele seaduslikult kohuseks tehtud ja et usaldusarst on ametiasutuse ametnik ja tema arved, kui ametikohuste täitmisest ärarippuvad ning kui ametiasutuse sisemisesse asjaajamisesse kuuluvad, on tempelmaksust vabad.

Seda seaduse seletuspärimist läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et riigiasutuste usaldusarstide arved antud arstiabi kohta on tempelmaksust vabad, kui riigi ametiasutuse sisemisesse asjaajamisesse puutuvad toimingud, sest usaldusarstide arved ei ole nende poolt väljaantavad iseseisvad dokumendid, vaid sama riigiasutuse poolt, keelega teatav arst arstliku abi andmise suhtes on lepingusse astunud, arstiabi tarvitajatele väljantud ja usaldusarsti poolt sellekohase korralduse nõuete järele täistäidetud ja samale asutusele tagasi minevad tsekid (R. T. nr. 57/58 — 1920. a. Riigi asutustes töötavatele ametnikkudele jne. arstiabi andmise kord).

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: seletada, et usaldusarstide arved, kui ametiasutuste sisse misse asjaajamisesse puutuvad, on tempelmaksust vabad.

№ 45.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16/18 juunil 1921. a.

Rahaministeeriumi seletusepärimine küsimuse kohta, kas aktsiisimaksude alla käivate saaduste saate- ehk kaaskirjad, mis aktsiisiametnikud eraisikutele välja annavad, käivad tempelmaksu alla.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhousinski, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

Rahaministeeriumi kirjaga 23. märtsist 1921. nr. 4303 all pärib 1917. a. väljaande Seaduste kogu 1 k. II j. Val. Sen. kor. § 76 p. 10 põhjal Riigikohfult seletust küsimuse kohta, kas aktsiisimaksude alla käivate saaduste saate- ehk kaaskirjad, mis aktsiisiametnikud eraisikutele välja annavad, käivad tempelmaksu alla. Rahaministeeriumi arvamise järele tuleks nimetatud saatekirjade pealt tempelmaksu nõuda tariifi nr. 22/29 põhjal, sest saatekirja väljaandmine sünnib saaduste ostja erahuides,

Juurdelisatud kirjavahetusest on näha:

Oma seisukohta esitatud küsimuses avaldab Aktsiisi Peavalitsus oma vahekirjas Otsekoheste Maksude Peavalitsusele 5. jaanuarist 1921. a. Nr. 64 all järgmiselt: Maksvate seaduste ja määruste põhjal saadetakse vabrikutest, tehastest ja ladudest, milledes aktsiisimaksu alla käivad saadused valmistatakse, ümber töötatakse ehk alal hoitakse, nimetatud saadused ühes kaaskirjade ehk saatekirjadega välja, kusjuures kaas- ehk saatekirjad vabrikutes, tehastes ja ladudes nende asutuste omanikkude või valitsejate ja riigi ladudes valitsejate ehk aktsiisiametnikkude poolt välja antakse. — Kaaskirjade väljaandmist nõutakse sellepärast, et ametnikkudel oleks võimalik väljaantud lubasid kontrollida ja ühtlasi nende väljaminekut ja sissetulekut raamatutega võrrelda. Kaaskirjades tähendatakse ära ainult piirituse, jookide, saaduste jne. hulk, aga mitte nende hinnad. Maksvas tempelmaksu-tariifis (R. T. 1920. a. nr. 71/72) ei ole nimetatud kaaskirjad ettenähtud, mil põhjal Otsekoheste Maksude Peavalitsus vahekirjaga 23. oktoobrist 1920. nr. 17799 all Aktsiisi Peavalitsusele teatab, et piiritusevabrikute omanikkude poolt väljaantud kaaskirjad tempelmaksust vabade dokumentide hulka tuleb arvata. Sellepärast arvab Aktsiisi Peavalitsus, et mitte ainult piiritusevabrikute, vaid ka kõik teised eraisikute ehk riigi vabrikute, tehaste ja ladude poolt väljaantud kaaskirjad tuleks tempelmaksust vabastada.

Otsekoheste Maksude Peavalitsus on tähendatud küsimuses sel arvamisel, et ainult saatekirjad, mis eraisikute poolt välja antakse, tempelmaksust vabad on, kuna aktsiisiametnikkude poolt eraisikutele väljaantavad saatekirjad tempelmaksu alla peaksid käima tariifi nr. 22/29 järele, ja oma seesugust arvamist põhjendab saatekirjas rahaministri nime peale 11. veebruarist 1921. a. nr. 2220 all järgmiselt: Aktsiisiametnikkude poolt eraisikutele antavad saatekirjad on sisulikult erahuvides valmistatavad kirjad, mispärast nende pealt, kuigi nad tariifis eraldi ei ole ette nähtud, tempelmaksu tuleb nõuda tariifi nr. 22/29 põhjal. Rahaministeeriumi juriskonsuldi arvamine ülesvõetud küsimuse kohta on järgmine: Aktsiisimaksude alla käivate saaduste, saate- ehk kaaskirjade pealt ei tule üldse tempelmaksu võtta, nagu seda ka Aktsiisi Peavalitsus arvab, sest tempeltariifis ei leidu määrust, mille järele nende pealt maksu võiks nõuda. See käib niihästi saate- ja kaaskirjade kohta, mis eraistkute poolt välja antakse, kui ka nende kohta, mis aktsiisiametnikkude poolt välja antakse. Viimaste kohta ei ole, vastuoksa Otsekoheste Maksude Peavalitsuse arvamisele, mingit põhjust erandit teha ja nende pealt tempelmaksu nõuda tariifi nr. 22/29 järele. Nimetatud tariifi järele võetakse maksu **tunnistuste** („Bescheinigung,“ Zeugnis“) pealt, mis ametnikud **eraasjus** välja annavad. Kõne all olevatel kaas- ja saatekirjadel, nagu Aktsiisi Peavalitsus neid kirjeldab, ei ole tunnistuste iseloomu. Peale selle ei ole mingit põhjust vahet teha eraisikute poolt väljaantavate kaas- ja saatekirjade ning ametnikkude poolt väljaantavate kaas- ja saatekirjade vahel, sest et mõlemid ühesugustel põhjustel tarvitatakse.“

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Rahaministeeriumi poolt ettepanud küsimuse peale tuleb eitav vastus anda. Rahaministeerium ei kahtle, et saate- ja kaaskirjad, mis eraisikute poolt välja antakse, tempelmaksu alla ei käi. Selle arvamise leiab Riigikohus ka õige olevat. Kui aga see nõnda on, siis ei ole mingit seaduslikku põhjust ametnikkude poolt väljaantavaid kaas- ja saatekirju tempelmaksu alla panna, sest kummalgi juhutumisel tarvitatakse neid ühesugustel põhjustel. Otsustava tähtsusega peab siin

Aktiisi Peavalitsuse poolt esile toodud asjaolu olema, et kaaskirjade väljaandmist nõutakse sellepärast, et ametnikkudel oleks võimalik väljaantud lubasid kontrollida ja ühtlasi nende väljaminekut ning sissetulekut raamatutega võrrelda. Seesugusel korral ei ole küllalt põhjust oletada, et nimetatud kaaskirjad on sisuliselt erahuvides valmistatud kirjad.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: seletada, et aktiisimaksude alla käivate saaduste saate- ehk kaaskirjad, mis aktiisiametnikud eraisikutele välja annavad, ei käi tempelmaksu alla.

Nr 46

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16./18. juunil 1921. a.

Rahaministeeriumi seletusepärimine küsimuse kohta, kuidas tuleb krepostimaksu arvata niisuguste ostu-nüügi lepingute pealt, kus ülemineva liikumata varanduse ülesantud ostuhinda tasutakse natuuras.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Rahaminister pööras 7. aprillil 1921. a. nr. 4994 all järgnevasisulise kirjaga Riigikohtu poole: „Maksvates seadustes on ainult kaudsed tähendused (Stempelverordnung vom 24. Juni 1918. für Liv- und Estland § 5 p. 1.) selle kohta olemas, mis tuleb teatud asja väärtuse all mõista.

Praeguse aja rasketel majanduslikkudel tingimustel kohustavad lepingute tegijad endid peale lepingu rahasumma sagedasti veel põllutöö- ja karjakasvatuse saadusi maksma, misjuures produktid lepingutes meelega liiga madalalt hinnatakse, et kõrgest tempelmaksust kõrvale hoida. Tõuseb küsimus, missuguses suuruses tuleb niisugustel kordadel tempelmaksu ja krepostiposhliini (liikumata varanduste omandamisel) välja arvata.

Endise Vene riigi Krepostimaksu Seaduse §§ 253 ja 254 järele, mis maksvaks jäetud (Riigi Teataja nr. 67/68 1920. a. nr. 198), võetakse krepostimaksu ülemineva liikumata varanduse hinna või aktis ülesantud hinna järele. Krepostimaksu määramiseks peavad need, kes liikumata varanduse üleminekut ühtedest kätest teistesse toimetavad, aktitegemisel ülemineva liikumata varanduse tõelise hinna südametunnistuse järele üles andma, vastasel korral nõutakse varjatud summa kahekordselt.

Need paragrahvid annavad põhjust järeldada, et niisugustel kordadel, kui üks pool kohustab ennast peale rahahinna liikumata varanduste eest põllutöö- ja karjakasvatuse saadusi maksma, tuleks ülemineva liikumata varanduse tõeliseks hinnaks lugeda mitte ainult makstud raha, vaid juurde lisada natuuras tasuks antavate saaduste hind ja silmas pidades seda, et tähendatud maksusid võetakse lepingu tegemisel ja et liikumata varanduse hind seaduse järele määratakse toimingute mo-

mendi järele, peaks jäeldama, et ka naturaga maksmise korral poshliini peaks võtma ainete viimase turuhinna järele. Saadud summa järele (makstud raha + saaduste hind) tuleks poshliinid välja arvata. Et seadustes selle kohta määrused puuduvad, ei nimetagi paljud notaariused naturaga maksmisi, tähele panemata jättes sarnaseid juhtumisi oma aruannetest, mis läbi riigikassa huvid kannatavad.

Otsekoheste Maksude Peavalitsuse poolt on siinjuures näitena Tartu-Võru Kreposti jaoskonna sekretäri ja Võru notaariuse ostu-lepingute ärakirjad ette pandud. Ühes nendest ostu-müügi lepingutest on pooled ülemineva liikumata varanduse hinnaks üles andnud 8.000 marka, aga ostja on ühtlasi kohustatud müüjale kuni tema surmani prii korterit, kütet, valgustust ja mitmesugust moonat andma. Iseenesest mõista, et siin 8000 m. tõeliseks hinnaks ei tule lugeda, vaid selle määramiseks tuleb 8.000 margale Krepostimaksu Seaduse § 256 (uues redaktsioonis Riigi Teataja nr. 67/68, 1920 a.) põhjal eluaegsete maksude seaduslik hind Pärandusemaksu § 36 järele juurde arvata.

Teises ostu-müügi lepingus määravad pooled põllutöö-saaduste hinna ilma aluseta, omavoliliselt, palju alla turuhindu. Peavalitsuse arvates tuleks käesoleval korral hindamisel turuhindu tähele panna.

Palun juhatavaid näpunäiteid Riigikohtu poolt, kuidas tulevikus niisugustel kordadel talitada.

Käesolevat seaduse seletamise asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Krepostimaksu Seaduse § 254 järele, mis meil maksvaks jäetud (R. T. nr. 67/68 — 1920. a. nr. 198) tuleb ülemineva liikumata varanduse tõelise hinna pealt krepostimaksu võtta. Juhtumisel, kui üks lepinguosalistest peale rahalise tasu kohustub temale ülemineva liikumata varanduse eest naturas, produktidega tasu maksuma, tuleb ülemineva varanduse tõeliseks hinnaks arvata makstud raha + naturas makstav tasu. Aga silmas pidades, et kreposti- ja tempelmaksusid võetakse lepingu tegemisel, siis tuleb eeltähendatud § 254 mõtte järele naturas tasutava liikumata varanduse tõeliseks hinnaks lepingu sõlmimise momendi aegset makstavate produktide keskmist turuhinda lugeda. Kuidas keskmist toitlusvarustusliste produktide turuhinda määratakse, on V. S. K. XIII. k. Rahva Toitlusvarustuse Kindlustamise Seadustikus §§ 100—110 ära tähendatud.

Sellepärast otsustas Riigikohus: seletada, et niisuguste ostu-müügi lepingute pealt, kus ülemineva liikumata varanduse ülesantud hinda tasutakse naturas, tuleb krepostimaksu võtta naturas makstavate produktide keskmisest turuhinnast, kusjuures keskmine turuhind kindlaks tehakse V. S. K. 13 k. Уст. объ обезначении народн. продовольств.) § 100—110 ettenähtud korras.

№ 47.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

14/18. juunil 1921. a.

Petrograd-Riia Kommertspanga juhatuse kaebus E. V. rahaministri korralduse peale tähendatud panga tegevuse lõpetamise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Petrograd-Riia Kommertspanga juhatus palub oma 11. apr. 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses ära muuta „Riigi Teatajas“ 11. märtsil 1921. a. nr. 17 rahaministri poolt väljakuulutatud korraldust 21. jaan. 1921 a. nr. 6 Riia Kommertspanga Tallinna ja Pärnu jaoskonna likvideerimise kohta. Ühtlasi palutakse rahaministri korralduse täitmist esialgselt seisma panna ja rahaministrile ette panna, panga põhikirja, kui vaja, Rahaministri poolt nõuetavate muudatustega kinnitada.

Kaebuse seletatakse, 1) et P.-R. Kommertspank ei ole mitte Vene krediit-asutus ja tema valitsus asub Riias; 2) et pank algas oma tegevust juba 1871. a. ja tegutseb Eesti Vabariigi piirides üle 20 aasta; 3) et pangal on siiaaani mitu jaoskonda olnud, mis asusid Lätimaal, Poolamal, ja nimetatud riigiid tunnustavad panga osakondi ega ole nende tegevusele takistusi teinud; 4) Tallinna ja Pärnu osakond töötavad praegu ja töötasid kriitilise aja jooksul, algades 1918. a. Väikese sissemaksu-summa (deposiit) deebetsumma kohta bilansis tulla tähendada, et selle vastu seisab mu seas võlgadest vaba maja Tallinnas, kus pank asub ja mis praegusel ajal 8—100.000.000 E. M. väärt on.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 20. apr. a. on kaebaja palve, rahaministri korralduse täitmist esialgselt seisma panna, tagajärjeta jäetud.

Rahaministeeriumi poolt Riigikohtule antud käesoleva asja kohta käivast seletusest 2. maist 1921. a. nr. 1142 on näha, et Rahaministeerium „Riigi Teataja“ nr. 18—1919. a. avaldatud Registreerimise Seaduse § 2 põhjal ei ole võimaliku leidnud olevat Petrograd-Riia Kommertspanga põhikirja registreerimiseks luba anda sellepärast, et panga juhatus asub Lätimaal ja et Lätimaaga lepingut ei ole tehtud teineteise juriidiliste isikute tunnustamise või nende ärilise tegevuse lubamise üle teineteise piirides. Edasi leiab Rahaministeerium, et „Riigi Teatajas“ nr. 55 — 1920. a. avaldatud seadus 7. apr. 1920. a. aktsiaseltside ja osäühisuste valitsemise kohta käib ainult tööstuse-ettevõtete ja mitte krediitasutuste kohta.

Asja harutamisel Riigikohtus toetas kaebaja volinik vann. adv. Hasselblatt kaebust ja loobus kaebuse sellest osast, milles palutakse rahaministrile kohuseks teha, temal panga juhatuse poolt ettepanud panga põhikirja kinnitada. Edasi seledas kaebaja volinik, et Petrograd-Riia Kommertspanga põhikiri on avaldatud seadluste ja korralduste kogus 1871. a. (Собр. узак. и распор. прав. №98) ja on sellega omandanud seaduse iseloomu, mispärast rahaministri arvamine, nagu oleks panga põhikirja kinnitamiseks tema luba tarvilik, ekslik on. Rahaminister võis panga kohta ainult ülevaale-õigust tarvitada, kuid mitte panga tegevust lõpetada,

nagu see selgub praegu maksva Krediidiseaduse X jaotuse (Sead. Kogu XI k. II j.) §§ 113—130, melles rahaministri õigused selles suhtes ette on nähtud ja milles viimasele nende likvideerimiseks õigust ei ole antud. Ka 1920. a. 7. apr. seadus (R. T. nr, 55/56—1920. a.) ei õigusta rahaministri tegevust. Selle seaduse § 7 järele oleks võidud Kaubanduse ja Tööstusministriseeriumi ettepanekul kohtu poolt hoolekandjad määrata ja panga likvideerimise küsimust oleksid pidanud otsustama Rahukogu valve all kohtu poolt määratud hoolekandjad, aga mitte rahaminister. Kaebaja volinik toetus veel analoogilise Unioon-panga asja peale, milles rahaministri määrus tähtsatud panga tegevuse lõpetamise kohta Riigikohtu poolt ära on muudetud.

Käesolevat asja läbiharutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Petrograd-Riia Kommerts-panga juhatuse kaebus selles osas, milles palutakse rahaministrile ette kirjutada põhikirja kinnitada, tuleb läbi vaatamata jätta sellepärast, et kaebaja kaebuse sellest osast loobus; selles osas, milles palutakse rahaministri korraldust nimetatud panga tegevuse lõpetamise suhtes tühistada, tuleb kaebus tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: „Riigi Teataja“ nr. 47 — 14. juunist 1921. a. avaldatud seaduse põhjal Vene valitsuse poolt kinnitatud aktsiapankade kohalikkude osakondade likvideerimise kohta on rahaministril õigus Vene Valitsuse poolt kinnitatud aktsiapankade kohalikkude osakondade tegevust oma äranägemisel lõpetada.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 § 44 ja Ts. Kp. S. § 4 põhjal otsustas Riigikohus: Petrograd-Riia Kommerts-panga juhatuse kaebus selles osas, milles palutakse Rahaministri korraldust nimetatud Panga tegevuse lõpetamise suhtes tühistada, tagajärjeta jätta, kaebus selles osas aga, milles palutakse rahaministrile ette kirjutada põhikirja kinnitada, läbivaatamata jätta.

N° 48

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18. juunil 1921. a.

**Viljandi maakonna Nõukogu valimise Maakonna komitee voliniku Andres Loo-
rits'a revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 16. 3. 21. Johan
Oja kaebuse asjas Viljandi maakonna Nõukogu valltavate liikmete arvu kind-
laksmääramise pärast.**

Eesistuja ja ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu proku-
röri abi k. t. K. Luud.

Seda asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Viljandi maakonna Nõukogu valimise Maakonna komitee voliniku Andres Loo-
ritsa revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest nimekirjad nr. 5 ja 6 olid Valimis-
komiteele teada annud, et nad ühiseks nimekirjaks kokku liituvad ja et nimetatud
komitee 2-päevase tähtaja jooksul nimekirjade liitumise võimatuse kohta nende rüh-
made esindajatele, kes kokkuliitumise teadaande sisse andsid, teada ei olnud annud,

nagu seda Valitsusseaduse § 34 (R. T. nr. 147/148 — 1920) nõuab; ja et Valimiskomitee seda tähtajal ei teinud, mis tema kohus oli, siis ei olnud tal tagantjärele, kui juba valimise tagajärjed teatavaks said, enne õigust arutada, kas teatavate rühmade nimekirjade kokkuliitumine on seadusepärane või mitte.

Sellepärast ja harutamata jättes küsimust, missugused valijate rühmad oma nimekirju kokku liita võivad, sest käesoleva asja otsustamise juures ei ole sel küsimusel mõõduandvat tähtsust, otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Viljandi maakonna Nõukogu valimise Maakonna-komitee voliniku Andres Looritsa revisjoni-kaebus tagajärjeta jätta.

№ 49.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. augustil 1921. a.

Tartu Linnavalitsuse voliniku vann. adv. Jaan Kriisa revisjoni-kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuste peale 27. VI. ja 9. VII. 1921. a. Tartu linna restoranide ja einelaudade pipajate A. Rebasovi ja D. Savisaare ja teiste kaebuse asjas Tartu Linnavalitsuse otsuste peale 13. ja 31. maist 1921. aastast.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Rügikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

„9. juunil 1921. a. Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses seletasid kaebajad Ado Rebasov, Jaan Saavu, Daniel Savisaar, Franz Berg, Oskar Uri, Mihkel Ehrlich, Eduard Martin, Anna Tors, Avdotja Arbusova, Ernst Rebane, Hans Ahmann, Mihkel Hennoch, Karl Klein, Aleksander Müller, Johann Schröder, Karl Kiipsaar, Rudolf Luik, Holger Segerlin, Johann Vaarik, Johann Heering, Hans Pedak, Karl Vengerfeldt, Jüri Karro, Arnold Smironin, Mihkel Kippus, Peeter Tiels, Gustav Prikkel, Mihkel Lätti, Rudolf Raudsep, Eduard Graef, Johann Daschkin, Voldemar Mitt, Viktor Grischan, Margarethe Vogel, Otto Rötlinger, Artur Meos ja Johan Tischler, et Tartu linna Volikogu otsuse järele on käesoleval aastal restoranide ja einelaudade peale, kus alkoholiga kaubeldakse, üleliia suur trahterimaks, 15.000.000 marka, linna kasuks määratud. Peale selle on restoranide ja einelaudade peale veel teisi maksusid suurel määral pandud. Seaduse järele toimetab trahterimaksu ärajagamist ja selle maksu sissetuleku viisi äramääramist alkoholiga kauplevate asutuste pidajate üldine koosolek või nende eneste seast valitud komisjon. 10. jaan. 1921. a. peeti Tartu linna raekojas Tartu linnavalitsuse esindaja Vassari juhatusel Tartu linnas asuvate trahterite ja restoranide pidajate üldine koosolek ära selleks otstarbeks, et nende peale käesoleva aasta trahterimaksu ära jagada, ja koosolek määras, Linnavalitsuse nõusolekul ja kokkuleppel: trahterimaksu mitte alkoholiga kauplevate arvu peale ära jagada, vaid see maks toobi peale panna ja nimelt 100 marka iga toobi piirituse peale ja 150 marka iga toobi likööri peale; selle juures otsustati, et kui detsembrikuul peaks selguma, et viisteistkümmend miljonit marka

niiviisi sisse ei ole tulnud, siis tuleb puudujäänud summa jällegi müüdnud toopide arvu peale ära jaotada ja tagantjärele ära tasuda. Märtsikuul 1921. a. otsustas sama koosolek trahterimaksu iga toobi piirituse pealt 150 mk. ja iga toobi likööri pealt 200 mk. võtta. Aprillikuul 1921. a. otsustas restoranide ja einelaudade pidajate koosolek endise, juba kindlaks määratud maksukorra juurde jääda. Tartu Linnavalitsus ja nõukogu jagas trahterimaksu omavoliliselt õigesti ja ülelliga suurel määral einelaudade ja restoranide pidajate peale ära, seejuures maksvat seadust rikkudes, saatis maksulehed neile, kaebajatele, kätte ja laskis politsei läbi nende ärid kinni panna. See Linnavalitsuse ja -volikogu tegevus ei vasta seadusele ega maksvale korrale ja omavahel tehtud ning täitmisele pööratud kokkuleppele. Linnavalitsusel ei olnud põhjust ärisid kinni sulgeda, sest trahterimaksu kord ja viis oli ühisel kokkuleppel kindlaks määratud ja nemad, kaebajad, on seda viisi ja korda kindlasti ja õigesti pidanud. Palusid: 1) Tartu Linnavalitsuse ja -volikogu otsuse täitmise trahterimaksu suhtes seisma panna kuni asja lõpliku läbivaatamiseni ja nende käes peetavad restoranid ja einelauad viibimata avada ning trahterimaksu sundusliku sissenõudmise seisma panna; 2) Linnavalitsuse otsuse trahterimaksu 1921. aasta ette restoranide ja einelaudade pidajate peale äramääramise ja nende äride kinnipanemise üle ära muuta ja tühjaks teha, kui mitte seadusliku ja enneaegse, ning maksvaks jätta selle trahterimaksu sissetuleku kord ja viis, nagu see restoranide ja einelaudade pidajate üldistel koosolekutel 10. jaanuaril ja 7. märtsil 1921. a. kindlaks on määratud; nendele, kaebajatele, õigus anda endi ärisid edasi pidada nende pääle väljaantud ärilubade patentide ja tunnistuste põhjal.

Käesolevat asja läbi vaadates ja poolte vaidlusi ära kuulates leidis Rahu-kogu järgmist: Käesolevas palub kaebajate volinik tühjaks tunnistada Tartu Linnavalitsuse otsused 13. ja 31. maist s. a. trahterimaksu määramises. Linnavalitsuse volinik on taanduse teinud, et käesolev asi, kui enneaegselt kohtusse antud, tuleb ära lõpetada, seletades, et kaebajad oleksid pidanud Linnavalitsuse otsuse peale kaebama Linnavolikogusse, toetudes Trahteriseaduse §§ 44 ja 45 peale. Selle peale on kaebajate volinik seletanud, et kaebajad on otsustanud trahterimaksu maksta, nagu see maksusüsteem kindlaks on tehtud ja otsustatud Tartu linnas asuvate trahteripidajate koosolekul 10. jaanuarist 1921. a. Et aga Linnavalitsuse otsused 13. ja 31. maist oleksid eespool-nimetatud, seadusejõusse läinud otsuse muutmine, mis on seadusevastane, sellepärast palus kaebajate volinik Linnavalitsuse voliniku taanduse tagajärjeta jätta ja asja sisuliselt arutada. Asja juures olevast Tartu Linnavalitsuse otsuse ära kirjust 3. maist 1921. a. on näha, et Linnavalitsus on otsustanud 1921. a. peale määratud 15 miljonilisest trahterimaksust selle osa, mis senini maksmata, trahteriasutuste pidajate peale ära jagada. Peale selle on Tartu Linnavalitsus 31. mail s. a. otsustanud Linnapolitsei ülemale ette panna, restoraani- ja einelaua pidajatelt võlgu olev trahterimaks maikuu eest sisse nõuda ja mittemaksmise korral trahterid ja einelauad kinni panna, nagu asja juures olevast ära kirjust näha. 15. novembril 1920. a. on Tartu Linnavolikogu otsustanud trahterimaksu määrata 1921. a. kohta I järgu restoranidelt, seltsidelt ja laevade einelaudadelt, [kus viina müüakse, kokku 15 miljoni. 10. jaanuaril s. a. on Tartu linnas asuvate trahteripidajate koosolek otsustanud maksta 100 marka toobi piirituse pealt ja 150 marka likööri toobi pealt. Peale selle on selles otsuses tähendatud, et Linnavalitsusel on õigus veebruarikuu lõpul seda maksu tõsta, kui siis ette peaks näha olema, et selle maksuga 15 miljonit sisse ei tule. Kui

aga detsembrikuul peaks selguma, et 15 miljonit sisse ei tule, siis tuleb puudu jäänud summa jällegi müüdnud toopide arvu peale ära jagada ja tagantjärele ära tasuda. Nimetatud otsus 10. jaanuarist s. a. on seadusejõusse läinud ja seega kohustav kõigile, ka Linnavalitsusele. 13. ja 31. mail s. a. tehtud otsused on aga eespoolse, s. a. 10. jaanuari otsuse muutmine või ümberotsustamine, sest et 10. jaanuaril määrati trahterimaks toopide pealt, kuna 13. ja 31. maikuu otsuste järele trahterimaks isikute peale on jaotatud. Et nimetatud otsuste peale 13. ja 31. maist kaebajad oleksid pidanud Linnavolikogusse kaebama, ei ole mitte õige. Trahterimaksu-seaduse §§ 44, 45 ja 46, mille peale kostja volinik ennast toetas, ei käi käesoleva asja kohta ja on maksvad trahterimaksu määramisel, kuna trahteripidajate kohta trahterimaksu suurus ja maksmisviis juba kindlaks on määratud eespoolnimetatud otsuste põhjal 15. novembrist 1920. a. ja 10. jaanuarist 1921. a., ja nimetatud §§ 44 ja 45 juures tuleb silmas pidada ka Trahterimaksu-seaduse §§ 33, 41, 42 ja 43. Nimetatud asjaoludel allub käesolev kaebus sellepärast Rahukogule Adm. K. K. § 5 põhjal ja tuleb kostja voliniku taandus asja mitteallumise pärast Rahukogule tagajärjeta jätta. Mis puutub Linnavalitsuse 13. ja 31. mai otsuste sisulisse ossa, siis tuleb neid seadusevastaseks lugeda järgmistel põhjustel. Trahterimaksu-seaduse §§ 33 ja 41 põhjal jaotab trahterimaksu trahteripidajate üldine koosolek või trahteripidajaist valitud komisjon Linnavalitsuse liikme juhatusel. 1921. a. kohta on Tartu linna trahteripidajate koosolek 10. jaanuaril otsustanud trahterimaksu maksmise viisi, nimelt mitte kauplejate peade järele, vaid toopide arvu järele ära jagada. Seaduses ei ole mitte ette nähtud, et Linnavalitsus võiks trahterimaksu jagada. Trahterimaksu-seaduse § 49, mille peale kostja volinik ennast toetas, räägib ainult võlgu jäänud trahterimaksu sissenõudmisest; kuid kostja voliniku poolt ei ole tõendatud et trahteripidajad oleksid müüdnud viinatoopide pealt võlgu jäänud. Linnavalitsus oleks võinud edaspidi müüdnud viinatoopide pealt veebruari- ja detsembrikuus maksu tõsta, nagu Tartu linnas asuvate trahteripidajate koosoleku otsusest näha, kuid tal ei olnud õigust seda maksu isikute peale jaotada. Sellepärast ei võinud Linnavalitsus mitte toetuda oma otsuste tegemisel 13. ja 31. mail trahterimaksu määramises Trahterimaksu-seaduse § 49 peale. Et Tartu Linnavalitsuse otsused 13. ja 31. maist s. a. trahterimaksu jagamises ja sissenõudmises on seadusevastased, seega on ka neist otsustest olnud ja järgnevad tagajärjed seadusevastased, mispärast Rahukogu 27. juunil 1921. a. otsustas: Tartu Linnavalitsuse otsused 13. ja 31. maist 1921. a. trahterimaksu määramises ühes neist otsustest olnud ja järgnevate tagajärgedega tühjaks tunnistada.“

Selle järele on Rahukogu täiendavalt 9 juunil 1921. otsustanud: Kohtuotsuste põhjal 27. juunist 1921. a. lubada restoranide pidajatele äritegevust jätkata.

Nende otsuste peale on Tartu Linnavalitsuse volinik vann. adv. J. Kriisa revisjonikaebuse annud, milles tema, korrates juba enne tehtud taandust ja üksik-asjaliselt arvustates kohtuotsuses avaldatud väiteid, mis kohtule põhjuseks olid kaebajate palve rahuldamiseks, palub Rahukogu otsused 27. juunist ja 9. juulist 1921. a. tühjaks tunnistada või uueks otsustamiseks Rahukogule tagasi saata.

Asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Tartu Linnavalitsuse kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Tartu Linnavalitsuse poolt ettetoodud taandus teeb tarvilikuks välja selgitada, kas on kaebajad, trahteripidajad, õigesti tallitanud, kui nemad oma kaebusega Rahukogusse pöörasid, aga mitte Linnavolikogusse. Administratiiv-kohtu kord

kord (R. T. nr. 10 — 1919. a.) ei ole ära kaotanud enne eriseaduste maksvaid kaebuse lahendamise kordi, mis olid sisse seatud vaidluse all seisvate küsimuste lahendamiseks enne, kui neid küsimusi võidaks administratiiv-kohtusse äraotsustamiseks ette panna. Sellega kokkukõlas määrab Adm. K. K. § 9, et kaebused ja protestid antakse kohtule sisse tähtaegadel, mis seaduses eraldi on kindlaks määratud. Niisugune iseäraline edasikaebamise kord on näiteks olemas Otsekoheste Maksude Seaduses (1914. a. väljaanne) § 594—597 ja 1917. a. 31. juuli seaduse § 1 (Seaduste ja Määruste Kogu 17. okt. 1917. a. nr. 256, § 1844) ette nähtud ja nüüdki maksev. Ongi pärast Adm. K. K. Seaduse ilmumist seadused maksuma pandud, kus iseäraline kaebuste tõstmise kord ette on nähtud, näiteks Aj. Sead. Valla- ja Maakonna-omaval. Sissetulekute kohta (R. T. nr. 18/19 1920. a.) §§ 57—

ja § 45 on ka kaebuste tõstmise kord ette nähtud Linnavalitsuse otsuste peale Linnavolikogusse, ja nimelt määrab see seadus, et kaebusi trahterimaksu mitteõige jagamise üle üksikute trahterite vahel võib sisse anda Linnavalitsusele mitte hiljemini kui 20 novembrini, kes siis need kaebused oma arvamiseega Linnavolikogule edasi saadab, ja viimane teeb siis oma lõplikud otsused, millede üle edasikaebus lubamata on. Tekib küsimus: kas on trahteripidajad sellest seadusest üle astunud, kui nemad käesoleval juhtumisel oma kaebuse otsekohe Rahukogusse andsid Adm. K. K. § 2 ja 5 põhjal? Tuleb silmas pidada, et meil siin tegemist on ühe spetsiaal-seadusega, mille kohta maksev on juhtnõör, et seesugust seadust ainult seal seaduses ettenähtud juhtumistel võib käsitada aga mitte loiemas mõttes. Trahteri-

na trahterimaks tuleb linnakassasse maksta, kas poole aasta eest ette või kolme kuu ette, selle järele, kuidas selle kohta Linnavolikogu on otsustanud. See viimane (§ 48) määrus on täitsa sunduslik seaduse norm (jus publicum, jus commune), aga mitte, nagu seda trahteripidajate volinik arvab, dispositiivnorm. Peab tähendama, et maksu-tähtjad, kas kolmekuulise või pooleaastase, peab määrama mitte Linnavalitsus, vaid Linnavolikogu. Kui trahteripidajad mingist sellekohasest kokkuleppest oma ja Linnavalitsuse vahel räägivad, siis ei või sellega tühineda. Kui aga seda oletada, siis ei või säärane kokkulepe kellelegi kohustav olla, sest selle küsimuse otsustamine ei allunud ülepea Linnavalitsusele, vaid Linnavolikogule, ja oleks linnale mittesiduv olnud, kui seadusevastane, sest seaduses on ainult kaks maksu-tähtaega ette nähtud, mis omavalitsuslistes huvides tehtud ja millest tingimata tuleb kinni pidada. Trahteripidajate üldkoosolekutel, Linnavalitsuse esindaja Vassari juuresolekul, 10. jaanuaril ja 7. märtsil 1921. a. tehtud protokollid ja otsused ilmutavad selle järele trahteripidajate püüdeid, nendele linna poolt ettepanud nõudest, trahterimaksu jaotamist ette võtta, kõrvale astuda. Tartu Linnavolikogu on 15. novembril 1920. a. trahterimaksu 15 miljoni peale määranud, aga ei ole mingit otsust selle üle teinud, missuguses korras jaotamist üksikute trahteripidajate vahel ette peab võtma. Kui nüüd selles arvamises olla, et otsuse puudumise puhul komisjoni valimise kohta seda jaotust arusaadavalt ainult trahteripidajate üldkoosolek pidi tegema, siis oli linnaesindaja Vassari poolt 7. aprillil 1921. a. trahteripidajate koosolekul tehtud ettepanek, et trahteripidajad trahterimaksu jaotamiseks endi-vahel komisjoni valiksid, ilma mingisuguse seadusliku aluseta ja olid selle järele trahteripidajad õigustatud seesuguse nõudmise rahuldamisest keelduma ja säärane keeldumine, kui õiglane ei annud selle järele Linnavalitsusele õigust seda jaotust omalt poolt ette võtta. Kõige selle pärast ja Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tartu Linnavalitsuse voliniku vann. adv. Jaan Kiisa revisjonikaebus tagajärel jätta.

№ 50.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. augustil 1921. a.

Pärnu Maakonnavalitsuse esindaja Maakonnavalitsuse esimehe J. Marksoni revisjonikaebus Viljandi-Pärnu 3. jaoskonna rahukohtuniku otsuse peale 3. 2. 21 kaebuse asjas Kaubi valla Nõukogu otsuse peale 14. 12. 20 Märt Reissare aurukatla pealt määratud maksude asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurööri k. t. R. Rägo.

Kaubi valla Nõukogu määras Märt Reissarile aurukatla maksu 6000 marka. Et 19. I. a. Omavalitsuse Maksuseaduse (R. T. nr. 18/19) § 11 järele Vallandukogud võivad valla piirkonnas olevate aurumasinate pealt valla heaks maksu määrata kuni 100 mk. hobusejõu pealt ja Reissari masinad ainult 12 hobusejõudu kokku annavad, siis pani Pärnu Maakonnavalitsus 4. XII. 1920 nr. 1068 all Kaubi valla Nõukogule ette, Reissari aurukatla-maksu seaduses ettenähtud piirini vähendada. 14. XII. samal aastal harutas Kaubi valla Nõukogu Maakonnavalitsuse ettepanekut ja jäi oma endise otsuse juurde, põhjendades, et kogutud andmete järele

Reissar masinatega üle 200.000 marga eest tööd on teinud ja valla 1920. a. eelarve, millesse ka vaidluse all olev maks kuulunud, Maakonnavalitsuse otsuse põhjal 26. nov. nr. 153, p. XI all on kinnitatud. Maakonnavalitsus ei jäänud selle otsusega rahule, vaid pööras 3. jaanuaril 1921. a. Viljandi-Pärnu 3. j. rahukohtuniku poole ja palus Kaubi valla Nõukogu otsuse 14. jaan. nr. 13 p. II tühjaks tunnistada, seletades, et Vallanõukogu otsus pole kokkukõlas omavalitsuse maksuseaduse § 11-ga. Rahukohtunik leidis, 1) et Kaubi valla Nõukogu on 14. XII. 1920. a. määranud Märt Reissari käest 6000 mk. aurukatelde-maksu võtta, 2) et selle otsuse vastu on protesti annud Pärnu Maakonnavalitsus Reissari huvide kaitsmiseks, 3) et V. V. poolt 19. I. 20 vastuvõetud seaduse § 60 põhjal Vallanõukogu otsuse vastu võib administratiiv-korras edasikaebust tõsta maksumaksja, 4) et Maakonnavalitsusel sama seaduse § 61 põhjal oleks õigus protesti tõsta ainult siis, kui tema huvid selle Vallanõukogu otsuse läbi oleksid kannatanud, ja **otsustas**: Pärnu Maakonnavalitsuse protest tagajärjeta jätta. Maakonnavalitsus ei jäänud selle otsusega rahule ja pööras revisjoni-protestiga Riigikohtusse, milles palub rahukohtuniku otsuse tühjaks tunnistada. Kaebuses seletab Maakonnavalitsus, et tema on toimetanud kokkukõlas Omavalitsuse Ajutise Järelevalve Seaduse §§ 4 ja 8 (R. T. № 78/1919) nõuetega, mis Maakonnavalitsusele õiguse annab Vallanõukogude otsuste vastu protestida, kui ta neis seaduse rikkumisi leiab.

Asja läbi harutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Pärnu Maakonnavalitsuse revisjoniprotest ei leia tähelepanu järgmistel põhjustel: Ajutise Omavalitsuse-asutuste Maksuseaduse (R. T. nr. 18/19-1920) §§ 57, 58 ja 60 määravad kindla korra, mida võib tarvitada maksumaksja, kui ta leiab, et ta huvid rikutud. Igal maksumaksjal on õigus 2 nädala jooksul pärast maksulehe kättesaamist esineda kaebusega Vallanõukogu ees. Viimane vaatab kaebuse läbi ja teeb otsuse. Ei ole kaebaja ka selle otsusega rahuldatud, siis võib ta uue kaebusega pöörata administratiiv-kohtusse. On kaebaja mainitud tähtaja mööda lasknud, kaebuse Vallanõukogule andmata jätnud, siis on ta oma õigusest loobunud ja otsus tema kohta astub seaduslikku jõusse. Asjast pole näha, et Reissar seda teed oleks käinud.— Omavalitsuse Ajutise Järelevalve seaduse (R. T. nr. 78/1919) §§ 4 ja 6 põhjal võib Maakonnavalitsus Vallanõukogude otsuste vastu administratiiv-kohtu korras protesti avaldada, kui ta neis leiab seaduse rikkumisi. Järelevalvekord on sisse seatud avalikkude huvide kaitseks. Nende rikkumise korral astub Maakonnavalitsus vahele. Seda ei ole tema õigustatud tegema aga üksikute kodanikkude erahuvides. Viimaste rikkumise järele valvavad kodanikud ise. On üksikule kodanikule määratud suurem maks, kui seda lubab seadus, siis on tema era-asi, kas tema seda vabatahtlikult maksab või samme astub tema kõrvaldamiseks. Ei ole tema küllalt hoolas oma õiguste kaitses, siis ei saa ta kaevata, kui edasikaebuse tähtaegade möödumisel otsus tema kohta seadusejõusse astub ja maks (olguigi suuremal määral, kui seaduses lubatud) temalt vastuvaidlemata korras sisse nõutakse. Teisiti ei saagi olla. Asjata on järelevalve-asutustel seal eestkostjana esineda, kui on teadmata, kuidas selle peale vaatab see ise, kelle huvisid tahtakse kaitsta.

Neil põhjustel ja juhtnööriks võttes Adm. K. K. § 35 **otsustas** Riigikohus: Pärnu Maakonnavalitsuse esindaja Maakonnavalitsuse esimehe J. Marksoni revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 51.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

26. augustil 1921. a.

Jaan Kurismann'i Villem Ruuben'i ja Priidik Reismann'i kaebus Sisemin. Adm.-asjade Peavalitsuse otsuse peale Haapsalu linna voorimestele küüdikohustuse pealepanemise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Jaan Kurismanni, Villem Ruubeni ja Priidik Reismanni kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Nimetatud kaebajad paluvad 1) ära muuta Siseministeeriumi ja Haapsalu Linnavalitsuse korralduse, et Haapsalu linna voorimehed küüti orjavad väljaspool linna piiri, ja 2) üle kuulata lasta tunnistajaid tõenduseks, et voorimehed mitu korda küüdis on olnud, aga teised hobuse omanikud mitte kordagi.

Siseministeeriumi Administratiiv-asjade Peavalitsuse kaevatud korraldus 10. juulist 1920. a. nr. 11954 käib järgmiselt: „Jaan Kurismannile, Priidik Reismannile, Haapsalus, Haigemaja uul. nr. 4, vastuseks kirjale 29. aprillist s. a., teatab Administratiiv-asjade Peavalitsus, et, nagu Haapsalu Linnavalitsuse seletusest 25. maist s. a. nr. 676 näha, on küütide kord kõigi linna hobusteomanikkude vahel ära jaotatud ja et seaduse järele ei ole linnad küüdikohustustest vabastatud.“

Oma palvet põhjendavad kaebajad sellega, et Valitsus ei või seadusi anda, nagu see Vabariigi Valitsemise Ajutises Korras „Riigi Teatajas“ nr. 44—1919. a. § 9, 11, 15 kindlaks on määratud. Voorimeeste küüdikohustust linnas seadus ei tunne; vene aegadel niisuguseid orjusi linnas ei tuntud; Linnaseaduse §§ 9 p. 127 ja Vene Riigi Põhiseadus I köide § 71, 94 ei luba voorimeestele küüdi orjust peale panna ilma seaduse andmiseta; kui linnad küüti peavad andma, siis sünnib see Linnavalitsuse kulul, maksude arvel, mis maksu allikatest võetakse, aga mitte voorimeeste arvel. Maakonna Maksuseaduse (уст. о земск. повинн.) § 263 p. 4 ja § 296 põhjal peavad omavalitsused küütisid korraldama, oma maksude arvel, ja linna-voorimeestele ei tohi keegi kohustust peale panna, linna piirist välja valda sõita, kuna voorimeestel ka sõiduriistad maateede tarvis polegi sisse seatud ja vastu ei pea. Määrus küüdi korra kohta (R. T. nr. 47—19. a.) on Valitsuse poolt välja antud ja seda ei või seaduseks lugeda, ja ei või ka seadusi muuta, sest et tema kui administratiiv-korraldus R. T. II osas on ära trükitud.

Kõik kaebajate eespool-toodud arvamised aga kaotavad oma tähtsuse lihtsalt sellepärast, et Maakonna Maksuseaduse (уст. о земск. повинн.) §§ 278 ja 280 põhjal, mis kui Linnaseaduse § 2 lisa linna kohta ka maksvad on, kõik naturaalkohustused linnaelanikkude vahel peab ära jaotatama. Vene Senat on seletanud (Sen. ukaas 26. okt. 1873. a. nr. 34126 ja Sen. ots. 2 sept. 1895. a. nr. 6080), et küüdikohustus on üks nendest naturaalkohustustest, mis linnaelanikkude vahel peab ära jaotatama, ja et küüti peab andma ka linna piiridest välja valda sõita

kuni esimese hobusejaama-punktini. Selle järele ei ole Riigi Teataja nr. 47—1919 a. avaldatud määrus kütidikorra kohta mingit seadust muutnud ega uut orjust vooimeeste peale pannud, ja säärane kaebajate vaide on põhjendamata. Edasi kaebavad Kurismann, Ruuben ja Reismann, et Linnavalitsus küttide jaotamist mitte õiglaselt ei talita, ja paluvad selle tõenduseks tunnistajaid üle kuulata. Peaks see tõesti nii olema, siis annaks seadus (Linnasead. § 144 ja Adm. K. K § 5) nendele õiguse selle üle kaevata kas Linnavalikogule või Rahukogule. Sellepärast ei või nende palve ka tunnistajate ülekuulamise kohta Riigikohtu poolt täitmist leida.

Ülevaltoodud põhjustel **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1. põhjal: Jaan Kurismanni, Villem Ruubeni ja Priidik Reismanni kaebus tagajärgjeta jätta.

№ 52.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

24. septembril 1921. a.

Jaan Lõhmuse kaebus E. V. Põllutöö-ministri otsuse peale 5. III 21. a. Laatre vallas asuva „Laika nr. 16“ talukoha metsavahi-kohaks tunnistamise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Jaan Lõhmus seletab omas 11. apr. 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses, et tema ja tema poja Juuliuse, kes sõdur oli, palve peale määras Laatre Vallanõukogu teda 10. veebr. 1920. a. maasaajaks Laatre mõisa järele oleva väljaplaneeritud talu „Laika nr. 16“ peale, kus tema 1880. a. kuni 1914. a. rentnik oli ja kust tema mõisniku omavoli läbi oli sunnitud lahkuma. Vallanõukogu otsuse kinnitas Tartu Maakonnaavalitsus. Kevadel, kui oli tarvis sisse kolida temale määratud talusse, ei lahkunud „Laikal“ korteris olev metsavaht mitte tema käes olevatest ruumidest, ei lasknud teda sisse kolida ja hakkas Sangaste jaoskonna metsaülemale käsul „Laika“ talu maid kasutama. Selle seisukorra lahendamiseks pööras ta Põllutöö-ministeeriumi poole, kust volinikud välja saadeti asja kohta peal järele uurima ja lahendama; nende ettepanekul otsustas Põllutöö-ministeerium „Laika“ talu temale rentida, millest temale kirjaga 12. juunist 1920. a. nr. 1892/7779 teatati; kuid et kolimis-aeg hiline, siis pidi kaebaja talu täies ulatuses alles 1921. a. kevadel kätte saama. Nüüd aga on põllutööminister, Metsade Peavalitsuse ettepanekul, asja oma resolutsiooniga 5. III 21., millest temale 9. IX 21. teada anti, ümber otsustanud, „Laika“ talu metsavahi-kohaks kiinnitanud ja kõik endised otsused selles asjas tühjaks tunnistanud. Kaebaja palub asja võimalikult väljaspool järjekorda arutusele võtta, põllutöö-ministri otsus 5. 3. 21. a. tühjaks tunnistada ja selle otsuse täitmine esialgselt seisma panna.

Kaebusele on juurde lisatud järgmised dokumendid: 1) ärakirjas Laatre Vallanõukogu koosoleku protokoll nr. 3, 10. veebr. 1920. a., millest on näha, et koosolekul viibisid Tartu maakonna Põllutöö-ministeeriumi esindaja asemik Järv ja Tartumaa kroonumetsade ülemas asemik Kitzberg; viimane palus Vallanõukogu

„Laika nr. 16“ kohta, niisama kohad nr. 39 ja 40 riigi metsavahtide ja metsatöölise tarvitamiseks jätta ja mitte erainimestele välja anda; „Laika nr. 16“ talu küsimust läbi arutades leidis nõukogu, et selle talu kaua-aegne rentnik Jaan Lõhmus ja tema poeg Julius Lõhmus, kes Eesti sõdur on, seda maad enesele on palunud, ja tähele pannes, et Lõhmus on kaua-aegne selle talu rentnik ja temal on täieline eesõigus seda kohta saada, kuna metsavaht väga hästi mõisas võib elada, nagu praegu, otsustas nõukogu ühel häälel: „Laika nr. 16“ koht Lõhmusele anda, kohad nr. 39 ja 40 Metsavalitsusele jätta; 2) väljavõte Maakonnaavalitsuse protokollist nr. 41, 16. III. 1920. a., millest on näha, et Vallanõukogu otsus „Laika nr. 16“ koha Lõhmusele määramise kohta on kinnitatud; 3) Maakorralduse Peavalitsuse riigimaade osakonna kiri 12. juunist 1920. a. nr. 1892--7779 all 14. ringkonna valitseja Millile, Sangastes, Tartumaal, järgmise sisuga: „Kirjavahetust 4 lehel ühes Laatre mõisa plaaniga edasi saates, teatame et Maakorralduse Peavalitsus ja Metsade Peav. on otsustanud Jaan Lõhmusele „Laika“ talu rendile anda. Et aga sel aastal, kus põllud maha tehtud, ümberpaigutamine raske, siis tuleb Lõhmusele talu täies ulatuses kätte anda kevadel 1921. a. Kuni selle ajani saab Lõhmus „Laika“ talu pii-ridest ainult sel määral maad, kui palju seda metsavahi poolt ei ole ära kasutatud. J. Lõhmusel tuleb võimaldada riigimetsast karjamaa, kui võimalik ka heinamaa saamist, et loomi ka talvel pidada. — Metsavahi-kohaks on määratud talu nr. 27 „Ruusa,“ mis vastavalt vähemaks planeeritakse. Praeguste nr. 27 talu pidajatega võimalikult ruttu leping ühe aasta peale teha, kuna teisest kevadest kolmele lahkuvale rentnikule naabruses vastavad kohad määratakse. — Lisa: Agr. Leisbergi raport, J. Lõhmuse palve ja plaan; 4) Maakorralduse Peavalitsuse järgmine teadaanne 16. märtsist 1921. a. nr. 4108 all Valgamaa riigimaade ülemale: „Kirjavahe-tus „Laika“ koha asjus saadetakse Teile edasi põllutöö-ministri otsusega, „Laika“ koht metsavahi kohaks jätta. B Rostfeld 5. III 21.,“ mille põhjal „Laika“ koht metsavahi-kohaks tuleb jätta ja kõik seni tehtud korraldused selles asjas tühistada; 5) Valgamaa II ringkonna valitseja kiri 9. apr. 1921. a. nr. 329 all, millega põllu-töö-ministri resolutsioon 5. III. 21. a. Jaan Lõhmusele on teada antud.

Põllutöö-ministeeriumi kantselei poolt 24. mail 1921. a. nr. 1856 all Riigi-kohtule saadetud kirjavahetusest „Laika“ koha metsavahi-kohaks tunnistamise asjas on näha, et Sangaste metskonna Laatre „Laika“ vahtkonna metsavaht Johan Kuiv on 18. jaan. 1921. a. Põllutöö-ministeeriumi poole pööranud palvega, „Laika“ talu metsavahi-kohaks jätta, sest et talu keset metsa on. See Kuivi palve on saadetud Maakorralduse Peavalitsuse poolt Tartumaa riigimaade ülemale kirja juures 24. jaan. 1921. a. nr. 651, mis järgmiselt käib: „Kui palves tähendatud koht metsavahi-kohaks ette nähtud, ei käi ta Vallanõukogu kaudu väljaandmisele. Sellest tuleb Vallanõukogule ja Maakonnaavalitsusele teatada.“ Kuivi palve tagajärjel tekkinud kirjavahetusest on näha, et Sangaste metsaülema seletuse järele ei ole „Ruusa“ koht metsavahi-kohaks kõlvuline ja puuduvad seal hooned, mis 200.000 marka maksma lähevad, ja et oleks soovitav, et metsavaht „Laika“ koha peale edasi jääks. 14. veebruaril 1921. a. nr. 2377 all esines Metsade Peavalitsus põllutöö-ministri ees palvega, küsimus uuesti kaalumise alla võtta, kas ei tuleks „Laika“ koht, mis loomulikult metsavahi-kohaks sünnis, selleks otstarbeks määrata, kuigi üksiku kodaniku huvid selle all osalt peaksid kannatama; sealjuures seletab Metsade Peavalitsus, et endine Laatre mõisa omanik on 1914. a. „Laika“ koha pidajale teise rendikoha („Ruusa“) annud, selle juures aga rentnikule Lõh-

musele „Laika“ koha peal tehtud põllu- ja hooneteparanduse tasuks teatud summa rahalist tasu välja maksnud, ja et peale selle on „Laika“ koht metsavahi-kohaks ümber ehitatud ja taime-aed ja fasaanikasvandus sisse seatud.

2. sept. 1921. a. andis kaebaja Jaan Lõhmus Riigikohtule sisse järgmised kirjalikud tõendused: 1) Laatre Vallavalitsuse tunnistuse 5. jaan. 1921. a. nr. 4, milles tõendatakse, et kaebaja Lõhmus on „Laika“ talu rentnikuks olnud 1880. a. kuni 1914. a., on mõisa materjalist suurema osa hooned üles ehitanud ja et 1914. a. jüripäeval sundis mõisa omanik Stryk Lõhmuse „Laika“ talust lahkuma; 2) Laatre Vallanõukogu koosoleku protokoll nr. 4—6 apr. 1921. a., milles Vallanõukogu tõendab, et Jaan Lõhmuse käes „Ruusa“ talu maad kunagi ei ole pidada olnud, vaid tema on seal korteris olnud, ja et Lõhmusel oli 1919. a. „Ruusa talust, mida mõisa pidas, 5 vakamaad palgalisana tarvitada.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 20. IV. 21. on põllutöö-ministri otsuse täitmine 5. III. 1921. a., millega „Laika“ koht on metsavahi-kohaks määratud, Adm. K. K. § 13 põhjal esialgselt seisma pandud.

Asja arutamisel Riigikohtus toetas kaebaja Jaan Lõhmuse volinik Juban Lõhmus kaebust ja seletas, et „Laika“ talukoht on seaduslikus korras tema volitajale määratud ja Põllutöö-ministeeriumil ei olnud õigust seda kohta tema käest ära võtta; Põllutöö-ministeerium ei ole käesoleval juhtumisel seadust silmas pidanud ega Vallanõukogu otsuse peale seaduslikus korras kaebanud. Põllutöö-ministeeriumi volinik vann. adv. Villmann palus kaebuse tähele panemata jätta, seletades, et Põllutöö-ministeerium on „Laika“ talu maareformi teostamise määruste § 65 järele eriotstarbeks eraldanud ja Vallanõukogul ei olnud õigust selle planeeritud maatüki peale kandidaatisid määrata; seda tehes on Vallanõukogu oma võimupiiridest üle astunud ja Maakonnavalitsus ei võinud seda otsust kinnitada.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Jaan Lõhmuse kaebus tuleb rahuldada ja põllutöö-ministri otsus 5. märtsist 1921. a. „Laika talu nr. 16 metsavahi-kohaks jätmise kohta ära muuta kõigi järeldustega ja nimelt järgmistel põhjustel: Jaan Lõhmus on Vallanõukogu poolt maasaajaks määratud ja Vallanõukogu otsus Maakonnavalitsuse poolt kinnitatud, Maareformi Teostamise Määruste § 68—75 nõuetele vastavalt. Nagu asjaoludest näha, on Vallanõukogu koosolekul viibinud Põllutöö-ministeeriumi esindaja ja Tartumaa riigimetsade ülema asemik. Viimane on küll palunud Vallanõukogu „Laika nr. 16“ kohta metsavahi-kohaks jätta, aga Vallanõukogu ei ole seda palvet täitnud. Ei Põllutöö-ministeeriumi, ei ka Riigimetsade Peavalitsuse poolt ei ole kaebust tõstetud ei Vallanõukogu, ei ka Maakonnavalitsuse otsuse vastu. Asjaoludest on näha, et Maakorralduse Peavalitsus ja Metsade Peavalitsus nõus olid „Laika“ kohta Lõhmusele andma, mis avaldub Maakorralduse Peavalitsuse kirjas 12. VI. 20. nr. 1892/7779 14. ringkonna valitseja Milli nime peale. Kui Põllutöö-ministeerium leidis, et „Laika“ koht peab metsavahi-kohaks jääma, oleks tema selle koha Maareformi Teostamise Määruste § 65 korras pidanud välja eraldama ja ülepea mitte Vallanõukogule ette panema selle koha peale maasaajat määrata. Kui pärastpoole Metsade Peavalitsus seda kohta metsavahi-kohaks palus jätta ja see ehk oleks otstarbekohane olnud, ei olnud põllutöö-ministril õigust Maakonnavalitsuse otsust muuta; seda võis teha ainult administratiivkohus. Põllutöö-ministeerium ei ole seda teed tarvitanud. Metsade Peavalitsus alistub põllutöö-ministrile ja niihasti Maakorralduse Peavalitsus kui ka Metsade Peavalitsus peavad maareformi elluvii-

misel kokkukõlas töötama, ja juhtumisel, kus seda ei ole tehtud ja Metsade Peavalitsus tagantjärele sooviks läbiviidud ja seaduslikult kinnitatud korraldust muuta, ei tohi selle all kannatada maasaajate huvid ja ei tohi seaduste ja määruste nõudmistest kõrvalekaldumisi olla.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Põllutöö-ministri otsus 5. märtsist 1921. a., „Laika“ koht metsavahi-kohaks jätta, ära muuta kõigi järeldustega.

№ 53.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

28. septembril 1921. a.

Viru Maakonnaavalitsuse kaebus Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuse peale elektriijaama põhi-ärimaksu alla panemise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusepp, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

12. jaanuaril 1921. a. on Otsekoheste Maksude Peavalitsus otsustanud: Kohustada Viru Maakonnaavalitsust elektriijaama peale 1918. a. II. poole, 1919. a. ja 1920. a. lunastamata jäänud III. järgu tööstuse äritunnistuse hinda ära tasuma Rakvere reinteisse ja teda Ots. Maksude Sead. §§ 449. ja 455. rikkumise pärast trahvida 100-margalise rahatrahviga sama seaduse § 579. ja 10. aprillil 1920. a. seaduse põhjal.

Viru Maakonnaavalitsuse edasikaebuse tagajärjel on Otsekoheste Maksude Peakomitee asja 19. märtsil 1921. a. uuesti arutanud ja Viru Maakonnaavalitsuse kaebuse rahuldamata jätnud, tähele pannes 1), et protokolliga 28.—30. septembrist ja täiendusjuurduse-aktiga 9. detsembrist 1920. a. kindlaks on tehtud fakt Viru Maakonnaavalitsuse poolt elektriijaama pidamise üle, mille jõud kasutatakse mitte maakonna hea käekäigu huvides, mis Maakonnaavalitsuse üheks ülesandeks on, vaid antakse edasi tööstuslisele ettevõttele ja Rakvere linna elanikkude tarviduseks, kusjuures 1919. a. linna uulitsate valgustamiseks tarvitati elektrijõudu ainult tühise summa — 540 marga eest; 2) et niisugusel viisil see ettevõtte Ots. Maks. Sead. § 453. p. 6 nõudeid mitte ei täida, sest ärilisel iseloomul on suurem tähendus, missugusel tingimusel maksustamispraktika järele (Senati seletused 20. XII. 1908. a. nr. 16616., 16. IX. 1910. a. nr. 10756., 27. IX. 1912. a. nr. 10673 ja Raham. ringk. 22. XI. 1911. a. nr. 12632.) niisugused ettevõtted ühteviisi eraomanikkude ettevõtetega ärimaksu alla pannakse; ja 3) et kommertssihiga ekspluateeritavate ja kogukondadele kuuluvate ettevõtete vabastamine ärimaksu alt paneks võistlemise mõttes samasugused eraomanikkude ettevõtted võimatusse seisukorda.

Omas Riigikohtule sisseantud edasikaebuses palub Viru Maakonnaavalitsus selle otsuse ära muuta järgmistel põhjustel:

„Peakomitee on maksustamise aluseks võtnud ainult maksuinspektori esitatud andmed ja seletused ilma nende põhjaliku läbikaalumiseta, jättes Maakonnavalitsuse poolt esitatud kirjalikud seletused arvesse võtmata. Maakonnavalitsuse elektriijaamal ei ole mingisugust ärilist iseloomu, sest elektrivoolu ei anta mitte tööstuslistele ettevõtetele, nii kui seda maksuinspektor oma ettekandes tõendab, välja arvatud ainult Maakonnavalitsuse elektriijaama juures olev turbatööstus, kust kütteaineid saadakse elektrijõujaama käimapanemiseks ja mis seega elektriijaama lahutamata osa on, mispärast see tööoludele ei vasta, vaid elektriijaam on asutatud ja peetakse ka edasi Maakonnavalitsuse poolt ilma rendile andmata avaliku hea käekäigu ja üldkasulikuks otstarbeks, mis Maakonnavalitsuse otsekohene ülesanne on. Elektriijaama kaudu valgustatakse maakonna ja linna üldkasulikud asutused, nii kui haigemajad, apteegid, koolid ja teised asutused, misjuures see sugugi tähtis ei ole, kas Maakonnavalitsus elektrivoolu eest kõrget või madalat tasu saab, mispärast elektriijaam, kui üldkasulik omavalitsuse ettevõtte, ei kuulu mitte ärimaksu alla Otsekoheste Maksude Seaduse 1914. a. § 453 p. 6-a põhjal. Peakomitee üks motiiv, et Maakonnavalitsuse elektriijaama vabastamise juhul ärimaksust paneks era-ettevõtjad võistlemise mõttes võimatusse seisukorda, ei põhjene küll mitte ühegi seaduse, määruse ega ringkirja peal, vaid ainult era-ettevõtjate seletuse peal, kes eneste kõrval ühtki võistlejat ei salli, mispärast see motiiv täiesti põhjendamata ja isegi soovimata on.“

Otsekoheste Maksude Peakomitee palub Viru Maakonnavalitsuse edasikaebuse tema otsuses etteoodud motiivide põhjal rahuldamata jätta ja lisab veel järgmise seletuse juurde:

„Mis puutub eriti kaebaja tähendusesse, et võistlemise seisukord eraomanikkude ja omavalitsuste ettevõtete vahel mingi seaduse peal ei põhjene, siis peab selle kohta tähendama, et vene-aegse maksustamispraktika järele käivad ärimaksu alla ka riiklised ettevõtted, kui neid osalt ärilise sihiga peetakse. Nagu Vene ühendatud Depardemangude shurnaalist (1898. г. за № 188, стр. 40 и 41, предст. Мин. Фин. отъ 14. февраля 1898. г. за № 4074. стр. 140—142) näha, on eraomanikkude ja riikliste ettevõtete vahekorid silmas peetud ja seadusandlikul teel pole riiklised ettevõtted ilma eranditeta ärimaksust vabaks loetud; seda enam tuleks nüüd selles mõttes seisukohale asuda, et omavalitsuste ja kogukondlikud asutused selle kergituse järele, mis neile antud on Ots. Maks. Sead. § 453 p. 6 järele, oma ettevõtete käimapanemisega, mis üldist kasu ehk kogukonna hea käekäigu otstarvet ei täida, niisugust olukorda ei sünnitaks, et eraomanikkude ettevõtted võistluse mõttes seal kõrval ilma seadusliku kaitseta jääksid.“

Asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta. Viru Maakonnavalitsus eitab elektriijaama ärilist iseloomu ilma põhjusega, sest Virumaa 2. jaoskonna maksuinspektori poolt on andmed kogutud Viru Maakonnavalitsuse pearaamatutest ja Rakvere Linnavalitsuse käest selle kohta, et Viru Maakonnavalitsus annab tasu eest, ärilisel otstarbel, elektrivoolu Rakvere Linnavalitsusele, kes seda omakorda tasu eest linna elanikkudele korterite ja ettevõtete ruumide valgustamiseks edasi annab. — Näituseks, andmete järele peab Rakvere linna elanikkudelt Linnavalitsuse kasuks antud elektrivoolu eest sisse tulema 1919. a. eest 172.433 marka 32 penni, kuna 1919. a. on tänavate valgustamiseks elektrivoolu ära kulutatud ainult 540 marga eest. Selle peale tähendatakse kaevatud otsuses kui asjaolu peale, mis iseloomustab elektriijaama ärilist

iseloomu. Ei ole seaduslist põhjust tunnistada, et Viru Maakonnaavalitsuse poolt ülevalpeetud elektrijaam peaaesjalikult seltskondliku hea käekäigu otstarbel töötab, sest elektrivool antakse Rakvere Linnavalitsuse kaudu linna elanikkudele tasu eest, nagu harilikult era-ettevõtelt; mispärast teda ei saagi põhi-ärimaksu tasumisest vabastada.

Nendel põhjustel otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 23 p. 2 põhjal: Viru Maakonnaavalitsuse kaebus tagajärjeta jätta.

№ 54.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. septembril 1921. a.

Viru Maakonnaavalitsuse kaebuse Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuse peale põhi-ärimaksu äratasumise nõudmise ja trahvi määramise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusepp, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsusega 12. jaanuarist 1921. a. oli Viru Maakonnaavalitsus kohustatud Kunda Aru turbasoo asuva turbatööstuse peale 1919. a. ja 1920. a. lunastamata jäänud III. järgu tööstuse äritunnistuse hinda ära tasuma ja teda trahviti Ots. Maks. Sead. §§ 449 ja 455 rikkumise pärast 100-margalise rahatrahviga sama seaduse § 579 põhjal.

Omas Otsekoheste Maksude Peakomiteele sisseantud kaebuses seletab Viru Maakonnaavalitsus: „Maakonnaavalitsuse Kunda Aru turbasoo Kunda Aru elektrijaama ümbruses ei ole iseseisev ega eraldi-ettevõtte, vaid ühine tööstus Kunda Aru elektrijaamaga, missugune jaam nõndasama Maakonnaavalitsuse omandus on. Kunda Aru turbasooist väljatöötatud turvas tarvitatakse Kunda Aru elektrijaama kütteks, mis ka maksuinspektori ja Otsekoheste Maksude Peavalitsuse protokollidega tõendatud, kuna turvast jälle elektrijõul lõigatakse. — Maakonnaavalitsuse Kunda Aru turbasoo esineb käesoleval juhtumisel elektrijaama abitööstusena, sest ilma turbasoota ei ole elektrijaama kasutamine praegustes tingimustes võimalik. — Otsekoheste Maksude Peavalitsus pole oma otsuse põhjendusi ette toonud, miks see Maakonnaavalitsuse seletus kõrvale on jäetud, kuna Otsekoheste Maksude Seaduse § 459 ja selle juurde avaldatud Vene Valitseva Senati seletus 3. juulist 1903. a. nr. 5749 seda seisukohta kindlalt käsitavad.

Ülemaltoodud põhjustel leiab Maakonnaavalitsus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse 12. jaanuarist seadusega mitte kokkukõlas olevat ja palub mõlemaid tööstusi Otsekoheste Maksude Seaduse § 459 põhjal üheks tööstus-ettevõtteks tunnustada, Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse muuta ja Viru Maakonnaavalitsuse nii põhi-ärimaksu maksmisest kui ka määratud trahvist vabastada.“

Otsekoheste Maksude Peakomitee on oma otsusega 14. märtsist 1921. a. selle kaebuse tähele panemata jätnud sellepärast 1), et maksuinspektori protokolliga 28.—30. septembrist ja täiendusjuurdluse-aktidega 26. oktoobrist ja 9. detsembrist

1920. a. kindlaks on tehtud fakt Viru Maakonna valitsuse turbatööstuse pidamise üle, kusjuures turvast müüdi mitte ainult elektrijaama tarbeks, vaid ka igale tahtjale; 2) et kaebaja väide selles, et turbatööstus on elektrijaama abitööstus ja temal iseseisvat iseloomu ei ole, tõele ei vasta, sest suure hulga tööliste ja aurujõulise masina olemasolu ja fakt turba müümise üle suurel hulgal väljapoole näitab selle ettevõtte iseseisvat iseloomu; 3) et maksustamispraktika järele (Senati sel. 23. V. 1903. a., nr. 6196, 19. VII. 1911. a. nr. 8078 ja ja 27. IV. 1911. a. nr. 4803) ettevõtteid, kuigi nad üksteisega seotud on, aga oma tegevuse järele iseseisvat iseloomu kannavad, ei või lugeda üheks tööstuslikeks ettevõtteks, nagu Ots. Maks. Sead. § 459 on määratud, ja 4) et ettevõtte niiviisi õieti oli ärimaksu alla pandud, kui iseseisev ettevõtte.*

Selle otsuse äramuutmiseks toob Viru Maakonna valitsus oma edasikaebuses põhjuseks seda, et turbatööstus ei ole mitte iseseisev ettevõtte, vaid on Maakonna valitsuse elektrijaama lahutamata osa, ilma milleta elektrijaama ei saaks pidada. Nimetatud turbatööstus ja elektrijaam asuvad Kunda vabriku valitsuselt renditud maa peal ja sellepärast ei kuulu see tööstus Otsekooste Maksude Seaduse 1914. a. § 453 p. 27 põhjal ärimaksu alla. Aurujõulist masinat tööstuses ei ole; turbatööstuses on rohkemal arvul töölisi paaril suvekuul, kuna muul ajal ametis on ainult mõned meistrid ja ladude valitsejad ühiselt elektrijaamaga.

Selle kaebuse ümberlükkamiseks tähendab Otsekooste Maksude Peakomitee oma esituses 15. juunist 1921. a. nr. 10149, et Viru Maakonna valitsuse vastu väited ja arvamised on juba Peakomitees arutatud, ning põhjendamata leitud olevat; mis aga puutub eriti kaebuses ettetoodud põhjendustesse, nagu oleks turbatööstuses ainult paaril suvekuul rohkemal arvul töölisi, et aurujõulist masinat tööstusel ei ole, Ots. Maks. Sead. 1914. a. § 453 p. 27 põhjal turbatööstus ärimaksu alla ei kuulu, siis ei saa neile tähendust anda, sest maksustamispraktika järele võetakse arvesse tööstuses tegevate tööliste kõige suurem arv; et just turbatööstus, mis eriti selle jaoks renditud raba peal on, Sen. selet. järele 19. IX. 1903. a. nr. 8368 ja teiste sellemõtteliste seletuste järele ärimaksust ei või vabastada ja et aurujõuline masin turbatööstuses olemas on, nagu seda näha on kontrahi ära kirjust 29. juunist 1919. a. p. 1 lit. 2, mille olemasolu ka tõestatud on maksuinspektori poolt ettetoodud materjalis.

Asja arutamisel Riigikohtus 28. septembril 1921. a. Viru Maakonna valitsuse esindaja Nurk, toetades oma kaebust, seletas, et turbatööstus asub elektri-jõujaamast 4—5 silda eemal ja et töölised elektrijaamas ja turbatööstuses on ühed ja need-samad, niisama ka juhataja ja insener. Ka palgamaksmist toimetatakse ühiselt ja arve- ning raamatupidamine on ühine. Ainult suvisel töö hoo-ajal on turbatööstuses töölisi rohkemal arvul.

Asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et kaebus tuleb rahuldada. Nagu Maksuinspektori kogutud andmetest ja Riigikohtule antud Viru maakonna esindaja seletustest näha, tuleb Maakonna valitsuse Kunda Aru turbatööstus sellesama Maakonna valitsuse elektrijaama abitööstuseks arvata, sest peaosalt väljatöötatud turbast läheb elektrijaama jaoks ja ilma selle turbata ei ole elektrijaama kasutamine praegustes tingimustes võimalik ja peetakse ja valitse-takse ka mõlemaid tööstusi, kui üht asutust, ühiselt, missugune asjaolu annab täiesti õiguse käesoleval juhtumisel käsitada V. Senati seletust 3. juulist 1903. a. nr. 5749, mille järele selleks, et üht ettevõtet teise ettevõtte abitööstuseks tunnis-

tada, on küllalt, et pea-ettevõtte tarvitaks teise jõudu ning saadusi ja et selle viimase saadused suuremalt jaolt ära kasutataks pea-ettevõtte jaoks. Selle järele tuleb mõlemad nimetatud ettevõtted, kui ühine tööstusline ettevõtte, maksu alla panna.

Nendel põhjustel otsustas Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peakomitee otsus nr. 28. 19. märtsist 1921. a. ära muuta ja nimetatud Peakomiteed kohustada korraldust teha, et Viru Maakonnaavalitsuse turbatööstus maksu alla pandaks ühiselt sellesama Maakonnaavalitsuse elektriijaamaga, kui ühine tööstusline ettevõtte.

№ 55.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. septembril 1921 a.

Haridusministeeriumi seletusepärimine selle kohta, kas võivad avalikkude algkoolide õpetajad Riigikogu liikmed olla.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

Haridusministeeriumi poolt on Riigikohtu administratiiv-osakonnale järgmine seletusepärimine 2. VI. 1921 a. nr. 11100 all saadetud: „28 dets. 1920. a. pööras Haridusministeerium Riigikohtu poole seletusepärimisega, kas käivad kesk-, eri- ja algkoolide õpetajad Põhiseaduse § 38 määruste alla.

1. märtsil k. a. (toimetus nr. 347) otsustas Riigikohus seletada, et Vabariigi Põhiseaduse § 38 põhjal ei või Riigikogu liikmed olla avalikkude, kesk- ja erikoolide ja ka omavalitsuste poolt ülevalpeetavate algkoolide õpetajad.

Selle otsuse on Haridusministeerium juhtnõõriks võtnud. Kuid k. a. 13 mai Õpetajate Palgaseaduse § 9 märkus IV kuulutab õpetajad, kes omavalitsustelt palka saavad, omavalitsuse teenijateks. Kui seda määrust Põhiseaduse § 38-ga võrrelda, peaks otsusele jõudma, et uue palgaseaduse järele avalikkude algkoolide õpetajad, kes omavalitsustelt palka saavad, võivad Riigikogu liikmed olla, sest nemad ei ole „Vabariigi Valitsuse ega tema asutuste poolt nimetatud ametis“.

Et aga Riigikohtu otsus 1. märtsist k. a. mitte ainult endise palgaseaduse (R. T. nr. 60-1919. a.) peal, vaid ka Avalikkude Algkoolide Seaduse ja Koolivalitsuse Ajutise Korralduse (R. T. nr. 6-1918 a.) peal põhjeneb, jääb küsimus avalikkude algkoolide õpetajate kohta siiski lahtiseks.

Et küsimus laialise tähtsusega on ja et Riigikohus oma seletuse selles asjas juba on annud, aga et uus palgaseadus (R. T. nr. 41-1921. a.) küsimuse otsustamise peale mõju võiks avaldada, palub Haridusministeerium Riigikohut mitte keelduda uut seletust andmast.

Ühtlasi teatab Haridusministeerium, et tema arvamise järgi praegu avalikkude algkoolide õpetajad Põhiseaduse § 38 alla ei käi, sest Vene Senati seletus 11 nov. 1913. a. nr. 12942 (Мышь, Городовое положение, lhk. 327) on oma tähtsuse uue palgaseaduse maksmahakkamisega kaotanud.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus: Riigikogu poolt 13. mail 1921. a. vastuvõetud Õpetajate Palgaseaduse R. T. nr. 41-1921. a.) § 9 märkus IV on järgmise sisuga: „Õpetajad, kes omavalitsustelt selle paragrahvi alusel palka saavad, loetakse omavalitsuse teenijateks.“

Siin on selgete sõnadega avalikkude algkoolide õpetajad (seaduse § 9) omavalitsuse teenijate hulka arvatud; seaduseandja tahtmine on täiesti selgete sõnadega avaldatud, mis mingit kahtlust ei ärata, ja Haridusministeeriumi arvamine täitsa õige.

Sellepärast otsustas Riigikohus: Seletada, et avalikkude algkoolide õpetajad võivad Riigikogu liikmed olla.

N° 56.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

5. oktoobril 1921 a.

Rahaministeeriumi seletusepärimine Obligatsioonimaksust vabastamise õiguse kohta.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

25. augustil 1921. a. nr. 16306 all pööras rahaminister järgmise seaduse seletusepärimisega Riigikohtu poole:

„Saksa okupatsiooni aegse Määrustehe (Verordnungsblatt für Liv- und Estland) nr. 21 ziffer 245 v. 16. Mai 1918 § 4 põhjal kuuluvad obligatsioonid nende tegemise puhul 5% obligatsioonimaksu alla. Sellest maksust vabastamise küsimuse otsustas nimetatud seaduse järele Ülemjuhataja (Oberbefehlshaber), kelle võimupiirkond (kindrali ja ka ülemjuhataja õigused) 19. nov. 1918. a. Ajutise Valitsuse poolt vastuvõetud administratiivseaduse järele (Riigi Teataja nr. 1-1918. a.) sellekohasele ministrile üle läks. Seega tuleb siis järeldada, et obligatsioonimaksust vabastamiseks rahaministri luba tarvis läheb, missuguse loa ettenäitamisel obligatsiooni tegemisel notarius obligatsioonimaksu sisse nõudmata jätab. Obligatsioonimaks oli kõrgendatud 6% peale (R. T. 1920 a. nr. 137/138). — Niisuguseid lubasid obligatsioonimaksust vabastamiseks on rahaminister viimasel ajal välja annud muu seas Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsile ja Tartu Maakonna Valitsusele. Kui nimetatud asutused obligatsioonide kinnitamise puhul Tartu-Võru kreposti-jaoskonda sellekohased rahaministri otsused maksust vabastamiseks ette näitasid, nõudis Tartu-Võru kreposti-jaoskond maksust vabastamiseks Vabariigi Valitsuse otsust ja ei jäta aga nimetatud maksu mitte muidu sisse nõudmata, kui selleks Vabariigi Valitsuse otsust ette näidata ei ole.

Otsekoheste Maksude Peavalitsuse arvamist mõõda näib Tartu-Võru kreposti-jaoskonna nõudmine ekslik olevad, sest Vabariigi Valitsus on õigustatud vabastama obligatsioonimaksust ainult sel juhtumisel, kui rahaministrist kõrgem instants, ja ainult siis, kui tähendatud õigus seaduse järele rahaministril on. Kui aga ministril

tähendatud õigust ei ole, siis seaduses ei ole ette nähtud, et niisugune õigus Vabariigi Valitsusel on olemas.

Tartu-Võru kreposti-jaoskonna teguviisi ei leia ma seaduslikult põhjendatud olevat ja pööran Riigikohtu poole palvega seletada, kas sünnib niisugune obligatsioonimaksust vabastamie ainult rahaministri otsuse põhjal.“ —

Nagu Tartu-Võru kreposti-jaoskonna 1921. a. juunikuu 11. päeval nr. 678 all tehtud otsuse ära kirjast näha, põhjendab nimetatud kreposti-jaoskond seletuse pärimises tähendatud küsimuses oma arvamist järgmiselt: 1) et liikumata varanduse võõrandamise korra muutmise kohta 10. aprillil 1920. a. antud seadusega (Riigi Teataja 1920. a. nr. 63/64, sead. nr. 186 ja Kohtuministeeriumi ringkiri 1. juunist 1920. a. nr. 1703) immobiilide koormamine vabaks on antud ja okupatsiooniaegse 5°/_o-lise pantvõlgade tegemise lubade pealt võetava maksu asemel maksma on pantud 27. augustil 1920. a. antud seadusega (R. T. 1920 nr. 137/138, sead. nr. 268) ilma erandita kõikide obligatsioonide pealt võetav 6°/_o-line riigimaks ja 2) et sellest maksust kedagi võib vabastada ainult Riigikogu kui seaduseandlik võim (Põhiseadus § 35) ehk Vabariigi Valitsus (Põhiseadus § 60 p. 7).

Käesolevat asja läbi arutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et obligatsioonimaksust vabastamiseks rahaministri, aga mitte teiste asutuste luba tarvis läheb, sest 27. aug. 1920. a. seadusega (R. T. nr. 137/138-1920, sead. nr. 268) kõrgendati obligatsioonide tegemisel võetav maks 5°/_o pealt 6°/_o peale, kuna muus osas endine Saksa okupatsiooni aegne seadus maksvaks jäi ja selle seaduse järele (Verordnungsblatt für Liv- und Estland № 21 Ziffer 245 v. 16. Mai 1918) obligatsioonimaksust vabastamise küsimust otsustas ülemjuhataja (Oberbefehlshaber), kelle võimupiirkond (kindrali ja ülemjuhataja õigused) 19. XI. 1918. a. Aj. Valisuse poolt vastu võetud administratiivseaduse järele (R. T. nr. 1-1918) sellekohasele ministrile üle läks, s. o. käesoleval korral rahaministrile.

Sellepärast otsustas Riigikohus: Val. Sen. korr. 1917. a. väljaande § 76 p. 10, Min. korr. § 176 p. 6 ja Riigikohtu-seaduse § 17 põhjal seletada, et obligatsioonimaksust vabastamiseks on rahaministri luba tarvis.

№ 57.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

21. oktoobril 1921. a.

Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu voliniku Konstantin Kokla revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 17. II. 21. õigeusu kihelkonnakooll hoonete ja inventari Maakonnavalitsusele üllsändmise asjas.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

17. detsembril 1920. a. Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses seletab Tartu Maakonnavalitsus, et Asutava Kogu poolt 9. juunil 1920. a. vastuvõetud Seisuste Kaotamise Seaduse § 6 tähendus 2 põhjal lähevad endiste koguduste pärast olevad kihelkonna- ja abikoolide hooned ühes kooli-inventariga vastavate maakonna oma-

valitsuste omanduseks. Nagu Kaarepere Vallavalitsuse teatest 15. novembrist 1920. a. nr. 1357 näha, ei anna Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu nimetatud õigeusu kihelkonnakooli hooneid mitte üle, seletades, et niisugused olevat koguduse omad. See Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu seletus ei ole millegagi põhjendatud, sest nagu juurdelisatud Kaarepere Vallavolikogu protokollide nr. 13, 1884. a. 23. nov. ja nr. 14, 1885. a. 2. okt. ärakirjadest näha, on need hooned kooli tarvis ehitatud ja selleks otstarbeks ka tarvitatud. Sellepärast palub Tartu Maakonnaavalitsus Seis. Kaot. Sead. § 6 tähenduse 2 põhjal kohustada Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu tähendatud õigeusu kihelkonnakooli hooneid ühes inventari ja varandusega üle andma, nagu seda Tartu Maakonnaavalitsuse ringkirjas 28. okt. 1920. a. nõutakse.

Rahukogu leidis, et Kaarepere valla poolt on nimetatud hooned kooli heaks annetatud, kuna kostja seletus, et koolimaja on kihelkonna omandus, mitte ei ole tõendatud, otsustas: kohustada Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu Seis. Kaot. Sead. § 6 tähendus 2 põhjal (R. T. nr. 29/30 — 20. a.) õigeusu kihelkonnakooli hooneid ühes inventariga ja varandusega üle andma, nagu seda Tartu Maakonnaavalitsuse ringkirjas 28. X. 20. a. nr. 1700 nõutakse.

Omas Riigikohtule antud revisjonikaebuses väidab Kaarepere õigeusu kihelkonna volinik Konstantin Kokla, et Seisuste Kaotamise Seadust ei või käesoleval juhtumisel kohaldada, sest õigeusu kirik ei ole seisusline asutus, vaid töötab kõige rahva heaks ja tema kirikuteenrid on vaimulikud mitte seisuse, vaid oma ameti mõttes, nii et nad oma ametist lahkudes oma endistesse seisustesse tagasi astuvad; et tuleb vahet pidada kiriku valitsuse ja kihelkonna valitsuse vahel; kirikul on koha peal ülemaalse koguduse esindajana preester ja kirikuvanem, kes kiriku valitsuse moodustavad, kuna kihelkonnal on nõukogu, mis kihelkonna valitsuse moodustab. Maakonnaavalitsuse nõudmisest „kirikunõukogu kohustada“ aga paistab välja, et tema ei tea isegi, kumma käest ta Seisuste Kaot. Sead. põhjal kooli varandusi nõuab; ja edasi, et vaidlusel all olev hoone, kui kiriku omandus, on mitmete tarviduste jaoks olemas, nagu palvemajaks, leerisaaliks, kirikuteenrite korteriks ja on ainult kooli jaoks tarvitada antud, mida ülesantud tunnistajad tõendada võivad; Maakonnaavalitsuse poolt ette pandud dokumendid peegeldavad fakti, kuidas õigeusu kirik omale varanduse muretses, ja ei õigusta kuidagi nõudja nõudmist.

Riigikohtu istungil 21. X. 21. a. on Maakonnaavalitsuse esindaja Johan Jans küsimuse üles võtnud, kas kuulub Kiriku (Kihelkonna) nõukogu nende asutuste hulka, kelle peale administratiivkohtu korras võib kaevata. Tema arvamise järele, et kuigi Adm. K. K. § 2 ja 4 eriti Kirikunõukogusid nende asutuste hulgas, kelle peale administratiivkohtu korras võib kaevata, ette ei ole nähtud, tuleb siiski järeldada, et ka Kirikunõukogud nende asutuste hulka kuuluvad, sest kirik on riigist lahutamata, täidab riiklikka ülesandeid ja sellega on ka Kirikunõukogu riiklik asutus, ja et selle küsimuse lahendamiseks võib käsitada Ts. Kp. Sead. § 9 ja 10. Selle peale seletas Kaarepere Kirikunõukogu volinik Konstantin Kokla, et kirik ei ole riiklik asutus ja Maakonnaavalitsuse esindaja sellekohane seletus on ekslik.

Kõige pealt tuleb peatada ülevõetud küsimuse juures, kas on Kihelkonnakohtunõukogud (mis Maakonnaavalitsuse kaebuses Kirikunõukoguks on nimetatud) asutused, kelle otsuste või tegevuse peale administratiivkohtu korras võib kaevata. Adm. K. K. § 2 käib järgmiselt: Protesteerida ja kaevata administratiivasjus võib: a) valla-, alevi-, linna- ja maakonna nõukogude (volikogude), üksikute ministeeriumide ja nende osakondade ning teiste seaduses eraldi äratähendatud riigiasutuste poolt teh-

tud otsuste, korralduste ja määruste vastu, kui need maksvate seadustega ehk seadusejõuliste kohusliste määrustega kokku ei käi; b) valla-, alevi-, linna- ja maakonnavalitsuste, nende osakondade (komisjonide), kui ka valitsuse esimeeste ja üksikute liikmete, miilitsatülemate, valitsuse komissaride ja teiste seaduses eraldi äratähendatud valitsuseasutuste ning üksikute ametnikkude tegevuse, otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku vastu, kuid selles avaldub maksvate seaduste ehk seadusejõuliste kohusliste määruste rikkumine, nende poolt ettekirjutatud kohuste täitmata jätmise ehk põhjendamata viivitus, Adm. K. K. §§ 4—6 määravad jaolt ligemalt admin. asja alluvust ühele või teisele kohtule.

Meie näeme, et seaduses ei ole kihelkonnakohtud nimetatud ei riigiasutuste, ei ka omavalitsuse-asutuste all, mille all administratiivkohtu kord on maksvaks tunnistatud. Tuleb aga välja selgitada, nagu tsiteeritud paragrahv nõuab, kas ei ole Kirikuseaduses eraldi äratähendatud sellekohane määrus. Säärast määrust aga ei leidu Õigeusu Kirikuseadustes ja Ajutise Valitsuse seaduses, millega need Eesti Vabariigis maksvaks tunnistati (R. T. nr. 28/29 — 19. a.), on ära tähendatud, et määrused maksvaks tunnistatakse niikaugelt kui need Vabariigi seaduste vastu ei käi, ja et nendes seadustes ettenähtud kiriku ülemaalsus, niisama ka teised Vene ülemaalsed määrused, Eestis maksvad ei ole. See seadus on välja antud 19. aprillil 1919. a., see tähendab, alles pärast, kui Administratiivkohtu Korra Seadus, mis 12. veebruaril 1919. a. Ajutise Valitsuse poolt vastu võetud, maksma oli pandud. Sellest tuleb järeldada, et meil siin mingi seaduse puudulikkusega tegemist ei ole ja et ei ole seaduslikku alust Ts. Kp. S. §§ 9 ja 10 kohaldamiseks, seda enam, et Adm. K. K. § 4 sisust võib kategoorilist nõudmist välja lugeda, et ainult seal ja teistes seadustes eraldi äratähendatud asutused peavad administratiivasjus administratiivkohtu korra alla käima.

Niisugune järeldus käib ka sellega kokku, et Eestis Vabariigi Põhiseaduse § 11 järele riigiusku ei ole, missugusest määrusest oletada võib, et riik õigeusu kiriku peale ainult kui ühe usuühingu ehk korporatsiooni peale vaatab. Tema kirikuseadused on kui „griika-katoliku kiriku valitsuse ja koguduste omavalitsuse ajutine korraldus“ kinnitatud (R. T. nr. 28/29 — 19. a.) ja üks koguduste omavalitsuste asutustest ongi Kihelkonna-nõukogu, mis Õigeusu Kirikusead. § 68 järele „kihelkonna- ja kirikuasjade ajamiseks ja kihelkonna varanduste järelevaatamiseks valitakse.“

Nii siis selgub, et Kihelkonna-nõukogu ei saa nende riigiasutuste hulka arvata, kelle otsuste ja tegevuse peale administratiivkohtu korras võib kaevata, ja sellepärast tuleb kõik toimetused maha kustutada.

Nendel põhjustel otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 2 ja 4 põhjal: käesoleva asja toimetused maha kustutada ja Kaarepere õigeusu Kirikunõukogu voliniku Konstantin Kokla revisjonikaebus läbivaatamata jätta.

N° 58.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

27. oktoobril 1921. a.

Theodor Tederson'i voliniku vann. adv. O. Rütli revisjonikaebus Theodor Tederson'i voliniku vann. adv. Oskas Rütli kaebuse asjas Tartu linnapolitsei ülema otsuse peale.

Eesistuja Osakonna jusataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

E. V. Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi Riigivaranduste-osakond teatas kirjaga 21. III. 1920. a. nr. 6418, oma Tartu maakonna volinikule hr. J. Rõõm'ule järgmist: „T/v. nr. 3239 peale teatab osakond, et Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal 2. märts. s. a. tuleb Tedersonilt sisse nõuda elektrijaama sisseseade eest võlgnev summa ühes 5% 7. XII. 1918. a. osakonna eeskirja kohaselt nr. 3801, 3. VII. 20., kas Saksa markades või sisse nõuda päevakursiga Eesti rahas, maha arvatud 32.750 marka, mis 25. IX. 20. a. Tedersoni poolt Tartu renteisse kviitung nr 95528 järele sisse on makstud. Ühtlasi palub osakond Tedersonile teatada, et kui tema vabatahtlikult ära ei maksa, siis asjale seaduslik käik antakse.

Järgnevalt palub osakond teatada, raha sissenõudmise akti osakonda saates.

Sama ministeeriumi Riigimaranduste-osakonna volinik Tartus, hr. Rõõm, saatis omakorda 3. märtsil 1921. a. nr. 4050 all Tartu linna politsei-ülemale järgmise kirja:

„Kaubandus- ja Tööstuseministeeriumi Riigivaranduste-osakonna korralduse järele 9. jaanuarist 1921. a. nr. 662, mis Vabariigi valitsuse otsuse peal 2. märtsist 1920. a. põhjeneb, tuleb vastuvaidlemata korras Th. Tedersonilt, kelle elukoht Tartus, Promenadi tän. nr. 3, krt. 3, sisse nõuda elektrijaama sisseseade eest võlgnev summa ühes 5% 7. dets. 1918. a. arvates, kas 30.000 saksa marka või eesti päevakursiga. Võlasummas tuleb maha arvata 32.750 Emk., mis Tedersoni poolt 25. sept. 1920. a. Tartu renteisse sisse on makstud. Et selle summa sissenõudmine juba 1920. a. septembri kuu algusel I. jaoskonna linnapolitsei-ülemale edasi antud ja Tedersoni vastuvaidluste läbi sissenõudmine viibinud, palun Teie korraldust Vabariigi valitsuse otsuse täitmiseks. Volinik Rõõm.“

Selle kirja andis Tartu linnapolitsei-ülema abi Truus 7. III. 1921. a. nr. 3716 all I. jaoskonna politsei-ülemale otseteelseks täitmiseks.

Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses seletab Theodor Tedersoni volinik vann. adv. Oskar Rütli, et Tartu I. jaoskonna politsei-ülem nõuab tema volitaja käest Eesti Vabariigi kasuks võlga võlatähe järele 7. XII. 1918. a. ja nimelt saksa markades, olgugi et see võlg olla tema volitaja poolt 25. IX. 20. a. Tartu renteisse ühes protsentidega ära makstud. Säärane nõudmine võib ainult kodanlise korra järele sündida, seletab kaebaja, aga mitte administratiivkorra järele. Ka ei olevat tema volitaja võlakirjale mitte üksi alla kirjutanud, vaid veel teine volinik. Neil põhjustel palub Tedersoni volinik vann. adv. O. Rütli politsei-ülema otsuse muuta ja võla sissenõudmise Theodor Tedersoni käest seisma panna. Viimane palve leidis Rahukogu poolt rahuldamist.

Asja arutamisele Rahukogusse 14. IV. 1921. a. ilmus Tartu linnapolitsei-ülema abi, kes seletas, et politsei on seaduse järele kohustatud täitma riikliste asutuste käske ja korraldusi, et käesoleval juhtumisel oleks kaebus pidanud olema sisse antud asutuse vastu, kelle korraldusel politsei tegutses, mitte aga Tartu linnapolitsei-ülema vastu.

Tartu-Võru Rahukogu, käesolevat asja 14. IV. 1921. a. läbi arutades, leidis, et Theodor Tedersoni poolt on kaebus avaldatud Tartu linna I. jaoskonna politsei-ülema vastu, milles seletatakse, et politsei-ülem temalt seadusevastaselt raha sisse nõudvat, missugune nõutav raha temal võlatähe järele juba makstud olevat ja temalt rohkem nõutavat, kui õigus on. Nagu asja juures olevast dokumendist näha, on politsei-ülem toimetanud Riigivaranduste-osakonna voliniku hr. Rõõmu nõudel. Seega oleks kaebaja pidanud kaebama Riigivaranduste osakonna vastu, kuna politsei-ülem ses asjas vastutav ei ole ja tema toimeetus ses asjas analoogiline on kohtupristaviga. Kolmanda isiku vastuvaidlus ei pane tema toimetust mitte seisma. Neil põhjustel otsustas Rahukogu Theodor Tedersoni voliniku vann. adv. O. Rütüli kaebus tagajärjeta jätta.

Theodor Tedersoni volinik vann. adv. O. Rütüli palub omas revisjonikaebuses Riigikohut Tartu-Võru Rahukogu otsus 14. IV. 21. a. muuta ja politsei poolt eravõla sissenõudmine ühe idamarga või saksa marga asemel 5—6 eesti marka seadusevastaseks tunnistada ja seletada, et võla sissenõudmine ainult kohtu asi on, sest Rahukogu tunnistas kaevatud otsusega, et politsei on ka, nagu kohus, eravõla asjades otsustaja ning sissenõudja ja et politsei võib ka rahakursi kui ka maksuabinõud kindlaks määrata ja et politsei võib seadusevastast ametniku käsku täita.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kõiki valitsuseasutuste ja ametnikkude nõudmisi tuleb sarnasteks pidada, millede vastu vaidlust ei või olla, kui neid nõudmisi esitatakse mitte omal nimel, vaid neile antud võimu nimel; kui aga teatav nõudmine tekib nõudja ja maksja vahel olevast lihtjuriidilisest vahekorrast, s. o. niisugusest, mis võib ka kahe eraisiku vahel olla, siis ei ole temal enam avalik-õiguslist iseloomu ega ka vastuvaidlemata nõudmise omadusi.

Missugused sissenõudmised eriti kuuluvad vastuvaidlematute liiki ja kes neid sisse nõuab, on ära tähendatud muu seas kroonu vastuvaidlemata sissenõudmiste seadustikus (V. S. K. XVI. k. 2 j. § 1 ja 2) ja ka linna seaduses § 37 (V. S. K. II. k.).

Käesoleval juhtumisel on Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi Riigivaranduste-osakond Tartu volinikule ette pannud sisse nõuda Theodor Tedersoni käest elektrijaama sisseseadmise eest võlgneva summa ühes 5%, arvatud 7. XII. 1918. a., kas saksa markades või sisse nõuda pävakursiga eesti rahas, selle juures paludes teda, volinikku, Tedersonile teatada, et kui tema vabatahtlikult ära ei maksa, siis asjale seaduslik käik antakse.

Sellest ettepanekust selgub, et Tedersoni vastu tõstetud tsiviil vahekorrast tekkinud võla nõudmine oma iseloomu poolest ei kuulu niisuguste nõudmiste hulka, mida vastuvaidlemata korras võib sisse nõuda. Ka Kaubanduse ja Tööstuseministeeriumi Riigivaranduste-osakonna kirjast 21. XII. 1920. a. nr. 6418 sama osakonna Tartu volinikule ei ole näha, et võlgnev summa tuleks Tedersonilt vastuvaidlemata sissenõudmiste korras sisse nõuda. Selle korra on Riigivaranduste-osakonna Tartu volinik iseseisvalt tarvitusele võtnud. (Vastupidiseid andmeid toimetuses ei ole.)

Kroonu vastuvaidlemata sissenõudmiste seadustikus (V. S. K. XVI. k. 2 j.) ja Lin-naseaduses § 137 (V. S. K. II. k.) on ära tähendatud, missuguseid sissenõudmisi politsei peab vastuvaidlemata sissenõudmise korras täitma. Ei kuulu aga teatav valitsuseasutuse ehk ametniku nõudmine vastuvaidlemata sissenõudmiste liiki, siis ei või politsei seesuguse nõudmise täitmisele asuda ja peab sellest loobuma. Iga riiklik asutus ja ametnik võib ja peab ainult seadusepäraseid nõudmisi teadlikult täitma; sellepärast ei oleks Tartu linnapolitsei-ülem käesoleval juhtumisel pidanud. Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi Riigivaranduste-osakonna Tartu linna voliniku nõudmist 3. III. 1921. a. nr. 4050 all, kui mitte seadusepärast, täitmisele võtma. Et aga Tartu linnapolitsei-ülem seda siiski tegi, siis astus ta oma võimupiirist üle ja rikkus sellega kaebaja Tedersoni õiguslisi huvisid, mispärast Th. Tedersonil oli õigus Tartu linnapolitsei-ülema tegevuse peale Adm. Kohtu Korras kaevata, oleks pidanud Rahukogu tema kaebuse sisuliselt läbi vaatama, aga mitte vormilistel põh-justel tagajärjeta jätma.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Tartu-Võru Ra-hukogu otsus 14. aprillist 1921. a. ära muuta, niisama ära muutu Tartu linnapo-litsei-ülema abi korraldus 7. märts. 1921. a. nr. 3716 Tartu linnapolitsei I. jsk. po-litsei-ülemale Theodor Tedersoni käest vastuvaidlemata korras 30.000 marga saksa rahas või eesti rahas päevakursi järele sissenõudmise asjas Kaubanduse- ja Töös-tuseministeeriumi voliniku Rõõmu kirja põhjal 3. III. 21. a. nr. 4050.

Nõ 59.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19/27. oktoobril 1921. a.

Toomas Ado p. Petersoni voliniku vann. adv. Hugo Kuusneri kaebus Maakor-ralduse Peavalitsuse otsuse peale 10. 5. 21. Liiva kõrtsi nr. 32 talukoha Pe-tersoni käest äravõtmise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Toomas Ado p. Petersoni volinik, vann. adv. Hugo Kuusner, seletab omas 23. mail 1921, a. Riigikohtule antud kaebuses, et tema volitaja pidada oli aasta-kümnete jooksul Pärnumaal, Are vallas asuv Are mõisa päralt olev renditalu „Liiva kõrts“ nr. 32, mille suurus kokku 139 vakamaad, sellest kodune koht 100 vakamaad ja kuus versta talust eemal 39 vakamaad heinamaad. Maaseadusega riigistati tema volitaja talu ühes mõisaga; Maaseaduse § 22 põhjal antakse riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid, eesõigus nende talude rentnikkudele; niisamuti jäävad Maareformi Teostamise Määruste § 37 põhjal riigi poolt ülevõetud maade renditalude pidajatele nende käes olevad maad endistes piirides tarvitada. Kohalise vallavalitsuse algatusel, kellel võimalus oli oma nõudeid tükeldavast Are mõisa maast rahuldada. Algas sõjakäik tema volitaja käes oleva talu tükeldamise

ja äravõtmise sihis. Juba mineval aastal võttis Vallavalitsus „Liiva kõrtsi“ maadest seadusevastaselt 15 vakamaad maad oma kasutada. Käesoleval aastal teatab Pärnumaa Riigimaade ülem tema volitajale Petersonile, kirjaga 14. aprillist nr. 732 all, et Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse põhjal 12. apr. s. a. „Liiva kõrtsi“ maadest Are Vallavalitsusele ja koolile planeeritud krundid 65 ja 66 lähevad 1. maist Are Vallavalitsuse kasutada.

Selle otsuse teostamisega jääks tema volitaja kätte, kellel täieline põllumajandusline inventar terve koha suuruse järele olemas on, ainult 11 vakamaad põldu, kokku aga 30 vakamaad kodust maad, kuna muu osa üses kõikide hoone- tega Are Vallavalitsuse kasutada läheks.

Pärnu Maakonnaavalitsus ei ole 12. apr. 1921. a. mingit niisugust otsust teinud, mille põhjal Pärnumaa riigimaade-ülem õigustatud oleks olnud Petersoni käest maad ära võtma, vaid on ainult otsustanud Riigimaade ülemat paluda Are vallale kätte anda „Liiva kõrtsi“ maadest planeeritud Are kooli maad.

Planeerimise Peakomisjon ei ole ka „Liiva kõrtsi“ talu planeerimise kava mitte kinnitanud, vaid seletanud, et temal võimalik ei ole kohalises komisjonis uute kruntide määramist kinnitada, sest et endisel rentnikul määruste järele rentimise eesõigus on.

Tema volitaja Petersoni ülesandel andis tema, kaebaja, 22. apr. 1921, a. kaebuse põllutöministeeriumile, palvega, Pärnumaa riigimaade ülema korraldust ära muuta ja „Liiva kõrtsi“ kohta tema volitajale Toomas Petersonile, kui senisele rentnikule, tarvitada jätta. Maakorralduse Peavalitsuse korraldusel teatati telegraafi teel Pärnumaa riigimaade-ülemale, et Pärnu Maakonnaavalitsuse sooviavalduse täitmine 12. apr. 1921. a. seisma tuleb panna. Pärnumaa riigimaade-ülem teatas Petersonile kirjaga 6. maist s. a nr. 1006 all, et ainult koolile määratud koht nr. 66 tema kätte jääb, selle osalise palve täitmise vastu saatis tema kaebaja, telegraafi teel kaebuse põllutöministrile, palvega riigimaade-ülemale ette kirjutada „Liiva kõrtsi“ koha jaotamine ja äraandmine vallale terves ulatuses seisma panna. Selle peale teatas temale, kaebajale, Maakorralduse Peavalitsus, kirjaga 10. maist 1921. a. nr. 4986 all, et „Liiva kõrtsi“ maadest eraldatud kohad nr. 66 koolile ja nr. 65 Vallavalitsusele on määratud.

Kaebaja pslub Riigikohut Maakorralduse Peavalitsuse korralduse 10. maist s. a. „Liiva kõrtsi“ nr. 32 talumaade äravõtmise asjas Toomas Petersoni käest tühjaks tunnistada ja ette kirjutada, nimetatud talu endistes piirides endisele rentnikule Petersonile tarvitada jätta. Ühtlasi palub Maakorralduse Peavalitsuse korralduse täitmise 10. maist 1921. a. esialgselt seisma panna.

Viimane palve on Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 23. maist 1921. a. rahuldatud.

Kaebusele juurdelisatud Maakorralduse Peavalitsuse kiri 10. maist 1921 a. nr. 4986 vann. adv. H. Kuusneri nime peale käib järgmiselt: „Maakorralduse Peavalitsus teatab Teile, vastuseks palvele 22. apr. s. a., et „Liiva kõrtsi“ maadest eraldatud kohad nr. 66 koolile ja nr. 65 Vallavalitsusele on määratud. Sellega on Peavalitsuse korraldus 2. V. 21. nr. 4989 muudetud.“

Kaebusele on peale selle juurde lisatud kaks Pärnumaa riigimaade ülema kirja „Liiva kõrtsi“ maade rentniku Petersoni nime peale järgmise sisuga 1) 14. apr. 1921. a. nr. 732: „Teatan Teile sellega, et Maakonnaavalitsuse otsuse põhjal 12. IV. s. a. „Liiva kõrtsi“ maadest Ara Vallavalitsusele ja koolile planeeritud krundid 65 ja 66

Are Vallavalitsusele kasutada lähevad, 1. maist s. a. arvates, kuna ülejääv osa Teile rendile jääb; 2) 6. maist 1921. a. nr. 1006: „Teatan Teile sellega, et Maakonna-valitsuse otsuse täitmine „Liiva kõrtsi“ maadest koolile maaandmise asjas seisma on pandud. Seega jääb koolile määratud maa nr. 66 Teie kätte kasutada.“

Põllutöö-ministeeriumi poolt Riigikohtule saadetud asja kohta käivast algtoimetusest on näha, et Toomas Petersoni volinik vann. adv. H. Kuusner on Pärnumaa riigimaade-ülema korralduse peale 14. apr. 1921. a. nr. 732 kaebuse 22. IV. 1921. a. annud ja palunud selle korralduse ära muuta ja koha tema volitajale, kui senisele rentnikule, tarvitada jätta. Sellele kaebusele on järgnenud Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 10. maist 1921. a. nr. 4986, mille peale on kaebus antud Riigikohtule.

Põllutöö-ministeeriumi algoimetuses on olemas raharendi kontraht Pärnu maakonna Jakobi kihelkonna Pööravere mõisa kohta nr. XXXII. „Liiva“ peale, tehtud Pööravere mõisa pärisärra ja talupoja Toomas Petersoni vahel 23. okt. 1905. a., mille järele „Liiva“ koht, väärt 20 taal. 64 grossi, suur 39¹/₂ vakamaad põldu, 50¹/₂ vakamaad heinamaad, ülepea 137 vakamaad, antakse rendile 23. apr. 1906. a. kuni 23. apr. 1922. a. Toomas Petersonile 200 rbl. eest aastas.

11. juulil 1921. a. on Riigikohtule sisse antud Are Vallavoliniku vann. adv. Hugo Reimanni palve, kes palub 1) Are valda käesolevasse asjasse osavõtmisele lasta kolmanda isikuna ühiselt kaevatu Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsusega; 2) Toomas Petersoni kaebus tagajärjeta jätta. Palves seletatakse, et Maakorralduse Peavalitsuse otsuse põhjal Are vallale Pärnumaal endise „Liiva kõrtsi“ maast planeerimise läbi eraldatud kaks kohta, nr. 66 valla kooli jaoks ja 65 Vallavalitsuse jaoks, üle antud, nagu otsusest näha; endistes kõrtsi ruumides asub Vallavalitsus, kuna nr. 66 peale valla poolt ehituse materjali on veetud koolimaja ehitamiseks; vald kannaks maade äravõtmise läbi väga suurt kahju niihästi varaliselt kui ka oma ülesannete täitmise suhtes; Petersoni kaebusel puududa õige alus, sest Maaseaduse § 22 õigustab koguni talukoha uut planeerimist, mis ka lõplikult sündinud (Maar. T. M. § 63), nagu planeerimiskomisjonide ligiläsnud otsustest näha, millega kruntimine ette võetud, kohtade isikutele ehk asutustele määramine tegemata jäetud, mida aga Peavalitsus Maar. T. M. § 63 põhjal otsustanud; „Litva kõrtsi nr. 32“ talukohta ei olla olemaski.

Palvele juurde lisatud planeerimiskomisjonide protokollidest on näha: 1) Are mõisa kohalise planeerimiskomisjoni koosoleku protokollist 23. okt. 1920. a., et „Liiva kõrtsi“ kohta p. 1 on otsustatud: „Ettepanek Pärnu Maakonna-valitsuse Haridusosakonna ja Are Vallavalitsuse palve Pööravere mõisa päralt oleva endise „Liiva kõrtsi“ maade planeerimise asi Are kõrgema rahvakooli kohaks ja Are Vallavalitsusele valla maaks. Otsustati: Pööravere endite „Liiva kõrtsi“ maad viide üksusesse ära jagada, ja nimelt: rahvakooli tarvis nr. 66, suur 13 tiinu; Are vallale nr. 65, suur 10.30 tiinu, üks ühehobuse-koht, suur 11 tiinu, mille nr. 67, ja heinamaa koht nr. 69, suur 14 tiinu, sõdur Johannes Jaani p. Vahrmannile ning asutatava meierei ja ühispiimatalituse ehitusplatsiks nr. 68, suur 0,70 tiinu;“ 2) Põllutöö-ministeeriumi planeerimispeakomisjoni protokollis nr. 4—11 jaan. 1921. a. on „Liiva kõrtsi“ kohta öeldud: „Are Vallavalitsuse kiri endise „Liiva kõrtsi“ omandamise üle ühes tarvilise maa-alaga. Otsustati: „Liiva kõrtsi“ maad on tulevikku kavatsuste jaoks otstarbekohaselt planeeritud, kuid kohalises komisjonis uute kruntide määramist ei ole võimalik kinnitada, sest et endisel rentnikul määruste järele ren-

timise eesõigus on.“ See otsus on kirjutatud Pärnumaa Are mõisa tükeldamise kava kinnitamise protokoll, mille lõpus on öeldud: „Kava kinnitada.“

22. IX. 1921. a. on kaebaja voliniku poolt Riigikohtule sisse antud rendileping nr. 28, 26. aug. 1920. a., millest on näha, et „Liiva kõrtsi“ maa, 125 vakamaad, on Petersonile rendile antud 1. maist 1920. a. kuni 1. maini 1921. a. Asja arutamisel Riigikohtus 26. aug. 1921. a. palus kaebaja volinik van. adv. Kuusner kaebuse rahuldada ja lisas juurde, et kohta on tema volitaja kuni 1920. a. pidanud endise rendilepingu põhjal.

Are valla volinik, van. adv. Olesk palus kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et käesoleval korral ei ole tegemist väiketaluga, nagu Maakorralduse § 22 ette on nähtud, vaid „Liiva kõrtsi“ koht on Are mõisa lahutamata osa ja käis sellepärast planeerimise alla; kohaliku planeerimiskomisjoni otsuse peale 23. okt. 1920. ei ole Maar. T. M. § 60 ettenähtud 10 päeva jooksul kaevatud ja planeerimis-peakomisjon on kava kinnitanud, otsus on seaduse jõusse astunud ja Põllutöö-ministeeriumil oli Maaref. T. M. § 65 põhjal õigus Are vallale maatükka eraldada. Ka ei ole Peterson oma rendilepingut kuni 31. juulini 1920. a. revideerimiseks ehk uuendamiseks ette pannud (määrus riigistatud mõisate renditalude rendilepingute uuendamise kohta R. T. nr. 89/90 — 1920. a.) ja on sellepärast ka oma õigused „Liiva kõrtsi“ koha peale kaotanud.

Põllutöö-ministeeriumi esitaja van. adv. Villmann palus kaebust tagajärjeta jätta, sest et käesoleval juhtumisel ei ole Maaseaduse § 22 rikkumist, sest et endisele rentnikule Petersonile „Liiva kõrtsi“ kohast maa on jäetud; maa on seaduslikus korras planeeritud; planeerimiskava on kinnitatud. Kaebaja voliniku poolt ette pandud rendileping on ainult projekt, see ei ole Põllutöö-ministeeriumi poolt tehtud ega kinnitatud ja sellel lepingul ei ole käesoleva asja kohta tähtsust, kuna omanikuga sõlmitud rendileping Maaseaduse põhjal oma maksvuse on kaotanud. Kaebaja Peterson võis „Liiva kõrtsi“ kohta pidada kuni selle koha planeerimiseni. Maaref. T. M. § 65 põhjal oli Põllutöö-ministeeriumil õigus sellest kohast eri-otstarbeks määratud maatükka eraldada ja välja anda. Mis puutub planeerimis-peakomisjoni tähendusesse, et „Liiva kõrtsi“ koha kruntide määramist ei ole võimalik kinnitada, sest et endisel rentnikul selle koha peale eesõigus on, siis on peakomisjon, niisama ka kohalik planeerimiskomisjon, kelle võimupiirkonda kuulub nende otstarbekohasuse äramääramine, oma otsekohestest ülesannetest kõrvale kaldunud ja peakomisjon tähendatud lauset ebamääraselt tarvitanud, sest maade väljaandmise ja maasaajate määramise kord on ette nähtud Maaref. T. M. § 65—67, kuna maasaajate määramine planeerimiskomisjoni ei kuulu.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 10. maist 1921. a. nr. 4986 all mõisa koha „Liiva kõrts nr. 32“ maadest kohtade nr. 66 koolile ja nr. 65 Vallavalitsusele määramise kohta tuleb ära muuta ja Põllutöö-ministeeriumile kohuseks teha, nimetatud koha maade uuesti planeerimine Maaseaduse ja Maareformi Teostamise Määruste nõuetele vastavalt ette võtta järgmistel põhjustel: vaidluse all olev „Liiva kõrts nr. 32“ on, nagu Põraveré mõisa endise omaniku ja Toomas Petersoni vahel 23. okt. 1905. a. tehtud rendilepingust näha, mõisa koht, mis rentnikule maamõõtja kaardi ning looduses märgitud piiride järele kätte on antud. Ühes Põraveré mõisaga on see koht riigistatud ja Maaseaduse § 22 järele antakse riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid,

eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik neid uuesti krun-
tida (§ 17 ja 18 alusel). Maaseaduse § 17 järele antakse põliseks tarvitamiseks
maad neile, kes ainult maapidamisest elavad, ühes perekonna ja kahe hobuse töö-
normi suuruses, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalisi tingimusi.
Sellest järgneb, et kaebaja Petersonil on eesõigus „Liiva kõrtsi“ kohast maad saada,
kui see koht planeerimise alla tuleb, kuni maa planeerimiseni aga on temal Maar.
T. M. § 37 põhjal õigus tema käes olevat maad endistes piirides tarvitada, kui ta
seda soovib. Et kaebaja seda kohta soovib pidada, näitavad tema poolt Riigikoh-
tule ja Põllutöö-ministeeriumile antud kaebused ja tema ja Põllutöö-ministeeriumi
vahel 26. aug. 1920. a. tehtud rendileping, mille põhjal „Liiva kõrtsi“ maa temale
rendile on antud 1. maist 1920. a. kuni 1. maini 1921. a. ja rent kindlaks määratud.
See leping näitab ka, et Are valla voliniku väitel, et Peterson Riigi Teatajas nr. 89/90
— 1920. a. avaldatud määruse põhjal riigistatud mõisate renditalude rendilepingute
uuendamise kohta oma õigused „Liiva kõrtsi“ koha peale on kaotatud, sest et ta
ei olewat oma rendilepingut kuni 31. juulini 1920. a. revideerimiseks ega uuenda-
miseks ette pannud, ei ole seaduslikku alust ega ole Peterson oma eesõigusi, maad
saada, kaotanud. Põllutöö-ministeeriumi esindaja väide, et see leping on ainult
projekt, sest et ta Põllutöö-ministeeriumi poolt pole tehtud ega kiantatud, ei ole
seaduslikku alust, sest igatahes on leping kaebaja Petersoniga tehtud Põllutöö-mi-
nisteeriumi ametnikkude poolt; Riigikohtule sisseantud lepingu ära kirjal on ring-
konna valitseja allkiri ja kui rendileandja on lepingus ära tähendatud „Põmin,“ s.
o. Põllutööministeerium. Rentnik Peterson ei ole süüdi, et leping 1920./21. majan-
dusaasta peale on temaga tehtud alles 26. aug. 1920. a. ja et majanduseaasta lõpul,
1. mail 1921. a., leping ministeeriumi poolt on alles kinnitamata. See asjaolu näitab,
et Põllutöö-ministeeriumi ametnikud on aeglaselt asja ajanud, ja selle all ei tohi
igatahes rentniku huvid kannatada, kui ta lepingu tingimusi on täitnud. Mis puutub
„Liiva kõrtsi“ maade planeerimisse, siis ei ole kohalik planeerimiskomisjon koha
planeerimisel Petersoni õigusi silmas pidanud ning planeerimis-komisjon ei ole seda
kava kinnitanud ja Põllutöö-ministeeriumi esindaja ja Are Vallavalitsuse voliniku
vastuvaidlusel, et „Liiva kõrtsi“ koha planeerimiskava on planeerimis-peakomisjoni
poolt kinnitatud, on ilma seadusliku aluseta. „Liiva kõrtsi“ koht on Põraverre
mõisa, aga mitte Are mõisa päralt, ja kui Are mõisa planeerimiskava komisjoni
poolt on kinnitatud, ei või planeerimis-peakomisjoni protokollist kuidagi välja lugeda
ühes ka „Liiva kõrtsi“ koha planeerimiskava kinnitamist, iseäranis peale seda, mis
protokollis „Liiva kõrtsi“ planeerimiskava kohta on öeldud. Sellest tuleb järeldada,
et „Liiva kõrtsi“ maade planeerimiskava on planeerimis-peakomisjoni poolt kinni-
tamata. Selle koha planeerimisel on rikutud Maaseaduse § 17 ja 22. Petersonil
oli eesõigus maad saada ja temale, kui põllumehel, pidi antama koha planeerimise
korral koht Maaseaduse § 17 ettenähtud suuruses, nimelt kahe hobuse töö normi
suuruses. Neid seaduse nõudeid ei ole „Liiva kõrtsi nr. 32“ planeerimisel silmas
peetud, sest kõige pealt peab talu ehk väikekoha planeerimise korral endine pidaja
ehk rentnik, kui ta oma õigustest ennast lahti ei ütle, maad saama. Ainult siis,
kui endise rentniku tarvis koht on välja planeeritud, võib Põllutöö-ministeerium üle-
jäänud maaga Maaref. T. Määrustes § 65 korras talitada ehk selle üldises korras
maasaajatele välja anda.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Põllu-
töö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 10: maist 1921. a. nr. 4986

all mõisa koha „Liiva kõrtsi nr. 32“ maadest kohtade nr. 66 koolile ja nr. 65 Valvalalitsusele määramise kohta ära muuta ja Põllutöö-ministeeriumi kohustada nimetatud koha maad Maaseaduse ja Maareformi Teostamise Määruste nõuetele vastavalt uuesti planeerima.

Nõ 60

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

29. novembril 1921. a.

„Valdhofi Puupapivabriku Aktsiaseltsi“ voliniku van. adv. Valter Pezoldi kaebus Tööstuse- ja Kaubanduseministeeriumi otsuse peale tähendatud Aktsiaseltsi põhikirja kinnitamata jätmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusepp, Riigikogu prokuröri abi k. t. K. Luud.

„Valdhofi Puupapivabriku Aktsiaseltsi volinik van. adv. Valter Pezold palub omas 4. apr. 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses ära muuta Kaubanduse- ja Tööstuseministri otsuse, millega nimetatud aktsiaseltsi aktsionäride peakoosoleku protokoll 2. okt. 1920. a. kinkitamata on jäetud, ja nimetatud ministrit kohustada asja lõplikuks otsustamiseks vabariigi Valitsusele saatma.

Kaebuses seletatakse, et 1920. a. 17. apr. seaduse põhjal kohustati kõiki endisi Vene riigi seaduse põhjal asutatud aktsiaseltsid registreerima Eesti Vabariigi kohtutes. Selle seaduse täitmiseks kutsus aktsiaselts „Valdhof“ aktsionäride peakoosoleku Berliinis 20. augustiks kokku. Ettevalmistuse-tööd tehti Eesti konsuli järevalve all. Et esimene peakoosolek ebaõnnestas ilmunud aktsionäride puuduliku arvu tõttu, siis kutsuti teiskordne peakoosolek 2. okt. 1920. a. Berliinis kokku, mis nimetatud päeval ka ära peeti. Ka selleks teiskordseks peakoosolekuks tarvilised eeltööd tehti Berliinis asuva Eesti konsuli järevalve all. Temale teatati peakoosoleku päevast aegsasti, tema kiitis kõik ettevalmistused heaks ja ei ilmunud ise peakoosolekule. Notariaalne ärakiri peakoosoleku otsusest saadeti konsulile varsti peale peakoosolekut. Aktsiaseltsi muudetud põhikiri pidi tõlgitama ja paljundatama ja pandi detsembri kuus Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumile ette. 4. märtsil s. a. sai kaebaja ministeeriumi vastuse, et Valdhofi Puupapivabriku Aktsiaseltsi põhikiri kinnitamata on jäetud. Kinnitamata jätmise põhjused ei ole kirjas ära tähendatud. Et aktsiaseltsi „Valdhofi“ põhikapital on 12.000.000 Vene rubla suur ja see vabrik enne sõda mitmele tuhandele töölisele leiba andis ning puupapi valmistamine meie tööstuseturu seisukorrale vastab, sest et tooresaineid sellele tööstusele meie riigis olemas on, siis tuleb riiklikult seisukohalt vabriku töötamist soovitavaks lugeda. Oma vastuses ei ole ministeerium seda küsimust puudutanud. Peale selle oleks pidanud Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium oma otsuse, millega peakoosoleku protokoll kinkitamata jäi, Vabariigi valitsusele lõplikuks otsustamiseks edasi andma (R. T. 1920. a. nr. 55, seadus 149 § 3).

Septembrikuus oli Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium omalt poolt aktsiaseltsi „Valdhofi“ saksa aktsionääride poole pööranud järeloküsimisega, kas ei saaks tulevikus vabriku tegevuse juures üldsuse heaks ära kasutada energiat, mis endisel ajal väga suurel hulgal kaotsi on läinud, nimelt auru, mida ministeerium kavatses ära kasutada elektrivoolu sünnitamiseks. See ministeeriumi vahetähtsuse loeti 2. okt. peakoosolekul Berliinis ette, nii et mineval sügisel Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium nähtavasti nõus oli aktsiaseltsi „Valdhofi“ käimapanemisega.

Kaebusele on juurde lisatud Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi kantselei teadaanne aktsiaseltsi „Valdhofi“ puupapivabriku voliniku vann. adv. Viktor Johansonini nime peale 4. märtsist 1921. a. nr. 630, järgmise sisuga: „Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi kantselei teatab Teile, et Teie palve peale 22. XII. 20. a. Berliinis 2. okt. 20. a. ärapeetud erekorralise A/S. „Valdhofi“ puupapivabriku aktsionääride peakoosoleku protokollini kinnitamise asjas on minister järgmise resolutsiooni teinud: „Protokoll kinnitamata jätta. 4. III. 21. a. J. K.“

Käesolevas asjas on Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium Riigikohtule järgmise seletuse 22. apr. 1921 a. nr. 630 annud:

Riigikohtu kirja põhjal 18. IV. 21 on meil au seletada:

1920. a. 7./17. aprilli sead. (R. T. nr. 55/56 — 20 § 7) põhjal olid kõik a./s.-id ja osafühisused, kes Vene valitsuse poolt kinnitatud põhikirjade järele töötasid ja kellel Eesti piirides varandusi oli, kahe kuu jooksul, selle seaduse välja kuulutamisest arvates, s. o. kuni 17. juunini 1920. a., kohustatud peakoosolekud kokku kutsuma, vastasel korral jäid kõik nende varandused peremeheta ja need määrati hoolekande alla.

„Valdhofi Puupapivabriku A/S“ andis sisse Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi palve, kinnitada Berliinis 2. oktoobril 1920. a. ärapeetud koosoleku protokollini, missuguse koosoleku kokkukutsumine alles 30. aug. 1920. a. „Riigi Teatajas“ välja kuulutatud oli (R. T. nr. 131/132 — 20. a.).

Et ministeeriumil mingisugust kahtlust ei olnud, et ta säärast koosolekut seaduslikuks ei saanud pidada, ei kinnitanud tema ministri resolutsiooniga 4. III. 21. a. peakoosoleku protokollini, millest palujale kirjaga nr. 630. 4. III. 20 teatati.

Et paluja soovi ei ole senini avaldanud S. S. Seaduse § 3 põhjal V. V. otsustamisele viia, ei ole ka ministeerium seda teinud ja, silmas pidades, et säärast palvet paluja poolt ei ole avaldatud, leiab Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium „Valdhofi A. S.“ kaebuse Riigikohtu ees enneaegse olevat ja paneb ette selle tähele panemata jätta.“

Asja arutamisel Riigikohtus toetas kaebaja volinik vann. adv. Viktor Johanson kaebust ja seletas, et seaduse järele (R. T. nr. 18 — 1919. a.) oli ministeerium kohustatud arutama küsimust, kas aktsiaseltsi asutamine vastab riigi majanduslike huvidele või mitte. Ministeerium aga ei ole seda küsimust sugugi puudutanud. 1920. a. 7. apr. seaduse § 3 järele, sel korral, kui Kaubanduse- ja Tööstuseminister võimalikuks ei leia peakoosoleku otsust kinnitada, läheb asi Vabariigi Valitsusele lõpulikuks otsustamiseks. Selle seaduse järele oleks kaubanduse- ja tööstuseminister ex officio peakoosoleku protokollini Vabariigi Valitsusele pidanud ette panema. Peakoosolek oli kokku kutsutud 1920. a. 7. apr. seaduses ja põhikirjas ettenähtud korras Berliinis, mille üle kuulutus on avaldatud Riigi Teatajas nr. 99/100 — 1920. a. Et peakoosolekut 2. kuu jooksul kokku ei saadud kutsuda, see olnes sellest, et aktsionäärid suuremalt jaolt väljamaal (Mannheimis, Nürnbergis

ja Berliinis) elased ja kirjavahetus nendega kauemat aega tarvitas. Korraldus peakoosoleku kokkukutsumiseks oli juhatuse poolt õigel ajal tehtud.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi tuleb kohustada aktsiaseltsi „Valdhofi“ aktsionääride peakoosoleku protokollis 2. okt. 1920. a. Vabariigi Valitsusele otsustamiseks ette panema, nagu see R. T. nr. 55/56 — 1920. a. avaldatud seaduse nr. 149 § 3 on ette nähtud. Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi arvamine, et ta kohustatud on Vabariigi Valitsusele asja otsustamiseks ette panema ainult sellekohase palve peale, on ekslik; niisugust korda ei ole seaduses ette nähtud ja Kaubanduse- ja Tööstuseministeerium on kohustatud igal juhtumisel, kui ta võimalikuks ei leia peakoosoleku otsust kinnitada, asja Vabariigi Valitsusele otsustamiseks ette panema. R. T. nr. 55/56 — 1920. a. avaldatud seaduse nr. 149 § 7 ettenähtud kahekuuline tähtaeg peakoosoleku kokkukutsumiseks on mööduandev ainult seltsi juhatuseliikmete volituste kohta ja selle tähtaja mööda minna laskmine on põhjuseks ettevõtte hoolekande alla võtmiseks, aga selle seaduse § 11 lubab seltsil ehk ühisusel ka peale kahe kuu ajalist tähtaega omale seaduslikku esindust valida.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Kaubanduse- ja Tööstuseministeeriumi kohustada aktsiaseltsi „Valdhofi“ aktsionääride peakoosoleku protokollis 2. okt. 1920. a. Riigi Teatajas nr. 55/56 — 1920 a. avaldatud seaduse nr. 149 § 3 ettenähtud korras Vabariigi Valitsusele otsustamiseks ette panema.

N° 61.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. okt./11. nov. 1921. a.

Nikolai Korff voliniku, vann. adv. T. Jürine kaebus Põllutöö-ministeeriumi peale Vaivara mõisas oleva viinavabriku ja auru-jahuveski sisseseade võõrandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Nikolai Korffi volinik vann. adv. Jürine seletab omas 8. sept. 1920. a. Riigikohtule antud kaebuses, et 15. augustil 1920. a. sai tema volitaja teada, et võõrandatava Vaivara mõisa piirides oleva viinavabriku ning auru-jahuveski sisseseade põllutöö-ministri poolt võõrandatakse. Kaebaja arvamise järele ei käi see tegu seadustega kokku: 1) Põllutöö-ministri seletus, et Maaseaduse § 1 järele ka viinavabriku ja auruveski sisseseaded võõrandatakse, oleks siis õige, kui viinavabriku ja auruveski sisseseade võõrandatava mõisa päraldis oleks, või mõisa põllumajandusline inventar. Seda aga nimetatud sisseseaded seaduse järele ei oleval.

Nad oleval vallasvarad Vaivara mõisa piirides olevas hoones. Hoonete päraldiseks ei loe neid Eraseaduse § 564 mitte, vaid lausub, et viinavabrikute riistad, abinõud, masinad ja sellesarnased, hoone päraldiseks ei loeta.

Seadus ei pidavat mõisa päraldiseks isegi mitte neid riistu ja abinõusid millega mõisa põllumajandust korras peetakse, nagu: põllutöö-riistad, külv ja loomad (Eraseadus § 566). Sellest olevat selge, et vabrikutööstuse riistad, milleks on viina- ja auruveski sisseseade, seaduse järele mingil tingimusel ei loeta mõisa päraldiseks, missugused tööstuse-ettevõtted valmis saadusi ümberkaudsest piirkonnast iseseisva sissetulekuna ümber töötavad.

Ka mõisa inventariks ei loe seadus viinavabriku ja jahuveski sisseseadet, sest et ainult põllutöö-riistad, külv ja loomad põllu-majanduslikeks ehk mõisa inventariks loetakse (§ 566).

Lõpuks olevat Maaseaduse § 1 otstarve, maid maa-tagavaraks võõrandada, aga tööstuse-ettevõtted, viinavabriku ja auru-jahuveski sisseseade ei kuuluvat maa-tagavarasse.

Põllutöö-minister võtab vabrikud ja tööstuse-ettevõtted üle administratiivse võimuga, kuna see varandus ja selle õiguste lahendamine Ts. Kp. S. § 1 järele kohtute alla käib, tülikorras otsustada.

Ei olevat Maaseaduses ette nähtud, et põllutöö-minister administratiivsel teel võib üle võtta tööstuseasutuse sisseseadet. Sellega olevat põllutöö-minister rikkunud tema volitaja pidamisõigust selle vara kohta Eras. § 681, 682, 684 vastu.

Sellepärast palub ta Riigikohtu administratiiv-osakonda: 1) tühjaks tunnistada põllutöö-ministri tegevuse Vaivara mõisas oleva viinavabriku ja auru-jahuveski ülevõtmise kohta riigile, nimelt nende sisseseade kohta, ja 2) ette kirjutada põllutöö-ministrile tagasi anda Nikolai Korffile Vaivara mõisas oleva viinavabriku ja auru-jahuveski sisseseade tervelt; 3) kohtukulud mõista põllutöö-ministri kanda.

Põllutöö-ministeeriumi poolt Riigikohtule saadetud Vaivara mõisa kohta käivast toimetusest on näha, et Vaivara mõisa on üle võetud riigi kätte 12. mail 1920. a. ja et mõisas asuv viinavabrik on selle ülevõtmise puhul üle võtmata jäetud, kui võõrandamata ja Nikolai Korffi eraomanduse hulka kuuluv. — 24. juulil 1920. a. on ka viinavabrik ja sellega ühe katuse all asuv auru-jahuveski üle võetud.

11. augustil 1920 andis Nikolai Korffi volinik vann. adv. Heinrich Sivers hindamis-peakomisjonile selle ülevõtmise peale kaebuse, milles ta seletab, et viinavabrik ja veski kuuluvad niisuguste ettevõtete hulka, millel põllumajandusega ühist ei ole ning mis sellepärast Maaseaduse § 1 põhjal võõrandamise alla ei käi, ja palub sellepärast hindamis-komisjoni toimetuse selles asjas tühjaks tunnistada ja auruveski ning viinavabriku sisseseaded, kui võõrandamise alla mitte kuuluvad, tema volitaja kasuks jätta; kui aga seda palvet ei rahuldata, siis uus hindamine asjatundjate osavõtmisel korraldada.

Missugune vastus Nikolai Korffile selle kaebuse peale on antud, ei ole toimetusest näha. Riigikohtu sellekohase nõudmise peale 30. sept. 1920. a. nr. 552 all saatis Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus 25. okt. 1920. a. nr. 12214/794 all Riigikohtule ärakirja vastusest 5. aug. nr. 8874 N. Korffi voliniku H. Nottbecki protesti peale.

Selle ärakirja sisu on järgmine: „Kodanik K. Nottbeck, Pikk tän. nr. 29, Siin. Põllutöö-ministeerium teatab, et Teie palve Vaivara mõisas oleva viinavabriku ja veski asjus jääb Maaseaduse § 1 põhjal tähele panemata.“

Asja arutamisele Riigikohtus 30. okt. 1920. a. ilmusid Nikolai Korffi volinik vann. adv. Tõnis Jürine ja, kui Põllutöö-ministeeriumi juriskonsult ja esindaja, vann. adv. abi N. Talts. Viimane andis sisse Põllutöö-ministeeriumi volituse 29.

okt. 1920. a. nr. 6002 all järgmise sisuga: „Põllutöö-ministeeriumi juriskonsult vann. adv. abi N. Taltsile: Sellega tehakse Teile ülesandeks välja astuda Riigikohtus Põllutöö-ministeeriumi esindajana administratiiv-asjus, mis 30. okt., 2. ja 3. nov. s. a. arutusele tulevad, mõisate hoolekande alla võtmise ja muude ministeeriumi korralduste vastu.“ Kaebaja Nikolai Korffi volinik vann. adv. Jürine vaidles põllutöö-ministri poolt antud volituse maksvuse vastu, sest et säärane volitus Tsv. Kp. Sead. §§ 247 ja 1813 nõuetele ei vasta ja et vann. adv. abi Talts mitte riigiametnik ei ole.

Vann. adv. abi Talts seletas Põllutöö-ministeeriumi poolt antud volituse kohta, et temale selle volitusega on ministeeriumi poolt ülesandeks tehtud, kohtus ministeeriumi esindada ja tema ilmub sellena, aga mitte volinikuna. Peale selle andis N. Talts sisse üldise vormilise volikirja, mis temale ministeeriumi poolt välja antud kui vann. adv. abile. Ka selle volituse vastu vaidles kaebaja volinik, seletades, et vann. adv. Taltsil ei ole õigust Riigikohtus, kui esimese astme kohtus, ette astuda volinikuna.

Prokuröri arvamist ära kuulates otsustas Riigikohtus, tunnistada Nikolai Taltsi Põllutöö-ministeeriumi esindajaks selle asja arutamisel, volituse põhjal nr. 6002, kuna teine volikiri tagasi tuleb anda.

Nikolai Korffi volinik vann. adv. Tõnis Jürine andis sisse Maakorralduse Peavalitsuse teadaande 7. aug. 1920. a. nr. 8874 K. Nottbecki nime peale ja juhtis tähelepanekut selle peale, et Maakorralduse Peavalitsuse teadaandes Riigikohtule 25. okt. 1920. a. nr. 12214/794 on nimetatud, et see teadaanne nr. 8874 on 5. aug. 1920. a., nagu teadaandele juurdelisatud ära kirjas ka seisab, kuna tema poolt täna sisseantud algdokumendil daatum 7. aug. seisab. Palub seda vastolu ametlikkudes teadaannetes protokollida ja prokuröri korraldust selle mitte-kokkukõla kohta. Teadaanne 7. aug. 1920. a. nr. 8874 olevat tema volitaja voliniku kätte jõudnud 15. aug. s. a. Selle Põllutöö-ministeeriumi teadaande peale on kaebus Riigikohtule Adm. K. K. § 9 ettenähtud tähtajal sisse antud, mispärast palub kaebuse tähtajal sisseantuks tunnistada.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja Talts palus Nikolai Korffi voliniku kaebuse läbi vaatamata jätta, kui peale tähtaega sisseantu; lisas juurde, et hindamiskomisjon toimetas ministri korraldusel ja otsustas 24. juulil 1920. a. Nikolai Korffi voliniku juuresolekul; igatahes oli kaebaja volinikul protesteeritav otsus 24. juulil 1920. a. teada ja tuleks tähtaeg kaebamiseks selle otsuse peale sellest päevast arvata.

Kaebaja volinik seletas, et hindamiskomisjoni otsus 24. juulist 1920. a. ei ole lõplik ja käib ministri korralduse ning kontrolli alla. Ministrile on selle peale kaevatud teenistuse alluvuse korras ja alles ministri otsuse peale on Riigikohtusse kaevatud. Hindamiskomisjon ei ole alaline asutus, temal ei ole oma kantseleid ega muid alalise asutuse tunnismärke. Komisjoni koosseis on iga kord määratav ja komisjon ei kuulu nende kõrgemate asutuste hulka, mille otsuste ehk korralduste peale otseteed Riigikohtusse võib kaevata.

Asja sisulise külje kohta seletas kaebaja volinik, et Maaseaduse § 1 ja 2 põhjal on võõrandusele (riigistamisele) määratud mõisate maad ja inventar, kuna vabrikutest juttu ei ole. Päraldiste kohta annab B. E. S. juhtnõõrid, mis võõrandamise kohta eitavad on. Viinavabrikud ei ole mõisa maapidamise päraldis, ei ole majapidamisest tingitud, vaid iseseisev tööstus, nagu Tööstuseaduse § 1, 2,

4, 18, 279 ja teised seletavad, kuna mõisa põllumajandusline iseloom looduslike saaduste produtseerimises seisab. Viinavabrikud on alati iseseisvad ettevõtted olnud, kel oma iseseisev arvepidamine, iseseisvad maksuobjektid ja nii B. E. S. määruste kui ka aktsiisi, riigimaksude ja teiste seaduste alal mõisate majapidamisest lahus, selle peale vaatamata, kus nad asuvad. Seda tõendavad ka endised võõrandamised, nagu 1916. a. Kulina ja Voka mõisa ostmise asi, kus see lahusolemine kindlasti põhjendati. Toetab ennast B. E. S. § 559, 564 peale ja palub kaebuse rahuldada.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja palus kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et Maaseadus on lex specialis, drakoonilise iseloomuga, ja selle seaduse § 8 tunnistab tühjaks kõik seadused, mis maareformi elluviimist takistavad. Maaseaduse § 1 järele võõrandatakse mõisad ja nende inventar; mõisa mõiste on kõik selles olevate päraldistega. Viinavabrikud mõisates on inventar, mitte lahus mõeldavad päraldised, sest et teenivad majapidamise huvides (produktide ümbertöötamine, praak, väetus), võimaldavad ratsionaalsemat karjapidamist ja tooresainete turuvalmis tegemist. Sellest seisukohast väljamineks tuleks ka aluseks võtta seda autentilist seletusematerjali, mis Maaseaduse eeltöös Asutavas Kogus ja selle komisjonides põhijoonteks oli. Kui nüüd Riigikohus teisele alusele ja arvamisële peaks asuma, on tagajärjed riigile võimata rasked: ta palub sellepärast asja arutamise edasi lükata ja Asutavalt Kogult Maaseaduse põhjendamise autentilise materjali küsimuse lahendamiseks välja nõuda.

Kaebaja volinik vaidles nende väidete vastu, seletades, et kui Põllutöö-ministeeriumi vaadetega ühineda, tähendaks see kogu tööstuse natsionaliseerimist väljaspool linnasid, mis Maaseadusega aga mitte kokkukõlas ei ole ja mida selle seadusega ka mitte ei ole tahetud läbi viia. Et mõisates olevad mitmesugused tööstuse-ettevõtted võõrandamata jäävad, tunnistab Põllutöö-ministeerium ise põhimõtteliselt omis „juhatuskirjades võõrandatud mõisate ülevõtmiseks“ § 3. Kaebaja volinik lisas juurde, et kõik seletused, mis tema viinavabrikute kohta andnud, ka teise, kaebuses nimetatud objekti, auruveski kohta laiendatuks tuleb lugeda.

Riigikohus otsustas asja arutamise edasi lükata ja Põllutöö ministeeriumile ette panna, et kõne all olevate vabrikute ülevõtmine 24. juulil s. a. põllutöö-ministri korraldusel ette võeti ja kunas ehk kuidas see korraldus Vaivara mõisa omanikule teatavaks oli tehtud. 17. augustil 1921. a. Riigikohtus sissetulnud palves seletab kaebaja Nikolai Korffi volinik, vann. adv. Jürine, et põllutöö-minister anda Vaivara mõisa tema volitaja päralt oleva viinavabriku edasi teistele isikutele. Viinavabrik oleval olnud iseseisev ettevõtte, kut sissetuleku-allikas, töötanud 2.064.560 kraadi, kuna selle mõisa suuruse järele ilma tööstusemaksuta väljapõletus ulatanud 1.352.620°. Produktid ostetud kõrvalt, niisama ka mais väljamaalt, mõnel aastal üle 12.000 puuda aastas. Viinavabrik ja jahuveski pole mõisa päraldis. Eras. § 559, 564, ega inventaar § 566.

Kaebuse hiljaksjäämisest ei olevat juttugi. Korffi kaebuse peale ametnikkude ülevõtmise pärast teinud minister otsuse 7. aug. 1920. a. ja selle otsuse peale olevat kaebus antud; kui minister asja arutusele võtnud, siis ei olevat selles lõplikult enne otsust tehtud. Põllutööministri telegramm ei olevat teada antud Korffile, vaid Maurer oma nimel on viinavabriku võõrandamisest teatanud Veera Korffile, kes polnud volitatud. Maureri võõrandamise peale olevat kaebus antud, olevat kaevatud ministrile, ja tema otsuse peale Riigikohtule. Palub Riigikohut: 1) esialgselt seisma

panna Vaivara viinavabriku ja jahuveski edasiandmise teistele; 2) asi sisuliselt arutusele määrata; 3) üle kuulata lasta Nikolai Luchsinger, kes elab Kloostri vallas Klooga mõisas ja teab, et Vaivara viinavabrik ning jahuveski töötasid võõrastelt ostetud produktidega ja võõrastele, aga mitte põllumajanduse otstarbeks. Palvele on juurde lisatud: 1) järgmise sisuga telegramm 12. VII. 20: „Tallinn Toompea Kiriku tän. 2 Veera Korff. Vaivara mõisa viinavabriku võõrandamine on 24. juulil. Maurer.“ 2) Aruanne piirituse produktsiooni kohta Vaivara piiritusevabrikus ja sellekohased teated 1900—1914. a., välja antud Tallinna piiritusevabrikantide ühisuse Rosen ja Ko. poolt 1921. a. Aruandes on öeldud, et põllumajanduslikult tohtis piiritusevabrik põllu suurusel 450 dess. 2096 ruutsülda põletada 1.352.620° ilma tööstusemaksuta. Aruandes ära tähendatud arvudest on näha, et vabrik rohkem on põletanud kui 1.352.620° — 1905—1910. a. ja 1912. a., 1913. a., 1914. a. on põletanud 207.877°, teistel aastatel aga rohkem, 1913/14. a. näit. 1.532.800°. Maisi on ära tarvitatud 1906. a. — 1472 p., 1909. a. — 10176 p., 1912. a. — 9000 puuda, 1913. a. — 12941 p., 1900—1914. a. on põletatud kokku 19.824.840°, läbisegi aastast 1.321.656°.

Selle Nikolai Korffi voliniku palve tagajärjel otsustas Riigikohus 19. aug. 1921. a. oma korraldaval koosolekul Adm. K. K. § 13 põhjal Vaivara mõisas oleva viinavabriku ja auru-jahuveski edasiandmise Põllutöö-ministeeriumi poolt kolmandaile isikuile esialgselt seisma panna.

31. aug. 1921. a. nr. 11042 all teatas Maakorralduse Peavalitsus, et nimetatud Riigikohtu otsust ei ole võimalik täita, sest et viinavabriku ja auru-jahuveski sisseade on „Vaivara Kartuli ühisusele“ edasi müüdnud ja üle antud septembrikuul 1920. a.

Riigikohtu nõudmise peale 2. dets. 1920. a. nr. 552 saatis Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus 10. jaan. 1920 a. nr. 273 all Riigikohtule järgmise teate: „Lisaks kirjale 26. X. 20. nr. 12.214 ja 16. XI. 20. nr. 8512 saadab Maakorralduse Peavalitsus ärakirja telegrammilisest korraldusest, mille põhjal Vaivara viinavabrik ja auruveski võõrandatud, ja Virumaa I ringkonna valitseja kirja, millest selgub, et vabriku võõrandamisest on omaniku volinikule, Veera Korffile, 12 ja 24. juulil 1920. a. teada antud.“

Virumaa I. ringkonna valitseja kirjas 28. dets. 1920. a. nr. 420 Maakorralduse Peavalitsuse ülemale on öeldud, et Vaivara mõisa viinavabriku ja auruveski võõrandamise kuupäevast on end. omaniku volinikule Veera Korffile 12. juulil 1920. a. telegrafi teel teada antud.

Telegrammiline korraldus 3. VII. Rakvere Riigimaade-ülema nime peale käib järgmiselt: „Kõik ülevõetud mõisate viinavabrikud ilma erandita võõrandada. Ekspertidena kutsuda Jakheim. Hindamisel juhtnõõriks võtta Maareformi Teostamise Juhtnõõride 4. vihk. Põmin. Kerem. 8512“ —

Asja arutamisel täna sel päeval (27. okt. 1921. a.) toetas kaebaja volinik vann. adv. Jürine tähtaja küsimuse kohta Riigikohtule juba esitatud väiteid. Üle minnes asja sisulise külje juurde seletas ta, et kroonu mõisate kohta käivaid seadusi käesoleva asja lahendamisel arvesse ei või võtta, sest siin on tegemist eramõisaga ja tuleb käia eraseaduse järele. Maaseaduse § 1 järele võõrandatakse mõisad ja maad ühes päraldistega ja kõlvulise põllumajanduslike inventariga, riigi-maatagavara loomiseks. Viinavabrikud ja auru-jahuveskid aga, kui iseseisvad tööstuslikud ettevõtted ja mõisa majapidamisest lahus olevad asutused ei käi mõisa inventari hulka (B. E. S. § 566) ega või maa-tagavara loomiseks olla. Ka päraldiste suhtes annab Balti

Eraseadus eitava vastuse (§ 551, 561 ja 568). Viinavabrikuid võidi ka väljaspool mõisaid asutada ja need, kui kaubanduslised ettevõtted, ei või põllumajandusele tarvilikud olla ja nende võõrandamist ei ole seaduses ette nähtud. Nende riigistamise otstarbe seisab ainult selles, et riigile sissetulekuid saavutada, ehk veel enam, et vanu tööstuslisi ettevõtteid surmale viia. Kõige sellepärast ja juhtides veel tähelepanemist Aktsiisiseaduse § 118, 157 ja 312 ja Otsekoheste Maksude Seaduse § 371 ja 372 p. 3 peale, palub kaebuse rahuldada. Tarbekorral palub asja arutamise edasi lükata ja tunnistajana Nikolai Luchsingeri üle kuulata.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja vann. adv. Villmann palus kaebuse tagajärjeta jätta ja seletas, et Maaseadusega on võõrandatud mõisad ja maad, kusjuures mõisa mõiste alla käib kõik, mis ühenduses on mõisaga. Mõisad on võõrandatud nii, kui nad on, missugune põhimõte ka Asutavas Kogus ja Maaseaduse komisjonis agraarüksimuse arutamisel aluseks oli, mille tõenduseks ta Asutava Kogu Maaseaduse komisjoni koosoleku protokollis 26. maist 1919. a. ära kirjutas kohtule informeerimiseks ette pani. Maad on võõrandatud kõigi päraldistega, mille hulka B. E. S. § 771 järele kuuluvad selle maa peal asuvad hooned, kui maa lahutamata osad. Sama seaduse § 573 järele on vabrik juriidiliselt lahutamata üksus, mis seisab koos maast, hoonetest ja sisseseadest. Sissesead on vabriku päraldis ja jagab ühes peajärgiga viimase saatust. Mis puutub tähtaja-üksimusesse, siis palus seda arutamisele mitte võtta.

Kaebaja volinik seletas selle peale, et Maaseaduse komisjoni otsus on Maaseadusega ümber lükatud ja sellel ei või asja kohta mingit tähtsust olla. Maaseadust aga ei või nõnda laialt seletada, kui seda Põllutöö ministeeriumi esindaja teeb ja selle interpreeterimise juures tuleks silmas pidada B. E. S. III. k. sissejuhatuses vastavaid paragrahve.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja poolt sisseantud Asutava Kogu Maaseaduse komisjoni protokollis 27. maist 1919. a. p. IV. on öeldud tööstuseasutuste võõrandamise kohta: „Komisjon ühineb komisjoniliikme J. Jansi seisukohaga: mõisad võõrandatakse ühes kõigi nende piirkonnas leiduvate, maapidamisega majandusliselt ühendatud põllusaadusi ümbertöötavate tööstuse sisseseadetega.“

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Nikolai Korffi voliniku poolt on kaebus Adm. K. K. § 9 ette nähtud ühekuulisel tähtajal sisse antud. Asjaoludest on näha, et viinavabriku ja temaga ühe katuse all oleva auru-jahuveski ülevõtmisest ei ole ei Nikolai Korffile ega tema seaduslikkudele volinikkudele teada antud. Ülevõtmise juures 24. juulil 1920. a. on, nagu ülevõtmis-aktist näha, Nikolai Korffi esindajaks olnud August Rube; aga kas tal on kirjalik volitus olnud kaebaja Korffi poolt, ei ole aktist näha. Vastus, mis 7. augustil 1920. a. nr. 8874 all K. Nottbecki nime peale selle kohta on antud, et Vaivara mõisas oleva viinavabriku ning veski asjas antud palve tähele panemata jääb, on esimene vastus, mis selles asjas on antud Põllutöö-ministeeriumi poolt palvete peale, nimetatud viinavabrik ja auru-jahuveski võõrandamata jätta, ja kaebus selle vastuse peale tuleb tähtajal sisseantuks lugeda.

Asja sisulisele arutusele üle minnes leiab Riigikohus, et Nikolai Korffi voliniku Tõnis Jürine kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Maaseaduse § 1 võõrandab riikliku maa-tagavara loomiseks riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse III. k. (1864. a. väljaanne) § 597 tähendatud, ühes kõigi nende päraldiste ja kõlvulise põl-

lumajanduslise inventariga. Vaivara mõisa käib seega võõrandamise alla B. E. S. III. k. § 597 p. 2 järele kui rüütli mõis. Maaseaduse § 1 tuleb nii mõista, et võõrandamise alla käivad mõisad ja maad täies ulatuses. Sellesama § 1 märkus 1 on ära tähendatud need maad ja inventar, mis ei käi võõrandamise alla. Mingit erandit selle kohta, et mõisas asuvad põllumajanduslised tööstuslised ettevõtted, mis mõisa majapidamisega seotud ja majapidamise tarviduseks asutatud, ei käiks võõrandamise alla, ei ole Maaseaduses ette nähtud. Kaebaja väitel, et viinavabrik ja auru-jahuveski ei ole B. E. S. järele (§ 559, 564) ei mõisa päraldis ega ka inventar (§ 566) ja neid ei või ära kasutada riikliku maa-tagavara loomiseks ning nad ei käi sellepärast Maaseaduse järele võõrandamise alla, ei ole tähtsust, sest B. E. S. järele on viinavabrik, mis koos seisab hoonest ja sisseseadest, mõisa lahutamata osa. B. E. S. III. k. § 771 järele on hooned selle maa osa, mille peal nad asuvad, ja jagavad selle maa saatust. Sellejuures ei või juttugi olla viinavabriku sisseseade eraldamisest võõrandamise alt, sest ilma sisseseadeta ei ole viinavabrik mitte mõeldav ega mitte viinavabrik, vaid paljas hoone. Sisseseade on vabriku päraldis, nagu seda B. E. S. III. j. § 573 selgesti ütleb. Kui seaduseandja oleks tahtnud mõnda osa mõisast võõrandamata jätta, oleks ta seda ka Maaseaduses välja ütelnud. Ka endine Vene Senat vaatas põllumajandusliste viinavabrikute peale mitte kui iseseisvate tööstuslike ettevõtete peale, vaid kui mõisa lahutamata osa peale (составная часть имѣнія), mis niisama mõisa päralt on, kui üldse kõik mõisas asuvad põllumajanduslikeks otstarbeks ehitatud hooned (I ja Kass. Dep. Üldkogu otsus 1896. a. nr. 46, v. ka Tsiv. Kass. Dep. ots. 1898. a. nr. 33 ja 1902. a. nr. 71). Sedasama tuleb ütelda auru-jahuveski hoone ja sisseseade kohta. Käesoleval juhtumisel on veski viinavabrikuga ühe katuse all. Ka Otsekoh. Maks. Sead. § 453 p. 26 v. vaatab veskite peale, mille sisseseade selles seaduses ettenähtud määrast mitte suurem ei ole, kui põllumajanduslike ettevõtete peale. Võõrandamise alt vabastamise küsimuse võiks ehk üles võtta sel juhtumisel, kui võõrandatud viinavabrik ja veski ei oleks olnud seaduses ettenähtud põllumajanduslised ettevõtted. Kaebaja väidab, et Vaivara viinavabrik töötas rohkem piiritust välja, kui temal põllupinna suuruse järele ilma tööstusemaksuta oli lubatud, ja et vabrik tarvitas viinapõletamiseks väljastpoolt ostetudprodukte (maisi), aga sellel asjaolul ei ole mingit tähtsust nimetatud viinavabriku kui põllumajanduslike ettevõtte iseloomu kohta, ja sellest ei või veel järeldada, et Vaivara viinavabrik oleks olnud mittepõllumajandusline ettevõtte. Aktsiisiseadustiku § 312 määras küll ära, et põllumajanduslikeks viinapõletamiseks loetakse viinapõletamist, kahesaja päeva jooksul 1. sept. ja 1. juuni vahel, mis mitte suurem ei ole kui 75 pange 40-kraadilist piiritust iga põllutiinu kohta, aga sellesama paragrahvi märkuse ja § 318 järele lubati viinavabrikule Akts. Sead. § 310, 312 ja 313 põllumajanduslike viinavabrikute kohta ettenähtud eesõigusi ka sel juhtumisel, kui nad ehk küll rohkem kui 75 pange 40-kraadilist piiritust tiinu kohta põletasid, kui nende käärimistõrte kogu maht (совокупная емкость квасильныхъ чановъ) ei olnud suurem kui 6 pange tiinu kohta, see tähendab, need viinavabrikud loeti ka niisugusel juhtumisel, kui nad ka teatavas kitsas piiris rohkem piiritust põletasid, kui harilik põllumajandusliku vabriku norm välja teeb, põllumajanduslikeks viinavabrikuteks. Vähene kõrvalkaldumine normist, eeltähendatud piirides, ei loetud veel nii oluliseks, et sellepärast viinavabriku iseloom, kui põllumajandusline, mis teatava põllumajapidamisega ühenduses ja seda teenib, kaduma oleks läinud. Pealegi, kui võtta keskmine välja-aetud kraadide arv, ajajärgu 1900—1914. a. 1.321.656,

siis on näha, et see lubatud normist 1.352.620⁰ palju lahku ei lähe (1900—1914. a. on põletatud kokku 19.824.840⁰). Kaebaja poolt ei ole ka selgeks tehtud, et Vairava viinavabriku käärimestõrred oleksid suuremad olnud kui Akts. S. § 312 märkuses ja § 318 ette oli nähtud. Riigi Teatajas nr. 16. — 1919. a. avaldatud Ajutise Valitsuse 1919. a. 11. märtsil vastuvõetud seadusega piirituse valmistamise kohta on küll aktsiisiseadustiku (V. S. K. V. k.) §§ 309—319 ja 334—347, tähendab ka §§ 312, 318, 310 ja 313 maksvusetaks tunnistatud, aga ka see asjaolu ei tee viinavabrikut iseseisvaks, mõisast täitsa rippumata ettevõtteks. Senikui mõisa oli olemas kui majandusline üksus, oli mõisa põllu suurusele vastavalt sisseseatud viinavabrik ikka selle mõisa osa ja käis Maaseaduse põhjal võõrandamise alla ühes mõisaga. Ka oli nimetatud Ajut. Val. seaduse eesmärk mitte viinavabrikute, kui mõisa osade ehk mõisa päraldiste küsimuste reguleerimine, vaid ainult valmistatud piirituse aktsiisimaksu alla panemine. Sel asjaolul, et viinavabrik töötas ümber ka võõrastelt ostetudprodukte (maisi), ei olnud tähtsust ja ei muutnud viinavabriku põllumajanduslist iseloomu. Niisama ei ole tähtsust sel asjaolul, et jahuveski töötas ümber peale mõisa produktide ka võõraste produktide. Seesugune võõraste produktide ümber töötamine ei ole igatahes tunnismärgiks, et veski ei ole põllumajandusline ettevõtte, mis teatavat põllumajanduslist üksust, nimelt mõisat, teenib ja tema tarviduks sisse on seatud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Nikolai Korffi voliniku vann. adv. T. Jürine kaebus tagajärjeta jätta.

№ 62.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

25. nov./16. dets. 1921. a.

Põllutöö-ministeeriumi seletusepärimine riigistatud tööstuseettevõtete väljarendamise juures tekkinud lahkarvamiste kohta.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi. k. t. K. Luud.

Põllutöö-ministeerium saatis Riigikohtule järgmise seaduse seletusepärimise 13. okt. 1921. a. nr. 4274 all: „Põllutöö-ministeerium palub Sen. Korr. Seaduse § 76 p. 10 ja Min. Korr. Sead. § 176 p. 6 põhjal seletada, kas tuleb Põllutöö-ministeeriumil talitada Maaref. Teost. Määr. §§ 124—139 alusel riigistatud maadel asuvate tööstuse-ettevõtete kasutamisel või Balti Riigimõisate Valitsemise Seaduse § 5 lisa (Ven. S. K. VIII. k. 1 jagu) ja Vene obrokiseaduse (V. S. K. VIII. k. 1 jagu Уставъ оброчный) järele.

Küsimus on tõusnud selle tõttu, et Põllutöö-ministeerium rentis ilma enam-pakkumiseta Seliküla ja Karinu viinavabrikud Seliküla ja Karinu Kartuliühisustele Maaref. Teost. Määr. § 129 põhjal. Viinavabrikuid rentida soovis ka Võhmetu valla põllumeestekogu kartuliühisus ning andis kaebuse Riigikontrollile. Viimane esines

nõudmisega, et viinavabrikud enampakkumise teel välja antaks, toetudes Balti Riigimõisate Valitsemise Seaduse § 5 lisa p. 79 ja 82 peale (V. S. K. VIII k. 1 jagu).

Ministeerium leiab, et Maaseadus on *lex specialis* ja tema elluviimiseks sellekohased määrused antud Maas. § 28 põhjal ning nende järele tuleb ka talitada. Vene seadusi võib siis tarvitada, kui olevald seadused ja määrused küsimust ei lahenda. Neid asjaolusid arvesse võttes palub Põllutöö-ministeerium Riigikohtu seletust.“

Asja arutamisel 25. nov. 1921. a. Riigikohtus toetas Põllutöö-ministeeriumi volinik vann. adv. Villmann seletuse pärimist.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus järgmist: Baltimaa Riigimõisate Valitsemise Seaduse § 5 lisa (V. S. K. VIII k.) §§ 79, 8 ja 82 põhjal antakse riigi päralt olevad tööstuse-ettevõteted välja korras, mis on ette nähtud Obrokiseadustikus. Obrokiseadustiku (V. S. K. VIII. k.) §§ 24, 27—36, 40—42 järele peavad riigi päralt olevad tööstuseasutused rendile antama enampakkumise teel, korras, mis on ette nähtud sellesama seadustiku § 72—80.

Maaseaduse § 1 põhjal riigi omanduseks võõrandatud maade peale tehtud rendilepingud kaotasid Maaseaduse § 5 p. 1 järele oma maksvuse. Sellesama seaduse märkuse põhjal on Põllutöö-ministeeriumil õigus neid lepinguid uuendada. Maaseaduse § 15 p. b järele antakse riikliku maatagavara tööstuslistele asutustele pika-ajaliseks tarvitamiseks.

Maareformi Teostamise Määruste § 124—130 on ette nähtud riigistatud maal elavate tööstuse-ettevõtete kasutamine. Kui riigi kätte ülevõetud tööstuse-ettevõtete kohta väljarentimise aeg rendilepingu põhjal on lõppenud, võib Põllutöö-ministeerium § 125 järele a) ettevõtet oma arvel kasutada, b) välja anda kasutada teistele riiklikkudele asutustele ehk c) välja rentida ettevõtjatele, eesõigust andes omavalitsuslistele ja ühistegeliste asutustele. § 129 järele sünnib tööstuse-ettevõtete väljarentimine enampakkumise teel. Eri-otstarveteks kui ka endistele rentnikkudele, kes ettevõtet korralikult pidanud, on Põllutöö-ministeeriumil õigus sellekohase otsuse ja hindamise põhjal tööstuse-ettevõtteid välja rentida ka ilma enampakkumiseta. See Maaref. T. Määrus on kokkukõlas Maaseaduse § 5 märkusega niipalju, kui ta puutub endistesse rentnikkudesse, muul korral aga peab tööstuse-ettevõtete väljarentimine sündima ka Maaref. T. Määruste järele enampakkumise teel, mis täiesti kokkukõlas on ülevõetud Obrokiseadustiku ja Baltimaa Riigimõisate Valitsemise Seaduse § 5 lisa määrustega (V. S. K. VIII k.). Missugused on need eriotstarbed, millal Põllutöö-ministeerium võib ilma enampakkumiseta tööstuse-asutusi rendile anda, ei ole ei Maaseaduse ega Maareformi Teostamise Määrustes ette nähtud, aga igatahes oleksid seesugused juhtumised erandid harilikust korrast, kuna harilikuks korraks jääks ikka väljapakkumine enampakkumise teel.

Kõigi selle ja Riigikohtu Seaduse § 17, Min. Asut. S. § 176 p. 6 ja Sen. Asut. S. § 76 p. 10 (1917. a. väljaanne) põhjal otsustas Riigikohtus: Seletada, et Põllutöö-ministeeriumi Maaseaduse § 1 põhjal riigistatud maal elavate tööstuse-ettevõtete kasutamisel tuleb talitada Balti Riigimõisate Valitsemise Seaduse § 5 lisa (V. S. K. VIII k. 1 jagu) ja Vene Obrokiseaduse (V. S. K. VIII k. 1 jagu, Уставъ оброчный) järele, niipalju, kui Maareformi Teostamise Määrustes §§ 124—129 selles asjas ei ole erandeid tehtud.

№ 63.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. detsembril 1921. a.

Jaan Jaani p. Rattase kaebus siseministri otsuse peale 15. märtsist 1921. a. tema Suure-Kõpu valla sekretäri ametist tagandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Suure-Kõpu valla sekretär Jaan Rattas tagandati Viljandi Maakonnaavalitsuse korraldusega 7. jaan. 1921. a. nr. 12 sellesama Maakonnaavalitsuse poolt 30. dets. 1920. a. toimepandud revisjoni tagajärjel ajutiselt ametist ja otsustati tema tegudest kohalikule prokuröri teatada tema kohtulikule vastutusele võtmiseks. Maakonnaavalitsuse korraldusest on näha, et Kõpu Vallavalitsuse arvepidamises, mis vallasekretäri Rattas'e kohuseks ja vallavanema Johan Rosenthal'i otsekohesest hoolet, valvel ja vastutusel, leiti revideerimisel kuriteolisi korratusi: 1) vallahaga eneste arvel äritegemist, suhkru ostmisel ja väljamüümisel; vallakassa väljaannete ja sissevõtete kassaraamatutesse sissekandmata jätmist, nähtavasti selleks, et võimaldada saadud vahetasu omandamist; 2) sõidulubade ja isikutunnistuste eest maksude kassaraamatutest läbikandmata jätmist; 3) täiendavate maksude valla ja maakonna 1919. a. puudujääkide katmiseks, osalt ka 1920. a. kinnisvarade maksu peakassaraamatusse kirjutamist mitte igalt üksikult maksjalt eraldi, nagu oleks pidanud tehtama, vaid mõnesuguste kokkuvõtetenä ja nende sissekandmist spetsiaalkassaraamatusse mitte iga maksu ise eri-arvele, vaid kõik ühtekokku vallamaksude arvele, mis ei lase näha üksikute maksude ja erisummade tõelikke läbikäike ega ei võimalda nende sissevõtmise ja väljaandmise õieti toimetamise kontrollimist ja muid puudusi.

Kõigis selles leidis Maakonnaavalitsus Üldise Arveseaduse (Общ. устр. счетн. Св. зак. т. VIII. ч. II. изд. 1857. г. по продолж. 1906. г.) §§ 1, 10—14, 16, 38, 39, 40, 53, 57, 75, 78, 271 ja 299 kestvaid rikkumisi, siseministri ringkirja 1919. a. 18. aug. nr. 605 (R. T. 1919. a. nr. 58) ja Maakonnaavalitsuse Administratiiv-osakonna juhataja 1920. a. 20. apr. nr. 592 ja 1920. a. 25. nov. nr. 1864 tõrkuvalt mitteläitmist, mis kannab Nuhtl. Sead. §§ 331, 332, 354 ja 358 ettenähtud kuritegude tunnismärke.

7. märtsil 1921. a. nr. 144 all tegi Viljandi Maakonnaavalitsus järgmise korralduse: „Ära kuulates Suure-Kõpu Vallavalitsuse teadaande 3. märtsist s. a. nr. 214 selle kohta, et korratuste pärast Vallavalitsuse asjaajamises ajutiselt ametist tagandatud ja kohtu alla antud vallasekretär Jaan Rattas ei lähe vallamajast välja ega ei lase uuel valitud vallasekretäri sinna elama asuda, mis Vallavalitsuse asjaajamist takistab võib olla kauaks ajaks, kui kohus pikale venib, seepärast Maakonnaavalitsus otsustas: paluda siseministrit ajutiselt tagandatud Suure-Kõpu valla sekretäri Jaan Rattas'e ametist lõplikult tagandada, kui ametile kõlbmata ja ameti mitteoskaja.“

Selle otsuse peale on Siseministeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus 17. märtsil 1921. a. nr. 898 all Viljandi Maakonnaavalitsusele järgmist teatanud: „Kirja

peale 8. skp. nr. 19 teatab Omavalitsuse-asjade Peavalitsus, et Suure-Kõpu valla sekretär Jaan Rattas on siseministri poolt 15. skp. lõplikult ametist tagandatud.

Selle siseministri otsuse peale andis Jaan Rattas Riigikohtule 1. apr. 1921. a. kaebuse, milles palub: 1) Siseministri otsuse 15. märtsist 1921. a. tema, kaebaja, lõpliku tagandamise kohta ametist esialgselt seisma panna kuni sellekohase kohtuotsuseni; 2) Siseministri otsus tühjaks tunnistada ja 3) ette panna temale alluvatele asutustele sellest teada anda.

Kaebuses seletatakse: 1) Kaebaja ametist tagandamine olla varane, sest Viljandi Maakonnaavalitsuse korraldusega 7. jaan. 1921. a. nr. 12 on asjast kohtu prokuröri teatatud, aga süüdistust ei olevat kaebajale veel mitte ette pandud ja ei olevat veel olemas kohtu otsust selles asjas; 2) Kaebaja lõplik tagandamine siseministri poolt ametist olevat enneaegne ja põhjendamata, sest vallavalitsuse revideerimisel ei ole mingisugust korratust nähtud; 3) Adm. Kohtu Korra § 22 p. 4 järele kuulub lõplik ametist tagandamine admin. kohtu võimkonda; 4) Viljandi Maakonnaavalitsus ei olevat, nagu see Omavalitsuse Järelvalve Seaduse §§ 5 ja 8 (R. T. nr. 78 — 1919. a.) ette nähtud, revideerimisel leitud korratuste kõrvaldamiseks mingisugust tähtaega määranud.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 6. apr. 1921. a. on kaebaja Rattase palve, siseministri otsuse täitmine esialgselt seisma panna, tagajärjeta jäetud.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Jaan Rattas'e kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 30 põhjal oli ülemusel õigus vallasekretäri ametist lahti lasta, kui sekretär ei osanud oma ametikohuseid täita. Lõplik ametist lahtilaskmine sündis talurahva-asjade komissari ettepanekul kubermangu talurahva-asjade komisjoni poolt. Riigi Teatajas nr. 78 — 1919. a. avaldatud Omavalitsuse Ajutise Järelvalve Seaduse § 12 põhjal läksid endise talurahva-asjade komissari õigused ja kohused üle Maakonnaavalitsuse kätte, kubermangu talurahva-asjade komisjoni õigused ja kohused Siseministeeriumi kätte. Nii on siis käesoleval juhtumisel nüühasti Viljandi Maakonnaavalitsus kui ka siseminister, esimene — kaebajat ametist lahtilaskmiseks ette pannes, viimane — kaebajat lõplikult tagandades, seaduslikul alusel ja seaduse piirides talitanud. Kaebaja poolt ettetoodud väited, et tema ametist lahtilaskmine oli enneaegne, ei ole seaduslikku alust, sest tema on ametist lahti lastud mitte sellepärast, et ta kohtu alla on antud, vaid sellepärast, et ta oma kohuseid ei suutnud täita ameti mitteoskamise pärast.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Jaan Jaani p. Rattas'e kaebus tagajärjeta jätta.

№ 64.

TSIVIL-OSAKOND.

21. jaanuaril 1921 a.

Anna Steinbergi kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 4. juunist 1920. a. surnud Gustav Steinbergi varanduse pärijate kinnitamise asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro,
Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo

Prokuröri arvamist ära kuulates ja Anna Steinbergi kassatsioonikaebust ning selle vastu antud Leopold Steinbergi seletust läbi vaadates leiab Riigikohus, et Anna Steinberg palub ära muuta Kohtupalati otsuse 4./VI. 1920. a. järgmistel põhjustel:

Pärandusejätja Gustav Steinbergi viimase alalise elukoha küsimust lahendades ja selle järele päranduseasja alluvust talurahva-seadusele harutades ei olevat Kohtupalat arvesse võtnud mitmekordseid sissekandeid Gustav Steinbergi passiraamatus, millest näha, et passi omanik 26. oktoobril 1913. a. Tallinnas, Vaksali puisteel nr. 18 sisse kirjutatud, pärastpoole mitmekordse Tallinnast ärasõidu järele ikka jälle uuesti samal puisteel sisse kirjutati. Edasi ei olevat arvesse võetud, et Gustav Steinbergi perekond, nimelt kaebaja kui tema seaduslik abikaasa ühes alaealise tütre Ingeborg Steinbergiga, alati elada Tallinnas samal Vaksali puisteel nr. 18 ning et Gustav Steinbergil olnud tema kinnisvarade tõttu — Tallinnas neli maja ja Tallinna lähedal Kersa talu — kaks elukohta, milledest alaliseks tulevat lugeda B. E. S. § 8 p. 2 põhjal Tallinnas olevat elukohta, kus tema perekond elanud ja kus selle tõttu tema elu ja tegevuse peakeskkoht olnud. — Lõpuks jätnud Kohtupalat tähele panemata, et Gustav Steinberg olnud oma elukutse poolest algkooli õpetaja, millest välja paistvat, et ta elukommete järele linnaelanik olnud ja mitte kui väikekodanik ehk tsunftide alla kuuluv isik talurahvale lähedal ei seisnud. Kõiges selles näeb kassaator Ts. Kp. S. §§ 339, 438 ja 456 ning B. E. S. 3067, 3068, 3073 ja § 8 p. 2 rikkumist. —

Riigikohus leiab, et need kassaatori seletused ei või tähelepanekut leida, ja kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Ts. Kp. S. § 456 põhjal ei või ühtki kohtule ettepannud kirjalikku tõendust ilma läbi vaatamata kõrvale heita, kohus peab otsuse tegemisel kõik dokumendid silmas pidama ja kaaluma. See ei tähenda aga mitte, et ta neid ehk nende üksikuid jagusid otsuses üles peab lugema (Wene sen. ots. 1893. a. nr. 20). Ei või kahtlust olla, et Kohtupalat otsuse tegemisel Gustav Steinbergi passiraamatut seadusele vastavalt silmas pidas, sest et ta teda oma motiivides hoolsalt arvustab ja võrdlemisel teiste dokumentidega kaalub. Üksikuid politsei-jaoskonna sissekandeid ei nimeta Kohtupalat, need on asja kohta tähtsusetad: passid ja muud isikutunnistused tuli politseisse sisse kirjutada igal juhtumisel, kui isik lühemat või pikemat aega teatavas kohas viibis. B. E. S. § 3068 põhjal ei määra aga ajutine viibimine kuskil kohal mitte isiku elukohta, nõnda, et politsei sissekirjutuse

märkus passi peal iseenesest ei ole elukohta tõendus. Kohtupalatil ei olnud vajadust arvustada tähtsusetat passipealseid politsei märkusi, millel tema otsus ei põhjene.

2) B. E. S. § 8 p. 2 ja 3070 põhjal on mehel õigus perekonna elukohta määrata. See võib ühine olla, ehk teatavatel pere- või majakondlikkudel põhjustel (nagu näit. linnas laste koolitamiseks) võib naine mehe nõusolemisel lastega linnas elada, kuna mees ise maale koha peale elama ja töötama jääb. Ei ole mingit põhjust järeldada, et niisugusel korral mehe alalist elukohta naise ja laste elukohta järele tuleb arvata. Kassaatori seletused, et Gustav Steinbergil kaks elukohta oli ja tema nimelt Tallinnas oma perekonnas alaliselt elas, kuulub tegelikku asjaolusse, oletab teatavat fakti. Säärase väitega pidi kaebaja juba asja sisuliselt harutavas kohtus esinema ühes tarvilisi tõendusi ette pannes. See ei ole mitte sündinud ega võinudki sellepärast Kohtupalatis harutusele tulla.

3) Lõpuks on asja otsustamiseks täitsa tähtsusetat see asjaolu, et Gustav Steinberg kooliõpetaja oli. Vallakohtu-seaduse § 8 teeb erandi valla liikmete Vallakohtule alluvuse suhtes ainult mõisnikkude, auukodanikkude, riigi- ja kirikuametnikkude ning kaupmeeste kohta, nende isikute hulka ei kuulnud aga Gustav Steinberg mitte, ja seda on Kohtupalat arvesse võtnud.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Anna Steinbergi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 65.

TSIVIIL-OSAKOND.

15. veebruaril 1921. a.

Mihkel Lauks'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 24. juulist 1919. a. Eduard Rootsi nõude asjas Mihkel Lauksi vastu talukohast väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kostja Mihkel Lauks oma kassatsioonikaebuse põhjenduseks seletab järgmist: Rahukohtunik mõistnud ta rendikohast sellepärast välja, et rendileping õigel ajal üles kuulutati ja et rendikoht üle 50 tiinu suur, kuna aga dokumentidega ja tunnistaja ütelsega olevat tõeks tehtud, et kostja käes rendil maad alla 50 tiinu olnud, nõnda et Ajut. Valitsuse määrusega 21. III. 1919. a. rendileping aasta peale pikendati ja sellega üleskuulutus tühjaks tehti, siis pidi teises kohtuastmes nõudmine tühjaks mõistetama.

Edasi ei olevat seaduslik Rahukogu põhjendus, nagu oleks kostja põhjustanud enese väljatõstmiseks sellega, et ta rukkid maha tegemata jättis, millega rendilepingut rikkus ja rendileandjale kahju tegi. Rendikoha kättesaamisel jäänud kostja ise ilma rukkipõlluta; selle tagajärjel puudunud tal rukkid põllu seemenda-

miseks. Rendilepingu sisust võida oletada, et rukkipoold pidi antama, et aga leping talvel tehtud, ei olnud rukkipooldu lume all näha. Nõnda jäänud kostja ilma seemneta ja aastaks ilma leivata; tema olla kahjusaja, mitte rendile andja, kes tema vastolus B. E. S. § 4053 ja 4058, ilma rukkipoolluta jätnud ja selle pärast temale sama seaduse § 4059 põhjal kohustatud olla kahjutasu maksuma.

Lõpuks olnud kostja valmis edasi pidama rendikohta 1919. a. jooksul ka puudulikult külvatud rukkipoolluga, nõnda et tema, kostja, ise sellest järgneva kahju oleks kannud. Viimaks olevat Rahukogu kahju küsimust arvustades edasikaebuse raamidest välja läinud, sest et juba esimese astme kohus kahju ära selgitanud ja nõudja sellega rahule jäänud.

Neid kassaatori väiteid ei või lugupeetavaks arvata ja kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Seletused ülesütleamise ja rendikoha suuruse suhtes on asjata, sest et Rahukogu ei pane kumbagi asjaolu oma otsuse aluseks.

2) Balti E. S. § 4118 põhjal on rendileandjal õigus rendilepingu lõpetamist nõuda, kui rentnik rikub rendiobjekti halvakorralisel ehk lepinguvastalisel kasutamisel. Sõna rikub (verdirbt) peab siin mõistma laiemas mõttes, mõeldes selle all mitte ainult asja hävitamist, vaid ka halvendamist järgneva tuluvähendusega. See selgub selle seaduse paragrahvi allikatest (fr. 25, § 3 Dig. XIX ja L. 3 C de locato IV, 65), kus määratakse, et rentnik peab kõigiti rendilepingu järele käima, põllutööd õigel ajal tegema (ut opera rustica suo quoque tempore faciat), ei tohi ajakohatu harimise läbi maad halvendada (ne intempestiva cultura deteriorem fundum faceret) ega ülepea rendiobjektiga halvasti ümber käia (male in re locata versari). Vastasel korral ei kohustu rendileandja mitte ära ootama, kuni rendiobjekti tõesti rikutakse ehk halvendatakse, et alles siis kahjutasu nõudma hakata, vaid võib kahju ärahoidmiseks otsekohe rendi-vahekorra lõpetust taotada (v. ka Zwingmann I, 141). Käesolevas asjas leidis Rahukogu pooltelt ettepanud ja kohtult läbiarutatud tõendusmaterjali põhjal, et kostja rendilepingut murdis ning oma kohustusi rukki mahakülvamise suhtes mitte ei täitnud. Sellest tekkinud kahju ei seisa mitte ainult selles, et teataval ajal rukkeid ei saada, vaid kannatab ka harilik põlluharimine, halveneb põld ja väheneb selle tagajärjel temast oodatav tulu. Ei või kahtlust olla rendileandja õiguse kohta, ennast hoida sarnase kahju eest, rendilepingut aegsasti lõpetades. Kostjale ei või mitte vabanduseks olla see asjaolu, et tema ühes rendikohaga täielikku rukkipooldu ei saanud. Rendilepingus ei leidu sellekohast rendileandja kohustust, ja kuigi seda oletada, siis ei vabasta ka see mitte kostjat kindlasti enese peale võetud kohustusest B. E. S. § 3209 põhjal, eriti selle järele kui kostja terve rendikoha rendilepingu põhjal siiski vaidluseta vastu võttis ja teda oma huvides kasutas. Oli kostjal tõesti rukkipoold saamata ja selle tagajärjel kahju, siis võis ta nagu ta ise õigesti seletab, B. E. S. § 4059 põhjal kahjutasu nõuda, mitte aga oma kohustusi täitmata jätta (B. E. S. § 3210). Ei ole mõeldav, et rentnik rendiobjekti kasutamisel mõned oma kohustused täitmata võib jätta sell põhjusel, et rendileandja ka mõnda oma kohustusest ei ole täitnud. Säärasel korral võib rentnik nõuda rendivahekorra lõpetamist, kui rikkumine niivõrd tähtis (B. E. S. § 4122), ehk, kui lepingu kohuste täitmise nõudmine võimatu, kahjutasu B. E. S. § 4059 põhjal.

3) Lõpuks puudub alus kassaatori seletusel, et rukki külvamata-jätmise kahjulikud tagajärjed oleks tema, kostja, oma peale võtnud, sest nagu eespool näida-

tud, ei seisa see kahju mitte ainult viljasaagi kaotuses, vaid ka maa halvenduses, ja seda viimast kahju oleks rendileandja igatahes pidanud kandma. Viimaks on ekslik kassaatori arvamine, nagu oleks rahukogu, kahjuküsimust arutades, edasi-kaebuse piiridest välja läinud: nõudja Eduard Roots'i iseäralise nõude palves tõstetud kahjutasu-nõudmine 4050 marga suuruses on esimese astme kohtus lõppenud, sellest ei räägigi Rahukogu oma otsuses midagi. Väljatõstmise nõudmise põhjenduseks seletab aga Eduard Roots oma nõudepalves, et kostja korralikult maad ei harinud ja rukkid maha tegemata jätnud, mis asjaolud nõudjat sundisid samusid astuma rendilepingu lõpetamiseks. Sama seletab Rahukogu istungil nõudja volinik vann. adv. Laur (v. protokoll 24. juulist 1919. a.). Nõnda on nõudja juba algusest oma nõudmise põhjuseks pannud rendilepingu rikkumise kostja poolt ning selle järeldusel kahjutegemise, ja on seda põhjendust kuni asja lõpliku otsustamiseni toetanud. Rahukogu ei võinud välja minna oma võimupiiridest, vaid toimetas kokkukõlas Ts. Kp. S. § 129, tähele pannes oma otsuse tegemisel nõudja põhjendusi.

Kõigil neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Mihkel Lauksi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 66.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. veebruaril 1921. a.

Miili Possuli kaebus Kohtupalati otsuse peale 10. septembrist 1920. a. Miili Possuli nõudmise asjas Eduard Raudsepa vastu uue kassatsioonikaebuse tähtsini mittemääramise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Miili Possul palub kassatsioonikorras ära muuta Kohtupalati määruse 10. septembrist 1920. a., millega tema palve uue kassatsioonikaebuse tähtsini andmiseks tähelepanemata jäeti, sel põhjusel, et Kohtupalati otsus 16. aprillist 1920. a., mille üle ta on soovinud kaevata, temale teadmatuks on jäänud. Kohtupalat olevat kaebajale vaesusetunnistuse 23. veebruaril 1920. a. saatnud, selle tunnistuse on tema vannutatud advokaatide nõukogule saatnud, advokaadi määramiseks, nõukogult saanud ta alles 3. juunil 1920. a. teate, et Ivan Gorshkov on määratud tema õigusi kaitsma, kuna tema tüliasi juba 16. aprillil 1920. a. Kohtupalatis ära on otsustatud. Süüdi olevat ka vannutatud advokaatide nõukogu ja vann. adv. Gorshkov, kes küllalt karmelt ei ole asja õiendanud. Ts. Kp. S. § 778 ja 835 põhjal, mille järele siis, kui viivitus ametikohtade süü läbi on tekkinud, kaebamiseks uus tähtaeg määratakse, oleks pidanud ka temale uus kassatsioonikaebuse tähtaeg antama.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et vannutatud advokaatide nõukogu süü käesolevas asjas ei ole selgitatud. Kaebaja ei ole selgeks teinud, et

tema aegsasti oleks palunud enesele advokaati määrata ja et nõukogu advokaad nimetamisega oleks viivitanud. Ka ei õigusta temale advokaadiks määratud Ivan Gorshkovi süü ehk hooletus asjaajamises, kui see olemas on olnud, kaebuse täht- aja jaluleseadmiseks, sest advokaadi hooletusel sündinud tähtaja möödalaskmine võib ainult kahjutasu nõudmiseks advokaadilt, mitte aga möödaläinud tähtaja uuesti ülesseadmiseks põhjust anda. Ts. K. S. §§ 778 ja 835 lubavad kaebuse tähtaja jalule seada, kui viivitus on tulnud mitte kaebaja oma süü, vaid ametnikkude süü pärast ehk iseäraliste ettenägemata asjaolude tagajärjel, mis mitte eraisikute tahtest ära ei rippunud. Nagu kaebaja seletusest näha, ei ole tema asja arutamises tead- nud ega teadnud, et tema oleks pidanud kohtu asukohas, Tallinnas, oma aadressi üles andma, vaid on, kui asjaajamises lausa vilumata ja teadumusetu isik, kohtu- kutseid ja teadaandeid oma koju oodanud. Küsimus võib siis käesolevas asjas ainult veel selles seista, kas kaebaja teadmatus asja arutamise aja kohta ja sellest tekkinud viivitus ehk ometi ka mitte ametnikkude tegevuse läbi pole tingitud. Selles suhtes tuleb tõsitada, et 11. märtsil on kohtu esimees Possuli asja Raudsepaga aru- tusele määranud 16. aprillikuu päeva pääle parteide ettekutsumisega. Esimehe korralduse kõrval leidub märkus, et see 24. märtsil 1920. a. nr. 749 ja 750 all on täidetud. Nende numbrite all on 23. märtsil 1920. a. kirjutatud kohtukutse-tähed, üks Miili Possulile Võru maakonnas, teine tema vastasele Eduard Raudsepale, ka Võru maakonnas; mõlematel on tähendatud, et nad Ts. Kp. S. § 763 põhjal kohtu kantseleisse on jäetud. Järgmisel päeval, 24. märtsil 1920. a. on nr. 751 all Miili Possulile, seekord juba tema päris elukohta Palupere valda, mis Tartumaal on, Kohtupalatist teadaanne saadetud (tema kaebuse tagajärjel Kohtuministeeriumile), et tema nõudeasi Eduard Raudsepa vastu eellepingu tühjaks tegemise pärast liigub seaduslikus korras. See teadaanne on Miili Possulile tema elukohas 12. aprillil kätte antud.

Kui ka küll Ts. Kp. S. § 309—311 järele kohtukäijad peavad kohtu kant- seleis oma aadressi kohtu asukoha linnas üles andma, kuhu siis kõik kutsetähed ja vastase poolt antavate paberite ära kirjad saadetakse, siis peab teiselt poolt tä- hendama, et käesolevas asjas ei leidu mingid jälgi Riigikohtule ettepanud asjatoi- metuses, et kohus kohtukäiate tähelepanu selle kohustuse pääle oleks pööranud, mille mitteteadmise ja täitmatajätmine tüliasja saatuse pääle otsustavalt võib mõjuda. Veneaegses Ringkonnakohtus anti juba nõude kaebuse kohtusse andmise järele, kui kaebus lõplikult vastu oli võetud, nii kaebajale kui ka kostjale teada, missuguses korras asjale käik on antud, ühes asja arutamise päeva ära tähendamise, kui seda juba kohe võidi ära määrata ja ettepanekuga asjaosalistele oma aadressid Ts. Kp. S. § 309—311 põhjal kohtu asukoha linnas üles anda, kui mõni neist seal ei peaks elama, ühes seaduses ettenähtud tagajärgedega selle nõudmise täitmatajätmise puhul.

Eesti kohtul ei ole mingit põhjust selles suhtes kohtukäijate poolte vastu suu- remat nõudlikkust avaldada, kui seda Vene kohus praktiseeris. Kohus peab rahvale ligidal ja kergesti kättesaadav olema. Venemaal oli Ts. Kp. S. § 309—311 mää- rused põhjendatud suurte kaugustega ja laia tegevuse-piirkonnaga, milles üksikuil kohtuil töötada tuli, tihtipeale mõne tuhande versta kaugusteni; et selle läbi tingi- tud aeglust ja venimist asjatoimetuses ära hoida, pandi alguses sundus maksma, et kõik kohtukäijad peavad kohtu asukohas oma aadressi üles andma. Kuid selle määruse üleliigset karedust tunti ära ja 1914. a. 2. juuni seadusega muudeti muu seas ka Ts. Kp. S. § 309 määrust sel moel, et kohtu esimehele õigus anti kohtu-

käijaid nii nende palve peale, kui ka oma enese äranägemise järele vabastada kohtusest oma aadressi kohtu asukoha linnas üles andma, ja pidi siis nendele kutsed ja paberid nende päris elukohta saadetama. Eesti kohtutes, kus läbikäimine posti teel ja Politsei ning Vallavalitsuste abil küllalt korraldatud ja kiire on, peavad kohtu esimehed seda õigust võimalikult laialt tarvitama, seda rohkem, et meil kohtute piirkonnad võrdlemisi väiksed on ja kohtukutsete ja vastaspoole paberite ärakirjade saatmine kohtukäijatele nende päris elukohta ainult erakordadel, näit. saarte elanikkude suhtes teatavatel aastaegadel, raskusi toob. Käesolevas asjas on näha, et kaebaja vististi isegi juba oma asja käigu pärast mingil põhjal rahuks on läinud, kui ta Kohtuministeeriumi oli pööranud, kes tema kaebusekirja Kohtupalatile (tol ajal Ringkonnakohtu nime all) edasi andis, ja Kohtupalat saatis temale 24. märtsil 1920 selle peale lakoonilise ja ei midagi selgitava teate, et asi liigub seaduslikus korras, ehk küll üliasi oli juba 11. märtsil arutusele määratud ja kutsed 23. märtsil valmis kirjutatud ning kohtu kantseleisse jäetud Ts. Kp. S. § 311 põhjal. Kui võhik asjaajamises, võis kaebaja säärase teadaande puhul küll end rahuldada ja eeldada, et kui temale isegi kirja peale, mis tema teisale oli läkitanud, Kohtupalat oma poolt vastuse koju saadab, siis seda rohkem see julgusti muidugi ka siis sünnib, kui asi kohtus arutusele ja otsustamisele peaks võetama. Kohtupalat toonitab, et B. E. S. § 2954 põhjal (õieti § 2955) on igatühe kohus seadust ja muid õigusemäärusi tunda ja keegi ei tohi end vabandada õiguse eksitusega. Kuid Kohtupalat on tähele panemata jätnud sellest üldisest määrusest tehtud erandi järgmises paragrahvis 2956, nimelt, et erandina seaduse mitte-teadmise ei panda süüks eksijale, kui temal võimalik ei olnud tarvitisi õiguslisi teadmisi koguda. Kui keegi üldse selle õiguse headusest osa võib saada, siis ometi küll Miili Possuli taolised vaesed ja väikse kirjaoskamisega maaelanikud, kellel kehvuse pärast ka teiste asjatundjate abi saamine raskendatud on.

Kõige selle järele tunnistades, et Kohtupalat käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 835 ja B. E. S. § 2956 on rikkunud otsustas Riigikohus: Kohtupalati määrus 10. septembrist 1920 a. ära muuta ja asi samale kohtule uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus tagasi saata.

№ 67.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. veebruaril 1921. a.

Nõudja Jaan Pärnpuu voliniku vann.-adv. abi H. Martna kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 26. aprillist 1920. a. Pärnpuu nõudmise asjas Roman Thomsoni vastu 3610 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, eltekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kassaator kaebab, Rahukogu arutavat asjata teenistuselepingu tegemist poolte vahel, kuna selle kohta vaidlust ei ole. Küsimus seisvat ainult selles, kas see leping on pikendatud või mitte. Lepingu pikendust eitades olevat Rahukogu valasti mõistnud E. Tal. Sead.

§ 441 ja 443, nõudes nende kohaldamist ka teenistuselepingu pikendusel, kuna nad ainult uue lepingu tegemise kohta käivad, samuti E. Tal. S. §§ 466, 467 ja 445, ning B. E. S. § 4187 seletades, et lepingu juures, mis aasta peale tehtud ja iseenesest lõppeda, ülesütlemisel mingisugust tähtsust ei olewat. Pooltevaheline 1918/19. aasta teenistuseleping olewat pikendatud, sest et kostja oma ülesütlemise tagasi võtnud ja seega selle ülesütlemise juuriidilise mõju tühistanud.

Riigikohus leiab, et E. T. S. § 467 ja iseäranis 445 ei jäta mingit kahtlust selles, et ka aasta peale tehtud teenistuselepingud oma tegevuse lõpetuseks tarvitsevad ülesütlemist, kuigi § 466 (sealsamas) selles suhtes kahtlust võiks äratada. § 445 määrab, et kui teenistuseleping seaduses määratud tähtajal pole üleskuulutatud, siis loetakse teda poolte vaikival nõusolekul teatava aja peale pikendatuks. On selge, et siin ei tehta uut lepingut, vaid edasi kestab endine leping, ainult uue aja peale. Tahetakse teenistuselepingut lõpetada, siis peab teda § 467 määratud tähtajal üles üttelema; mingisugust iseäralikku vormi ülesütlemiseks ei ole ette kirjutatud, sest § 441 nõudmised käivad ainult lepingute tegemise kohta. Käesolevas asjas maksis poolte vahel 1918/19. majanduseaasta peale tehtud teenistuseleping. Selle lepingu kuulutas üles kostja seaduses määratud tähtajal. Kuni siiani ei ole poolte vahel vaidlust, ei ole vaidlust ka selle kohta, et uut lepingut ei tehtud. Vaidlus algab pärast ülesütlemist ja seisab küsimuses, kas jäi ülesütlemine maksvaks või võeti ta tagasi ja pikendati selle tagajärjel teenistuseleping veel 1919/20. majanduseaasta peale. Arvustades nõudjalt ette pandud töökaitse-komissari protokoll 24. III. 1919. a. leiab Rahukogu, et uue lepingu tegemine kui ka vana pikendamine on tõeks tegemata jäänud, sest et ei olewat täidetud E. Tal. S. § 441 ettekirjutatud vormilised nõudmised. Sellega ei või nõus olla: nagu eespool tähendatud, ei ole käesolevas asjas uue lepingu tegemisest ülepea kõnet, pikendada või aga lepingut vaikides ilma mingi vormita, samuti üteldakse leping üles ilma vormita (§ 467), millest järeldada tuleb, et ka ülesütlemise tagasivõtmine vormita võib sündida (B. E. S. § 3572). Sel põhjusel peab tunnistama, et Rahukogu mainitud protokoll 24. III. 1919. a. kohta mitte õigesti ei kohaldanud E. Tal. S. § 441 nõudmisi. Edasi leiab aga Rahukogu, et nimetatud protokoll ka sisuliselt ei või olla selle asjaolu tõenduseks, et ülesütlemine tagasi võeti ja seega lepingut pikendati. Temas olevat lubatud tagasi võtta ainult neid töölisi, kes oma moonaga läbi saavad uue lõikuseni, kuna täitsa kindlaks tegemata jäänud, kes need isikud on; säärasel lubadusel ei võida mingisugust seadusliku lepingu tähtsust olla, nõnda et protokoll sisaldada kostja ühekülgsel lubadust töökaitse-komissarile. Ts. Kp. S. § 105 ja 129 põhjal kuulub tõendusmaterjal ja selle hulgas ka kõiksuguste dokumentide arkaalumine ja hindamine asja sisuliselt otsustava kohtu ülesandesse éga käi arutuse alla kassatsiooni korras. Siinjuures peab tähendama, et kuigi oletada, et komissari protokoll 24. III. 1919. a. lepingut seaduse nõuetele vastavat kujutab, sest et ta peale kostja ja töökaitse-komissari allkirja ka kolme tööliste allkirju kannab, siis jääb ikka püsima see asjaolu, et lepingus eneses need töölised, kelle heaks leping tehti (s. o. kellel oma moona oli kuni uue lõikuseni), mitte ei ole kindlaks määratud. Silmas pidades, et uus majanduseaasta ühes uue tööga ukse ees oli, peab arvama, et töölised võimalikult pea otsusele pidid jõudma ja tööandjale teatama, kellel neist tarvilik moon oli ja kes sel põhjusel lepinguosalisteks võisid saada; igatahes oleks pidanud sündima seesugune teadaanne hiljemalt kuni 23. aprillini 1919. a., kus lepingu kui ka seaduse põhjal (K. T. S. § 439) uus majanduse-

aasta ja sellega ühes lepingu tegelik uuendamine pidi algama. Oma apellatsioonikaebuses seletab aga nõudja volinik, et tema volitaja alles aprillikuu lõpul 1919. a. teatas, et moonaga loodab läbi saada, ja nõudis enese tööle edasijätmist. Säärase hilise ettepaneku vastuvõtmiseks ei olnud kostja mitte kohustatud. Kõike seda kokku võttes konstateerib Riigikohus, et kuigi Rahukogu eelseisvas küsimuses õigesti ei seletanud ega kohaldanud E. T. S. § 441, 443 ja 466 ning B. E. S. § 4167, siiski tema otsus lõpumõttes õige on ja selle äramuutmiseks põhjus puudub.

Edasi seletab kassaator, et Rahukogu 1919. a. 24. mai seaduse suhtes nõudjalt kui tööliselt põhjuseta nõudvat selle asjaolu tõekstegemist, et tema tööjõudu tarvis oli. Töölisel olevat peaaegu võimatu selleks tarvilisi teateid võõra majapidamise kohta saada, nõnda et kohus sellele seisukohale asudes annuleerivat 1919. a. 24. mai seadust, mis kahtlemata välja antud tööliste kaitseks. Selle seaduse järel loetavat leping pikendatuks, töölisel ei olevat pikenduse nõudmise õigust. Nende kassaatori seletustega ei või nõus olla 1919. a. 24. mai seadus pikendab teenistuselepinguid nende tööliste kohta, „kes seda soovivad“ (vastasel korral ei tähendaks see seadus tööliste kaitset, vaid nende kätkestamist tööandja külge); selle seaduse § 2 ja 3 räägivad just lepingute pikenduse nõudmise õigusest ja nõudmisest tööliste läbi; lõpuks määrab tähendus § 2 juurde, et vaidlused, mis puutuvad selle seaduse § 1 ja 2 elluviimisesse, jäävad kohtu otsustada. Ei või kahtlust olla, et mitte ainult tööandja, vaid ka tööline nõudmisega kohtus võib esineda, sest muidu oleks tööline jällegi kaitseta. Tõstab tööline nõudmist ja väidab, nagu käesoleval korral, et tema tööjõudu tööandjale tarvis oli, siis peab ta Ts. Kp. S. § 81 põhjal oma nõudmist tõeks tegema. Tööjõu tarvilikkuse suhtes ei ole see töölisel sugugi võimatu ehk raskegi, nagu kassaator oletab, sest osutatud seaduse § 4 järel on küsimuse otsustajaks tarvilise tööliste arvu kohta kohaliku Maakonnaavalitsuse Põllutöö-osakond, kuhu tööline selleks otstarbeks võib pöörduda. Siinjuures peab veel tähendama, et nõudja Jaan Pärnpuu oma nõudepalves ülepea ei räägi 1919. a. 24. mai seadusest ega põhjenda oma nõudmist selle seaduse peale, seda teeb ta esimest korda alles oma apellatsioonikaebuses. Et mainitud seadus teenistuselepingu pikendamist lubab, mitte aga kokkulepitud palga nõudmist ka sel korral, kui lepingu pikendust selle seaduse põhjal nõutud ei olegi, ei või seda seadust käesolevas asjas kohaldada.

Mis puutub lõpuks kassaatori seletusesse mõisatööliliste arvu ja sellest tehtud järelduste kohta, samuti küsimusesse, kas kubjast lugeda põllutööliseks või mitte, siis kuulub see kõik asja sisusse ega käi kassatsioonikohtu arutuse alla (K. As. S. § 5).

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Jaan Pärnpuu voliniku vann. adv. abi H. Martna kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 68.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. veebruaril 1921. a.

Andres Janseni kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale Andres Janseni nõudmise asjas, Peeter, Mats, Peet, Jaan Kaarli poja ja Jaan Kusta poja Ruusmann'ide ja Ann Silberg'i vastu 5000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja Andres Jansen kaebab selle üle, et Viljandi-Pärnu Rahukogu oma otsuse tegemisel ilma seadusliku põhjusega olevat kostjaid süütuks tunnistanud „Uue-Kurmi nr. 17“ talu müümises ning selle tagajärjel rendilepingu murdmises ja need tema, nõudja, ees kahjutasu vastutusest vabastanud, sest et nad mitte kuritahtlikult oksjoni toime ei pannud, kuna aga nõudja õigel ajal oma nõudmist üles ei olla annud. Tema, nõudja, olevat aga enne talu müümist küll oma hoonetest teatanud kohtupristavile, kellel aga mingit õigust ei olnud hooneid üleskirjutamisest ja arestist vabastada, küll ka nõudmise Riia Ringkonnakohtusse annud, kus see aga sõja mõjul käiku ei saanud. Kassaatoril jääb arusaamatuks, mispärast tema kui kolmas isik selle all peab kannatama, et kostjad talu peale võlgasid tegid ja talu selle tõttu müügile läks.

Riigikohus leiab need kassaatori seletused tähelepanemis-väärilised olevat järgmistel põhjustel:

B. E. S. § 3444 põhjal peab kahju tasuma igaüks, kes kahju oma tegevuse või tegemätsuse läbi sünnitab. Sama seaduse § 3450 järele määratakse kahjutasu, kui kahju tekkinud lepingu rikkumise tagajärjel, sama lepingu sisu põhjal. Käesolevas asjas oli poolte vahel tegev rendileping, mille põhjal nõudjal kostjate talu piirides 1¹/₂ vakamaad maad 24 aasta peale renditud ja hooned üles ehitatud ning viljapuu-aed sisse seatud olid. B. E. S. § 4054 ja 4055 põhjal on rendileandja kohustatud hoolt kandma, et rentnikku rendiobjekti kasutamises ei takistataks, olgu see rendileandja enese või kolmandate isikute läbi, vastasel korral kohustub rendileandja selle läbi sündinud kahju tasuma. Takistuseks loeb seadus ka rendiobjekti müümise. Edasi määrab B. E. S. § 4126, et rendileandja poolt rendiobjekti võõrandamise korral ei ole selle omandaja mitte kohustatud rendilepingut üle võtma, olgu siis et see on kreposteeritud. Ei võeta aga seesugusel korral rendilepingut mitte üle, siis on rendileandja rentniku ees vastutav lepingu enneaegse lõpetamise tagajärjel tekkinud kahjude eest. Sama juriidiline seisukord maksab B. E. S. § 4129 (Erdmann IV, 1. 361; Zvingmann 11 nr. 242) põhjal, kui rendiobjekt rendileandja maksujõuetuse tagajärjel või võlgade pärast ära müüakse. Kõik need seadusemäärused ei jäta vähematki kahtlust, et kostjad, kelle võlgade pärast renditud maa ühes pealseivate rentniku ehitatud hoonetega ära müüdi, rentnikule selle tagajärjel sündinud kahju peavad tasuma, kusjuures Rahukogu poolt tõstetud kuritahtlikkuse küsimus täitsa tähtsusetu on. Samuti puudub seaduslik alus Rahukogu nõudmisel,

et nõudja oleks võinud ja pidanud abinõusid tarvitama hoonete vabastamiseks enne talu oksjonilt müümist. B. E. S. § 771 põhjal on maa peale ülesehitatud ja kinniselt sellega seotud hoone selle maa jagu ja seega selle omandus, kelle oma (krepstiraamatute järele) maa on. Hoone võõra maa peale ülesehitajal on omaniku vastu teatavatel tingimustel isiklik (persönliches) ehituse tasu nõudmise ehk hoone äraviimise õigus, ei ole aga mitte omanduse asiõigus (dingliches Recht). Sel põhjal ei olnudki nõudjal võimalust hooneid oksjonil müümisest vabastada. Rahukogu otsuse motiivid käivad osutatud seadusemäärustele vastu ja sellepärast ei või Rahukogu otsus jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus B. E. S. § 3444, 3450, 4054, 4055, 4126, 4129 ja 771 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus,

N° 69.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. veebruaril 1921. a.

Anette Kaubi (Kaup'i) kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 17. augustist 1920. a. Kaubi nõudmise asjas Jaan Jänese vastu 550 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaatori Anette Kaubi kassatsioonikaebus tuleb rahuldada.

Rahukogu leiab, et nõudja oma nõudmist ainult kostja poolt öeldud sõnade peale toetab: „maksa üür ära, siis annan vilja kätte.“ — Rahukohtunikule antud nõudepalves seletab Anette Kaup aga hoopis rohkem, nimelt, et ta vilja (8 puuda rukkeid ja 5 puuda otri) kostjale Jänesele laenuks annud, ja kui ta seda vilja tunnistajate juuresolekul tagasi küsinud, teinud Jänese vilja tagasiandmise ärarippuvaks ja tingitavaks Kaubi tüüriraha maksmisest. Nii on Rahukogu nõudmise alust palju kitsamalt võtnud, kui seda aktis olevad andmed tõendavad, millega on rikutud Ts. Kp. S. § 129 ettekirjutus, et kohus asja otsustamisel kõiki asjaolusid silmas peab pidama ja arvesse võtma. Edasi peab Rahukogu Orikut kahtlaseks tunnistajaks, milleks Rahukogu ka oma parema äratundmise Ts. Kp. S. § 102 järele täitsa õigustatud on. Kuid sellest edasi järeldus teha, et teine tunnistaja Kass, kes Orikuga ühel ajal poolte omavahelise kõne juures viibis tüli all oleva vilja üle, asjas tähtsuseta on ja sellepärast väljakutumata tuleb jätta, ei seisa seadusega kokkukõlas. Pealegi ei saa tunnistajaid, kes poolte omavahelise nõuete ja arvete õiendamise või ainult nende üle vaidlemise juures viibisid, mitte tähtsusetaks lugeda, kui asjaolud, mille tõenduseks neid palutakse ette kutsuda, veel mitte küllalt välja selgitatud ei ole. Samuti ei ole õige ka teise tunnistaja, vallavanema (Johan Tilo) väljakutumise ja

ülekuulamise tähtsusetaks pidamine, kes nõudja ülesande järele pidi tõendama, et kostja keeldus talle vilja tagasi andmast.

Kõike seda silmas pidades **otsustas Riigikohus**: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus selles asjas Ts. Kp. S. §§ 129 ja 81¹ rikkumise pärast ära muuta ja asi uueks otsustamiseks Tartu-Võru Rahukogusse saata.

N° 70.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. veebruaril 1921. a.

Gustav Dubergi kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 20. septembrist 1920. a. tema nõudmise asjas Hans Vanaku vastu 2630 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Prokuröri arvamist ära kuulätes leiab Riigikohus, et kassaator kaebab, Rahukogu olevat rikkunud Ts. Kp. S. § 81; 82 ja 129, põhjendades oma otsust kostja tühisõnalise vastuvaidluse peale ning kõrvale jättes tunnistaja Rõõmbergi ütluse ja Rahukohtuniku otsuses tähendatud asjaolud; siinjuures seletab kassaator tege-likke asjaolusid ja jõuab otsusele, et temal õigus oli nõuda vastase käest hobuse eest makstud raha ja kahjutasu. Rahukogu olevat põhjusetu kohaldanud B. E. S. § 3221, mille põhjal ei võida kassaatorilt nõudmisõigust ära võtta.

Asja läbi arutades leiab Riigikohus, et Gustav Duberg oma nõudepalves taotab Hans Vanaku käest kahjutasu ja hobuse eest makstud ostuhinna tagasimaks-mist sel põhjal, et hobune, kelle tema Vanaku käest ostnud ja kelle eest nõutava summa maksnud, võeti tema käest ära kolmanda isiku nõudmisel. Rahukogu lük-кас nõudmise tagasi enneaegsuse pärast ilma sisuliselt läbi vaatamata B. E. S. § 3221 põhjal, sest et hobune ei ole nõudja käest ära võetud kohtu otsusega ja ülepea ei ole veel kohtu läbi otsustatud omandusõiguse küsimus hobuse kohta. Seda Rahukogu põhjendust tuleb seadusele vastavaks lugeda. B. E. S. § 3215 põhjal on müüja tagatisega kohustatud selles, et müüdnud asja ei võeta kostjalt ära õiguse põhjal kolmandate isikute läbi; § 3221 (sealsamas) määrab aga, et makstud ostu-hinda võib ostja tagasi nõuda sel horral, kui ostetud asi tema käest ära võeti õigu-sepärase kohtuliku toimetuse läbi kolmanda isiku nõudel. Kohtu otsus ostetud asja kohta on tingimata tarvilik, nagu see selgub ka B. E. S. § 3226, mille põhjal ostja oma nõudmise müüja vastu kaotab, kui ta tema mitte ei kutsu kohtusse asjast osa võtma; need tagatised on tarvilikud müüja vastutuse põhjuse kindlakstegemi-seks. Nõnda ei võinud Rahukogu kassaatori nõudmist sisuliselt enne otsustada, kui korraliku kohtuotsuse läbi see küsimus on lõplikult lahendatud, kelle omandu-seks hobune jääb, sest alles sellekohase seadusjõusse astunud kohtuotsuse põhjal

võib selgitatuks lugeda seda otsustavat asjaolu, et hobune kassaatorilt tõesti on võõrandatud ja võõrandatud nimelt B. E. S. § 3215 ettenähtud tingimustel. Nõnda ei leidu käesolevas asjas põhjusi kaevatud Rahukogu otsuse äramuutmiseks.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Gustav Dubergi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 71.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. veebruaril 1921. a.

Marie Stolzenwaldi kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 26. oktoobrist 1920. a. Helene Peksi nõudmise asjas Marie Stolzenwaldi vastu 3000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaator kaebab, Rahukogu olevat asja ära otsustanud, ilma et teda, kassaatorit, kui kostjat oleks seaduses määratud korras kohtuistungile välja kutsunud. Tema kutsetäht antud kellegi Leese kätte, keda tema ei tundvat ja kellelt ta tähte ei olevat saanud. Nõnda võetud temalt võimalus nõudja Helene Peksi nõudmist kohtuistungil tagasi lükata. Peale selle olevat Rahukogu terve nõude summa 3000 marka välja mõistnud, kuna aga motiivides olevat üteldud, et nõudmine olevat tõendatud peale „vähemate asjaolude,“ s. t. mitte tervelt.

Riigikohus leiab need kassaatori seletused põhjendatud olevat. Asjaosaliste õigus, oma huvimid kohtus kaitsta, on kõikumata kindel kohtupidamise alus. Selle õiguse teostamiseks annab seadus kindlad tagatised. Ts. Kp. S. § 171 määrab, et Rahukogu istungitest teadustatakse asjaosalistele kutsetähtedega. Väljakutsumise kord ise on kindlasti ära määratud Ts. Kp. S. § 64, mille järele väljakutsutava isiku kodust äraolekul kutsetäht jäetakse temale äraandmiseks tema kodukondsete, tema majavalitseja või selle juurde tema naabritest, kes nõus on kutsetähte väljakutsutavale ära andma ja selles allkirja annab. Selle seaduse eesmärk on kindlust saavutada seks, et asjaosalised tõesti asja kohtulise arutamise ja otsustamise päevast teated saavad ning oma huvide kaitseks ilmuda võivad. Et neil seda võimalust mitte kitsendada, peab kohus selle seaduse nõuete täpisele täitmise üle valvama. Käesolevas asjas on kostja Stolzenwaldi ninele kirjutatud kutsetähe vastu võtnud keegi „Seezen,“ nähtavasti kaaskostja, kelle kohta mingid märkusi kutsetähel ega ülepea teateid ei ole, et tema Ts. Kp. S. § 64 ettenähtud isikute hulka kuulub ja mil põhjal ning otstarbel tema teatelehe vastu võttis. Kutset kostjale Stolzenwaldile kätteantuks tunnistades nimetab Rahukogu kutsetähe vastuvõtjat „Leese'ks,“

ilma välja selgitamata, kes see Leese on ja mil põhjusel kutse tema kätte anti. Nõnda peab tunnistama, et Rahukogu Ts. Kp. S. § 64 nõudmisi mitte ei ole täitnud.

Tähelpanu peab leidma ka teine kassaatorilt ettetoodud põhjendus, et Rahukogu nõudmise tervelt rahuldab, kuna ta selle oma motiivides jaolt tõendamata leidis olevat. Rahuldades nõudmist terves ulatuses, teda ainult osalt tõendatuks tunnistades, langes Rahukogu vastolusse oma motiividega ja rikkus sellega Ts. Kp. S. § 81 ja 129 (Vene Senati ots. 1885. a. nr. 100).

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus Marie Stolzenvaldi suhtes Ts. Kp. S. § 64 ja 81 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 72.

TSIVIIL-OSAKOND.

28. veebruaril 1921. a.

Pärnu linna voliniku vann. adv. Hugo Reimanni kassatsioonikaebus Viljandi Pärnu Rahukogu otsuse peale 6. oktoobrist 1920. a. Pärnu linna nõude asjas II. Pärnu Vastastikuse Krediidühisuse vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

16. juulil 1920 a. Viljandi-Pärnu I. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudepalves seletab Pärnu Linnavalitsus, et kostja, II. Pärnu Vastastikune Krediidühisus, olevat Saksa okupatsiooni sõjaväe-valitsuse poolt nimetatud Pärnu linna magistraadiga kelle nimel talitanud ja alla kirjutanud bürgermeister Oskar Brackmann, üürilepingu teinud Pärnu linna omanduses seisva ja Pärnus Rütli ja Hommiku tänava nurgal asuva maja äriruumide kohta ja nimelt 12 aasta peale, 1. VI. 1918. a. kuni 1. VI. 1930. a. — Et okupatsioonivõimude poolt sisseseatud ametnikkudel mitte õigust ei olnud linna varanduse kohta sarnaseid lepinguid teha, palub Linnavalitsus mainitud üürilepingu tühjaks tunnistada ja kostja välja tõsta. Kostja vaidles nõudmise vastu, seletades, et üürileping olevat tehtud linnapeaga ja nüüdne Linnavalitsus olevat pärast okupatsioonivõimude lahkumist kaks korda üüri vastu võttes lepingu enesele maksvaks tunnistanud; pani ette üürimaksu kviitungid 2. XII. 1918. a. ja 11. VII. 1919. a. Rahukogu kinnitas 6. X. 1920. a. rahukohtuniku otsuse, millega nõudmine tagasi lükati, ja jättis kõrvale küsimuse, kas oli okupatsioonivõimude poolt nimetatud bürgermeistril õigus linna kohustavaid lepinguid teha; oma otsust põhjendas Rahukogu sellega, et nõudja üürilepingut maksvaks tunnistas selle läbi, et ta kostjalt kaks korda üüri vastu võttis. Linnavalitsuse seletused arhiivi korratuse kohta, mispärast nõudja lepingust kohe teateid ei saanud, samuti, et raamatupidajad olevat üüri ilma orderita vastu võtnud, olevat tähtsusetad. Arhiivi korratuse

oleks linn pidanud katsuma teisel teel, kas või kostja käes oleva eksemplari läbi-vaatamisega, ennast lepingu sisuga tutvustada; kostja türitud ruum olevat nii käidaval kohal, et ta Linnavalitsuse tegelastel ei saanud silmade vahele jääda. Kui linna raamatupidaja oma ametiruumis linna heaks maksusid vastu võtvat, siis pidavat arvama, et kolmandate isikute poolt maks õieti on makstud, kellel ei võida nõuda, et nad raamatupidaja tegevust kontrolliksid. Selle Rahukogu otsuse peale on nõudja volinik vann. adv. Hugo Reimann Riigikohtule kassatsioonikaebuse annud, milles seletab: I. Rahukogu olevat rikkunud Ts. Kp. S. § 129 ja 409 ning B. E. S. § 2940, 2948, 4042 ja 4043, tunnistades kohustavaks nõudja, Pärnu linna kohta Saksa okupatsioonivalitsuse ametnikkude läbi linna kinnisvara suhtes tehtud üüri- lepingu sel põhjusel, et kahekordse üüriraha vastuvõtmisega linnakassa poolt Linnavalitsus vaikides oma nõusolekut lepinguga avaldanud. Linnavalitsus kui avalik-õigusline asutus võivat oma tahteavaldust ainult kirjalikult teha, nõnda et tema poolt sõnatu nõusoleku avaldus võimatu olevat B. E. S. § 2940 ja 2948 põhjal. — II. Linnavalitsus ei võinud isegi vaikides oma nõusolekut avaldada, sest et tal vaidluse all olevast üürilepingust teadmist ei olnud. Rahukogu sellekohased järeldused olevat vastolus Ts. Kp. S. § 129, 142 ja 82 ning B. E. S. §§ 2942, 2944 ja 2948. Nõnda ei olevat õige Rahukogu väide arhiivi korratuse suhtes, mille tähtsust asja kohta Rahukogu oleks pidanud välja selgitama tunnistaja Mäe ütluse ja 1918. a. detsembrikuu maksukviitungi põhjal. Samuti jätnud Rahukogu kõrvale Linnavalit- suse kirja kostjale 5. XII. 1919. a., millega on tõendatud, et nõudja enese juba 5. juunil 1919. a. lepingust lahti ütles, nõnda et pärastist üürimaksu sama lepingu tunnistamiseks ei või lugeda. Väitel, et nõudja oleks pidanud ennast tutvustama lepinguga kostja käes oleva eksemplari abil, puuduvat seaduslik alus, samuti olevat asjata arvustus üüriruumide käidaval kohal olemise suhtes, sest et keegi pooltest seda küsimust ei tõstnud. Linna raamatupidaja tegevust ei võivat kohustavaks tun- nistada Linnavalitsusele, sest avalikõigusliste organide võimupiirid olevat seaduses ära määratud ja seadus ei andvat linna kohustamisõigust ei raamatu- ega kassapida- jale; kuna aga kostja seadust teadvat, ei võinud Rahukogu selle rikkumisest õigusi järeldada. III. Rahukogu ei olevat nõudepalve sisu lepingu tulevikus maksvuseta lugemise kohta arvustanud, millega rikutud Ts. Kp. S. § 129 ja 142. IV. Lõpuks olevat Rahukogu otsustamata jätnud okupatsiooniaegsete võimude õigustuseküsümise linna varanduste üürimise asjas, selle tagajärjel jäänud välja selgitamata see asja- olu, et Haagi 1899. a. konventsiooni § 56 ja B. E. S. § 4109 põhjal vaidluse all olev leping kahtlemata tühi olevat.

Nende kassaatori seletuste arutamisele asudes, prokuröri arvamist ja kostja voliniku vann. adv. F. Karlsoni seletust ära kuulates leiab Riigikohus, et käesolevas asjas tekivad kaks olulist küsimust:

1) Kas on kohustav Pärnu linnale Saksa okupatsioonivõimude poolt ame- tisse seatud isikute läbi tehtud linna kinnisvara väljaüürimise leping pärast okupa- tioonivõimude lahkumist? Selle küsimuse peale peab eitävalt vastama. Haagi 1899. a. 29. juuli II. konventsiooni (maasõja kohta) § 56 määrab, et kogukondade varandus okupeeritud maal seisab ühesugusel alusel eraisikute varandusega; § 46 (sealsamas) määrab, et eravarandust ei tohita mitte ära võtta, võõrandada. Selle järele peab arvama, et ka nende varanduste kohta käivad korraldused, nagu üüri- andmine, pantimine jne. okupatsioonivõimude ehk nende nimetatud ametnikkude läbi lubatud ei ole, nõnda et vaidluse all oleva ärikoha väljaüürimist juba algusest

peale seadusevastaseks tuleb lugeda. Kuigi oletada, et okupatsioonivõimud õigus-
tatud olid välja üürima, siis ei või igatahes kahtlust olla selle kohta, et nende
lahkumisel üürileping oma jõu kaotas, sest et kogu okupatsioonivägede võimu
ainult okupatsiooniaja jooksul maksvaks peab tunnistama ja selle võimu kadumisel
temale põhjenev üürileping pidi kustuma (B. E. S. § 4109). Nagu kassaator õigesti
tähendab, tuleb vastupidist seisukohta võimatuks pidada, sest siis võiks vaenlane
kogukondade varandusi veel peale okupatsiooni lõppu määramata aja peale kõrval-
isikute kasutada jätta, mis ei vastaks konventsiooni mõttele ning viiks ka prakti-
selt võimatutele tagajärgedele.

2) Teine asja otsustamiseks oluline küsimus seisab selles kas tunnistas
nõudja vaidluse all olevat üürilepingut enesele maksvaks selle läbi, et linnakassa
poolt peale okupatsioonivõimude lahkumist üürimaksu kaks korda vastu võeti?
Ka selle küsimuse peale on vastus eitav. Kõne võiks olla käesoleval juhtumisel vai-
kides avslodatud nõusolemisest B. E. S. § 2939 ja 4043 põhjal. Linna omavalitsus
võib aga oma tahtmist lepingute tegemiseks avaldada oma Linnaseaduse § 21 kind-
laks määratud kolleegiliste organide, Linnavolikogu ja Linnaameti läbi, kes oma
tahtmist avaldavad kirjalikkude protokollide ja määruste kujul; eriti üürilepingute
tegemine kuulub Linnaseaduse § 7 põhjal Linnavolikogu võimupiirkonda (Vene
Senati ukaas 19. septembrist 1878. a. nr. 8573). Nõnda peab tunnistama, et Lin-
navalitsus kui Linnaseaduse põhjal tegev asutus ei võinud vaikides avaldada oma
nõusolekut üürilepingu maksvakstunnistamiseks (Vene Senati ukaas 1899. a. nr. 152
ja resolutsioon 1910. a. nr. 2934). Siinjuures tuleb õigeks tunnistada kassaatori
seletust ka selle kohta, et linna raamatupidaja ja kassahoidja võimupiiri ei kuulu
seaduse järele mitte linna kohustamisvõimalus; samuti peab tähendama, et tahte-
avaldus juriidilises mõttes võib sündida ainult teades seda, mille kohta tahtmist
avaldada soovitakse. Et linnaametnikud üürimaksusid vastu võtsid, kuna Linna-
valitsus üürilepingust ei teadnud (nagu 2. detsembril 1918. a.) või ennast juba lepin-
gust lahti ütelnud oli (11. juulil 1919. a.), on korratus linna asjaajamises, mitte
aga juriidiliste tagajärgedega seotud linna esinduse tahteavaldus üürilepingut maks-
vaks tunnistada, põhjendades oma otsust sellele asjaolule, et Pärnu Linnavalitsus
kostja üürilepingut seega olevat maksvaks tunnistanud, et ta kustjalt üürimaksu
vastu võtnud, rikkus Rahukogu Linnas. § 7, Ts. Kp. S. § 129 ning B. E. S. § 2939
ja 4043 ja ei või tema otsus mitte jõusse jääda.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 6. ok-
toobrist 1920. a. Linnas. § 7, Ts. Kp. S. § 129 ja B. E. S. § 2939 ning 4043 rik-
kumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks
teises kohtu koosseisus.

№ 73.

TSIVIIL-OSAKOND.

28. veebruaril 1921. a.

Jüri Jänese kassaisloonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 29. oktoobrist 1920. a. Jüri Jänese nõude asjas Georg Lellep'i ja Karl Lesta vastu.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Jüri Jänese andis 27./V. 1920 a. nõudepalve Rahukohtunikule, milles selatas, et tema tellinud 14./IV. 1915. a. Karl Lesta ärist raudristi. Rist olnud valmis 18./IV. 1916. a. ja siis maksnud tema selle terve hinna 15 rubla 72 kop. ära. Rist jäänud äri ladusse hoiule. Kui ta aga viimati risti kätte saama läinud, leidnud ta, et Karl Lesta äri edasi oli läinud Georg Lellepile, kes risti ega ka mingid seletusi risti kohta ei soovinud anda. Nõudmist tõstes Karl Lesta ja Georg Lellep'i vastu palub Jüri Jänese Ts. Kp. S. § 1801 põhjal otsustada, kas Karl Lesta või Georg Lellep on kohustatud nõudjale risti välja andma; kui aga risti olemas ei ole või vastane pool seda välja ei anna, siis nõudjale lubada vastase poole arvel uut risti tellida. Rahukohtunik otsustas 7./VIII. 1920. a. Jüri Jänese palve tagajärjeta jätta, leides, et paluja oma kirjas ei ole otsekohest nõudmist tõstnud, vaid palub ainult kohtu arvamist selle üle, kellelt õigus oleks risti nõuda, kas Lellepilt või Lestalt, missugune arvamise avaldamine või nõudmine ei kuulu kohtu võimupiirkonda. Rahukogu kinnitas Rahukohtuniku otsuse 20./IX. 1920. a.

Rahukogu otsuse peale Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses seletab Jüri Jänese: Rahukogu ei olevat arvustanud ega analüüseinud nõudja poolt edasikaebuses ettetoodud argumenta küsimuse lahendamiseks, kas on üldse lubatud selgekstegemise nõudmised, mida nõudja nimetab „Feststellungsklage“. Edasikaebuses olevat näidatud, et neid peab vastu võetama, vastasel korral ei olevadki võimalik risti nõudmist ette võtta. Rahukogu olevat seletuse andmise kohtule mitte alluvaks arvanud, täitmata jättes Ts. Kp. S. § 339 nõudmisi. Edasi tunnistavat Rahukogu nõudekirja segaseks, kuna ta sellest siiski aru saanud. Säärane lahkvarvamine motiivides võimaldavat küsimuse vastamata jäämist seletuse nõudmise kohtule alluvuse kohta.

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja arutusele asudes leiab Riigikohus, et kassaator ei mõista ega seleta õigesti Ts. Kp. S. § 1801 mõtet. See seaduse § lubab tõsta nõudmist sel otstarbel, et kohtu poolt tunnustataks juriidilise vahekorra olemas- või mitte-olemasolemine (искъ о признаніи существованія или несуществованія юридическаго отношенія); Feststellungsklage). Oluline on siin küsimus, kas teatav juriidiline vahekord olemas on või mitte; ainult selle asjaolu kindlakstegemiseks võib nõudmist tõsta, mitte aga vahekorra nõudjale väljaselgitamiseks, kui tal see teadmata või kahtluse all on. Ts. Kp. S. § 1801 põhjal nõudmist tõstes peab nõudja, nagu muidu harilikult, sama seaduse § 257 järele kohtule ette panema ja selgeks tegema: 1) nõudmise aluse, 2) kelle vastu nõud-

mine tõstetakse, ja nimelt kindel teatav isik ehk isikud, mitte alternatiivselt see või teine kostja (Ts. Kp. S. § 266, Vene Sen. ots. 1874. a. nr. 161) ja 3) nõude objekti, teatava juriidilise vahekorra olemas- või mitte-olemasolemise, mille kohtulikku tunnustust nõutakse. Käesolevas Jüri Jänese nõudeasjas ei ole nõudja mitte näidanud, kumma kostja vastu tema nõudmine on sihitud, alternatiivselt selle või teise kostja näitamine ei vasta seaduse nõuetele, nagu eespool tähendatud; samuti ei näita nõudja nõude objekti, teatavat pooltevahelist juriidilist vahekorda; just selle vastu seletab nõudja, et temal see vahekord teadmata, teadmata nimelt, kelle vastu tal nõudmine on, mille kohta otsuse teel seletust palub. Rahukohtunik ja Rahukogu toimetased õigesti, säärast seletuse andmise palvet tagajärjeta jättes, kusjuures Rahukogul vajadust ei olnud nõudja poolt edasikaebuses ettetoodud seletusi üksikasjalikult arvustada.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Jüri Jänese kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 74.

TSIVIIL-OSAKOND.

17. märtsil 1921. a.

Gustav Sokka kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 19. oktoobrist 1920. a. Hans Buschmanni nõude asjas Sokka vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rågo.

Prokuröri arvamist ära kuulates, kostja Gustav Sokka kassatsioonikaebust ja selle vastu antud nõudja Hans Buschmanni seletust läbi vaadates leiab Riigikohus, et kassaator oma kaebuse põhjenduseks seletab: Rahukogu olevat rikkunud B. E. S. § 3607, 3610 ja 3611, Ts. Kp. S. § 129, ning 1920. a. 16./III. määrust väikemaapidajate rendilepingute pikendamise kohta, käesoleval juhtumisel mainitud määrust mitte maksvaks tunnistades sel põhjal, et nõudmine põhjeneb kohtu juures tehtud kokkuleppel, millest kostja B. E. S. § 3607 põhjal ei võivat ennast ühekülgselt lahti ütelda; ka jätnud Rahukogu arvesse võtmata, et kostja toitja poeg on sõdur. Nõudja Hans Buschmann tähendab oma seletuses, et mitte kostja Gustav Sock ei olevat kassatsioonikaebuse Riigikohtule annud, vaid tema poeg Karl Sock, kellele seks mingit volitust isalt pole antud; palub kaebuse läbi vaatamiselt kõrvaldada. —

Asja arutusele asudes leiab Riigikohus, et kassatsioonikaebus on kokku seatud kostja Gustav Sokka nimel ja alla kirjutatud „K. Sock“; selle allkirja võrdlemisel asja toimetuses olevate kostja Gustav ehk Kusta Sock allkirjadega (näit. Viljandi-Pärnu 6. jaoskonna rahukohtunikule antud palvekirjal, vaata rahukohtu-

niku toimetus lehek. 5, kohtupristavi protokoll 7. juulist 1920. a., lehek. 7—9 j. t.) ei jää kahtlust, et kassatsioonikaebus on alla kirjutatud ja Riigikohtule sisse antud kostjalt Gustav Sokkalt, nõnda et sellekohane nõudja vastuvaidlus tähele panemata tuleb jätta. —

Kassatsioonikaebuse põhjendite arutusele üle minnes leiab Riigikohus tähelepanemise väärt olevat kassaatori seletused, et Asut. Kogu poolt 16./III. 1920. a. vastuvõetud väikemaapidajate rendilepingute pikendamise määrus tuleb kohaldada ka kohtu ees tehtud kokkulepete kohta, sest et säärasel kokkuleppel on lepingu iseloom (B. E. S. § 3593 ja 3598). Ehk küll Rahukogu seisukoht käesolevas küsimuses seadusele nõnda viisi ei vasta, tuleb siiski tema otsus jõusse ja kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel. 1920. a. 16./III. Asut. Kogu poolt vastuvõetud määrusega pikendati rahvaväeliste rentnikkude või nende perekondade rendilepinguid. Kostja Gustav Sokka poeg teenib rahvaväes; nõnda tekib küsimus, kas tuleb sel põhjal kostjat lugeda rahvaväelise perekonda kuuluvaks isikuks ja mis peab ülepea mõistma rahvaväelise perekonna all? 1920. a. 16./III. määrusel on majandusline siht ja eesmärk: sõjaväes teenivate rahvaväelaste ainelisi huvisid kaitsta ja nende majanduslist seisukorda kergendada. Järjelikult peab nende perekonda mõistma majanduslikes mõttes kui niisugust peret, kelle eest rahvaväeline enne väeteenistusesse astumist kui perekonna pea hoolt kandis. See rahvaväelise perekonna mõiste on kokkukõlas ka Asutava Kogu poolt 9./XII. 1919. a. (R. T. nr. 108) vastuvõetud rahvaväeliste perekondade toetamise seadusega, mille § 1 juurde lisatud märkuses rahvaväelise perekonna-liikmeteks loetakse: 1) tema naine ja lapsed, 2) isikud, keda rahvaväeline tegelikult üleval pidas enne sõjateenistusesse astumist, ehk keda tema seaduse järele kohustatud on üleval pidama, kui neil ei ole teist toitjat. — Jäi rahvaväelisest seesugune tema hoole all olev perekond temalt renditud kohta maha, siis ei tohtinud tema äraolekul rendilepingut mitte lõpetada ja temast äraripuvat perekonda rendikohast välja tõsta, sest vastasel korral oleks rahvaväeline oma mahajäänud varanduses kahju kannud ning tema hoolel olev perekond abita seisukorda sattunud. Määrus 16./III. 1920. a. sisaldab üksikute rahvaväeliste isikute eesõigusi, teda ei tohi tõlgitseda laiemas mõttes üldsuse kahjuks (B. E. S. § XXII). Käesolevas asjas on rahukohtuniku otsuses 11./VIII. 1920. a. asjasisuliselt kindlaks tehtud, et rendileping oli tehtud nõudja Buschmanni ja kostja Sokka enese, aga mitte tema poja vahel, kes väeteenistuses on, ja renditud maid on harinud kostja oma väimehega, kuna kostja poeg Karl ainult puhkusel viibides oma isa mõnesugustes töödes on aidanud (vaata ka rahukohtuniku protokoll 11./VIII. 1920. a.). Nõnda peab tunnistama, et kostja Gustav Sokk 1920. a. 16./III. määruse mõttes ei kuulu mitte rahvaväelise perekonda ja tema rendilepingut ei võidud pikendada osutatud määruse põhjal, nõnda et kaevatud Rahukogu otsus oma lõppmõttes õigeks tuleb lugeda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Gustav (Kusta) Sokka kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 75.

TSIVIL-OSAKOND.

17. märtsil 1921. a.

Julie ja Marie Eberhardi kassaatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 30./31. juulist 1920. a. Jüri Eberhardi nõudmise asjas kassaatorite vastu talukohast väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaatorid kõige pealt Ts. Kp. S. § 129 rikkumise üle kaebavad. Asjas olevat vaidlus Põllupanga päralt oleva „Variku“ talu rentimise üle, kuna rahukogu otsuse motiivides aga „Jüri“ talust ja selle rentimisest juttu olevat. — Riigikohus konstateerib, et Rahukogu siin tõepoolest talu nime kirjutamises on eksinud. „Variku“ asemel on kirjutatud mitmes kohas „Jüri“. Kuid see eksimine nimes, kuna mõeldud on ikka üht ja sedasama „Variku“ talu, ei ole oluliselt tähtis ega või seda niisuguseks Ts. Kp. S. § 129 rikkumiseks pidada, mille pärast Rahukogu otsus tuleks tühistada.

Teiseks tähendavad kassaatorid selle peale, et Liivi Talurahva Seaduse § 985 põhjal „Variku“ renditalu peale rendiperemehe surma tema lese, kostja Julie Eberhardi kätte pidi minema ja mitte nõudja kätte.

Riigikohus leiab, et L. T. S. § 985 käesoleval korral kohaldada ei saa. Mainitud paragrahv käsitab pärandusevara valitsemist, kuna aga rendiõigused Liivimaal renditavate maatükkide kohta (B. E. S. § 4113 p. 1. ja Vene Sen. otsuse nr. 29—1901. a.) rentniku surmaga kustuvad ja tema pärijate peale üle ei lähe. Järjekult ei ole ka leasel õigust surnud mehe rendiõiguse põhjal renditud varanduse kasutamist pärandusvara hulka lugeda ega sellele alusele oma taotusi rendiobjekti edaspidiseks oma kätte saamiseks rajada.

Kolmandaks väidavad kassaatorid, et ainult talu omanik, Põllupank, oleks võinud kohta nende käest nõuda ja mitte uus rentnik. Näevad selles asjaolus Ts. Kp. S. § 1806, B. E. S. § 4053 ja L. T. S. § 215 rikkumist. — Riigikohus on juba mitmel puhul tarviliseks lugenud seletada, et B. E. S. § 4053 sugugi rentniku õigusi oma rendi huvide kaitsmiseks ei kitsenda. Selle paragrahvi järele on rendileandja ainult kohustatud rentnikule abi ja kaitset andma, ei ole aga rentnikul sugugi ära keelatud ka iseseisvalt ja rendileandjat kõrvale jättes oma rendiõigusi kaitsta ja rendikohta kolmandate isikute valdusest välja nõuda.

Neljandaks seletavad kassaatorid, et nõudja kui Julie Eberhardi poeg oma ema kelle eest ta peab hoolitsema, B. E. S. § 209 järele talust mitte ei või välja tõsta.

Riigikohus leiab, et mainitud ülespidamise-kohustust tsiviiltülidest, mis poolte vahel võivad tõusta, lahus peab hoidma. Ema ei või mitte selle kaitse ette-

käände all, et poeg teda peab toitma, poja rendi-õigusi ega talupidamist takistada. Muud kassatsiooni väited puutuvad asja sisulist külge.

Kõige sellepärast **otsustas** Riigikohus: Julie ja Marie Eberhardi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 76.

TSIVIL-OSAKOND.

21. märtsil 1921. a.

Peet Kurmi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 5. oktoobrist 1920. a. Peet Kurmi nõudmise asjas Jaan Kurmi pärandusetombu vastu 4500 marga ja kohast väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja Peet Kurmi palub ära muuta Ts. Kp. S. § 29, 81, 105, 112, 129, 142 ja 369 ning B. E. S. § 669 ja 917 rikkumise pärast Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse 5./X. 1920. a. millega tema nõudmine Jaan Kurmi pärandusetombu vastu rendilepingu lõpetamise ja kostja rendikohast väljatõstmise asjas tagasi lükati sel põhjal, et enne kui väljatõstmise nõudmist otsustada, peaks lahendatud olema kostja poolt tõstetud vaidluse all oleva kinnisvara omanduse küsimus, mille selgitamine allub oma väärtuse järele Rahukogule, kui esimese astme kohtule. Toetudes Vene Senati tsivilldepu otsuse peale 1889. a. nr. 12 ja 1880. a. nr. 246, milles seletatakse, et Rahukohtud võivad nõudepalve järele neile alluvate asjade arutusel arvustada küsimust ka niisugustest asjadest, mille otsustamine iseseisva nõudmise näol neile ei alluks, — väidab kassaator, et Rahukogu käesolevas asjas oleks pidanud ka omanduse-õiguse küsimuse rendialise üle ära otsustama. Selle kassaatori väitega ei või Riigikohus ühineda ja leiab ta vastolus olevat Ts. Kp. S. § 39 mõtte ja Senati seletusega 1869. a. nr. 1311, mille järele sel korral, kui ühes toimetuses mitmed olemused tekivad milledest ühed alamale, teised kõrgemale kohtule alluvad, kogu asja otsustamine kuulub kõrgemale kohtule. Siin peab vahet tegema mingi asjaolu arvustamise vahel ühelt poolt ja teatava nõudmise otsustamise vahel teiselt poolt: esimesel korral selgitatakse asjaolu ja seda võib toimetada Rahukohtu asutus ka temale mitte alluvate asjade suhtes. Viimasel korral tehakse kindlaks kohtu otsuse läbi teatav õigusline vahekord ja seda võib teha alluvuse järele ainult kohalik kohus. Nõnda seisab terve küsimus selles, kas Rahukohus kui asutus tegelikkude asjaolude ärakaalumisel leiab võimaliku olevat asja otsustada, ilma et asja arutusel tekkinud uus asjaolu iseäralise kohtuotsuse läbi kindlaks tehtaks. Käesolevas asjas eitas Viljandi-Pärnu Rahukogu seda küsimust, leides, et enne rendi-vahekorra tühistuse nõudmise otsustamist peab tingimata omanduse-õiguse küsimus selgita-

tud olema alluvuse järele kohaliku kohtu läbi; selle Rahukogu vaate põhjendused, samuti küsimus, kas oleks tarvis olnud veel välja kutsuda ja üle kuulata tunnis-tajat Treufeldti, kuuluvad asja sisusse ega käi kassatsioonikohtu arutuse alla. Peab tähendama, et vastolu Rahukogu resolutsiooni ja põhjenduste vahel, mida kassaator väidab, ei leidu: Rahukogu lükkas Peet Kurmi nõudmise tagasi sel põh-jal, et enne seda ei saa otsustada, kui omanduse küsimus on selgitatud, s. t. en-neaegsuse pärast; kui Rahukogu oma resolutsioonis enneaegsusest vaikib, siis ei või seda mitte vastoluks põhjendustega lugeda, kuigi säärane vaikimine asja sel-guse suhtes soovitav ei ole.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Peet Kurmi kassatsioonikaebus taga-järjeta jätta.

N° 77.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. märtsil 1921. a.

Karl Paju kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 22. septemb-rist 1920. a. Irina Pogareva nõudmise asjas Karl Paju vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaator B. E. S. §§ 4104 ja 4105 rikkumise üle kaebab.

Riigikohus tõsitab, et nõudja Pogareva kostja väljatõstmist sellepärast nõuab; et kostja renti õigel ajal ära ei maksnud, heinu talust on välja viinud ning koduse viinapõletamise pärast trahvitud. Kahte esimest põhjust ei ole rahukohtunik ega Rahukogu arutanud, ega arvesse võtnud, vaid mõlemad on oma otsuse rajanud ainuüksi sellele, et kostja viinapõletamise pärast on trahvitud, millest nad järelda-vad, et see iseenesest juba rendilepingu lõpetamiseks põhjust annab 1920. a., 16. märtsi seaduse järele (Riigi Teat. nr. 43/44 — 1920. a.)

Riigikohus ei saa seda seletust mitte õigeks pidada. — Nimetatud 16. märtsi seaduse p. 4 järele on viinapõletamise eest trahvimine ainult takistuseks rendi-lepingu pikendusele, seaduse järele, kui leping lõpule on jõudnud, mitte aga põh-juseks edasikestvat rendilepingut lõpetada ja sel alusel rentniku väljatõstmist nõuda. Ühes viina pärast trahvimise tõendusega oleks nõudja ka tõendama pidanud, et rendileping ülesütlemise läbi, või oma tähtaja möödumise pärast lõppenud oli, või et rentnik tööpoolest rendimaksu võlgnes ja talu majapidamist halvendas, heinte väljaveo läbi.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 81 ja 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus saata.

№ 78.

TSIVIIL-OSAKOND.

14. aprillil 1921. a.

Nikolai Gordini volniku vann. adv. Martin Hirschi kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 20. novembrist 1920. a. Nikolai Gordini nõudmise asjas Hindrek Otsa vastu 16.500 marga pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus Kohtupalati seletuse, nagu oleks Saksa sõjavõimude määruse läbi kodanlise kohtupidamise üle 1918. a. Korralduslehes nr. 9/115 Vene valitsuse tegevusest ainult enne-revolutsiooniaegse oma maksvaks tunnistanud, eksliku olevat, kuna nimetatud määrus seda vaadet kuidagi ei kinnita, vaid kus ta Vene seadustest (§ 33) ja Vene valitsusest (6, 44, 49) kõneleb, neid lihtsalt „Vene“ nimega nimetab, ilma vahet tegemata ennerevolutsioonilise ja pärastrevolutsioonilise Vene valitsuse ja seaduseandluse vahel; mitte üksi seda, vaid sellesama seaduse § 43 on koguni selge sõnaga öeldud. et materjalõiguse suhtes seni maksvate õigusenormide järele käiakse, mille alt juba revolutsiooniaegset valitsuse tegevust seaduseandluse ja korralduste alal kuidagi ei saa välja arvata. Peale selle tunnistas Eesti Ajutise Walitsuse määrus 19. nov. 1918. a. kõik seaduslikud määrused, mis 24. okt. 1917. a. Eesti Riigi piirides jõus olid, maksvaks. Ebaõige paistab ka Kohtupalati seletus, nagu oleksid Balti Eraseaduse §§ 3320 ja 3660 määrused, mida Tallinna-Haapsalu Rahukogu käesolevas asjas on kohaldanud Saksa sõjavõimude poolt 15. septembril 1918 antud määruse läbi maksuabinõude asjus, kui eriseaduse (spetsiaal-seaduse) läbi muudetud ja käesoleval korral mitte kohaldatavad. 15. septembril 1918. a. antud määrusega ei ole arvata-vasti küll sugugi tahetud neid üldisi põhimõtteid, mis võlgade tasumise asjus Balti Erasead. § 3660 ja 3320 on üles seatud, ära muuta ja nende kohta uusi põhimõtteid maksuma panna, vaid taheti ainult korraldada üleminekut Vene rahade pealt Saksa ja ülemida raha peale. Pea-maksuabinõuks Venemaal olid ammust ajast saadik paberrublad (1, 3, 5, 10, 25, 50, 100, ja 500-rublalised), mida pärast tsaarirahaks hüüdma hakati. Nende kõrval hakati pärast tsaarivalitsuse kukutamist 1917. a. uusi 250- ja 1000-rublaseid pabereid välja andma, nõndanimetatud duumaraha, ja 20- ja 40-rublaseid kassatähti, mida kerenskiteks hakati kutsuma. Kerenskeid tehti nii palju ja laialt ja neid oli kerge võltsida, nii et neid pea enam keegi vastu ei tahtnud võtta ja nad järsku ning ruttu oma väärtuses teistega võrreldes langesid ja nähtavasti miski seda langemist kinni pidades el olnud, ja sellele vastavalt, nii siis ka kokkukõlas B. Eras. § 3660 põhimõttega, ei tunnistanud ka 15. septembril 1918. a. antud määrus neid kellelegi enam sunduslikuks. Teised paberrahad hoidusid enam-vähem ligilähidalt ühesuguses väärtuses, ja kuigi idakassad ka tsaari- ja duumarahade vahel vahet hakkasid tegema, siis oli see siiski

palju väiksem, ja tegelikus elus oli duumarahal siiski veel pea samasugune käivus ja usaldatavus, kui tsaarirahagi. Alles hilisemal ajal on ka duumarahad oma väärtuses võrdlemisi tsaarirahaga raskesti langenud, nii et viimased oma hinnas 5—6 korda kõrgemale püsima on jäänud. Kui nüüd okupatsiooni ajal antud maksuabinõude seadus uute rahamärkide maksmapaneku järele ikkagi lubas vanu veneaegseid võlgu Vene rahadega tasuda, siis ei tähenda see mitte, et ka neid Vene rahasid maksudeks saab tarvitada, mis oma väärtuse on kaotanud. Duumarahad nihkusid mõne aja pärast samale seisukohale, millel Kerenskid olid, ja nagu Kerenskid kellelegi vastuvõtmiseks sunduslikud ei ole, nii pidi seda pärastpoole, Balti Erasead. § 3660 mõttes, ka duumarahade kohta tunnistatama, nagu seda Rahukogu ka on teinud. Kohustades vekslit võlgnikku vekslit nõudjale 30. detsembril 1917 antud vekslit järele kas Eesti rahas või Vene tsaarirahas oma väljavaliku järele, rubla = 1½ Eesti marka arvates, välja maksuma on Kohtupalat ikkagi õigele lõppotsusele jõudnud.

Kõigil neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Nikolai Gordini voliniku vann. advokaadi Martin Hirschi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 79.

TSIVIL-OSAKOND.

16. aprillil 1921. a.

Aleksander Vaksi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 25. novembrist 1920. a. Hendrik Valteri nõudmise asjas Aleksander Vaksil vastu paadi omandamise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

10. VIII. 1920. a. Viljandi-Pärnu I. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudepalves taotas nõudja Hendrik Valter kostjalt Aleksander Vaksilt omanduse-õigust paadi peale, mis enne kostjale kuulus, mille aga nõudja omandas kui peremeheta varanduse (res nullius) selle järele, kui kostja enese sellest lahti ütles, tema kui lagunenu ja pruukimisele kõlbmatu Pärnu jõkke jäasse maha jättes. Rahukohtunik lükkas nõudmise tagasi, põhjendades otsust sellega, et vaidluse all oleva paadi omanduseks andmine kostjalt nõudjale ei ole tõendatud. Nõudja edasikaebuse tagajärjel tuli asi Viljandi-Pärnu Rahukogus 21. XI. 1920. a. arutusele. Tunnistajate ülekuulamise järele leidis Rahukogu tõeks tehtud olevat, et kostja jättis vaidluse all oleva ligikaudu kõlbmata paadi maha ja ütles enese temast lahti, teda igauhele tasuta pakkudes. Keegi peale nõudja teda ei võtnud, väljavedamise kulusid paadi hinnast suuremaks arvates. Nõudja omandas paadi B. E. S. § 715 põhjal, teda kui mahajäänud varandust pidama hakates. Neil põhjustel otsustas Rahukogu: rahukohtuniku otsus muuta ja vaidluse all oleva paadi, mis enne kostja oma oli, nõudja omaks tunnistada ja kostjat sundida paati nõudjale välja andma.

Selle Rahukogu otsuse peale andis kostja kassatsioonikaebuse Riigikohtusse, milles palub Rahukogu otsuse ära muuta B. E. S. 715 ja Ts. Kp. S. § 32 ja 129 rikkumise pärast, seletades, et omandamine valdamise (occupatio) kaudu sündida ainult ilma peremeheta (res nullius) asjadega, milleks nõutavat paati ei võivat pidada, sest see paat olevat ilma omanikuta olnud, kuna ju nõudja ise kinnitanud, et kostja teda oma hobusega aidanud paati ära tuua. Valdamine B. E. S. § 715 põhjal olevat ainult siis võimalik, kui asi ilma omaniku kaasabita ja üleandmiseta omandatakse.

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja arutusele asudes leiab Riigikohus, et B. E. S. § 714 põhjal võib omandada valdamise (occupatio) läbi ainult peremeheta (herrenlose, res nullius) asju, milleks järgmises § 715 p. 2 muu seas nimetatakse eluta vallasvara (liikuv varandus), millel veel mitte omanikku ei olnud või mis omaniku poolt maha jäeti, kaotati või ära peideti; kokkukõlas sellega määrab § 591, et peremeheta asjadeks tuleb lugeda muu seas niisuguseid, mis omaniku tahtel või vastu tahtmist tema omandusest välja läksid, ilma et neid keegi teine omandas. Nõnda loeb seadus omaniku poolt asja mahajätmise korral tema tahtevaldust, asja enda omandusest välja heita, küllaldaseks selleks, et tunnistada asja peremeheta asjaks, kusjuures tähtsusetu on, kas omanik veel mahajäetud asja juures viibib ja isegi näeb, kui kolmas isik seda, kui peremeheta asja valdab, või koguni selleks ise ligi aitab. See vaade leiab kinnitust B. E. S. § 591 all tähendatud allikas, § 46 ja 47 J. de rerum divisione (II. 1), kus peremeheta asjade valdamiseks loetakse kellelgi rahva hulka pillutud raha ülesvõtmine. Käesolevas asjas on Rahukogu tegeliku tõendusmaterjali põhjal, mis kassatsioonikohtu arutuse alla ei käi, õigeks võtnud, et kostja jättis vaidluse all oleva paadi maha ja ütles enese temast lahti, misjärele nõudja selle vallates omandas; see Rahukogu seisukoht vastab järjekulult B. E. S. § 591, 714 ja 715 nõuetele, millede rikkumisest sellepärast kõnet ei või olla.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Aleksander Vaksi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 80.

TSIVIIL-OSAKOND.

16. aprillil 1921. a.

Johan Tomberg'i kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 26. novembrist 1920. a. Friedrich Permanni nõudmise asjas Johan Tombergi vastu 1525 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kostja Johan Tomberg palub ära muuta Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse 26./XI. 1920. a. seepärast, et 1) Rahukogu olevat aktis oleva nõudja kviitungi, mis tõendada nõudmise täitmist kostja poolt, kõrvaldanud ja arvesse võtmata jätnud oma äranägemise järele, kuna

selle kui kahtlustatud dokumendi järelekatsumine pidanud sündima Ts. Kp. S. § 109⁴—109⁸ ettenähtud korras, 2) Rahukogu rikkunud Ts. Kp. S. § 129, 142 ja 868, K. As. S. § 396 ja selle märkuse lisa p. p. 1 ja 5 ning 8./I. 1919. a. Kohtumaksude ja -kulude Seaduse § 12., määrates oma äranägemise järele asjaajamise kulusid kuni 1000 margani. Neid kassaatori seletusi tuleb lugupeetavaks võtta järgmistel põhjustel:

1) Kohtuistungil rahukohtuniku juures (v. protokoll 21./IX. 1920) tunnistas nõudja Permänn kostja Tombergi poolt kohtule ettepanud allkirja võltsituks; samuti peab lugema sisuliselt võltsimisvaidlusteks poolte vastapidiseid seletusi mainitud kviitungi ehk allkirja kohta Rahukogus (v. Rahukogu protokoll 26./XI. 1920. a). Säärasel korral pidi vaidluse all olevat kviitungi läbi katsutama Ts. Kp. S. § 109⁴—109⁸ ettekirjutatud korras kõikide tagajärgedega; seda tegemata jättes rikkus Rahukogu nimetatud seaduse paragrahvisid.

2) Seaduse põhjal 8./I. 1919 a. (R. T. nr. 2./1919. a.) sünnib kohtu ja asjaajamise kulude äramääramine ka Rahukohtutes Ts. Kp. S. § 868—873 põhjal, s. t. nõndasamuti kui üldkohtutes, kelle suhtes maksab K. As. S. § 396 märkuse lisa, mille p. 5 põhjal määratakse asjaajamise tasu kuni 50 rublani sel korral, kui nõudehind alla 500 rubla on, muidu aga p. 1. põhjal teatav protsent nõudesummast. Rahukogu arvamine, et rahukohtunikud ja Rahukogu II. astme kohtuna võivad kulusid oma heaksarvamise järele määrata kuni 1000 margani, on vastolus osutatud seadustega, mida ei või ära muuta Rahukogu poolt tema otsuse põhisena näidatud veneaegsete kohtunikkude teguviis.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 26./XI. 1920. a. Ts. Kp. S. § 109⁴—109⁸, 1919. a. 8./I. Kohtumaksude ja -kulude Seaduse § 12 ja K. As. S. § 396 märkuse lisa p. 1 ja 5 rikkumise pärast ära muuta ja asi tagasi saata samale Rahukogule uueks otsustamiseks teises koosseisus.

Nõ 81.

TSIVIIL-OSAKOND.

19. aprillil 1921. a.

Kristjan Variku kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 3. detsembrist 1920. a. Joosep Sundelevitschi ja Gerson Gutkini nõudmise asjas Kristjan Variku vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et 29./I. 1920. a. Tallina-Haapsalu Rahukogule antud nõudepalves taotasid nõudjad Joosep Sundelevitsch ja Gerson Gutkin kostja Kristjan Variku väljatõstmist temale üüritud poeruumidest Tallinnas Väike-Karja tän. nr. 1-sel põhjal, et kostjale 18. sept. 1919. a. üles üteldi üürileping 18. daks detsembriks samal 1919. a.; poeruumid olnud välja-

üüritud määramata aja peale. Kostja volinik vann. adv. abi V. Tomberg vaidles nõudmise vastu, seletades, et leping on tehtud ühe aasta peale ja kestab veel edasi, kostja maksab 6000 marka aastas, vastavates osades iga kolme kuu järele. Nõudja volinik vann. adv. abi G. Soosaar palus kostjale küsimust ette panna, kas tunnistab tema seda õigeks, et üüriraha tõsteti 3./XI. 1917. a. — 2200 rbl. aastas, 3./XII. 1918. a. = 2700 rbl. aastas ja 3./V. 1919. a. = 6000 marka aastas, millega olevat kindlaks tehtud ainult aastane maks, mitte aga lepingu kestus. Kostja volinik vann. adv. abi Tomberg palub nõudmist tühjaks tunnistada, seletades, et üürileping oli aasta peale ja ei ole mitte õigel ajal üles üteldud; seda tõendavat ka kviiitung, mis akti on ette pandud. Selle üürikviiutungi algusel seisab, kui vene keelest ümber panna: „3-dast novembrist 1916. a. kuni 3-da novembrini 1917. a.“ — Otsusega 18./V. 1920. a. rahuldab Rahukogu B. E. S. § 4104 põhjal nõudmise, leides, et nõudja ja kostja vahel oli tehtud leping määramata aja peale, mitte aga aasta peale, nagu kostja arvab; kindlaks olnud tehtud aastane maks, mitte aga lepingu kestus. Edasikaebuses selle otsuse peale seletab kostja, et tema üüris nõudjate käest vaidluse all olevad poeruumid 3./XI. 1916. a. ühe aasta peale, s. o. kuni 3./XI. 1917. a., et aga ülesütlemist ei olnud, kestis see leping edasi järgneva aasta peale, ja seda kuni siia maani. Pooltevaheline leping lõpeb 3./XI. 1919. a., et aga nõudjad kolm kuud enne seda tähtaega pole üles ütlenud, tuleb leping B. E. S. § 4105 põhjal lugeda pikendatuks ühe aasta peale. 3. detsembril 1920. a. kinnitas Kohtupalat Rahukogu otsuse, põhjendades oma otsust sellega, et tähtsuseta olevat see asjaolu, kas tuleb üürilepingut 3./XI. 1916. a. tehtuks lugeda ühe aasta või määramata aja peale, sest et kuidas see ka oleks, olevat vaidlemata kindel, et see üürileping ka pärast esimese aasta möödumist (3./XI. 1916. a. — 3./XI. 1917. a.) edasi kestis. B. E. S. §§ 4104 ja 4105 ühise mõtte järele pidavat Eestimaa linnades poeruumide ja keldrite üürimisel ülesütlemine olema kolm kuud enne aastatermiini kätte jõudmist ainult esialgsel üüriaastal, kuna aga pärast esimese üüriaasta möödumist ülesütlemist võidavat ette võtta igal ajal sellega, et leping lõpeks kolm kuud pärast ülesütlemist.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub kostja ära muuta Kohtupalati otsust B. E. S. § 4105 rikkumise pärast. Asja arutusele asudes leidis Riigikohus, et B. E. S. § 4105 esimene lause määrab, et kui teatav kinnisvara on ühe või mitme aasta peale välja renditud või üüritud ja kumbki pool ei ütle üles teisele lepingut pool aastat (Eestimaa linnades kolm kuud) enne kokkulepitud rendi ehk üüriaastate lõppu, siis peab arvama, et leping on vaikides pikendatud endistel tingimustel, väljaarvatud kestuse suhtes (ausgenommen hinsichtlich der Dauer). Selle järele tekib küsimus: kui kaua aja peale pikendatuks tuleb lugeda säärast vaikides pikendatud lepingut? Selle küsimuse peale annavad selge üksikasjalise vastuse järgnevad § 4105 laused ja nimelt: „mõisate ja teiste viljakandjate kinnisvarade juures loetakse tähtaeg pikendatuks ikka ainult ühe aasta peale; sama aja peale loetakse tähtaeg pikendatuks Tallinnas korterite, poeruumide, keldrite jne. üürimisel. Teistes kohtades (Rechtsgebiete) kestab majade ja teiste mitte viljakandjate kinnisvarade üüri vaikiv pikendus niikaua, kui üks või teine pool lepingut mitte üles ei ütle (§ 4104). Nõnda on täpise sõnasõnalise § 4105 mõtte põhjal selge, et Tallinnas poeruumide kohta ühe aasta peale tehtud üürileping tuleb ühe aasta peale vaikides edasipikendatuks lugeda, kui kumbki pool teda juba kolm kuud enne kokkulepitud aasta lõppu ei olnud üles kuulutanud. On aga vaikiv pikendus terve

aasta kohta maksev, siis ei või lepingut enne aasta lõppu lõpetada, järjekult ei või teda ka mõneks varemaks tähtajaks mitte üles ütelda. See seletus vastab ka § 4105 lõpulausete teineteise vastamisi seadmisele: § 4105 lõpus seatakse teised õiguse piirkonnad teatavasse vastolusse Tallinnaga, määrates, et Tallinnas maksab vaikiv pikendus samuti nagu mõisate ja muude viljakandvate kinnisvarade juures aasta peale, kuna aga teistes kohtades pikendus maksev on kuni ühe või teise poole ülesütlemiseni § 4104 põhjal, see tähendab, määramata aja peale (v. ka Erdmann System IV. I. 355). Et seadus ei tee vahet rendi- ja üürilepingute lõppemise ja ülesütlemise suhtes esialgselt kokkulepitud ja vaikides pikendatud lepingute vahel, — põllumajandusliste rendilepingute suhtes, mis aastast aastasse käivad, ja mille lõpu-tähtpäev, nagu tuttav majanduseaasta lõpu külge seotakse, oleks ka mingi teine tähtpäev, olgugi et 6 kuud enne on ülesüteldud, võimatu ja mittemõeldav, — siis peab tunnistama vaikivat pikendust ja sellega seotud ülesütlemise korda maksvaks mitte ainult esimese pikenduse aasta, vaid ka kõikide järgnevate kohta, niikaua kui leping kestab. See seisukoht ei ole vastolus Kohtupalatilt tsiteeritud Vene Senati resolutsiooniga 11. märtsist 1913. a. Sinka asjas, sest ei ole näha, et see otsus käiks Tallinna üürilepingute või ülepea niisuguste üürilepingute kohta, mida vaikides pikendatakse teatava seadusest kindlaks määratud aja peale. — Kõige selle põhjal ei või õigeks võtta Kohtupalati seletust, nagu peaks B. E. S. § 4104 ja 4105 ühise mõtte järele Eestimaa linnades poeruumide üürimisel ülesütlemine olema kolm kuud enne aastatermiini ainult esialgsel üüriaastal, ja et Kohtupalati otsus põhjeneb sellel oletusel, ei või see otsus jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus Balti Eras. § 4105 rikkumise pärast ära muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus.

N° 82.

TSIVIIL-OSAKOND.

19. aprillil 1921. a.

Jüri Möldri kassatrioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 4. novembrist 1920. a. Jüri Möldri nõudmise asjas Põllutöö-ministeeriumi vastu 3500 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

4. märtsil 1920. a. Viljandi-Pärnu Rahukogule antud nõudepalves seletas nõudja Jüri Mölder, et tema olnud Kõo vallas, Vastemõisa riigimetsa jaoskonnas, 1893. aastast kuni juunikuuni 1916. a. „Kõnnu“ metsavahi-kohal metsavahiks. 1913 a. tehtud ta ametist lahti, ta jäänud aga „Kõnnu“ kohale rentnikuks kuni 1916. aastani, kus ta administratiiv-teel kohast välja tõstetud, kuna nõudjad olnud tema isa, praegu olevat ta vend „Kõnnu“ koha pidajaks ja metsavahiks. Oma nõudmist põhjendab nõudja järgmiselt: Kõo ja Vastemõisa metsavahi-kohad on kroonu valla

talud. „Lääne ja Baltimaade Riigimõisate Valitsemise Seaduse“ § 7 märkuse juurde antud lisa „Määrused Balti maades riigimaade peal elutsevate talupoegade administratiivse ja maapidamise korra kohta“ § 1 järele on see kroonu maa, kus talupojad koha peal elamas ja maja pidamas, talupoegade omandus. Sama seaduse § 5 järele antakse maa omanduseks pärast reguleerimise lõpetust. Kõnnu metsavahi-koht on juba 1830. a. reguleeritud. Nõudja palub: 1) välja nõuda Kõo Vallavalitsuselt reguleerimisraamat; kui selgub, et ta puudulikult on reguleeritud, siis uus reguleerimine toime panna; 2) Kõnnu-Jaani metsavahi koht tunnistatakse nõudja omanduseks; 3) riigimaade tagavarast eraldatakse maatükk „Kõnnu-Jaani“ välja ja kinnitatakse nõudja omanduseks. —

Põllutöö-ministeerium kostjana ei tunnistanud nõudmist õigeks, seletades 16. IV. 1920. a. sisseantud vastuses: Vene-aegsete seaduste järele tuleb vahet teha kroonu maadel asuvate kroonu valdade talupidajate ja kroonu metsavahi-kohtade rentnikkude õiguste vahel. Kroonu valla talud olid välja eraldatud ja nende pidajate nime peale kreposteeritud, kuna aga kroonu metsavahi-kohad seda mitte ei olnud. Järjekult oli veneaegsete seaduste järele kroonu metsavahtide käes olev maa Vene kroonu omandus ja on Eesti Ajutise Maanõukogu sellekohase määruse järele 27. XI. 1918. a. § 2 (Riigi Teatajas nr. 3 —1918. a.) Eesti riigi omanduseks ja maa-tagavaraks tunnistatud. Maksvate seaduste järele ei ole nõudjal mingit omanduse-õigust „Kõnnu-Jaani“ metsavahi-koha peale. Põllutöö-ministeerium palub Jüri Möldri nõudmist tagasi lükata. 14./15. mail 1920. a. otsustas Viljandi-Pärnu Rahukogu: Jüri Möldri nõudmise Eesti Vabariigi Põllutöö-ministeeriumi vastu tagasi lükata.

Rahukogu otsuse peale Kohtupalatisse antud edasikaebuses tähendab nõudja Vene Senati 1, 11 ja kassatsioonidepartemangu üldkogu seletuse peale 1911. a. nr. 3 selle asjaolu tõenduseks, et Liivimaa metsa-ülevaatajate kohtade reguleerimine sünnib üldisel alusel teiste kroonu valdade taludega ja üldisel seaduse juhatusel, mis nende maade kohta, kus talupojad on elutsemas, Baltimaadel maksev on, kus juures Senat juhatab nendesamade seaduseparagrahvide peale, mis nõudepalves ette toodud. — 4. novembril 1920. a. kinnitas Kohtupalat Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse, leides, et Jüri Möldri nõudmine on rajatud sellekohaste Vene seaduste ebaõige seletamise peale, mis kahtlemata selgub sellest, et Vene Senat, kelle põhjendustega Kohtupalat täielikult ühineda, oma üldkogus tunnistas, et tema poolt otsuses 1907. a. nr. 20 antud juhatusi Kuramaa õiguslikes piirkonnas asuvate kroonumetsa ülevaatajate palgamaa-kohtade kohta ei või laiendada Liivimaal olevate samasuguste maa-kohtade peale, sest et Kuramaal kroonumetsa ülevaatajate maakohtade valdamine on sisse seatud teisel, ainult seal maksvate seaduste alusel (ots. 1911. a. nr. 3).

Kohtupalati otsuse peale on nõudja Jüri Mölder annud Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub selle otsuse ära muuta L. T. S. sissejuhatuses § 11, Lääne ja Balti maade Riigimaade ja Mõisate Valitsemise Seaduse (Vene Seaduste Kogu VIII köide) § 7 märkuse lisa § 1 ning Ts. Kp. S. § 339 rikkumise pärast.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja Jüri Möldri kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Kassaatori seletus, nagu ei oleks Kohtupalat üldisi kroonu maade pidajate kohta käivaid seadusi arvesse võtnud, kõneldes ainult Senati seletuse üle, on põhjendamata. Vene Senati 1, 11 ja kassatsioonidepartemangu üldkogu seletused 1911. a. nr. 3 ja 1907. a. nr. 20 puudutavad kogu vaidluse all olevat õiguse-küsi-

must täies ulatuses nii mineva aastasaja kui käesoleva aastasaja alguse seaduse-andiikka akte ning seaduse- ja administratiiv-asutuste korralduste kavatsusi. Põhjendudes nende seletuste peale toetas ennast Kohtupalat arusaadavalt nende aluseks olevatele kroonu maade pidajate kohta käivatele Vene üldistele seadustele.

2) Riigikohus ühineb Kohtupalati põhiseaga, et kassaatori nõudmine on rajatud sellekohaste Vene seaduste ebaõige seletamise peale. Maksev Vene seadus ei korraldanud metsavahi-kohtade õiguslist seisukorda Liivimaal, mis ka sellest selgub, et nagu näha Sen. üldkogu seletusest 1911. a. nr. 3, andis Vene Maakorralduse ja Põllutöö Peavalitsus riigiduumasse seaduse-eelnõu tulevikus metsa-üle-vaatajate ühisele seisukorrale seadmiseks kõigil Baltimaal, siia hulka ka Liivimaa arvates. Oma seletuses 1911. a. nr. 3 leiab Senat tarvilikuks selle peale tähendada (указанъ), et Liivimaal metsa-ülevaatajatel ei ole ainult sel põhjal, et nad ülevaatajad on, neid õigusi nende käes kasutada olevate maatükkide suhtes, mida Senat tunnistas oma otsusega 1907. a. nr. 20 Kuramaa kohta, ja sellepärast tuleks nende vahekorrad lahendada üldiste kõikide kroonu maade pidajate kohta käivate seaduste põhjal. See Senati järeldus ei ole mitte seadusega või sellekohase seaduse puudusel selle aset täita. Et metsavahi-kohad Liivimaal riigi omandus on ja metsa-ülevaatajate kätte kasutamiseks on antud ainult nende metsateenistuse ajal, seletab Senat ise, osutades Metsaseaduse § 62. Oma sisulise õiguse-olukorra järele ei võigi ühele järjele seada metsavahi-kohti valdade kroonu taludega. Metsavahi-koht anti kroonu poolt teatavale metsavahile isiklikuks kasutamiseks palga arvel; ei täitnud metsavaht oma kohuseid ja tuli ta sellepärast ametist kõrvaldada, siis pidi kroonul võimalus olema, ja oligi, metsavahile antud palgamaad tema käest ära võtta, — muidu oleks uue metsavahi paigutamine ja metsa üle valve raskusi võinud teha (sama seletab vene Senat ots. 2. X. 1901. a.; v. Rahukogu toimetus I. 23). Edasi olid metsavahi-kohad vabastatud avalikkudest maksudest ning küüdi ja teetegemise kohustustest (v. Kõo Vallavalitsuse tunnistus 1. X. 1920. a. Rahukogu toim. I. 14). Sellevastu tunnistatakse harilikud kõikide avalikkude maksude ja kohustustega koor- matud kroonu valla talud seadusega 10. III. 1869. a. nende talude pidajate asiõigulisteks obrokikohtadeks, mida nad oma äranägemise järele väljaostmise teel võisid omandada ja millede suhtes kroonul korralduse-õigusi ei olnud.

3) Eelmineva põhjal tuleb nõudja poolt sisseantud Kõo vana vakuraamatu ära kirja, milles mitte arvesse võtmises Kohtupalati poolt kassaator näeb Ts. Kp. S. § 339 rikkumist, asja kohta tähtsusetuks lugeda, nõnda et selle arvustuseks Kohtupalatil vajadust ei olnud.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Jüri Möldri kassatsiooni kaebus taga- järjeta jätta.

№ 83.

TSIVIIL-OSAKOND.

19. aprillil 1921. a.

Oskar Feldveber'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 15. novembrist 1920. a. Oskar Feldveberi nõudmise asjas August Feldveberi vastu rendlobjekti kätteandmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaator peajasjalikult Ts. Kp. S. § 129 rikkumise üle kaebab, mis selles seista, et Rahukogu nõudja poolt vaikivat rendilepingust lahti ütlemist tõsistades hoopis tähele panemata ja järele kaalumata on jätnud asjaolud, mis vastupidist oletust lubavad teha, nimelt, nõudja poolt kostjale saadetud kirjaliku ettepaneku rendialist kätte anda ja Juhan Kõksi tunnistuse lepingu täitmise suhtes. — Riigikohus tõsitab, et Rahukogu otsuse motiividest tõepoolest mitte näha ei ole, et Rahukogu neid ülemalnimetatud kahte asjaolu otsuse tegemise juures oleks silmas pidanud ja arvesse võtnud. On andmed olemas, et Rahukogu seda mitte ei ole teinud, kui ta oma motiivides kirjutab, et nõudja mingit nõudmist rendilepingu teostamiseks ei ole tõstnud. — Edasi peab Riigikohus tunnistama, et meie Balli tsiviilõiguse vaikivalt lahtiütlemise instituuti ei tunne. Ainult kahes Balti tsiviilõiguse paragrahvis, 2941 ja 4364 on kõnet vaikimise tagajärgede üle. § 2941 järele ei tähenda vaikimine iseenesest ei nõusolemist ega eitamist; ainult siis, kui seadus just nimelt vaikimise katkestamist nõuab, on edasivaikimine nõusoleku märk. Niisugused vaikimised loetakse pärandusevara valdamise juures — nõusolekuks, pärandusevara vastu võtta (B. E. S. 2631, 2634), mitte ülesütlemine (vaikimine) nõusolekuks rendi- ehk üürilepingu pikendamiseks (§ 4105). Paragrahv 4364 kõneleb muu seas volitusesuhete tekkimisest, kui voliandja oma poolt teades ja vaikides kellegi läbi oma asju ajada laseb. Mõlemais paragrahvides on vaikimine vanade õigusesuhete pikenduse ja uute tekkimise, mitte aga tehtud lepingute lõpetamise aluseks. Lepingud kustuvad üldiselt ikkagi täitmise ja iganemise läbi, mille juures üksikutel lepingutel veel mõned eraldi lõppemise ja kustumise põhjused võivad olla, nagu rendilepingute juures (B. E. S. § 4108—4112).

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi uueks otsustamiseks samale Rahukogule tagasi saata teises kohtu koosseisus.

№ 84.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. aprillil 1921. a.

Karl Villi, Karl Laose, Anna Kursi ja Olga Jaaksoni voliniku vann. advokadi Artur Jungi kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 22. oktoobrist 1920. a. Marie Villi ja telste nõudmise asjas Marie Priivitsa vastu testamendi tühjaks-tunnistamise pärast 6000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

14. juunil 1918. a. suri Aidu kroonu mõisast krep. nr. 442 all lahutatud Koigu talu nr. 74 omanik Hans Peetri p. Jaakson, päranduse järele jättes mainitud talu elusa ja eluta varastikuga, mis tema nimele kinnitati Uiljandi-Pärnu kinnituseametis 12. VI. 1897. a. tema ja Balti Kroonumaade Valitsuse vahel tehtud ostukontrahi ja VI Pärnu kihelkonnakohtu otsuse põhjal 5. II. 1886, a.; selle otsusega mõisteti Koigu talu Hans Jaaksonile kui tema surn. venna Jaak Jaaksoni pärandusevara, viimasest järele jäänud testamendi põhjal. Kadunu seadusepärase pärijate palvel tehti Viljandi okupatsiooniaegse Rahukohtu poolt üleskutse kõikidele, kellel päranduse- või teisi nõudmisi järele jäänud päranduse kohta, neid kuni 26. IV. 1919. a. kohtule teadustama. Proklami tähtaja jooksul, kuni 16. IV. 1919. a., andis oma nõudmisi üles alaealine Marie Priivits, põhjendudes suusõnalise testamendi peale, mis päranduseandja tema kui väljaspool abielu sündinud tütre heaks olla teinud; palujalt nimetatud tunnistajaid Mart Mõtus't, Hans Pool'i ja Johan Enson'it üle kuulanud, määras Viljandi-Pärnu Rahukogu 7. V. 1919, a., seadusepärase pärijate vastuvaidluse peale vaatamata, kadunu Hans Jaaksoni suusõnalise testamendi avatuks tunnistada. Selle järele tõstsid 7. juunil 1919. a. seadusepärase pärijad, nimelt pärandusejätja õed Mari Laos, Ann Kurs, sünd. Jaaksonid, tema surnud venna Jaani tütar Olga Jaakson ja surnud õe Reet Saare, sünd. Jaaksoni, tütar Mari Vill nõudmise Marie Priivitsa vastu Viljandi-Pärnu Rahukogus, milles palusid mainitud suusõnalise testamendi 25. III. 1918. a. tühjaks tunnistada sel põhjusel, et 1) surnud Jaakson mingit testamenti ei teinud ja 2) et surn. Jaaksonil ei olnud õigust Koigu talu testamendi põhjal võõrastele lubada, sest et see talu tema käes pärandusline varandus oli. Otsusega 8. IX. 1919. a. rahuldab Rahukogu nõudmise. Kostja Marie Priivitsa edasikaebuse peale otsustas Kohtupalat 22. X. 1920. a. Rahukogu otsuse ära muuta ja nõudmise tühjaks tunnistada, põhistades oma otsust sellega, et asjaolude ja vastavate seaduste (L. T. S. § 1013, B. E. S. § 2061, 2062 ja 2064 p. 3) põhjal tulevat uskuda tunnistajate Mõituse ja Pooli tõendusi, mille järele pärandusejätja Jaakson neile suusõnalise testamendi avaldas. Nõudjate vastuvaidlused ei olevat põhjendatud: olenemata sellest, kas pidavat Koigu talu päranduslikeks varanduseks lugeda või mitte, tulevat käesolev asi lahendada eriseaduse ja nimelt L. T. S. § 1006 põhjal. Selle viimase järele võivat päranduseandja igasugust varandust pärandada, kellele tahab, kui tal lapsi, vanemaid ja vanavanemaid ei ole.

Sääraste isikute poolt ei ole vaidlusi testamendi vastu avaldatud, kuna aga teistel sugulastel, nagu nõudjatel käesolevas asjas, ei olevat L. T. S. § 1006 järele õigust vaidlust tõsta. — Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub nõudjate volinik vann. adv. Artur Jung Kohtupalati otsuse ära muuta Ts. Kp. S. § 366, 338, 518 ja L. T. S. § 973, 1013 ning B. E. S. § 861, 962 j. t. rikkumise pärast.

Käesoleva asja arutusele asudes ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Kohtupalat ei ole õigesti seletanud L. T. S. § 1006, mille tagajärjel on rikutud sama seaduse § 973. Selles viimases paragrahvis määratakse, et Liivimaa talupoeg on õigustatud käsutama (disponeerima) ka mitte oma ligemate sugulaste heaks oma isiklikult varatud omandust ja pärandusena saadud vallas-, mitte aga päritud kinnisvara, kusjuures ei tehta vahet seaduse või testamendi teel saadud päranduse vahel; samuti ei ole piiratud sugulaseastmed, nõnda et päranduslise kinnisvara võõrandamist keelatuks peab tunnistama lihaste sugulaste huvides, ära rippumata sugulaseastme kaugusest, kusjuures muidugi otsekohe huvitatud isikuteks tuleb lugeda kõige lähemaid sugulasi, s. t. seadusejärjelisi pärijaid, kes järjelikult ka õigustatud on nende huvisid rikkuva korralduse vastu vaidlust tõstma. Võrreldes teine-teisega L. T. S. § 973 ja 1006 peab seega järelutama, et § 1006-es nimetatud päritud varanduse (ererbtes Vermögen) all tuleb mõista päritud vallasvara, mille võõrandamine § 973 on lubatud, mitte aga kinnisvara, mille § 973-es ettenähtud võõranduse keeldu § 1006-e määrused ei kõrvalda (sama seletab Vene Senat oma otsuses 1900. a. nr. 28 ja M. O. Grödinger'i kirjatöö Vene Kohtuministeeriumi kuu- kirjas 1914. a. nr. 10). L. T. S. § 1006 ja 1007 määrus, mille järele Liivimaa talupoeg testamendi tegemise korral ei tohi vaikides mööda minna oma otsejoonelistest sugulastest, kuulub hädapärijate (Noterben) õiguseinstituuti, mis annab teatavatele pärijatele õiguse nõuda seaduslikku osa (portio legitima), päranduslise varanduse (Erbgut, наследственное имущество) käsimust ei korralda see instituit. —

Et sel viisil Kohtupalati otsus L. T. S. § 973 ja 1006 rikkumist sisaldab, ei või ta jõusse jääda; et aga kassatsioonikaebus juba sel põhjal rahuldust leiab, ei ole vajadust muude kassaatori põhjendite arutuseks.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus L. T. S. § 973 ja 1006 rikkumise pärast ära mnuta ja asi samale Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises koosseisus.

№ 85.

TSIVIIL-OSAKOND.

21. aprillil 1921. a.

Gustav Putnini kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 10. septembrist 1920. a. Theodor Oja nõudmise asjas Gustav Putnini vastu 21.200 marga suuruses.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kostja Putnin palub Kohtupalati otsuse muutmist Ts. Kp. S. §§ 330, 369, 579 ja 711 ja Kohtu As. S. § 190 rikkumise pärast, mis selles seisnud, et Kohtupalat on äranud tema ühe tunnistaja Grimmi ülekuulamise, ehk küll Kohtupalat ise tema tunnistuse tähtsaks on lugenud ja tema palve, ka teisi tunnistajaid uuesti üle kuulata, üsna läbi vaatamata ja arutamata jätnud.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, 1) et kostja oma teistuskäebuses (apellatsioonis) on palunud tema tunnistajaid uuesti üle kuulata teistuskäebuses seletatud asjaolude tõenduseks, lisapalvekirjas aga veel ühe uue tunnistaja Grimmi ülekuulamist, tema elukoha järele Saksamaal, palunud. Kostja volinik vann. adv. Beek on Kohtupalatis teistuskäebust toetanud ja sealjuures palunud temast ülesantud tunnistajat kui ainust erapooletut isikut poolte vahelise tüli-asja õienduse juures, üle kuulata. Kohtupalat on tunnistajate uuesti ülekuulamise palvest vait olles mööda läinud. Kuigi kostja advokaat on Kohtupalatis teistuskäebusega toetanud ka tema tunnistajate uuesti ülekuulamist, sest et vastupidist, Kohtupalati protokollile järele, mitte selgesti ei saa oletada, ja kuigi Kohtupalat oleks pidanud selgesti seisukoha võtma nende ülekuulamise palve kohta, siiski ei näe Riigikohus nende tunnistajate üle kuulamata jätmises mingit lausa olulist kohtukorra ja kostja huvide rikkumist, kuna need tunnistajad kostja ja tema advokaadi juuresolekul Rahukogus vande all olid üle kuulatud ja kostja mingit põhjust nende teiskordseks ülekuulamiseks si ole ette toonud. —

2) Uuesti ülesantud tunnistaja Grimmi ülekuulamise palve on Kohtupalat tagasi lükanud, leides, et Kohtupalat oleks pidanud Ts. Kp. S. § 368¹ ja 330 põhjal niisuguse tähtsusega tunnistaja tingimata oma esimeses vastuseletustes ära tähenhendama, aga mitte alles teistuskäebust täiendavas palvekirjas; sellest pidavat järeldama, et see palve on avaldatud silmakirjaks, ajavenitamise otstarbeks, mitte aga tõsiselt

Sellel põhjendusel puudub seaduslik alus. Tsiviil-asjad käivad Ts. Kp. S. § 11 järele kohtu läbivaatamise alla sisuliselt kahes kohtuastmes ja kohtukäiatel on kummaski kohtus õigus oma tõendusi ja vastutõendusi ette tuua. Kui ka 1914. a. 2. juunil antud uuenduse järele, mis Ts. Kp. S. § 330¹ on üles võetud, kohtukäijaid kohustatakse mitte hiljemini kui esimesel kohtuistungil, kus asja üle sisuliselt vaieldakse, oma nõudeid ja seletusi ette panema ja oma tõendusi üles andma, kuid sellest ei järgne, et neid ka pärastpoole mitte ei võiks ette panna või üles anda või et neid siis võiks lihtsalt kõrvaldada. Ainult määrab seesama seaduse novell,

Ts. Kp. S. § 331¹, et kui kohtukäia pärast § 330¹ ettenähtud päeva või veel pärast asja edasilükkamist, mis Ts. Kp. S. § 331 põhjal tehti, uusi tõendusi ette toob, mis ta varemalt oleks võinud ette tuua, ja selle tagajärjel asja otsustamisel viivitus tõuseb, siis võib kohus, vastaspoole palve pääle, asja edasilükkamisest tõusvad kulud selle kohtukäija poole peale panna asjaajamise kulude teise võrra, kelle süü läbi viivitus tuli. Tõendusi tagasi lükata võib kohus Ts. Kp. S. § 366¹ põhjal siis, kui ettepanud tõendus seaduses lubatud on, või kui tõendatud asjaolu ilma olulise tähtsuseta on asja kohta, või aga asi juba küllalt on selgitatud. Niisuguseid põhjusi Kohtupalatil käesoleval korral tunnistaja Grimmi suhtes ei olnud. Kohtupalat ei väida, et tõendatav asjaolu täiesti selgitatud ja väljaspool iga kahtlust oleks. Ta tunnistab ka iga tõendatava asjaolu tähtsaks, kui ta seletab, et niisuguse tähtsusega tunnistaja oleks pidanud tingimata esimeses vastuskirjas ära tähendatama, — pidi ju see tunnistaja tõendama, et nõudja kostjalt nõutavad 530 kuldrubla mitte pandiks, vaid võlatasumiseks on annud, seega nõudmisel tema aluspõhja ära võtma. Kas Grimmi ülekuulamise palve ainult asjavenitamiseks on üles antud, oleks varane asja nii ette ära otsustada, enne kui Grimmi ei ole üle kuulatud ehk üle kuulata katsutud, kostja seletab, et ta varemalt ei olevat teadnud Grimmi praegust elukohta; poolte üheõigustuse aluselt välja minnes, mille põhjal iga pool oma väited peab põhjendama ja kohus oma otsuse ainult tõendatud asjaolude peale peab rajama (Ts. Kp. S. § 711 p. 2 § 722 ühenduses §§ 366 ja 367), peab nendele võimalus antama oma väiteid tõendada. Ka sel asjaolul, et tunnistaja ülekuulamist mitte teistuspaldas eneses, vaid selle täiendavas palvekirjas on palunud, ei ole mingit tähendust, sest palvet võidi ette tuua ka veel suusõnal ja seda tehti ka esimesel kohtuistungil Kohtupalatis, Selgub aga, et kostja varemalt oleks võinud tõenduse üles anda ja et tõendust, Grimmi ülekuulamist tõesti ainult asja venitamiseks on tahetud, siis võib kohus vastaspoole palve peale eeguimetatud § 331¹ ettenähtud määrusi kulude suhtes tarvitusele võtta.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus Ts. Kp. S. § 366¹ rikkumise pärast ära muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus.

N° 86.

TSIVIL-OSAKOND.

13. mail 1921. a.

Kostja Marie Tuudaku kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 20. detsembrist 1920. a. Anu Tuudaku nõudmise asjas Marie Tuudaku vastu 6000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaator palub Rahukogu otsust ära muuta esiteks Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast testamendi valesti tõlgitsemise läbi ja teiseks Saksa okkupatsiooni aegse määruse tähelepane-

mata jätmise pärast, mis rubla ja marga vahekorra ja kursi kindlaks tegi (määrus 15. sept. 1918. Verord. blatt nr. 35, Z. 394).

Riigikohus leiab, et testamendist järelduse tegemine, kus kohal nõudja temale määratud ülespidamist pidi saama, kas testamendis nimetatud „Eigosaare“ talus või ka kuskil mujal, kuulub asja sisuliselt selgitavate faktide hulka ja seda ei või enam kassatsioonikohtus uue revideerimise ega järelekatsumise alla võtta. — Mis puutub kassaatori väitesse, et nõudjale oleks ülespidamise asemel ainult 50 rubla ehk vastavalt 75 Eesti marka võidud mõista, ja mitte 3000 marka, nagu Rahukogu seda tegi, siis ei saa Riigikohus seda mitte õigeks pidada. Peaasjaks, mis testamendi järele nõudja kasuks kostja peale pandi, oli korralik ülespidamine, mitte aga 50 rubla, mis tol ajal, kui testament tehti (1913. a.), Vene kuldvaluutas ligikaudselt küll liht-inimese aastase ülespidamise väärtusele võis vastata.

Ülespidamise väärtust praegusel ajal on asjatundja 3000 Eesti marga peale arvanud. B. Eras. § 3104 järele peab ülespidamise (alimentide) kohustusi võimalikult laiemas ulatuses tõlgitsetama. Tähele pannes eelnimetatud paragrahvi määrusi oli Rahukogul õigus ülespidamise asemel tema tõelikule väärtusele vastavat summat välja mõista.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Marie Tuudaku kassatsiooni kaebus tagajärjeta jätta.

N° 87.

TSIVIIL-OSAKOND.

13. mail 1921. a.

Kostja Jaak Kiviaala kassatsioonikaebus Tallinna - Haapsalu Rahukogu otsuse peale 6. juulist 1920 a. Adele Glanströmi nõudmise asjas Jaak Kiviaala vastu, veepalsu maha'laskmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

16./VII. 1918. a. Saksa okkupatsiooni aegse I. Tallinna Rahukohtule antud nõudepalves taotas Kurtina mõisa omanik Adele Glanström kohustada kostja Jaak Kiviaeda igal aastal 8 nädala jooksul, s. o. (27. maist vana — 9. juunist uue kalendri järele kuni 22. juulini vana — 4. augustini uue kalendri järele) kõiksuguseid veepaise Kiisa veski juures lahti hoidma, põhjendades seda oma nõudmist B. E. S. § 1051 peale ja seletades, et selle seaduse §-i mittetäitmise tagajärjel kostja poolt tema, nõudja, kannab kahju, sest et temale kuuluvad veskist ülevalpool olevad jõeäärsed heinamaad satuvad vee alla ja muutuvad sooks. Otsusega 16. VIII. 1918. a. rahuldas (Saksa Rahukohus) nõudmise. Kostja Jaak Kiviaia palve peale võeti asi Eesti Vabariigi kohtutes uuesti läbivaatamisele ja ümberotsustamisele (R. T. 1918. a. nr. 2). Asjatundjate läbi koha peal ülevaate toimepanemise järele ja nende arvamist ära kuulates otsustas Tallinna-Haapsalu 8. jaoskonna rahukoh-tunik 29. III. 1920. a., kohustada Jaak Kiviaeda Adele Glanströmi nõudmise põh-

jal iga aasta neli nädalat enne ja neli nädalat peale Jaanipäeva Kiisa jõe peal kostja vesiveski paisu eest ära võtma, nõnda, et vesi võiks vabalt jooksta. Selle otsuse peale andis kostja edasikaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogule, kus asjatundjad täiendavalt üle kuulati ja selle järele 6. juulil 1920. a. otsustati rahukohtuniku otsus muuta selles osas, et kohustada kostjat Jaak Kiviaeda neli nädalat enne Jaanipäeva vana kalendri järele, s. o. uue kalendri järele enne 7. juulit, ja neli nädalat peale seda tähtaega Kiisa jõe peal kostja vesiveski paisu lahti tegema, nõnda et vesi võiks vabalt jooksta, selle mittetäitmise puhul veepaisu üleilmaltähendatud ajal politsei abil lahti teha.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub kostja Jaak Kiviaed Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse ära muuta Ts. Kp. S. § 81, 129, 131, 132 ja 142, ning B. E. S. § 698 ja 1051 rikkumise pärast.

Asja arutusele asudes ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaatori seletused nõudmise aegumise suhtes ei ole lugupeetavad. Oma apelatsioonikaebuses, millesse kassaator suhtub, tähendab ta, et mitmekordsete Vene Senati seletuste järele tulevat nõudmised veepaisu mahalaskmise pärast B. E. S. § 979 ja selle §-i märkuse 1 järele nõudmisteks lugeda, mis Ts. Kp. S. § 1806 p. 2 ette on nähtsd. B. E. S. § 698 põhjal aeguvad säärased nõudmised ühe aastaga. Kuid kahjusünnitamise ajast kuni nõudmise arutusele-jõudmiseni Tallinna-Haapsalu 8. jaoskonna rahukohtus olevat enam kui üks aasta möödunud, nõnda et käesolev nõudmine aegunuks tulevat lugeda. Selle kohta peab tähendama, et aegumise tähtaja jooks katkeb B. E. S. § 3629 põhjal, — nõnda et juba äraläinud aega arvesse ei võeta, vaid uus aegumise tähtaeg jooksma hakkab, — nõudmise tõstmisega alluvuse järele kohalikus kohtus, milleks tolleaegset okupatsiooni Rahukohut tuleb tunnistada, mitte aga, nagu kassaator seletab, nõudmise arutusele jõudmisega. Käesolevas asjas tõsteti nõudmist Saksa okupatsiooni aegses Rahukohtus 16. VII. 1918. a. ja kassaator ei ole mitte tõendanud, et nõudmine tol ajal oli aegunud. See asjaolu, et Rahukogu aegumise küsimust lähemalt ei arutanud, on tähtsuseta, sest et Rahukogu otsus selles suhtes lõpumõttes õige on.

Edasi kaebab kassaator selle üle, et Rahukogu rikkunud Ts. Kp. S. § 131, muutes rahukohtuniku otsuse, ilma et nõudja seda oleks palunud teises kohtuastmes. Selle kohta tuleb tähendada, et nõudepalves taotatakse veepaisu lahtihoidmist vana kalendri järele neli nädalat enne ja neli nädalat pärast Jaanipäeva, ära tähendades sealjuures aega mõlemate kalendrite järele, rahukohtuniku resolutsioonis on kõne lihtsalt neljast nädalast enne ja pärast Jaanipäeva, ilma ära tähendamata, missuguse kalendri järele; et aga praegusel ajal on maksev uus kalender, siis võis arvata, et rahukohtunik määras aja, nõudmise vastu uue stiili järele; selle vastu vaidles kostja oma edasikaebuses ja Rahukogu istungil, mispärast Rahukogu nõudmise rahuldab vastavalt nõudepalvele; et nõudja oma poolt rahukohtuniku otsuse parandamist ei palunud, see ei tähenda veel mitte nõudmise muutmist tema poolt teises kohtuastmes, kus nõudja volinik pealegi seletas, et tema jääb kindlaks oma nõudmise juurde (vt. protokoll 6. VII. 1920. a.), s. t. nagu see esialgu avaldatud. —

Lõpuks seletab kassaator, et veepaisu lahtihoidmist võivat nõuda B. E. S. § 1051 põhjal ainult ühe aasta kohta, kusjuures nõudja pidavat tõeks tegema, et kahju on tehtud enne nõudmise avaldamist kohtus. See kassaatori seletus on põhjendamata. Nõudja peaks selle järele ära ootama, kuni tal kahju sündinud, ja

võiks siis järgmise aasta kohta veepaisu lahtihoidmist nõuda; edasi peaks säärane tegevus iga järgneva kahe aasta pärast korduma. Mingit sellesarnast ei sisalda B. E. S. § 1051-e tekst ega mõte. Selle seaduse paragrahvi järele võib veepaisu lahtihoidmist nõuda igal kohal kus seda tarvis; see ei tähenda aga mitte, nagu kassaator seletab, kus kahju juba tehtud, sest lahtihoidmine sünnib tulevase kahju ärahoidmiseks, Muutuvad veelud ja kaob selle tagajärjel veepaisu lahtihoidmise tarvidus, siis võib ka lahtihoidmist kõrvaldada — tarvilisel korral kohtu abiga. —

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Jaak Kiviaia kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 88.

TSIVIL-OSAKOND.

13. mail 1921. a.

Anna Assmanni kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 16. septembrist 1920. a. Anna Assmanni nõudmise asjas Marie Pillingi vastu 1500 marga pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja Anna Assmann palub ära muuta Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse 16. IX. 1920. a. esmalt sel põhjal, et temale kutsetähe andmine kohtusse ilmuniseks olevat toimetatud Ts. Kp. S. § 62 ja 64—66 rikkumisega. Rahukogu toimetusest selgub, et nõudja vahetas asja toimetamise ajal oma elukohta, ilma et kohtule uue aadressi üles oleks annud. Selle tagajärjel ei võidud nõudjale kutsetähte kohtu istumiseks 16. IX. 1920. a. kätte anda ja asi otsustati nõudja äraolekul. Nõudja seletust, et Rahukogu pidi asja arutamise üldse seisma panema, senikui nõudja oleks ilmunud või kostja tema elukoha üles annud, ei või õigeks võtta, sest Ts. Kp. S. § 67^a määrab, et asjaosalised kohustuvad kohtule teadustama igast oma elukoha muutmisest ja selle kohustuse mittetäitmise korral ei ole nad õigustatud ennast vabandama mitteteadmisega nende kutsekirjade kohta, mis neile saadeti esialgsesse elukohta. Ts. Kp. S. § 64 ja 65 nõudeid tuleb sel korral täita, kui väljakutsutav isik ajutiselt kodust ära on. Need paragrahvid ei käi aga mitte selle juhtumise kohta, kui elukohta muudeti (vt. Vene Sen. ots. 1900. a. nr. 44). Mis puutub kassaatori seletusse, et Rahukogu tunnistas kutse temale kätteandmatuks, siis tuleb tõsistada, et Rahukogu resolutsioonis vastupidi määrab kutse kätteantuks tunnistada; otsuses lõppvormil on aga nähtavasti viga juhtunud ja sõna „kätteantuks“ tema vastandiks ümber pöördud; seesugune viga ei ole kaugeltki soovitav, kuid käesoleva asja otsustamisel ei avaldanud ta mingit mõju ja tuleb teda sellepärast tähtsusetuks lugeda.

Edasi väidab kassaator Ts. Kp. S. § 96 ja 84 rikkumist Rahukogu poolt sel põhjal, et Rahukogu tagandanud tunnistaja Johannes Hio tunnistuse andmisest

sellepärast, et Hio vannet ei soovinud anda; tunnistaja tagandamiseks sei põhjal ei olevat Rahukogul seaduslikku põhjust ega õigust olnud. Ts. Kp. S. § 96 põhjal vabastatakse vande andmisest niisugustesse usutunnistesse ja lahkuskudesse kuuluva isikud, kes vannet ei võta; neid kuulatakse üle, neidelt töötust võttes, täielikku tött rääkida puhta sisetunde järele; nõnda peab tunnustama, et Rahukogul põhjust ei olnud tunnistajat Hiot üle kuulamata jätta ainult sellepärast, et ta vannet ei soovinud anda. Siin tuleb aga tähendada, et see tunnistaja oli ülesantud kostja poolt ja et nõudja oma poolt sugugi ei palunud seda tunnistajat ülekuulata; sellepärast peab tunnustama, et tema kõrvaldamisega nõudja õigused mitte ei näi rikutud olevat.

Lõpuks kaebab nõudja, et Rahukogu rikkunud B. E. S. §§ 561, 551, 557, 559, 562 ja 564, tunnistades nõutavat katelt kinnisvara lahutamata osaks. Rahukogu on otsuse tegemisel sellest seisukohast välja läinud, et Pilling kord katla on muretsenud ja et nüüd katel kui sissemüüritud asi B. E. S. § 564 põhjal kinnisvara lahutamata osaks tuleb lugeda. See seisukoht ei ole õige. Balti eraseaduse § 564 mõte on, et hoone päraldiseks loetakse niisugune mööbel ja kodu kraam, mis majaga kindlalt ühendatud sissemüürimise või mõnel teisel külge liitmise teel, ilma et need asjad sealjuures majavaldaja iseäralisele töödusele ehk kutsetööle (Gewerbe) teenivad. Nii siis ei kuulu isegi sissemüüritud asjad iga kord maja päraldiste hulka, nimelt mitte siis, kui nad majavaldaja peremehe oma tööduse jaoks mäge külge on liidetud, veel vähem siis, kui nad mõne korteripidaja poolt oma tööduse huvides on muretsedud ja teha lastud. Rahukogu on, vastuoksa, B. E. S. § 564 nii seletanud, nagu oleks selle paragrahviga iga kinnimüüritud katla saatus kui maja päraldise saatus otsustatud, ja sellest nähtavasti edasi vale järelduse teinud, nagu langeks siis iseenesest ka tasuküsimus ära. Sellega ühenduses on Rahukogu Ts. Kp. S. § 129 rikkudes tunnistaja Rullinkovi tööduse, et tema katla eest Pillingile 35 rubla maksnud ja ise omakord tema eest Assmannilt 30 rubla võtnud, üsna arutamata jätnud. — Peab tähendama, et isegi siis, kui katel sissemüürituks tunnistatakse maja päraldisena, ja mitte mõne korteripidaja tarbe- ehk tööriistana, tema soetajal ehk selle õiguse pärijal õigus on üldistel seaduses ettenähtud alustel (B. E. S. §§ 578 ja järgm. niisama § 4066) tege- nõuda.

№ 89.

TSIVIL-OSAKOND.

1. septembril 1921. a.

Nõudja Mihail Rostovtsevi kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 27. jaanuarist 1921. a. Mihail Rostovtsevi nõude asjas Adolf Kessleri vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Tartu-Võru Rahukogu otsustas 27. IV. 1920. a. teise astme kohtuna Mihail Rostovtsevi nõude asjas Adolf Kessleri vastu muu seas: Adolf Kessler välja tõsta nõudja Mihkel Rostovtsevi majast, mis asub Uue-Savi ja Tööstuse uul. nurgal, ühes tema varandusega ja temast ärarippuvate isikutega. Selle otsuse täitjaks oli kohtupristav J. Sarap, kellele täitmise kestusel 12. V. 1920. a. Tartu Era-ülikooli kursuste volinik vann. adv. Oskar Rütli, ette pannes volikirja, esitas teadaande, milles seletas, et kõik need ruumid Tööstuse ja Savi uulitsal olevates majades, kust tuleks välja tõsta Adolf Kessler Mihail Rostovtsevi nõudmisel, juba 1910. a. saadik Tartu Era-ülikooli kursuste tarvitada on üürilepingu põhjal Rostovtsevi ja Era-ülikooli Nõukogu vahel; ka on kõik varandus seal sees Era-ülikooli omandus; Rostovtsev ei või neid ruume ega varandust enda kätte saada, sest Kessleri vastu tehtud kohtuotsus ei puuduta Era-ülikooli, tema päralt olevaid ruume ega varandust; seda tähele pannes palus mainitud ruumid ja varanduse Adolf Kessleri väljatõstmise asjus puutumata jätta. — Sealsamas antud Rostovtsevi ja Kessleri seletuste järele oli suurem osa selles majas olevast varandusest Tartu Era-ülikooli kursuste varandus, mida mitte ei pidanud välja tõstetama, vaid mis nendesse ruumidesse pidi edasi jääma; peale selle tähendas Rostovtsev, et Tartu Era-ülikooli kursusi ei ole praegusel ajal olemas, Saksa okupatsiooni ajast peale. — 19-dal mail 1920. a. kohtupristavile antud palvekirjas seletas Era-ülikooli kursuste volinik täiendavalt, et Era-ülikool ei ole mitte Kesslerist ärarippuv isik, vaid Kessler ripub Era-ülikoolist ära, ja viimane ei anna oma ruume kellegi kätte, ilma et temale üles ei ole üteldud või et seaduse järele kohus teda ei ole sundinud ruume käest ära andma. Nõudja Rostovtsev palus neid ruume ühes kursuste varandusega tema kätte anda, seletades, et tema on kursuste asutaja ja neid kursusi ei ole enam olemas. Kohtupristav lükkas Rostovtsevi palve tagasi ja jättis võtmed kursuste direktori Paldroki kätte, kes kohale oli ilmunud ja seletas, et tema on Kessleri käest võtmed enda kätte võtnud. Kessleri isiklikult tunnistas pristav sellest majast välja tõstetuks ja sellega otsuse täidetuks. Lõpuks avaldas nõudja Rostovtsev, et tema loeb pristavi tegevuse mitte-õigeks, ruumide võtmed pidavat temale isiklikult üle antama. —

21. X. 1920. a. andis nõudja Rostovtsev Tartu-Võru Rahukogule kaebuse kohtupristavi Sarapu tegevuse peale, milles kaebas muu seas selle üle, et kohtupristav 12. V. 1920. a. vann. adv. Rütli nõudmise peale oli nõus üle andma ruume mitte kaebajale, vaid hr. Paldrokile, kaebaja protesti peale vaatamata, ja sealsamas

pristavi teatel hr. Kessler andis võtmed prof. Paldrokile ning et samuti 19. V. s. a. pristav ei annud võtmeid kaebajale ja uuesti lubanud võtmete andmist Kesslerilt Paldrokile. Pärast protokollil allakirjutust aga, kus kaebaja, arvates oma avaliku vahekorra kohtupristaviga lõpetatuks, asunud oma ruumide ülevaatusele, lasknud pristav teda sealt politsei abiga välja tõsta, hoolimata kaebaja protestist ja nõudmisest, näidata temale sellekohast kohtu otsust. Kõige selle põhjal palus kohut kohtupristavi Sarapu tegevuse eba-õigeks tunnistada, sest tõepoolest olevat pristav välja tõstnud kaebaja, kuna ta kaebaja majasse paigutanud kolmanda isiku hr. Paldroki, ja ette kirjutada pristavile täpsalt täita kohtu otsust 27. aprillist 1920. a. Rahukogu, kuhu 8. V. s. a. oli annud palve Tartu Era-ülikooli direktori kohuste täitja prof. Paldroki volinik, juurde lasta nõude asjasse kolmanda isikuna Era-ülikooli, missugune palve Rahukogu määrusega 22. XI. 1921. a. lõpetati paluja vastaval soovivaldusel, — määras 27. jaanuaril 1921. a., Mihail Rostovtsevi kaebuse kohtupristavi tegevuse peale tagajärjeta jätta, põhjendades muu seas otsust sellega, et nagu asjaoludest näha, on nende ruumide üürnik ja seega seaduslik valdaja, millest A. Kessler välja tõsteti, Tartu Era-ülikooli kursused. Peale Kessleri väljatõstmist ei võinud kohtupristav jätta kaebajat neisse ruumidesse, mille üürnik oli Tartu Era-ülikooli kursused ja milles oli Era-ülikooli kursuste varandus, nagu seda ka kaebaja ise on seletanud kohtupristavi protokollil järele 19. V. 1920. a., ega oma peale võtta vastutust kaebaja edaspidise tegevuse eest, sest et täitmisele järele kohtupristav kohustatud oli Kessleri ühes varanduse- ja ärarippuvate isikutega välja tõstma, mitte aga Mihail Rostovtsevit neisse ruumidesse paigutama.

Selle Rahukogu määruse peale on nõudja Mihail Rostovtsev annud Riigi-kohtule kassatsioonikaebuse, milles palub kaevatud määrust ära muuta Ts. Kp. S. § 1, 456, 653, 662, 694, 695, 696, 891, 895, 962 ja 966 ning B. E. S. § 4031 rikkumise pärast.

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja arutusele asudes, leiab Riigikohus, et Ts. Kp. S. § 895 põhjal kohtu otsus astub seadusejõusse ja järjekult kuulub täitmisele ainult asjaosaliste isikute suhtes, kogu kohtuotsuse täitmise tegevus pannakse kohtupristavi peale (§ 937 sealsamas); nõudja ei tohi ennast segada täitmisesse ega ole õigustatud tegema ise oma poolt korraldusi, mis kuuluvad kohtupristavi tegevuse piirkonda (§ 949 sealsamas). — Esimese osutatud § 895 mõtte nõuab, et kohtupristav otsuse täitmisel seda täitmist ei laienda isikute peale, kes kohtuprotsessist osa pole võtnud ja kelle kohta kohtuotsus ei käi. See nõue ilmub iseäranis teravalt, kui kohtu poolt väljamõistetud nõudealine ei ole mitte kostja, vaid kellegi kolmanda isiku valdusel iseseisva õiguse põhjal. Nõudja tähendab, et kui lubada kolmandate isikute vahelesegamist täitmisele, siis ülepea otsuse täitmine võimatuks saab, sest kostja võib väljamõistetud asja kolmandale isikule edasi anda, see oma poolt tarbekorral kas või kostjale tagasi jne. lõpmata. Selle vastu võib tähendada, et samasugune väljakannatamata seisukord tekib, kui lubada kohtuotsuse täitmisel ära võtta kolmandalt isikult, kes protsessist osa ei võtnud, tema asja; samasugusel korral võiksid pooled omavahel kokku leppides just sel otstarbel kohtusse minna, et kolmandalt isikult tema asja hõlpsasti kätte saada. Muidugi võib seesugusel korral kolmas isik iseseisva nõudega mõlemate poolte vastu kohtusse esineda, kuid asja ei ole vahest enam tagasi saada, ei oleks ka kokkukõlas õigusega, sundida kolmandat isikut ilma mingi süüta tema poolt protsessi koorma ja kulude kandele. Sini talle abiks eelosutatud Ts. Kp. S. § 895 määrus, mis keelab koh-

tupristavile laiendada otsuse täitmist kolmandate, mitteasjaosaliste isikute kohta. Et seda seaduse nõuet igal üksikul tarbekorral täita, peab kohtupristavil võimalus olema asja olukorra väljaselgituseks kolmandate isikute seletusi ühes tõendustega, dokumentidega, vastu võtta. Säärane kohtupristavi teguviis ei ole mitte kolmanda isiku asjasse tungida laskmine, vaid hoiab ära kolmanda isiku õiguste piirkonda tungimist kohtupristavi poolt. Kohaldades neid üldmõtteid käesolevas asjas, tuleb seega tõsitada, et vormilikult ei leidu midagi seadusevastalist kohtupristavi Sarapu tegevuses, mis oli sihitud asjaolude väljaselgitusele, kusjuures ta kuulab ära Tartu Era-ülikooli kursuste voliniku seletused, võttis vastu temalt volikirja ja teisi dokumente, ning kõige selle põhjal jõudis otsusele, et on Era-ülikooli kursused olemas ja need kursused on Rostovtsevi majas üüril, mispärast ta nõudja Rostovtsevi palve, neid ruume ühes kursuste varandusega tema kätte anda, tähele panemata ja ruumide võtmed kursuste direktori Paldroki kätte jättis, põhjendudes nimelt sellele, et täitelehes ei ole mitte otsust, mille järele kursused, s. o. kolmas isik, peaks välja tõstetama. Iseküsimus on, kas see kohtupristavi Sarapu järeldus sisuliselt õige on. Selles suhtes on nõudja Rostovtsevi erakaebuse tagajärjel kohtupristavi tegevuse peale kohalik kohus, kellele asi allus, Tartu-Võru Rahukogu, asja sisuliselt arutades tegelikkude asjaolude põhjal otsusele jõudnud, et vaidluse all olevate ruumide üürik ja seega seaduslik vaidaja Tartu Era-ülikooli kursused on, kelle esindaja kätte kohtupristav neid ruume ja nende võtmeid jättes, toimeetas õigesti, mispärast nõudja Rostovtsevi erakaebus tagajärjeta jäeti. See Rahukogu järeldus kuulub, nagu tähendatud, asja sisusse ega käi K. As. S. § 5 põhjal kassatsioonikohtu arutuse alla. Siinjuures ei või tähendamata jätta, et Riia koolide-ringkonna kuraatori pool 1907, 1908. ja 1909. a. nr. 11758,6113 ja 6529 kinnitatud Tartu Era-ülikooli kursuste põhikirja järele (правила, уставъ) need kursused teaduslik-pedagoogilises ja majanduslises suhtes seisavad kursuste Nõukogu valitsuse all, kes seisab koos kursuste asutajast ja kursuste pedagoogilise personaali isikutest (§ 8); täidesaatvaks organiks on kursuste direktor ja tema abi, keda valib Nõukogu kahe aasta peale ja kinnitab koolide kuraator. Siit on selge, et kursuste peremeheks ka majanduslises suhtes on nende Nõukogu, kellest kursuste asutaja osa võtab liikmena; edasi järgneb sellest, et Nõukogu on teatavate õiguste kandja, s. o. iseseisev õiguse ülis (субъектъ правъ), olgu see juriidilise isiku või üksikute Nõukogust osavõtjate isikute näol, keda viimaseid § 24-jas lõpul nimetab otsekohe ettevõtte osanikkudeks, ja lõpul seisab ta seal teatavas vahekorras kursuste asutajaga: ühel pool Nõukogu, teisel pool asutaja kui selle liige. Mis puutub kursuste varandusesse, siis määrab põhikirja § 5, et seda vara moodustavad a) ettelugemiste eest võetavad maksud ja b) eraisikute annetused; ei seisa siin sõnagi sest, et asutaja millegi summaga kursuste varanduslikeks osanikuks oleks, millest järeldada tuleb, et kui ta mingit summat kursuste heaks kulutas, ta seda tegi kinkides või võlgu andes (kredito-rina). Veel tuleb tähendada, et kursuste inventari varamiseks tarvitatakse õpeaasta lõpul ülejäänud summad (§ 24). Kõige selle põhjal ei või õigeks võtta kaebaja väidet, nagu oleks tema, kui kursuste asutaja, nende ja nende varanduse ainuke omanik. Sellele vaatele vastab ka kursuste põhikirja lõpu § 26, mille järele kursuste lõpetuse korral nende varandus ei loeta mitte nende asutaja omanduseks, vaid ohverdatakse Nõukogu määruisel, asutaja nõusolekul, mingile hariduslikele asutusele.

Üüri vahekorra suhtes kaebaja Rostovtsevi ja Tartu Era-ülikooli kursuste vahel tuleb tähendada järgmist: Kursuste Nõukogu koosolekute protokollide põhjal

16. XII. 1912. (Rahuk. toim. lhk. 64), 20. III. 1911. (s. s. lhk. 88), 5. IV. 1911. (s. s. lhk. 91/92), mis alla kirjutatud ka kaebaja Rostovtsevi poolt, tehtakse üüri-
leping kursuste kliinikute kohta, kusjuures kindlaks määratakse, et ruumide sisse-
seade, nagu pingid auditoriumides, vannid vannitubades, operatsiooniruumide sisse-
seade ja ülepea kõik varastiku muretsemine, ei kuulu majaomaniku Rostovtsevi
kohustesse, s. t. seatakse sisse kursuste poolt ja on nende omandus (Rhk. toim.
lht. 91); kaebaja Rostovtsevi poolt Rahukogule ette pandud aruandes Tartu Era-
ülikooli kursuste tegevuse üle 1911/1912. a. õppeaasta jooksul (Rhk. toim. lhk. 113)
lhk. 31 seisab kursuste ruumide kohta, et neid peeti kursuste asutajalt prof. M. J.
Rostovtsevit üüritud hoonetes Tööstuse ja Savi uul. nurgal; Tartu Era-ülikooli
kursuste vahekirja järele 20. XI. 1914. a. nr. 3193 al (Rhk. toim. lhk. 124) on kur-
suste asutaja vahekord kursuste kohta 1) majaomaniku seisukord, kes annab üüri-
kursustele temalt ülesehitatud hooned, ja 2) võlauskuja vahekord; viimaks andis
kaebaja prof. Mihail Rostovtsev oma voliniku läbi 15. XI. 1918. a. nõudmise Saksa
okupatsiooni aegsele rahukohtule; see nõudmine oli sihitud Tartu Era-ülikooli kur-
suste vastu nende direktiooni näol (gegen die Dorpater Privaten Universitätskurse
deren Direktion...) ja temas seletati muu seas, et nõudja Rostovtsev üüris oma
majad kursuste tarvidusteks lepingu põhjal kursuste Nõukoguga (vt. Saksa Rahuk.
toim. lhk. 2). — Nõnda tuleb tõsitada, et Tartu Era-ülikooli kursused, moodustades
iseseisvat teguvõimulist õiguse ülist, seisid kaebaja Mihail Rostovtsevigaga üüri-vahe-
korras vaidluse all olevate ruumide suhtes, mispärast mainitud kursusi tuleb lugeda
seaduslikuks ruumide valdajaks, kelle kui asjas mteosalise vastu kohtupristav
Sarap Ts. Kp. S. § 895 põhjal ei võinud täita Tartu-Võru Rahukogu otsust 27. IV.
1920. a., mis oli sihitud kostja Adolf Kessleri vastu, ikelle vastu see otsus ka täp-
salt täideti. Kaevatud Tartu-Võru Rahukogu määrus, 27. I. 1921. a., mis seda koh-
tupristavi Sarapu tegevust õigeks tunnistas, põhjeneb samal Ts. Kp. S. § 895 ja
ei sisalda kaebajalt osutatud seaduste rikkumisi.

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Mihail Rostovtsevi kassatsiooni-
kaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 90.

TSIVIIL-OSAKOND.

1. septembril 1921. a.

Kostja Richard Lange voliniku era-advokat Aleksander Eldringi kassatsiooni-
kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 13. jaanuarist 1921. a. August
Siilini nõude asjas Richard Lange vastu 1150 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik
J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kostja Richard
Lange voliniku kassatsioonikaebus tuleb rahuldada. — Niihästi rahukohunik kui ka
Rahukogu on arvamisel, et vargus üldse mitte juhtumus (случай) või ärahoitamata

sündmus (неодолимый случай) ei saa olla, mis kostjat vastutusest vabastab, ja eitavad seepärast käesoleval korral ka kostja õigust, tema käest varguse läbi kaduma läinud käevõru eest kahjutasu nõuda vastu B. E. S. § 4239, määruse peale toetuda.

Mida juhtumuseks lugeda, selle kohta on B. E. S. omas § 3438 üldise definitsiooni annud: „sündmus, mida võimata on inimese mõistusega ette ära näha ja inimliku jõuga kõrvaldada.“ Vargus kui igapäevane sotsiaalne nähtus võib saada juhtumuseks, sündmuseks, mida ei saanud ette ära hoida, niipea kui ta objektide kallal korda saadetakse, mille hoidmiseks inimene kõik ettevaatuse- ja valvevahendid tarvitusele oli võtnud. Kõige selle pärast on ekslik see Rahukogu arvamine, et vargus kunagi juhtumuseks ei või esineda, ja käib B. E. S. §§ 3438 ja 4239 otsekohese mõtte vastu. Muidugi on see, kes juhtumuse või ärahoitamata sündmuse põhjal vastutusest tahab vabaneda, kohustatud juhtumust antud korral tõendama. Kostja kohus on, kõiki üksikasju ette tuues, asja sisuliselt otsustavale kohtule usutavaks teha, et sündmust, käesoleval korral vargust, üldse võimalikuks ei peetud, ette näha ei võidud hoiukoha kindluse ja valve tubliduse pärast. Asja otsustavast kohtust ripub ära igal üksikul korral, asjaolusid ära kaaludes, juhtumust või ärahoitamata sündmust tõestatuks pidada või mitte. Kuid tervet sündmuste kategooriat, nagu käesoleval korral vargust, niisuguseks pidada, kus üldse mitte ärahoitamata juhtumisi ette ei saa tulla, käib meie Balti tsiviil-õiguse poolt antud juhtumuse mõistele vastu, mispärast ka Rahukogu otsus seadusejõusse ei või jääda.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus B. E. S. §§ 3438 ja 4239 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises koosseisus.

№ 91.

TSIVIIL-OSAKOND.

1. septembril 1921. a.

Nõudja surnud Johannes Õunapuu pärandusetombu hooldaja Jakob Õunapuu voliniku vann. adv. Rein Ellaseri kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 12./19. novembrist 1920. a. surnud Johannes Õunapuu pärandusetombu nõude asjas Ludvig Ebruki ja Miina Õunapuu vastu 15.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

10. aprillil 1920. a. andsid Rakvere-Paide Rahukogule nõudepalve surnud Johannes Õunapuu pärandusetombu ja alaealiste laste Arnold, Osvald ja Armide Õunapuu eestkostjad Ludvig Ebruki ja kadunud Õunapuu lese Miina Õunapuu vastu, milles palusid: 1) tühjaks tunnistada 15. augustil 1919. a. Miina ja Arnold Õunapuu ning Ludvig Ebruki vahel tehtud ostu-müügi leping metsa raiumise üle Johannes Õunapuult pärandusena järelejäanud „Jaagu“ talukoha pealt ja 2) kohustada Ludvig Ebrukit kõik tema poolt nimetatud talukohal maharaiatud puud nõud-

jatele kätte andma, vastasel korral aga neile kahjutasu nõudmise õigust jätta. 3. juunil 1920. a. otsustas Rahukogu tunnistada mainitud leping tühjaks osas, mis puutub Arnold Õunapuud, muus osas nõudmine tagasi lükata, põhistades: vaidluse all olev leping on tehtud Miina ja Arnold Õunapuu kui pärijate poolt, igaüks oma ette. Miina Õunapuu kui lesk võib lepingut oma nimel ja arvel teha ja sellepärast ei ole kolmandatel isikutel õigust lepingu tühistust nõuda. On maksma jääva lepingu täitmisel takistusi, siis võib teine pool kahjutasu nõuda. Kolmandad isikud võivad, kui leping nende kasusid riivab, selle täitmist takistada. Mis aga puutub Arnold Õunapuu, siis ei võinud tema kui 16-aastane poisikene ise oma nimel säärasest suurt lepingut sõlmida ja see leping tuleb tema kohta tühjaks tunnistada. — Nõudjate edasikaebuse tagajärjel kuulas Kohtupalat asja 12./19. novembril 1920. a. ja otsustas Rahukogu otsuse jõusse jätta, leides, et põhjendamata on edasikaebaja tähendus B. E. S. § 3838 peale ja tema väide, nagu oleks antud asjas tegemist võõra asja võõrandamisega Miina Õunapuu poolt Ludvig Ebrukile, sest Miina Õunapuu on vastuvaidlemata Johann Õunapuu pärija ja lepingut sõlmides tegutses ta säärasena. Samuti on ebaõige edasikaebaja seletus lepingu maksvusetuse kohta sel põhjal, et selle tegemisel ei olnud laste alaealiste kaaspärijate huvid kaitstud ja lepingut ei kinnitatud Vallakohtu poolt. B. E. S. § 1714 kui ka E. Tal. S. § 1067 järele valitseb lastega järelejäänud lesk ühise varanduse üle, ilma et ta oleks kohustatud kellelegi aru andma; temale abiks ja ainult tema palvel määratakse hoolekandja; seaduse nõudel (B. E. S. § 1714 ja 281) ei ole hoolekandja määramine tingimata ega kohustav; vallasvara müümiseks on tarvis Vallakohtu luba ainult siis, kui seda ei saa tunnistada kauplemise ehk ametitöö asjaks või majapidamise saagiks (B. V. S. § 253 p. 3.). Neid reegleid ei ole rikutud 15. VIII. lepingu tegemisel; seal olid juures pärijate poolt 2 käemeest lese nõuandjateks; vaestelaste-kohtu luba ei olnud tarvis, sest mets arvatakse maapinna produktide liiki, mida lesel oli õigus ära müüa, ilma kohtu luba küsimata, B. V. S. § 253 p. 3 põhjal. Tõendama, et käesoleval juhtumisel metsa ei tohitud müüa korraliku metsapidamise plaani järele, oleks pidanud nõudja Ts. Kp. S. § 366 põhjal, mida pole süüdinud. Lõpuks on õige nõudekirja teise palvepunkti rahuldamata jätmine Rahukogu poolt, sest ostja Ebruk talitas heas usus ja omandas sellepärast B. E. S. § 756 põhjal lepingu põhjal maharaiutud puud.

Kohtupalati otsuse peale on annud kassatsioonikaebuse Riigikohtule nõudja vann. adv. Rein Eliaser, kes palub kaevatud otsuse ära mnuta E. Tal. S. § 1067, B. E. S. § 1059, 1156, 1157, 1159, 530, 556 ja 756 ning Ts. Kp. S. § 366 rikku-mise pärast. —

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja arutusele asudes leiab Riigikohus, et B. E. S. § 2681 järele, tarvitseb iga korraldus pärandusvara suhtes, niikaua kui mitmed kaaspärijad ühiselt kasutavad pärandusevara ja kuni ühise pärandusevara jaotamiseni, kõigi pärijate nõusolekut; keegi pärija ei ole õigustatud üksikult pärandusevara reaalseid ning peale oma ka teiste mõeldavaid jagusid võõrandama; kõik säärased toimingud on tühised. Tekib käsimus, kellel on õigus säärase toimingute tühistust nõuda: kas ainult lepingu tegijatel või ka lepingu tegija (pärija) kaaspärijatel? Ei tohiks mingit kahtlust olla, et just viimastel, sest et nende õigusi rikutaksegi ja nende kaitseks on antud § 2681 määrused. See vaade ei seisa vastolus B. E. S. § 3115 määrusega, mille järele leping loob õigusi ja kohustusi ainult lepingu osalistele, sest viimasel korral on tegemist lepingu enda põhjal ja jõul täi-

detavate õiguste ja kuhustustega. milles muidugi kolmandad isikud osalised pole, esimesel korral aga lepingu tegemise tagajärjel tekkinud õiguste rikkumisega, mille kõrvaldust nõudma on õigustatud kannatajad isikud täies ulatuses, s. o. kuni lepingu tühistuseni, misjuures nõudmise alus ei ole mitte leping, vaid õiguse rikkumine. Peabki oletama, et tunnistades teatavat toimingut teatavate isikute huvides tühiseks, lubab seadus viimastele tegelikult teostada tühistust; muidu oleks seaduse määrus asjata mõttetud ja tühi sõnakõlks. B. E. S. § 2681 üldmäärused on täies ulatuses kohaldatavad lese Miina Õunapuu vahekorra kohta tema alaealiste laste kaaspärijate suhtes.

E. Tal. S. § 1067 ja B. E. S. § 1714 on lastega järelejäanud Iesel mehest järelejäanud. pärandusvara valitsemise ja selle vara kasutamise (ususfructus, Niesbrauch) õigus. Metsade tarvitamise suhtes on kasutaja (usufruktuaari) õigused kindlaks määratud B. E. S. § 1213 ja 1214, mille järele kasutajal ainult sel korral õigus on metsa raiumiseks müüa, kui kasutamine (ususfructus) aineks otsekohe mets on; „Jaagu“ talu on aga, kui harilikult iga talukoht, põllumajandusline üksus (vt. varanduse nimekiri Kohtupalati toim. lhk. 14); kui tema piirides ka metsa leidub, siis ei või mitte eeldada, et see mets iseenesest metsamajanduslike üksuse moodustaks; väidab seda aga kasutaja ehk tema pool seisvad protsessi osalised, siis peavad nad selle erakorralise asjaolu Ts. Kp. S. § 366 põhjal tõeks tegema. Metsa müümiseks „Jaagu“ talu piiridest ei või lesel Miina Õunapuul ka sel põhjal mitte õigust arvata, et tema kaaspärijana talu kaasomanik on, sest B. E. S. § 929 põhjal ei tohi keegi kaasomanikkudest ilma teiste kaasomanikkude nõusolekuta ühise asja reaalse osade kohta korraldusi teha; igas reaalses asja osas on kõigil kaasomanikkudel mõeldavad osad, järjekult, müües mingit reaalses asja osa müüb kaasomanik mitte ainult oma, vaid ka kaasomanikkude, s. o. võõrast vara; selles mõttes tuleb õigeks võtta kassaatori tähendust B. E. S. § 3838 peale.

Lõpuks tuleb õigeks võtta ka kassaatori seletus, et kostjat Ludvig Ebrukit ei või tunnistada tegutsevaks heas usus. „Jaagu“ taluomanik avalikkude kinnistusraamatute järele on Johannes Õunapuu; temaga võis kostja Ebruk metsa raiumise ostu-müügi lepingu teha; tema surma korral pidi ta aga nende isikute käest, kes omaniku pärijatena lepingut soovisid sõlmida, seks seaduslikku legitimatsiooni nõudma; et lesk ainuke pärija ei olnud, oli juba sellest selge, et alaealine Arnold Õunapuu lepingu tegemisel ühes tegutses, ei tohtinud kostjal Ebrukil ka mingit kahtlust tekkida selle kohta, et seadus ei luba lepinguid sõlmida 16-aastase poisikesega. —

Tunnistades lese Miina Õunapuu õigust „Jaagu“ talu piirides metsa müümiseks, kostja Ludvig Ebruki head usku selle lepingu sõlmimisel ning nõudes tõendusid nõudjalt selle kohta, et metsa „Jaagu“ talu piirides korraliku majapidamise plaani järele ei tohtud müüa, rikkus Kohtupalat B. E. S. § 2681, 1714 ja 1213 ja E. T, S. § 1067 ning Ts. Kp. S. § 366.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus B. E. S. §§ 2681, 1714 ja 1213, E. Tal. S. § 1067 ja Ts. Kp. S. 366 rikkumise pärast ära muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises koosseisus.

Nõ 92.

TSIVIL-OSAKOND.

12. septembril 1921. a.

Kostja surnud Hans Jürgenson'i pärandusetombu hooldaja Jaan Juttus'e vollniku vann. adv. Rein Eliaseri kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 11./25. veebruarist 1921. a. Tõnis Mihkelsoni nõude asjas surnud Hans Mardi p. Jürgensoni pärandusetombu vastu 1500 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kostja surn. Hans Jürgensoni pärandusetombu hooldaja volinik vann. adv. Eliaser palub ära muuta Kohtupalati otsuse 11. II. 1921. a., millega otsustatud tunnistada obligatsioon 1000 rubla väärtuses, mis 17. III. 1897. a. Tõnis Mihkelsoni poolt Hans Jürgensoni kasuks antud ja 5. VI. 1897. a. Imavere Kulli nr. 60 talu peale ingrosseeritud, kustutatuks tema täies sisus; ühtlasi tunnistada kustutatuks ka selles obligatsioonis tehtud leping protsentide tasu kindlustamise osas, kus maa kostja Hans Jürgensoni pidada antakse ja nõudjale Tõnis Mihkelsonile otsustatakse kätte anda kostja käes olev Imavere Kulli nr. 60 talu maatükk 18 vakamaad 6 kappa. Nõudja Tõnis Mihkelsoni volinik vann. adv. Jung on annud vastuseletuse, milles palub kassatsioonikaebuse tagajärjeta jätta.

Ära kaaludes poolte seletusi ühenduses asjaoludega leiab Riigikohus, et

1) Põhjendamata on kassaatori väide, nagu oleks Kohtupalat vaidluse all oleva obligatsiooni kustunuks tunnistanud, ilma et ta võlanõudja Hans Jürgensoni pärandusetombule oleks õigust annud selle obligatsiooni eest mingisugust tasu saada; nõudepalvet sisse andes on nõudja obligatsiooni summa 1500 marka Viljandi-Pärnu Rahukogu deposiiti kostja heaks sisse maksnud; selle summa kättesaamiseks ei ole kostja nõudnud ega tarvitse ta õiguse andmist Kohtupalati poolt. — Saksa okupatsiooni aegsete sõjavõimude poolt 15. IX. 1918. a. tehtud korraldus hüpoteegiliste nõuete moratoriumi suhtes (Verordnungsblatt 1918. a. nr. 35, Ziff. 395) ei ole käesolevas asjas kohaldatav, sest see puudutab hüpoteegiliste võlakohustuste täitmist ja lõppemist üleskuulutuse, maksu tähtaja kättejõudmise või muul põhjal tähtaegumise (Fälligkeit) tagajärjel, kuna aga vaidluse all olev obligatsioon tunnistati kustunuks tema tühise tõttu. —

2) Samuti ei ole lugupeetavad kassaatori seletused nõude aluse muutmise kohta nõudja poolt nõudekirjas teetanud ta obligatsiooni võla ülesütlelemise peale mõlemailt pooltelt, pärast aga seletanud, et obligatsioon on tühine. Selle asjalisel vastuvaidluse tõttab kassaator oma kassatsioonikaebuses esimest korda, mis pärast see vaidlus tähelepanev pole (võrdl. Vene Senati ots. 1884. a. nr. 53, 1875. a. nr. 810).

3) Edasi ei saa põhjendatuks lugeda kassaatori seletusi L. Tal. S. § 114 ja 223 rikkumise kohta Kohtupalati poolt. Kõigekülgselt ära kaaludes pooltevahelist

obligatsiooniks nimetatud lepingut leidis Kohtupalat, et seda lepingut ei saa pandi läbi kinnitatud võla kontrahiks lugeda, sest see oleks vastolus B. E. S. § 3641, 3881 ja 1414, vaid see pole seaduses vormiliselt mitte ette nähtud ja on sisuliselt lubamata asiõigusline korraldus, mille otstarbeks on varjata obligatsioonikoostuse all vaidluse all oleva maatüki väljalahutust ja endisele omanikule Jürgensonile kättejätmist Mihkelsonile müüdud Kulli nr. 60 talukohast, B. E. S. § 2952 põhjal loetakse maksvaks mitte varjavat, vaid tahetud, s. o. varjatud toimingut, kuid tingimusega, et selle otstarbeks ei ole mingi õigusliselt lubamata eesmärgi kättesaamine. Käesoleval korral oli see eesmärk Kulli nr. 60 vakutalust maatüki väljalahutamise alla 10 taalri suuruses võõranduse otstarbel, mis Jürgensonile selle maatüki kohta jäetud õigusi kõige ennemini omandusõigusele lähendas, nagu Kohtupalat tähendab. Sellele vaatele vastab kassaatori enda seletus kassatsioonikaebuse p. 4, kus Jürgensoni õigust väljalahutatud maatüki kohta iseloomustatakse kui jaotatud omandusõigust (B. E. S. § 942 ja järgm.); see on tingimata keelatud L. Tal. S. § 114 ja 223. Nõnda ei või kõnet olla nende seaduseparagrahvide rikkumises Kohtupalati poolt.

4) Lõpuks ei või põhjust anda kaevatud otsuse äramuutmiseks kassaatori kaebus, et Kohtupalat on nõude rahuldanud, vaikides mööda minnes nõudja õigusest väljamõistetud maatükil olevate ehituste, puude, põõsaste ja külvide peale. Selle kohta tuleb tähendada, et kostja asja sisuliselt arutajates kohtutes mingit sellekohast nõudmist pole tõstnud, mispärast Kohtupalat kassaatorilt endalt osutatud Ts. Kp. S. § 706 põhjal ei võinudki selle küsimuse arutusele asuda; uute nõudmistest tõstmine kassatsioonikohtus ei ole seaduses ette nähtud (Ts. Kp. S. § 793, Vene Sen. ots. 1905. a. nr. 77, 1904. a. nr. 78 j. t.). Iseenesest mõista võib kostja nõudmist tõsta kõigi oma õiguste kaitseks seaduse alusel, kui neid rikutakse.

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Surnud Hans Jürgensoni parandusetombu hooldaja voliniku vann. adv. R. Eliaseri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 93.

TSIVIIL OSAKOND.

29. septembril 1921. a.

Nõudjate Liisa ja Karl Maasikute voliniku vann. adv. Kaarel Baarsi ja kostjate Amalie Keerniku ja Karl Märdi p. Maasiku voliniku vann. adv. Artur Jungli kassatsioonikaebused Kohtupalati otsuse peale 11. veebruarist 1921. a. Liisa ja Karl Maasikute nõude asjas Amalie Keerniku ja Karl Märdi p. Maasiku vastu 15.000 marga väärtuses ja viimaste vastunõudmise üle 7500 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

11. veebruaril 1921. a. otsustas Kohtupalat Liisa Jaani t. ja Karl Juhani p. Maasikute algusnõudmise osaliseks rahuldamiseks tunnistada nende päralt omanduseõiguse Viljandimaa Patkila valla talu „Kaubi-Juhani nr. 15“ peale $\frac{3}{4}$ mõtte-

lises osas, tühjaks tunnistades nimetatud talu kinnistamist 24. IV. 1919. a. kostja Amalie Keerniku nimele $\frac{1}{4}$ osas, vastavat sissekirjutust ja kustutust krepostiraamatutes tehes, muus osas algusnõudmine tagasi lükata; vastunõudmise osaliseks rahuldamiseks tunnistada tähendatud talu kohta kostja Karl Märdi p. Maasiku omanduse-õigus $\frac{1}{4}$ osa peale, õigeks tunnistades ühtlasi sellekohane krepostiregistrisse kantud märkus, muus osas aga vastunõudmine tagasi lükata. Selle otsuse peale on annud Riigikohtule kassatsioonikaebused 1) algusnõudjate Liisa Jaani t. ja Karl Juhani p. Maasikute volinik vann. adv. Kaarel Baars ja 2) kostjate vastunõudjate Amalie Keerniku ja Karl Märdi p. Maasiku volinik vann. adv. Artur Jung. Esmene, vann. adv. Baars, palub ära muuta Ts. Kp. S. § 339, 366, 711 ja B. E. S. § 812 ning L. T. S. § 977, 985 ja 1000 rikkumise pärast mainitud Kohtupalati otsus selles osas, millega tagasi lükati algusnõudmine Karl Märdi p. Maasiku vastu $\frac{1}{4}$ mõeldava „Kaubi-Juhani“ talu omanduse-õiguse pärast ja rahuldati viimase vastunõudmine; teine, vann. adv. Jung, palub sama otsuse ära muuta B. E. S. § 919, 809, 812, 829 830, 835, 839, 841 ja 3619. L. Tal. S. § 985 ning Ts. Kp. S. 457 rikkumise pärast selles osas, milles algusnõudmine rahuldati ja Amalie Keerniku vastunõudmine $\frac{1}{4}$ „Kaubi-Juhani“ talu omanduse-õiguse pärast tagasi lükati.

Prokuröri arvamist ja poolte seletusi ära kuulates ja asudes esiti kostjate vastunõudjate voliniku vann. adv. Jungi kassatsioonikaebuse arutusele, leiab Riigikohus:

1) Kassaatori väide, nagu käiks algusnõudmise rahuldus B. E. S. § 919 vastu, ei ole lugupeetav. Kui kaks isikut teineteise vastu ühe ja sama asja kohta omandusenõuet tõstavad, siis tuleb ära kaaluda, kummal asja kohta tõepoolest omanduse-õigus on, ja sellele õigus anda, mitte aga, nagu kassaator väidab, kostjale ja ainult sellepärast, et see mingil alusel oma omanduse-õiguse, õigugi see veel vaidluse all, nõudjale vastu seab. Kassaator arvab asjata, et sel viisil kõigist raskustest hõlpsasti mööda saab, sest niipea kui kostja vastunõudjana omanduse-õigust taotleb, muutub algusnõudja kostjaks ja võib särasena oma omanduse-õigust esialgsele kostjale vastu seada; lõpptagajärjel ollakse siis nii kaugel kui alguses. B. E. S. § 919 mõtte järele võib kostja omanduse-nõuet tagasi lükata, kui ta oma omanduse-õiguse vaidluse all oleva asja peale tõeks teeb, mitte aga juba siis, kui ta seda ainult väidab.

2) Kassaatoril on arusaamata, mispärast Kohtupalat seda otsitavat õigust, mida algusnõudjad igamise (usucapio) teel taga ajada, eesõiguslisemaks peab kui seda õigust, mis Amalie Keernik on saanud seadusliku pärimise ja kreposteerimise teel; et niisuguste õiguste parallelismist üle saada, pidada kohus Ts. Kp. S. § 457 põhjal Amalie Keernikult ettepannud pärimis- ja kreposteerimisaktide põhjal otsuse tegema või näitama, et need aktid oma maksvuse on kaotanud. Selle kohta peab tähendama, et Kohtupalat algusnõudjatelt esitatud tõendusmaterjali põhjal võttis õigeks vaidluse all oleva kinnistu omandamise igamise (usucapio) teel algusnõudjate poolt. B. E. S. § 855 järele loetakse igajat (usucapiens) igamise tingimuste täitmise järele kinnistu omanikuks, ehk küll see veel tema nimel ei seisa, ja mitte ainult õigustatuks, vaid isegi kohustatuks, igatud kinnistut oma nimele keposteerima. Et aga kaks isikut ühel ja samal ajal täies ulatuses ühe ja sama asja omanikuks ei või olla (§ 927, märkus 3), siis järgneb sellest, et kreposteeritud omanik säherdusel korral enam omanik ei ole; nõnda on seletatav mispärast Kohtupalat igamise läbi varatud omanduse-õigust eesõiguslisemaks pidas sellest õigusest, mis

oli saadud pärimise ja kreposteerimise teel. Ei või ka omanduse-õigust tingimata eesõiguslikult krepostiakti kui seesuguse peale rajada, nagu seda kassaator soovib, Ts. Kp. S. § 457 naaldades, sest siis oleks üldse mõttetult lubada mingisuguseid vaidlusi ehk nõudmisi kinnistusraamatutesse kantud omanduse-õiguse muutmise ja tühistuse otstarbel.

3) Ei või nõus olla kassaatori seletustega igamise õigusealuse (titulus) suhtes. Kassaator omistab Johan Maasiku igamisele kaks alust, isa Märt Maasiku pärijaks kinnitamise akti ja ema Ano Maasiku testamendi, ja järeldab sellest, et kuna Johan Maasik esimesel alusel omandas ainult $\frac{1}{4}$ mõeldava osa „Kaubi“ talust, ei võinud tal mitte teadmata olla, et ta ema testamendi põhjal midagi ei või saada, sest et koht mitte ema oma ei olnud; siin ei olevat olemas vabandatavat eksituses olemist, sest eksitus suhtuda mitte õigustloovasse faktisse, vaid õigusse endasse, mis B. E. S. § 829, 830 ja 835 ning Vene Sen. ots. 1914. a. nr. 32 lubatud pole. Riigikohus leiab, et nagu seda oma viisi õigeks võtab ka Kohtupalat poolte ja Vallakohtu vaatekoha selgitamisel seadusepäralise ja testamendilise pärijate kinnitamise suhtes (v. leht 24 lõpp ja l. 25 alg.), Patkõla Vallakohtu määrusi 16. I. 1903. a. Märt ja Ano Maasikute päranduse asjus ei tohi mitte teineteisest üksikute aktidena eraldada, sest see ei vastaks selleaegsete asjaosaliste ega ka Vallakohtu kogemustele (Absicht), vaid vastuoksa — mõlema määruse peale tuleb vaadata kui ühe ühise teineteist täiendava akti peale; see selgub sellest, et mõlemad määrused said oma algatuse ühtedelt ja samadelt isikutelt, Märt ja Ano Maasikute pärijatelt, kellenä tegutsesid pärandajate täisealine poeg Juhan Maasik ja alaealiste laste pärijate Amalie, Karla ja Voldemar Maasikute eest nende eestkostja Juhan Tõnise p. Maasik. Ei ole mõeldav, et need mõlemad isikud ühel ajal kahte „Kaubi“ talusse puutuvat päranduseasja ajades kmmaski tahtsid kätte saada teineteisele vasturääkivaid eesmärke: Märt Maasiku asjas kinnitada Juhan Maasikut $\frac{1}{4}$ selle talu osa peale ja Ano Maasiku asjas anda temale tervet kohta; sellega ei oleks võinud nõus olla ka Patkõla Vallakohus, kus ühel päeval otsustati mõlemad asjad. Ei või kahtlust olla, et asjaosalistel oli tahtmine lõplikku korraldust teha kogu abielupaarist Märt ja Ano Maasikutest järelejäanud varanduse kohta. Kinnitades Märt Maasiku pärijaid, löid täisealine pärija Juhan Tõnise p. Maasik ja alaealiste pärijate eestkostja Juhan Tõnise p. Maasik kõigile Märt Maasiku pärijaile seadusliku õigusealuse (legitimatsiooni), ka viimasest järelejäanud varanduse kohta korraldusi teha, mida nad sealsamas tolsamal korral teostasid ühenduses Ano Maasiku pärandusega ja viimaselt järelejäanud surmakorralise tahteavalduse ehk testamendi määruste juhteks võtmisega. Seda toimetust mis sisuliselt vastab Märt ja Ano Maasikute päranduse jaotuse lepingule, tuleb tunnistada maksvaks mitte sellepärast, et ta põhjeneb Ano Maasiku testamendil, vaid sellepärast, et ta väljendab asjaosaliste ühist tahtmist (B. E. S. § 3105) kusjuures Juhan Tõnise p. Maasik tegutses alaealiste pärijate seadusepäralise eestkostjana Vallakohtu kaastegevusel, kes oli vaestelaste-kohtuks. Kui see toimetus vahest alaealiste pärijate varanduslistele huvidele ei vastanud ja vormilisi puudusi sisaldas (B. E. S. § 2738 ja 382), siis olid viimased õigustatud B. E. S. § 387 ja L. Tal. S. § 977 põhjal ühe aasta kuue nädala jooksul peale täisealiseks saamist selle tühistust nõudma; nemad ei ole seda aga mitte ainult mitte teinud, vaid vastuoksa, nad on 16. I. 1903. a. Patkõla Vallakohtus tehtud toimetuse otsekohe- selt heaks kiitnud ja täitnud, ja nimelt Amalie Keernik Patkõla Vallakohtu protokõlli järele 11. V. 1907. a. ning Karl Märdi p. Maasik sama Vallakohtu protokõlli

järele 1. IV. 1911. a. — B. E. S. § 2948 põhjal on seesugusel nõusoleku-avaldusel tagasiulatav jõud, nõnda et kõnes olevat korraldust tuleb vastuvaidlematuks tunnistada juba algusest, s. o. 16. I. 1903. a. Nõnda tuleb järeldada, et Juhan Märdi p. Maasiku igamise õigusealus (tiitel) oli otsekohe maksev juba algusest ja mitte ekslik või mõeldav (titulus putativus).

4) Ei ole tähelepanдав kassaatori tähendus B. E. S. 3619 peale; see seaduseparagrahv suhtub nõuete aegumisse (Klagenverjährung, исковая давность), mitte aga igamise (usucapio) õiguse instituti.

5) Samuti on põhjendamata kassaatori väited Johan Maasiku hea või paha usu suhtes. Need kassaatori väited on seotud igaja õigusealuse ehk tiitliga, mida, nagu eelpool p. 3 arutatud, kõigiti korras olevaks võib tunnistada, nõnda et Johan Maasikul põhjust ei olnud oma valduse seaduse seadusepärsuses kahelda.

6) Lõppeks kuuluvad kassaatori seletused Johan Maasiku pidamise-iseloomustuse suhtes ja neist tehtud järeldus, et Johan Maasik pole kohta pidanud kui oma omandust, asja sisusse ja ei käi siis kassatsiooni kohtu arutuse alla (K. As. S. § 5). —

Viimaks on tähtsusetat vastunõudjate voliniku seletus tänasel kohtuistungil selle kohta, et iganemisaja jooks on alla 10 aasta ka Amalie Keerniku suhtes, sest see seletus tuuakse kassatsioonikohtus alles esimest korda ette, ja peale selle ei saanud Amalie Keernik täisealiseks mitte 1907. aastal, vaid juba 1905. a., sest et ta sündis 11. IV. 1884 a. (vt. Rahukogu toim. lht 28).

Kõigil neil põhjustel tuleb kostjate-vastunõudjate voliniku vann. adv. Jungi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Üle minnes algusnõudjate Liisa Jaani t. ja Karl Juhani p. Maasikute voliniku vann. adv. Kaarel Baarsi kassatsioonikaebuse arutusele, leiab Riigikohus, et see kaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjustel:

Õigeks tuleb võtta Kohtupalati seisukoht, et Juhan Maasik ja tema pärijad, algusnõudjad, ei ole pidanud 10 aastat „Kaubi“ talu pärast Karl Märdi p. Maasiku täisealiseks saamist, ja sellepärast ei või nad viimase nimele kinnistatud selle talu $\frac{1}{4}$ osa igamise põhjal omandada; seda asjaolu ei muuda, vastuoksa kassaatori arvamisele, Karl Märdi p. Maasiku poolt 1. IV. 1911. a. Patküla Vallakohtus avaldatud nõusolek ema testamendis tehtud korraldustega; sest see avaldus ei pikenda algusnõudjate ja nende õiguse andja pidamisaega. Eitades igamist Karl Märdi p. Maasiku kohta, arutleb Kohtupalat õigesti, et see asjaolu paneb kohtu peale kohustuse läbi kaaluda, kas lehel Ano Maasikul oli õigus ennast „Kaubi“ talu omanikuks pidada ning seda käsutada oma testamendi läbi või kas ei tuleks seda käsutamist tühisteks lugeda, s. t. peale igamise veel teisi poolte vahel vaidluse all olevaid asjaolusid nende õiguste põhjenduseks arvesse võtta; arutades aga lese Ano Maasiku õigust, „Kaubi-Juhani“ talu kohta testamendi teel korraldusi teha, ja võttes selles suhtes eitava seisukoha, jääb Kohtupalat siin seisma ega kaalu enam muid pooltelt vaidlusele seatud asjaolusid. Nõnda otsustab Kohtupalat Karl Märdi p. Maasiku nimele kinnitatud $\frac{1}{4}$ „Kaubi-Juhani“ talu osa saatuse kahe puht-eitava asjaolu põhjal: 1) algusnõudjad ei ole seda osa igamise teel omandanud ja 2) lehel Anol ei olnud õigust enam sama osa kohta korraldusi teha. Nende mõlemate eitavate asjaolude läbi ei lahene aga omanduse-õiguse küsimus hädatarvilikult ega algusnõudjate kahjuks, sest viimastel võib see õigus olla muudel põhjustel peale igamise ja Ano Maasiku testamendi, ega ka vastunõudja kasuks, sest iseenesest ei järgne

vastunõudja omanduse-õigus sellest, et algusnõudjatel see puudub; sellepärast tuleb küll õigeks võtta Kohtupalati järeldus, et algus- ja vastunõudmise vahel on side selles mõttes, et ühe rahuldusega teine ära langeb, kuid mitte aga ümberpöörduvalt: ühe rahuldamata jätmisest ei tarvitse sugugi järgneda, et teine rahuldust peab leidma. Algusnõudjate volinik vann. adv. Baars tähendab oma kassatsioonikaebuses Ts. Kp. S. § 339 rikkumise peale Kohtupalati poolt ja seletab, et Karl Maasik tunnistab Vallakohtus 1. aprillil 1911. a., pärast täisealiseks saamist, õigeks ema testamendi, millega „Kaubi-Juhani“ talu anti Juhan Maasikule, samuti, et tema, Karl Maasik, oma osa testamendi järele Juhan Maasikult kätte on saanud, ning leiab, et sel põhjal Karl Maasikul ei ole enam õigust ema testamendi vastu vaielda, nõnda et selles testamendis väljendud korraldused on maksvad mitte sellepärast, et emal õigus oli testamendi teel „Kaubi-Juhani“ talu kohta korraldusi teha, vaid sel põhjal, et Karl Maasik neid korraldusi tunnustas ja nende täitmist Juhan Maasikult vastu võttis. Neid kassaatori seletusi ühenduses sellega, et vastupidi Kohtupalati arvamisele Ano Maasiku testamendi määruste omaksvõtmine vastunõudja Karl Maasiku poolt ja selle omaksvõtmise tähendus ei kõrvaldu selle läbi, et ta käib kinnisvara kohta, sest seadus ei kirjuta ette tahteavaldustele kinnisvara käsutuse suhtes mingit iseäralist vormi, kuigi omanduse-õigus varatakse kreposteerimise läbi (B. E. S. § 3014), — peab seda enam kaaluvaks tunnistama, et Kohtupalat oma põhistes tunnistab kohapidamise Juhan Maasiku poolt mitte seadusliku pärimise põhjal pärast Märt Maasikut, vaid ema Ano testamendi alusel, omistades seega sellele testamendile tähenduse ka õiguste kohta, mis testamendi tegijale ei kuulunud. Kui edasi silmas pidada, et vastu-nõudes palutakse tunnistada nii omanduse-õigust kui ka õigeks võtta selle kinnistamist Viljandi-Pärnu kreposti-jaoskonnas, järjekult ära kaaluda kinnistuse aluseid, siis võib tekkida asja sisulisel läbikaalumisel vastolu sellekinnistuse ja vastunõudja poolt ema Ano testamendis äratähendatud Juhan Maasiku õiguste tunnistamise vahel. Nende asjaolude mitte arvesse võtmist Kohtupalati poolt peab lugema sellepärast oluliseks Ts. Kp. S. § 339 rikkumiseks, mispärast kaevatud otsus vastavas osas ei või jõusse jääda.

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Amalie Keerniku ja Karl Märdi poeg Maasiku voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. Liisa Johani tütre ja Karl Johani poja Maasikute voliniku vann. adv. Kaarel Baarsi kassatsioonikaebuse rahulduseks Kohtupalati otsus Ts. Kp. S. § 339 rikkumise pärast vastavas osas ära muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata muudetud osa uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

N° 94.

TSIVIL-OSAKOND,

29. septembril 1921. a.

Tõnis Kõksi voliniku vann. adv. Artur Jung'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 1. aprillist 1921. a. Tõnis Kõksi nõude asjas Jaan Kõksi vastu 15.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

18. VI. 1920. a. Viljandi-Pärnu Rahukogule antud nõudepalves taotas nõudja Tõnis Kõks oma vennalt, kostja Jaan Kõksilt, Võisiku valla Saare talu osa, pretsiseerides oma nõuet nõudepalves 2-ses palvepunktis järgmiselt: „Võisiku „Saare nr. 110“ talust tunnistatakse minu kasuks omanduse-õigus üheksa vakamaa põllumaa, seitsme vakamaa heinamaa, kahe ja poole vakamaa metsa peale neis piirides, kuidas pooled juba 27. veebruaril 1887. a. Võisiku Kogukonnakohtus on kokku leppinud ja siia maani pidanud, ja karjamaa tarvitamise õigus üheskoos talu peaosaga asjalise servituudina minu maaosa kasuks, ja kantakse need õigused kui kooritud Võisiku „Saare nr. 110“ talu peale krepostiraamatusse ja registrisse. Ühtlasi tunnistatakse minu eelpool-nimetatud maaosa peal olevad hooned: elumaja, rehi, sealaut, kelder, saun ja ait minu omanduseks ja tehakse sellekohane märkus Võisiku „Saare nr. 110“ talu krepostiraamatusse.“ — Selle nõudmise lükkasid tagasi Viljandi-Pärnu Rahukogu 18. VIII. 1920. a. ja Kohtupalat otsusega 1. IV. 1921. a. Kohtupalati otsuse peale on annud nõudja volinik vann. adv. Artur Jung Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub kaevatud otsuse ära muuta L. Tal. S. § 114 ja 223, Ts. Kp. S. § 331, 339 ja B. E. S. § 771, 567, 772, 773, 774 ning 942 rikumise pärast. Kassatsioonikaebuse vastu on seletuse annud kostja volinik vann. adv. Rein Eliaser.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohtus, et kassaator taotleb omanduse-õigust Võisiku valla „Saare nr. 110“ talu reaalse osa peale, kindlates nõudjalt äratähendatud piirides, vähem kui 10 taalri väärtuses, missugune nõue on vastolus L. Tal. S. § 114 ja 223. Nende seaduseparagrahvide keelust püüab nõudja mööda saada, paludes omanduse-õiguse kreposteerimist mitte krepostiregistri teise jakku (omanik) kui omanduse-õigust, vaid kolmandasse jakku koormuse näol, seletades, et niiviisi jäävat nõutav „Saare“ talu osa ikkagi selle talu lahutamata osaks ja talu ise puutumata ühikuks; seesugune toimend (operatsioon) ei olevat omanduse ülekanndmine, vaid selle kindlustus. Kassaatori säärase vaatega ei või nõus olla ei aineliselt ega vormiliselt. Aineliselt, s. t. oma iseloomu ja ulatuse järele jääks omanduse-õigus ikka omanduse-õiguseks, ükspuhas missuguses krepostiregistri jaos ja lahtris ta seisaks, nõnda et kui õigeks võtta kassaatori seisukoht, siis tekiks võimatu juriidiline olukord: „Saare“ talu oleks puutumatu hüpoteegi-ühik, mille omandus-õigus terves ulatuses kuuluks kostjale Jaan Kõksile, samal ajal oleks aga nõudjal omanduse-õigus selle talu osa peale, mida ta taotleb; niiviisi tekiks ühel

ja samal ajal kahe isiku omanduse-õigus täies ulatuses ühe ja sama asja peale, mille võimalust eitab teatav lause: *condominium plurium in solidum esse non potest* ja mis on otsekohe keelatud B. E. S. § 927 märkus 3. Vormiliselt sihib kassaatori nõue seaduses mitte ettenähtud võimatule eesmärgile. Kinnistu koormused kantakse sisse krepostiregistri kolmandasse jakku Ajutise Krep. Asjade Toim. Seaduse § 21 põhjal; sama seaduse paragrahvi täht „a“ teeb erandi õiguste kohta, mis on ette nähtud § 20 p. 2 ss., s. t. kui sissekande aineks on omanduse-õiguse kindlustus; omakorda juhatab viimane § 20 p. 2, seaduse määrus § 15 p. 3 ss. juurde, kus räägitakse kohtulikest nõuete kindlustuse määrustest (судебных определений об обеспечении исковъ); nõnda oleks võimatu sisse kanda omanduse-õiguse kindlustust krepostiregistri 3. jakku (koormused) kuna aga 2. jakku (omanik) seadus lubab sisse kanda ainult omanduse-õiguse nõude kindlustust (обеспечение иска о правѣ собственности); seega oleks kassaatorilt vormuleeritud nõude aine sissekanne võimatu. Järjekult peab kinnitama, et Kohtupalat ei riku L. Tal. S. § 114 ja 223.

Edasi kaebab kassaator, et Kohtupalat olevat rikkunud Ts. Kp. S. § 331, tunnistades nõude aluse muutmist üleminekuks lepingu täitmise nõudmiselt aegumise peale, kuna kassaatori arvamise järele see on ainult uute põhjenduste ettetoimine. Selle kohta tuleb tähendada, et küsimuse lahendus, kas nõude alus on muudetud või mitte, kuulub asja sisusse ega käi kassatsioonikohtu arutuse alla, nagu seda mitmekordselt on seletanud ka end. Vene Senat oma ots. 1906. a. nr. 49, 1895. a. nr. 47 j. t. —

Lõpuks ei või õigeks võtta kassaatori seletusi hoonete suhtes. B. E. S. § 771 põhjal on hoone jagu maast, millel ta seisab, seega maaomaniku omandus. See maksab igasuguste hoonete, nii tarvilikkude kui kasulikkude ja uhkuslike hoonete kohta. Maa ja seega hoone omanikku ei saa kunagi sundida oma hoonet ära viia laskma. Teatavatel kordadel on ta kohustatud tasu maksma kolmandale isikule (§ 772, 773, 578), teistel kordadel (772, 582 ja 583) võib ta tasu asemel hoone ära viia lasta, kuid sundida teda kui omanikku selleks ei saa, sest hoone äraviimise asemel võib ta ikkagi tasu maksa, mille nõudmise õiguse seadus (§ 772 ja 578) lubab kolmandale isikule erakorraliselt tarviliku hoone eest. Et kassaatori omanduse-õiguse nõue maa peale, nagu eespool tähendatud, ära langeb, siis ei võinud Kohtupalat tunnistada tema heaks omanduse-õigust hoonete peale. Kassaatori seletus selle kohta, et tema võiks olla hoonete kohta B. E. S. § 942 põhjal ehk nende all oleva maa peale lahutatud omanduse-õigus (*dominium utile*) 1887. ja 1890. a. lepingute põhjal, on põhjendamata, sest L. Tal. S. § 114 ja 223 ei luba käesoleval korral kassaatori heaks mingit omanduse-õigust, ka mitte *dominium utile*, puudub aga kassaatoril omanduse-õigus maa peale, siis B. E. S. § 771 põhjal ka maal seisvate hoonete kohta

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tõnis Kõksi voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 95.

TSIVIIL-OSAKOND.

13. oktoobril 1921. a.

Joosep Vares'e kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 22. märtsist 1921. a. Davet Saarva nõude asjas Joosep Varese vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ja nõudja Saarva seletusi ära kuulates leiab Riigikohus, et kostja Joosep Vares palub ära muuta Tartu-Võru Rahukogu otsuse 22. III. 1921. a., millega kinnitati sama Rahukogu 3. jaoskonna rahukohtuniku otsus 30. XII. 1920. a. Davet Saarva nõude asjas kassaatori vastu, ja mõisteti lõpetatuks tunnistada poolte vahel tehtud rendileping ja kostja nõudja päralt olevast Ahja valla „Tiisleri“ talust välja tõsta, välja arvatud kostja Varese päralt olevad ehitused ühes ühe vakamaa maja-aseme maaga. Oma kaebust põhjendab kassaator sellega, et Rahukogu on üle kuulamata jätnud kassaatori poolt etteantud tunnistajad selle asjaolu tõenduseks, et kassaator kui väikemaapidaja Asutava Kogu poolt 16. III. 1920. a. vastuvõetud seaduse põhjal avaldas suusõnaliselt soovi Ahja Vallavalitsuses oma rendilepingut pikendada; Vallavalitsus olevat selle sooviavalduse aga protokollis kandmata jätnud. Rahukogu otsuse aluseks pandud Ahja Vallavalitsuse tunnistused 11. V. 1920. a. nr. 1067 ja 18. III. 1921. a. nr. 589 all, milles tõendatakse, et kostja Vares ei ole mingit soovi Vallavalitsusele avaldanud vaidluse all oleva koha peale rendilepingu edasipikendamiseks, ei võinud kassaatori arvamise järele takistuseks olla tunnistajate ülekuulamiseks, sest need ei pidanud ümber lükkama mainitud tunnistuse sisu, vaid tõendama, et sooviavaldus kassaatorilt tehtud, Vallavalitsuse poolt aga protokollimata jäetud, missugust asjaolu kassaator loeb protokollis täiendamiseks, mitte aga selle sisu ümberlükkamiseks ja lubatuks tunnistajate läbi tõendada Ts. Kp. S. § 409 ja 410 põhjal. Viimast seaduseparagrahvi ei või ka kohaldada, sest et 16. III. 1920. a. sead. § 3 mingit rendilepingute pikendamise teadaande vormi kindlaks ei määravat. —

Nende kassaatori seletustega ei või nõus olla. Vene Sead. Kogu II k., Üld. Kubermanguseaduse § 18 põhjal on Vallavalitsused avalikõiguslised asutused, kelle kui avalikõiguslise asutuse asjatoimetus on kirjalik. Kuigi Väikemaapidajate Rendilepingute Pikendamise Seadus 16. III. 1920. a. ei keela rendilepingute pikendamise soovi avaldada Vallavalitsusele suusõnaliselt, peab siiski säärasele tahteavaldusele järgnev Vallavalitsuse toimetus kirjalik olema ega või teda asendada tunnistajate ütluste läbi selle tõenduseks, et soovi avaldati (Ts. Kp. S. § 409). Oli kassaatori poolt tõesti seaduses nõutud rendilepingu pikenduse soov Vallavalitsusele avaldatud, viimasel aga protokollimata jäetud, siis võis kassaator omal ajal selle kohta Vallavalitsuse peale kaebust tõsta tahteavalduse vastu võtmata jätmise ja asjale mitte seadusliku käigu andmise pärast. — Nende kaalutluste põhjal tuleb Rahukogu eitav seisukoht tunnistajate ülekuulamise suhtes õigeaks võtta. Sellepärast otsustas Riigikohus: Joosep Varese kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 96.

TSIVIIL-OSAKOND.

20. oktoobril 1921. a.

Robert Walter'i kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 24. jaanuarist 1921. a. surnud Eduard Nõmberg'i pärandusetombu hoolekandja Harald Roosvaldt'i nõude asjas Robert Valteri vastu määrasälu tagasiandmise pärast Eduard Nõmbergi pärandusetombule.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kostja Robert Walter palub ära muuta Rakvere-Paide Rahukogu otsuse 24. I. 1921. a., millega kinnitati sama Rahukogu 6. jaoskonna rahukohtuniku otsus 30. XI. 1920. a. ja välja mõisteti kostja käest surn. Eduard Nõmbergi pärandusetombu heaks määrasälu.

Ära kaalutelles kassatsioonikaebuse põhjendeid ühenduses asjaoludega ja kaevatud otsusega, leiab Riigikohus, et kaebus ei või tähelpanu leida järgmistel põhjustel:

1, 2) Kassaatori vaidlus, nõude sisseandja Harald Roosvaldti õiguse (legitiimsiooni) vastu nõuet tõsta, on põhjendamata. Nõue on tõstetud Harald Roosvaldti kui surn. Eduard Nõmbergi päranduse hoolekandja poolt. Et Roosvaldt hoolekandja on, selle tõenduseks on ette pandud kohaliku Tudulinna Vallakohtu kui vaeslaste-kohtu tunnistus 31. detsembrist 1920. a. nr. 10 all, milles üteldakse, et Roosvaldt on kinnitatud 23. septembril 1919. a. surnud Eduard Nõmbergi pärandusetombu ja vaeslaste hoolekandjaks; kuigi see Vallakohtu avaldus täpsalt kokku ei käi tema määrase sõnadega samast 23. septembrist 1919. a., on see asjas tähtsuseta, sest Vallakohtu kui otsuse tegijat tuleb tunnistada selle otsuse mõtte autentlikuks tõlgendajaks.

3) Nõude tõstmine ilma vaeslaste-kohtu loata ei ole hoolekandjale keelatud; loa muretsemiseks on ta teataval kordadel kohustatud; ei tee ta seda mitte, siis vastutab ta isiklikult kahjude eest, kuna nõude tõstmise õigus selle läbi ei muutu (B. E. S. § 360, end. Vene Senati resoluts. nr. 2437, 1897. a., Karklini asjas). —

4) Vastupidi kassaatori avaldamisele, nagu ei oleks Rahukogu arutanud tema vastuvaidlust selle kohta, et sälu müümise eest võiks vastutav olla selle müüja Kaarel Ruuben, mitte aga kassaator, selgub Rahukogu otsuste põhjustest, et seda küsimust Rahukogu poolt arutati, kusjuures Rahukogu jõuab otsusele, et vaidluse all olev hobune ei kuulu selle varanduse hulka, mis kingituslepingu järele Kaarel Ruubeni valitsemise all oli, ja et selle tõttu on nõudja õigustatud Ruubeni poolt Valterile müüdud hobuse tagasi nõudma; Rahukogu sellekohased kaalutlused kuuluvad asja sisusse ja ei käi kassatsioonikorras arutuse alla. —

5) Kassaatori ja kolmanda isiku Kaarel Ruubeni vahelist lepingut tühistada ei olnud nõudjal vajadust, sest tema nõue on omandusenõue, mida võib tõsta B.

E. S. § 897 põhjal igauhe vastu, kes omanduse-õigust rikub ja seadusevastaseft keeldub nõutavat asja välja andmast.

6) Alluvuseküsimust nõude hinna suuruse järele on Rahukogu arutanud ja selles suhtes Ts. Kp. S. § 55² õigesti kohaldanud. —

7) Kuna B. E. S. § 440 (vrdl. ka Vene Sen. seletus 1892. a. nr. 3730 Frischmanni asjas) mitmest eestkostjast igauks on õigustatud ka üksi nõuet tõstma kohtus, siis on kassaatorilt tõstetud küsimus selle kohta, kas Harald Roosvaldtele tema kaashoolekandjatelt antud volikiri on vormiliselt õigesti kinnitatud, asja kohta tähtsuseta. —

Kõigil neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Robert Valteri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 97.

TSIVIIL-OSAKOND.

20. oktoobril 1921. a.

Kristjan Truuts'i voliniku vann. adv. Tõnis Jürine kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 4. märtsist 1921. a. Emilie Jakobsoni nõude asjas Kristjan Truutsi vastu 100.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ja poolte seletusi ära kuulates leiab Riigikohus, et kostja Kristjan Truutsi volinik vann. adv. Tõnis Jürine palub ära muuta Kohtupalati otsuse 4. III. 1921. a., millega, kinnitades Tartu-Võru Rahukogu otsust 11. XI. 1919. a., mõisteti kohustada kostjat Kristjan Truutsi tema ja Emilie Jakobsoni vahel 24./31. oktoobril 1917. a. tehtud ostu-müügi eellepingu põhjal vormilist ostu-müügi lepingut alla kirjutama Truutsi poolt Jakobsonile müüdud Tartu linnas Aleksandri uul. nr. 13 ja 15 krep. nr. 301 olevate majade üle, vastasel korral ostu-müügi lepingu kohtu otsuse läbi Truutsi poolt allakirjutatuks tunnistada; kätte andma nõudjale majadega müüdud kinoteatri sisseseadet ja kustutama müüdud majade pealt kinnistuse-jaoskonna raamatutest üürilepingut, mis poolte vahelise ostu-müügi eellepingus 24./31. oktoobrist 1917. a. mitte ei ole nimetatud. Oma kaebuse põhjenduseks seletab kassaator muu seas, et kinnitades Rahukogu otsust leidnud Kohtupalat, et krepostijaoskond enne ei kreposteerinud, kui ostusumma makstud. Kassaatori seletuse järele käib see Kohtupalati oletus Not. Seaduse § 35 2vastu, mis ei luba krepostijaoskonna ülemal valvata lepingu tingimuste täitmise järele ja mida pidi tegema kohus, tunnustades oma otsusega lepingu allakirjutatuks, aga ei nõudnud ostusumma maksmist B. E. S. § 3213 vastu ja rikkudes ka sama seaduse § 3881 ja 3883. Neid kassaatori seletusi tuleb lugupeetavaks võtta. Nõude aluseks pandud ostu-müügi eellepingu põhjal kohustub nõudja ära maksma kostjale-müüjale 30.000 rbl. vormiliku kontrahi allakirjutamise juures. Eelseisval korral astub kostja poolt allakir-

jutamise asemele kohtu otsus, mille järele leping tunnistatakse allakirjutatuks ja kinnistusele kuuluvaks ka ilma kostja allkirjata, nõnda et nõudja pärast kohtuotsuse seadusejõusse astumist ei tarvitse kostja allkirja, on seega kostja käest lepingu täitmise saanud, kuna ta aga oma kohust, allakirjutuse juures lepitud ostuhinna summat maksa, ei ole täitnud. Õigeks võttes säärase seisukoha, vaatamata kostja vastuvaidluse peale, rikkus Kohtupalat B. E. S. § 3213. Ostuhinna maksmise nõudmine enne otsuse tegemist Kohtupalatis oli seda enam hädatarvilik, et selle maksuga oli seotud ja tuli välja selgitada poolte vahel vaidluse all olev küsimus, missuguses valutas tuli maks ära õiendada. Kohtupalati põhjend, et enne ostuhinna maksmist nõudja Jakobsoni poolt ei või kreposti-jaoskond lepingu kinnistamisele asuda, on põhjendamata, sest kinnistamisele tuleb kohtu otsus; see kantakse sisse B. E. S. § 3015 põhjal nõudja ühekülgse ettepaneku peale, kusjuures kinnistuse-jaoskond Not. Sead. § 352 põhjal ei valva selle üle, kas ja kuivõrd on täidetud kinnistatava kohtuotsuse aluseks olev pooltevaheline leping.

Et juba eeltoodud põhjustel kaevatud Kohtupalati otsus jõusse ei või jääda, siis ei leidu vajadust muude kassaatori poolt ettetoodud põhjendite arutuseks. —

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati otsuse Balti Erasead. § 3213 ja 3015 ning Not. Sead. § 352 rikkumise pärast ära muuta ja asja Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nõ 98.

TSIVIL-OSAKOND.

20. oktoobril 1921. a.

Hans Illus'a kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 28. jaanuarist 1921. a. Hans Illusa nõude asjas Aleksander Suntse'i ja surnud Peep Muttik'u parandusetombu vastu 2327 marga väärtuses ja vastunõudmise asjas, Sepa nr. 43 talu omanduse õiguse üle (5800 mk.)

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Hans Illus rajab oma kassatsioonikaebuse järgmistele alustele: 1) et Kohtupalat on külgepuutumatuks tunnistanud endise otsuse motiivid, kus Hans Illusa nõue praeguse kostjate vastu talumüügi eellepingu tühjakstegemise pärast tagasi lükati; 2) et Kohtupalat teda, kassaatorit, ekslikult on arvanud viivituses olevat lepingu täitmisega; 3) et Kohtupalat luba on annud teises kohtuastmes oma nõudmist muuta, mis seadusega kokkukõlas ei olla; 4) et lepingu eelnõu, mis Rahu-kogus oli, ega ka uus, mis Kohtupalatile anti, ei vasta eellepingu tingimustele; 5) et Kohtupalat algusnõudmist rendimaksu kostjate poolt õigeks tunnistades ühtlasi ka seisukohale on asunud, et kostjad veel senini tema, Hans Illusa, rentnikud on. Seda õigeks võttes ei võinud Kohtupalat neid talu omanikkudeks tunnistada, sest omandamisaeg eellepingu järele olnud ammu mööda läinud. —

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Hans Illusa kassatsioonikaebuse väited Kohtupalati otsuse tühistamiseks mitte küllalt mõjuvad ei ole ning tagajärjeta tulevad jätta. Mis puutub kassatsioonikaebuse esimesse punkti, siis ei ole Kohtupalat endiste Vene kohtuotsuste motiive mitte külgepuutumatuks tunnistanud, nagu kassaator arvab. Kohtupalat kirjutab ainult sellest, et Illus neid „vasturääkimisi“, mis ta eellepingu tühistamise asjas kord juba ette toonud ja mis seadusejõusse astunud Riia Ringkonnakohtu ja Peterburi Kohtupalati otsuste läbi on ümber lükatud, käesolevas asjas enam ei või uuendada. Kas see Kohtupalati vaatekoht vasturääkimiste, see tähendab, vastuvaidluste ja argumentide suhtes kõigiti õige on, selle juures ei ole Riigikohtul käesolevas asjas mitte tarvidust pikemalt peatada, sest Kohtupalat on need endised vastuvaidlused ehk seletused ka sisuliselt uuesti läbi katsunud ja leidnud, et nad mitte mõjuvad ei ole. Kes pooltest lepingu täftmisega viivituses oli, seda tõeks teha on kohtu asi, kes asja sisuliselt ära otsustab. Leidis Kohtupalat ettepanud andmete põhjal, et süü viivituses Illusa poolt oli, siis ei ole enam kassatsioonikohtu võimuses seda õiendada ehk koguni vastupidist konstateerida (Kohtuasut. Sead. § 5). — Seadusevastast nõudmise muutmise luba, nagu kassaator väidab, ei ole Kohtupalat annud. Kohtupalat on ainult lubanud ostuhinna veel tasumata osa Eesti markades üles tähendada ja saksakeelsest projektist § 4 osaliselt maha kustutada. Nende asjaolude kohta on Kohtupalat oma otsuse motiivides pikemalt seletust annud, mida Riigikohus ka õigeks peab ja selles midagi seadusevastast ei näe, kui vastunõudjad ostuhinda Eesti markades tasuma peavad ja selle osa eelnõust, mis eellepingule ei vasta, maha kustutavad. See on nõudmise seadusepärane ja lubatud vähendamine ja õiendamine (Ts. Kp. S. § 332 ja 339), mitte aga nõudmise lubamata suurendamine või oluline muutmine. Jõudes kassaatori neljanda väite juurde, et kohtusse ettepanud lepingu projekt ei vasta eellepingu tingimustele, eriti ostuhinna ja hüpoteegivõlgade tasumisviisile, siis peab tähendama, et Põllupanga ärajäämisega ka eelnõu tingimusi sellekohaselt tuli muuta. See muutus oli tingitud Illusa süü ja viivituse läbi eellepingu täitmisel, nagu Kohtupalat seda oma otsuse motiivides konstateerib. Selle asemel, et Põllupank talu peal olevaid võlgu oleks kustutanud, võtavad kostjad ja vastunõudjad selle kohustuse oma peale. Sama vähe võib lugupeetavaks tunnistada kassatsioonikaebuse viiendat ja viimast punkti: kostjad maksnud Illusale renti, järjekult ei võida nad vaidluse all oleva talu nende omaks tunnistamist nõuda. Kohtupalat leidis, et eellepingu mõtte järele kostjad senikaua rentnikud pidid plema, kuni ostuhind tasutud. Ka Riigikohus ei näe selles mingit vastolu, et keegi rentnik olles ühes sellega ka lepingu põhjal temale lubatud omanduse-õigust rendikoha ehk talu peale nõuab.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Hans Illusa kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 99.

TSIVIIL-OSAKOND.

27. oktoobril 1921. a.

Epp Kadak'a voliniku vann. adv. Kaarel Baars'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 4. märtsist 1921. a. Epp Kadaka nõude asjas Ann Juderi ja Jaan Juderi vastu 15.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

25. augustil 1862. a. tehtud lepingu järele andis Tohver Juder oma Uue-Suislepi talu „Neuhofi“ oma pojapojale Tohver Kaarli p. Juderile omanduseks tingimusega, et „seda „Neuhofi“ maja ei pea ilalgi ära müüdama, vaid peab iga kord üks ilmalaitmata ja tõsine aus põlluarmastaja seal peremees olema niug igavesti see sugu kätte jääma“. Tohver Juderi pojapoja lapsed Karl Juder ja Epp Juder, laulatatud Kadak, tegid sama talu kohta 27. märtsil 1901. a. Suislepi Vallakohtus lepingu, mille järele talu sai Karl Juderi omanduseks ja kinnistati tema nimele, kuna ta õele Epp Kadakule 800 rubla välja pidi maksuma. Karl Juder suri 8. juulil 1919. a., järele jättes kirjaliku testamendi 17. IV. 1919. a., milles ta määras jätta „Neuhofi“ talu oma lasteta lesele Ann Juderile pidada kuni selle surmani ja selle järele Jaak Kaarli p. Juderile. 30. jaanuaril 1920. a. Viljandi-Pärnu Rahukogule antud nõudepalves palus selle testamendi tühjaks tunnistada Epp Kadak, sündinud Juder, niivõrd kui sellega puudutakse „Neuhofi“ talu, põhjendades nõuet selle peale, et Karl Juderil ei olnud õigust testamendi teel lubada võõrastele isikutele „Neuhofi“ talu, sest et 1) see oli keelatud lepingu põhjal 25. augustist 1862. a. ja 2) talu oli Karl Juderi käes päritud kinnisvara, mille üle ta B. E. S. § 961, 1995 ja L. Tal. S. § 973 põhjal õigustatud ei olnud testamenti tegema. Otsusega 4. märtsist 1921. a. tunnistades „Neuhofi“ talu surn. Karl Juderi käes küll päritud varaks, liikkas Kohtupalat nõudmise tagasi, leides, et L. Tal. S. § 1006 ja 1007 põhjal Karl Juderi testament tuleb maksvaks lugeda. Selle Kohtupalati otsuse peale on annud nõudja Epp Kadaku, sünd. Juderi, volinik vann. adv. Kaarel Baars kassatsioonikaebuse, milles palub ära muuta Kohtupalati otsuse L. Tal. S. § 1006 ja 1007 ning Ts. Kp. S. § 339 rikkumise pärast. Oma kaebuse põhjenduseks seletab kassaator, et Kohtupalat ei seleta õigesti L. Tal. S. §§ 1006 ja 1007, leides, et nende seaduseparagrahvide põhjal ei ole Liivimaa talupojal, kui ta tahab talitada oma päritud varandusega, õigust pärimisest välja heita oma lapsi ega nende järeltulivat sugu, nende mitte olemasolemisel oma elus olevaid vanemaid, kuid seaduslikust osast ülejääva varanduse on testamendi tegija õigustatud ära andma ühele oma lastest, samuti ka kõrvalistele isikutele, ja et nõudja Epp Kadak, kui testamendi tegija õde, ei käi nende isikute hulka, kellel õigus oleks seadusliku päranduseosa peale, mispärast tema õigustatud ei ole testamendi tühjastunnamist nõudma, olgugi et testament on tehtud Karl Juderi poolt päritud kinnisvara kohta kõrvalisikute heaks ja nõudja kui testamendi tegija õde on tema lähem veresugulane. Kassaatori arvamist järele ei vasta see Kohtupalati seletus otsustatud paragrahvide

mõttele, mida tuleb mõista ja seletada ühenduses üldise põhjaneva seadusega Liivimaa talurahva õiguse kohta oma varandust käsitada, nimelt sama L. Talur. S. § 973, milles üteldakse, et Liivimaa talupojal on õigus talitada oma äranägemise järele oma teenitud või muretsatud omandusega ja päritud vallasvaraga (kuid mitte päritud kinnisvaraga). Nõnda ei tule § 1006 nimetatud „päritud varanduse“ all mitte mõista päriitud kinnisvara, millega testamenditegija ei või talitada oma äranägemise järele, vaid selle all tuleb mõista ainult päritud vallasvara. Nõnda on neid seadusi seletanud juba Vene Senat oma otsuses 1900. a. nr. 28 all, Kase asjas; samuti seletab L. Tal. Seadust ka Fr. v. Bunge (Das liv- und estländische Privatrecht, 2 Aufl. 1 Th. § 95 ühes märkusega lhk. 198), kusjuures tema poolt tõlgitsetud 1819. a. L. Tal. S. §§ 389 ja 422 on sõna-sõnalt sama 1860. a. seaduse §§ 973 ja 1006. —

Prokuröri abi arvamist ja poolte seletusi ära kuulates leiab Riigikohus, et neid kassaatori seletusi tuleb õigeks võtta. Võrreldes teineteisega L. Tal. S. § 973 ja § 1006 peab järeldama, et viimases paragrahvis nimetatud päritud varanduse (ererbtes Vermögen) all tuleb mõista vallasvara, mille võõrandamine § 973 on lubatud, mitte aga kinnisvara, mille § 973-ndas ette nähtud võõranduse keeldu ei kõrvalda § 1006-nda määrused (sama seletatakse M. O. Grödingeri kirjatöös Vene Kohtuministeeriumi kuukirjas 1914. a. nr. 10).

Riigikohus ei või nõus olla kostjate voliniku vann. adv. Oleski poolt tänasel kohtuistungil L. Tal. S. 1819. a. § 422 ja 1860. a. § 1006 saksakeelse teksti lahkuminekust tehtud järeldustega, nagu oleks seaduseandja sellega, et ta 1860. a. väljaande § 1006 sõna „bewegliches“ ära jättis, päritud varanduse käsituse õiguse kohta käivaid kitsendusi Liivi Talurahva Seaduses tahtnud ära muuta.

Niisugusel korral oleks muuta või isegi täitsa kõrvaldada tulnud § 973, milles otsekohe kindlaks määratakse päranduslise kinnisvara käsutuse kitsendused, kuna § 1006 (sama 1819. a. väljaanne § 422) räägib mõnesugustest päritud vara liikidest ainult mööda minnes ja selle paragrahvi pea-aineks on määrus, mille järele Liivimaa talupoeg testamendi tegemise korral ei tohi vaikides mööda minna oma otsejoonelistest sugulastest; see määrus kuulub hädapärijate (Noterben) õigusinstituuti, mis annab teatavatele pärijatele õiguse nõuda seaduslikku osa (portio legitima); päranduslise varanduse (Erbgut, наследственное имущество) küsimust ei korralda see instituut. Oleks § 1006-e (ehk 1819. a. seaduse § 422) tekst tõesti vann. adv. Oleski poolt tähendatud mõttes muudetud, siis valitseks paratamata vastolu selle paragrahvi ja § 973 vahel, ja niisugust vastolu luua ei võinud tahta seaduseandja. Kui siinjuures veel arvesse võtta, et venekeelne § 422 (1819. a.) ja 1006 (1860. a.) tekst ka juba 1819. a. ja 1860. a. väljaannetes täpipealselt üks ja sama on, siis peab küll arvama, et saksakeelsest tekstist sõna „bewegliches“ väljajätmisega 1860. a. väljaandes § 1006 mõtet ei muudetud, vaid ainult seda paragrahvi lihtsamalt redigeeriti, vastavalt venekeelsele tekstile, mis muutmata jäi. Kui aga niisugusele seisukohale asuda ja tunnistada, et 1819. a. § 422 mõtet 1860. aastal ei muudetud, siis peab teisest küljest tõsitama, et 1819. a. § 422 saksakeelse teksti läbi vastuvaidlemata kindlaks tehakse see asjaolu, et § 422 ja pärast ka 1006 käib ainult päritud vallasvara kohta.

Et sel viisil Kohtupalati otsus L. Tal. S. § 973 ja 1006 rikkumist sisaldab, ei või ta jõusse jääda, kuna aga kassatsioonikaebus juba sel põhjal rabuldust leiab, ei ole vajadust muude kassaatori põhjendite arutuseks.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus Liivi Talurahva Seaduse §§ 973 ja 1006 rikkumise pärast ära muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus..

№ 100.

TSIVIIL-OSAKOND.

3. novembril 1921. a.

Tomas Messer'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 17. märtsist 1921. a. Toomas Messeri nõude asjas Hans Schifferi vastu rikutud õiguste jalaleseadmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

12. märtsil 1913. a. tegid Hans Schiffer ja Toomas Messer lepingu, millega esimene müüs viimasele oma Nehatu valla „Pendi“ talu krundist viis tiinu maad pealolevate hoonetega pärisomanduseks 4400 rubla eest. Lepingul on lisatähendus, mille järele sellel juhtumisel, kui seda ostukontrahiti ja lepingut riikliku seaduse põhjal mitte ei kinnitataks pärisomanduseks Toomas Messeri nimele, temal 99 aasta rendi õigus on ilma mingi lisamaksuta. Leping pidi maksma hakkama selle tegemise päevast. — 15. novembril 1920. a. andis Toomas Messer nõudepalve Tallinna-Haapsalu 7. jaoskonna rahukohtunikule Hans Schifferi vastu, milles ta seletab, et kostja müüs temale viis tiinu maad omanduseks, mis temale ka kätte on antud, kuid kostja rikub müümakaupa sellega, et ta müüdud maad tarvitab läbikäimiseks ja teeks. Eraseaduse § 3872 põhjal peab müüja ostjale müüdud maa takistamata pidamist kindlustama, kostja aga rikub ise nõudja pidamist ja sellega müümakontrahti. Sellepärast palub: ära keelata kostjale läbikäimise nõudja maad mööda; ühes palub üle kulata tunnistajaid läbikäimise fakti tõenduseks. Otsusega 30./XII. 1920. a. lükkas rahukohtunik nõudmise tagasi, leides, et Toomas Messer nõuab rikutud pruukimisõiguste jaluleseadmist ja see nõue on ära aegunud, kuna nõudja enda seletuse järele kohtuistungil kostja Schiffer rikub tema õigusi vahet pidamata juba 1913. aastast saadik. Selle otsuse kinnitas 17./I 1921. a. Tallinna-Haapsalu Rahukogu järgmistel põhjustel: ei saa lugupeetavaks tunnistada nõudja appellatsioonikaebuses ettetoodud väidet, nagu oleks käesolevas asjas ostumüügi lepingu rikkumise jaluleseadmine, mitte aga rikutud pidamise ennistamine, ja et nõudmine põhjeneb ostu-müügi lepingu peal, mille täitmist ostjal müüjalt B. E. S. põhjal õigus on nõuda. Nõudja seletusest palvekirjas, et ostetud maa on kätte antud, samuti ostu-müügi lepingust, mille maksvus algas allakirjutamis-päevast 12./III.1913. a., võib järeldada, et ostu-müügi leping on täidetud. Kui aga pärast seda endine omanik hakkas üle käima müüdud ja ostjale kätteantud maast, siis ei või seda igatahes mitte müügilepingu rikkumiseks pidada, nagu nõudja seletab, vaid nõudjal oli õigus kostja, nagu iga teise isiku vastu B. E. S. § 685 ja Ts. Kp. S. § 1806 p. 2 põhjal esineda nõudmisega, et ära keelataks maast läbikäimine; säärase nõude,

milleks tulevat arvata Toomas Messeri nõuet, leiab Rahukogu ära aegunud ja sellepärast rahukohtuniku otsuse õige olevat. Rahukogu otsuse peale on annud nõudja Toomas Messer Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles ta palub kaevatud otsuse ära muuta Ts. Kp. S. §§ 29 p. 2, 706, 1807, 142 p. 2. 3, 181, 711, 81, 82 ja 369 ning B. E. S. §§ 698, 813, 3209, 3014, 3015, 3861, 3872 rikkumise pärast. —

Prokuröri arvamist ära kuulates ja kassatsioonikaebuse arutamisele asudes ühenduses kaevatud otsusega ja selle aluseks oleva asjaoludega, leiab Riigikohus järgmist:

1) Õigeks tuleb võtta kassaatori seletuse, et temalt tõstetud nõuet ei või lugeda rikutud pidamise järeleseedmise nõudeks B. E. S. § 682, 693 ja järg. ning Ts. Kp. S. § 1806 p. 2 ja 1807 esimese jao mõttes, sest kassaator ei toetu oma nõudepalves ega pärastisel asja käigul mitte ainult oma pidamise fakti peale, olenemata selle õigusealusest, vaid vastuoksa, põhjendab oma nõuet tema pidamisele aluseks oleva õiguse peal, mida ta tuletab pooltevahelisest ostu-müügi lepingust 12./III.1913. a. nõnda, et käesolevat Toomas Messeri nõuet tuleb ise loomustada kui Ts. Kp. S. § 2807 lõppjaos ettenähtud õiguserikkumise kõrvalduse nõuet, mille kohta ei ole maksev lühendatud aegumis-tähtaeg B. E. S. § 698 järele.

2) Selle järele tuleb lahendada küsimus, missugusel õigusel põhjeneb Toomas Messeri nõue, tuleb välja selgitada tema nõude alus. Seesuguseks aluseks võiks olla nõudja õigus taotada ostetud kinnisvara ülesandmist vabana rikkumistest pooltevahelise ostu-müügi lepingu põhjal 12. III. 1913. a., kuid Rahukogu tõsitab tegeliku tõendusmaterjali põhjal, nimelt lepingu kui ka nõudepalve sisu järele, et ostu-müügi alus juba enne nõude tõstmist ostjale kätte on antud ja seega ostu-müügi leping täidetud. Peab tähendama, et täidetud lepingut B. E. S. § 3483 põhjal tuleb lugeda lõpetatuks ja temas sisalduvad kohustused kustunuteks; sedasama kinnitab § 3483 allikas Pr. J. III. 30 „Tollitur autem omnis obligatio solutione ejus quod debetur“, iga kohustus kustub selle täitmisega. Kassaator ei seleta õigesti B. E. S. § 3872 mõtet, väites nõudepalves, et müüja peab ostjale müüdnud maa takistamata pidamise kindlustama; säärast kohustust, muretseda ostja takistamata pidamise eest ja kaitsta seda ka pärast asja üleandmist, mainitud seaduseparagrahv müüja peale ei pane, kohustades teda ainult asja üleandmisele, nagu see selgub ka § 3872 allikast Eestimaa rüütli ja maa-õiguse r. IV. t. 11 § 10, mis kõlab: „ist der Verkäufer hinwieder gehalten, dem Käufer das verkaufte Gut zu liefern, und da es Landgüter seyn, für den Mannrichter ordentlich aufzutragen,“ s. t. müüdnud vara peab ostjale üle antama. — Ei muuda seda asjaolu ka kassaatori tähendus B. E. S. § 813 peale, milles räägitakse müüja kohustustest, müüdnud kinnistut ostja nimele krepostida, sest käesolevas asjas ei ole kinnistusenõuet tõstetud ega ole vaidluse all sellekohane müüja kohustus. — Nõnda ei või olla Toomas Messeri nõude aluseks pooltevahelise ostu-müügi lepingul põhjenev õigus, nõuda kostjalt müüdnud maa üleandmist, kuid pärast lepingu täitmist astub õiguse asemele, nõuda lepingu kohustuste täitmist, täitmise tagajärjel varatud õigus ise kui fait accompli. Selle õiguse peale tähendatakse nõudepalves, seletades, et kostja müüdnud nõudjale maad omanduseks ja annud selle temale kätte; seda nõudja õigust, mis on tekkinud tema poolt maa ostmise ja kättesaamise tagajärjel, tulebki nõude aluseks lugeda; seda õigust, mitte aga mingit juba täidetud ostu-müügi lepingut, rikub kostja, kui ta müüdnud ja kätteantud maad tarvitab läbikäimiseks ja teeks; selle õiguse rikkumise kõrvaldust palub nõudja, taotades ära

keelata kostjale läbikämise müüdnud ja üleantud maad mööda. Ostumüügi lepingu põhjal 12./III. 1913. a., samuti nõudepalve järele anti müüdnud maa ostjale omanduseks üle, siin ei tarvitse arvesse võtta kassatsioonikaebuses alles esimest korda antud seletust, et 1913. a. 12./III. leping sisaldab ka rendiõigust, sest kassator ei või olla ühel ja samal ajal ühe ja sama asja omanikuks ja rentnikuks ja nõue ei ole põhjendatud rendiõigusel. Sel viisil tuleb Toomas Messeri nõuet tunnistada kinnisvara omanduseõigusel põhjeneva pidamise rikkumise kõrvalduse nõudeks (actio negatoria); tähtsusetu on selles nõude iseloomustuseks see asjaolu, et kassator ei tõenda oma nõuet krepostiakti läbi; see asjaolu võiks mõjuv olla sisulisel asja arutusel. Ts. Kp. S. § 1806 ja 1810 põhjal ei käi kinnisvara omanduseõiguse nõuded Rahukohtute arutamise ja otsustamise alla, kus juures see alluvus Ts. Kp. S. § 79 ja 584 p. 1 põhjal kindlaks määratakse kohtu poolt ex officio. Sellepärast tuleb kaevatud Rahukogu otsus ära muuta ja kogu Rahukohtute toimetus käesolevas asjas maha kustutada. —

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 1806 ja 1810 rikkumise pärast ära muuta ja Rahukohtute toimetus käesolevas asjas maha kustutada.

№ 101.

TSIVIIL-OSAKOND.

11. novembril 1921. a.

Heinrich Pärilin'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 27. aprillist 1921. a. Heinrich Pärilin'i nõude asjas Mart Maasik'u vastu väljatöstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Nõudja Heinrich Pärilin seletab oma nõudepalves, et ta „Rasiko“ talu oma isa käest kingituseks saanud. Enne talu kinkimist ütelnud isa Gustav Pärilin selle talu pidamise rentnikule Maasik'ule üles. Palub sellepärast kostja Maasik'u rendilepingu tühjaks tunnistada ja ta „Rasiko“ talust välja panna. — Rahukogu leidis, et ülesütlemine on sündinud Gustav Pärilin'i ja mitte nõudja Heinrich Pärilin'i poolt ja ei võivat sellepärast mitte mõjuv olla, ning jättis Heinrich Pärilin'i edasikaebuse tagajärjeta, kinnitades rahukohtuniku otsuse.

Oma kassatsioonikaebuses Rahukogu otsuse peale argumenteerib nõudja, et ülesütlemine selle läbi, et talu vahe peal tema omanduseks sai, mitte oma jõudu ei kaotanud, vaid ühes talu edasiandmisega läks õigus rentnikku välja panna ka uue omaniku kätte üle.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Heinrich Pärilin'i kassatsioonikaebus tuleb rahuldada. — B. E. S. § 4128 määrab, et rentnikul õigust ei ole end rendilepingust lahti ütelda, kui uus omanik lepingut jõus tahab hoida. Lepingu jõushoidmine ei tähenda mitte ainult ja ühekülgselt nende kohustuste

täitmist uue omaniku poolt rentniku heaks, mis endise omaniku ja rentniku vahel sõlmitud lepingust tekkinud, vaid ka nende õiguste tarvitamist rentniku vastu, mis endine omanik, olgu lepingu põhjal, olgu ülesütlemise teel, enesele saavutanud ja kindlustanud. Ülesütlemise kui rendiaja kestust aramäärava akti läbi saavutatud endise omaniku õigusi võib uus omanik kahtlemata B. E. S. § 4128 põhjal oma heaks ja rentniku vastu tarvitada, kui ta paremaks ei arva sama seaduse § 4126 järele rendilepingut üldse mitte tunnustada. — Rahukogu otsus, mis alusele rajatud, et endise omaniku poolt tehtud ülesütlemine uuele omanikule mingit õigust ei anna, rikub oluliselt B. E. S. § 4128 määrusi ja ei või sellepärast seadusejõusse jääda.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tartu Võru Rahukogu otsus käesolevas asjas B. E. S. § 4128 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus. —

N° 102.

TSIVIIL-OSAKOND.

17. novembril 1921 a.

Mari Jaakon'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 1./15. aprillist 1921. a. surnud Mihkel Jaakon'i suusõnalise testamendi kinnitamise asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Määrusega 26./III. 1919. a. muutis Viljandi-Pärnu Rahukogu ära Koonga Vallakohtu otsuse 27./IX. 1918. a., milles Vallakohus lasteta lese Mari Jaakon'i palve peale avas ning tunnistas seaduslikuks lugeda ja kinnitada tema surnud mehe, Koonga valla liikme Mihkel Jaakon'i suusõna-testamendi; see testament on tehtud tunnistajate Mihkel Koikson'i ja Annus Pikner'i juuresolekul; kogu oma kinnis- ja vallasvara lubab pärandusejätja testamendi järele oma naise vennapojale Jaan Pikner'ile, kellele tunnistaja Mihkel Koikson on tädipoeg ja teine tunnistaja Annus Pikner onu, kuna need tunnistajad lesele Mari Jaakon'ile on esimene õepoeg, teine tema vend. Määrusega 1./IV. 1921. a. jättis Kohtupalat lese Mari Jaakon'i erakaebuse tähele panemata ja kinnitas Rahukogu otsuse, ühinedes viimasega, et testamendi tunnistajad Mihkel Koiksoni ja Annus Pikner'it ei või lugeda enese kasu läbi mitte eksitatud isikuteks L. Tal. S. § 1013 mõttes ja et testamendi järele kasu saajateks ning sellepärast kõrvaldatavateks tuleb tunnistada mitte ainult isikuid, kes ise testamendis on määratud pärijateks, vaid ka testamendijärelise pärija lähemaid sugulasi, keda võib taandata tunnistust andmast kui tema asjades huvitatud isikuid vastavate Ts. Kp. S. määruste põhjal. —

Kohtupalati otsuse peale on annud lesk Mari Jaakon Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub ära muuta kaevatud otsuse. —

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaatori seletused tunnistajate Koiksoni ja Pikner'i, kui Vallakohtule teatavate ausate peremeeste ja õigete inimeste, usaldatavuse suhtes kuuluvad asja sisusse ja ei käi kassatsiooni korras arutuse alla (Ts. Kp. S. § 411). —

Selle järele tõuseb küsimus: kas võib olla testamendi tunnistaja taandamise põhjuseks või mõjuda ütluse usaldatavuse peale tema sugulus testamendijärelise pärijaga? Selle küsimuse lahendusel tuleb silmas pidada, et B. E. S. § 2064 loeb üles need korrad, milles tunnistaja on ülepea võimetu (unfähig, *неспособный*) testamendi kohta tunnistust andma ja järjekult kõrvaldatakse kohtu poolt *ex officio*, oleriemata asjaosaliste seletustest. Sama seaduse § 2061 lubab aga testamendi maksvust tõendada usaldatavate ja mittetaandatavate (*unverwerfliche, неподлежащие отводу*) tunnistajate läbi; viimaste, s. o. mittetaandatavate tunnistajate all ei või olla mõeldud § 2064 ülesloetud tunnistajad, sest neid kõrvaldab kohus kui võimetuid *ex officio*. Nõnda tuleb võtta kõrvalduse ehk taanduse (*отводъ*) mõiste B. E. S. § 2061 järele üldises Ts. Kp. S. ettenähtud mõttes ja lubada tunnistajate taandamist, samuti nende ütluste kaaluvuse hindamist, Ts. Kp. Seaduses § 373 ja 411 ettenähtud alustel ja piirides, arvesse võttes selle juures nimelt ka tunnistaja sugulust ja suguluse lähedust asjast huvitatud isiku, s. t. testamendijärelise pärijaga. See vaade leiab kinnitust B. E. S. § 2077 (Lit. b ja c) mõttes (wt. ka Erdmann III, lhk. 178) ja § 2064 (Lit. d.) allikas, § 10 J de testam. ord. (II, 10), mille järele kõrvaldatakse testamenditunnistuse andmisest, peale testamendijärelise pärija veel mõned tema kuigi ühe võimuga (potestas) seotud sugulastest ja nimelt sellepärast, et eeldatakse vastolu pärandaja ja pärija huvide vahel: „Sed neque heres scriptus neque is qui in potestate ejus est neque pater ejus, qui habet eum in potestate, neque fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt testes, adhiberi possunt, quia totum hoc negotium, quod agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie inter heredem et testatorem agi. —“

Nõnda ei leidu põhjust kaevatud otsuse äramuutmiseks, mispärast Riigikohus **otsustas**: Mari Jaakon'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 103.

TSIVIIL-OSAKOND.

August Kongo voliniku vann. adv. Ferd. Karlson'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 28. aprillist 1921. a. August Kongo nõude asjas Rudolf Lepik'u vastu 10.000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri; k. t. R. Rägo.

August Kongo tõstis Rudolf Lepik'u vastu nõudmise 10.000 marga suuruses 6. oktoobril 1920. a. Lepiku poolt väljaantud kahe võlatähe põhjal á 5000 mk. Võlatähe kummaski eksemplari tunnistab Lepik oma allkirjaga, et tema võlgneb selle ettenäitajale 5000 marka, missuguse summa tema eesti rahas saanud ja mida ettenäitajale ära maksuma end kohustab 15. oktoobril 1920. a. — Rahukohtunik rahuldab nõudmise. Edasikaebuses selle otsuse peale seletab kostja Lepik, et tema seda summat pole saanud; palub tunnistaja Horn'i uuesti üle kuulata ja nõudmise tühjaks mõista. —

Asja arutusel Rahukogus toetas end kostja volinik muu seas B. E. S § 3121 peale, mis eraisikutele nimeta ehk ettenäitaja nimele kirjutatud võlakohus-

tuste väljaandmist ära keelab. Rahukogu muutis rahukohtuniku otsuse ja mõistis nõudmise tühjaks, peaaesjalikult sel põhjal, et eraisikud üldse ei või nimeta võlatähti igale ettenäitajale välja anda, mispärast ka käesolevas asjas need dokumendid nõudjale võlatähtede aset ei või täita. Oma kassatsioonikaebuses palub nõudja volinik vann. adv. Karlson B. E. S. § 3110 ja Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast Rahukogu otsuse muuta.

Prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Rahukogu siin õieti on seletanud, et B. E. S. § 3121 eraisikutele ära keelab nimeta võlakohustuste väljaandmise. Niisugused võlakohustused üksi ja oma ette ei tõenda veel mitte, et nende väljaandja vahel ühelt poolt ja nende ehk valdaja vahel teiselt poolt võlakohustus (mutuum, Darlehen) oleks tekkinud. Seadus keelab nende väljaandmist. Järjelikult sisaldavad nad eneses seadusevastast toimingut, mis maksvusetuks tuleb lugeda. Nende igakordne valdaja ehk omanik võib nende väljaandja vastu ainult rikastuse kaebusega, eriti B. E. S. § 3725. põhjal, esineda, mitte aga antud väärtusi kui võlga (mutuum, Darlehen) tagasi nõuda. Käesoleval korral ei olnud aga ülemalnimetatud võlakohustused mitte ainukesed tõendused võlasuhete kohta poolte vahel, vaid ka veel ülekuulatud tunnistaja seletused. Rahukogu pidi veel arutusele võtma, kas mitte tunnistaja Horni toimingute põhjal, kes Lepiku võlatähed nõudja Kongo kätte toimetas js raha nende eest vastu võttis, võla-vahekord poolte vahel ei võinud tekkida, ära rippumata maksvuseta võlatähist. Rahukogu on seda nähtavasti küll arutada katsunud, kuid selle juures tunnistaja Horni seletustest niisugused järeldused teinud, mida selle tunnistaja ütlused, nagu protokolli on kantud eneses mitte ei sisalda ega sealt võimalik ei ole välja lugeda. Nii leiab Rahukogu tunnistaja Horni ütluste põhjal välja selgitatud olevat, et Kongol oli võla-vahekord Horniga, mispärast Kongo ei või otsekohe Lepiku käest Hornile antud võlga nõuda. Et Horn Lepiku võlakohustustega opereeris, paistab tema tunnistustest selgesti välja, mitte aga, et tema ise Kongo vastu võlglasena oleks kohustunud, nagu Rahukogu arvab. Hoopis teine küsimus on, kas Horni vahetalituse läbi seadusliku võla-vahekorra tekkimine Lepiku ja Kongo vahel tõendatud on, olemata ettepanud võlatunnistustest. Selle peaküsimuse peale, millest nõude saatus, käesoleval korral kui võlanõude oma, ära ripub, ei ole Rahukogu otsekohest vastust annud, vaid sellest möödaminnes tunnistaja ütelustest järelduse teinud, mis neis ütlusis tõendust ei leia. Sellega on Rahukogu oluliselt rikkunud Ts. Kp. S. § 129 ja tema otsus ei või käesoleval korral seadusejõusse jääda.

Kõike seda tähele pannes **otsustab** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 104.

TSIVIIL-OSAKOND.

17. novembril 1921. a.

Ermes Bergi voliniku vann. adv. Viktor Johanson kassatsioonikaebus Kohtupalati määruse peale 22. aprillist 1921. a. Ermes Bergi nõude asjas **Peeter Treumuthi vastu 30.202 marga väärtuses, Bergi edasikaebuse läbi vaatamata jätmise pärast.**

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokurööri k. t. R. Rägo.

Nõudja Ermes Bergi volinik vann. adv. Viktor Johanson palub ära muuta Ts. K. S. §§ 745, 339 ja 773 rikkumise pärast Kohtupalati määruse 22./IV. 1921. a. millega otsustati läbi vaatamata jätta Ermes Bergi edasikaebus tema nõude asjas Peeter Treumuthi vastu, missugune kaebus oli sisse antud ilma allkirjata ja alla kirjutatud alles pärast edasikaebuse tähtaja möödumist.

Prokurööri arvamist ära kuulates ning läbi arutades kassatsioonikaebust ühenduses kaevatud otsusega ja asjaoludega leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Ei või nõus olla kassatori seletustega, et allakirjutamine pole edasikaebuse tingimus ja normaalne nõudmine, nõnda et edasikaebust pidavat arutama, kui tal ka ülepea allkiri puudub. See seletus on otsekoheses vastolus Ts. Kp. S. § 256 ühes lisaga, §§ 260 ja 777, millede jõul nõudepalve kui ka era- ehk edasikaebus peab tingimata alla kirjutatama; niihästi kohtuliku protsessi algamine kui ka iga üksik protsessuaalne tegevus vajab oma eesmärgile jõudmiseks valmist, kindlasti ära piiratud teoks muutunud tahteavaldust, milleks ei või tunnistada allkirjata paberit, sest see on tükikene kirjamärkidega kaetud paberit, ei muud midagi.

2) Läbi vaatama ja arutama oli kohustatud Kohtupalat edasikaebuse, mis oli sisse antud seadusest ettekirjutatud teel, muu seas allakirjutatud ja sisseantud enne edasikaebuse tähtaja möödumist. Säärast edasikaebust ei olnud esil Kohtupalatis asja arutamise ajal; edasikaebused aga, mis olid alla kirjutatud ja sisse antud pärast edasikaebuse tähtaja möödumist, tulid läbi vaatamata jätta, — muidu kaotab tähtaeg iga tähenduse. —

3) Ka materiaalseadus, B. E. S. § 3036 nõuab allkirja kui olulist dokumendi maksvuse rekvisiiti (wesentlich erforderlich zur Gültigkeit der Urkunde ist die eigenhändige Unterschrift); vastupidi kassatori arvamisele ei leidu siin vastolu meie ja Vene materiaalse tsiviilseaduse vahel. B. E. S. ratihabitio kohta käivad §§ 2946—2949 ei ole kohaldatavad möödalastud protsessuaal-tähtaegade uuendamiseks. —

4) Kohtupalati määrusega 18./VI. 1920. a. muudeti ära Viljandi-Pärnu Rahukogu määrus 14./V. 1920. a. kõigi järeldustega, iseäranis ka uue edasikaebuse tähtaja määramise suhtes; äramuutmine sündis mitte ainult motiivides, nagu kassator arvab, vaid ka resolutiivosas. See Kohtupalati määrus on seadusejõusse astunud, mispärast nüüdne vaidlus tema vastu ei ole aja- ega asjakohane.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus Ermes Bergi voliniku vann. adv. V. Johanson kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 105.

TSIVIIL-OSAKOND.

17. novembril 1921. a.

Surnud Ernst Manteuffel'i pärijate Gustav Maydel'i ja teiste voliniku vann. adv. B. Maydel'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu määruse peale 10. märtsist 1921. a. surnud Ernst Manteuffel'i pärijate nime peale Lautna rüütlimõisa kinnistamise palve tagajärjeta jätmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Gustav Maydeli ja t. volinik vann. adv. B. Maydel palub ära muuta Tallinna-Haapsalu Rahukogu määruse 10. III. 1921. a., millega sama kinnistuse-jaoskonna ülemamäärus 27. XI 1921. a. jõusse jäeti ja tagasi lükati kaebajate palve, kinnistada nende omanduseks 7. I. 1920. a. ärasurnud Ernst Manteuffel'ilt päritud Lautna mõisa, sest et see mõisa Maaseaduse põhjal oli oktoobrikuul 1919. a. riigistatud, ei kuulunud 8. I. 1920. a. enam pärandaja Ernst Manteuffel'ile ja ta ei võinud seda edasi pärandada.

Läbi arutades kassatsioonikaebust ühenduses kaevatud otsusega ja asjaoludega leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Kassatorilt tõstetud küsimus, kas võib kinnistuse-jaoskonna ülem seadusejõusse astunud kohtuotsust veel tõlgendada või kas peab ta nii kinnistuseregistrisse sisse kantama kui see otsus on tehtud, laheneb jaatavas mõttes Not. Sead. § 352 p. 4 järele mille põhjal Kinnistuseameti ülem on kohustatud kindlaks tegema, et kinnistatav akt ei sisalda midagi seadusevastast; kohtuotsuste järelekatsumise kohta ei tee seadus mingit erandit, ei leidu ka mingit põhjust nende kõrvalduseks läbivaatamiselt, kuna selle tagajärjel nõrgeneksid Kinnistusameti ülema vastutus ja jaoskonna raamatute avalik usaldatavus. —

2) Märkuse sissekandmist Lautna mõisa peale pärandusemaksu kindlustuseks ei või õigeks võtta, sest kui mõisa kuulub riigile, siis ei või teda koormata ega pantida riigi kui omaniku heaks kõrvalisikute kohustustega, kellele mõisa ei kuulu. Samal põhjal ei ole kättesaadav otstarve, mille saavutamiseks kassatori seletuse järele ainuüksi tema poolt on antud kassatsioonikaebus, nimelt kinnistada Lautna mõisa koosseisust endisel ajal müüdnud talukohtade ostu-müügi kontrakteid, mida Kinnistusamet ei võta vastu, ilma et Ernst Manteuffel'i pärijad oleksid kinnistatud. Riigikohus on arvamisel, et ka pärast mõisa kinnistamist pärijate nimele, kui see kuidagi juhtuks, ei muutuks asjaolud, sest Maaseaduse § 2 järele oleks mõisa omanikuks ikkagi riik ja talukohti välja eraldada mõisa koosseisust võiks ainult riik kui seadusepärane omanik.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: surnud Ernst Manteuffel'i pärijate Gustav Maydeli j. t. voliniku vann. adv. B. Maydeli kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 106.

TSIVIL-OSAKOND.

24. novembril 1921 a.

Ann Univere, Mari Toosi ja Peeter Univere voliniku vann. adv. K. Baars'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 18. märtsist (1. apr.) 1921. a. nende nõude asjas August Mankin'i, Anna Lõuna, sünd. Mankin'i, ja Liisa Tikko, sünd. Mankin'i vastu 30 000 marga väärtuses ja viimaste vastunõudmine 60.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arrõ, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

16. oktoobril 1918. a. suri Johan Kaarli p. Mankin, järele jättes Morna mõisa all oleva talukoha „Kangro“ nr. 4 ühes inventaariga. Kolm päeva pärast seda, nimelt 19. samal oktoobril, suri Johan Mankini lasteta lesk Anna Mankin, sünd. Univer, ilma et ta oleks suutnud vastu võtta mehe pärandust. — Johan Mankin'ilt järele jäänud „Kangro“ nr. 4 talu peale ühes inventaariga tõtsid nõudmist algusnõudjatena lese Anna Mankin'i pärijad tema ema Ann Univer, õde Mari Toosi, sünd. Univer, ja vend Peeter Univer B. E. S. § 2632 põhjal, paludes ennast kinnitada L. Tal. S. § 994 jõul poole pärandusevara peale, nimelt igauht $\frac{1}{6}$ osas pärijaks. Selle vastu esinesid vastunõudmisega surn. Johan Mankin'i vennad ja õed August ja Karl Mankin ning Anna Lõuna ja Liisa Tikko, sünd. Mankinid, paludes algusnõudmist tagasi lükata ja neid ainukesteks pärijateks kinnitada ühesuurustes osades kõige päranduse peale. — 18. märtsil (1. aprillil) 1921. a. otsustas Kohtupalat, algusnõudmine tagasi lükata ja vastunõudmine rahuldada, välja nõudes algusnõudjate käest vastunõudjate heaks 7410 marka kohtu ja asjaajamtse kulusid kahe kohtuastme eest.

Kohtupalati otsuse peale on annud algusnõudjate volinik vann. adv. Kaarel Baars Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles ta palub ära muuta kaevatud otsuse Ts. Kp. S. §§ 339, 366 ja 711, B. E. S. §§ 812 ja 813 ning L. Tal. S. §§ 994 ja 128–130 rikkumise pärast.

Prokurüri arvamist ja poolte seletusi ära kuulates leiab Riigikohus, et kassatsioonikaebuse arutusel ühenduses kaevatud otsusega ja asjaoludega tulevad lahendada järgmised tüliküsimused:

1) Kas on kohaldatav B. E. S. § 2632 abiõigusena L. Tal. Seaduse põhjal lahendatavate pärimisõiguste suhtes? Vastus on jaatav L. Tal. S. § 938 ja B. E. S. sissejuhatuses § XII põhjal, mille järele kõigil neil kordadel, kus puuduvad määrused L. Tal. Seaduses, neid peab täiendama vastavate B. E. S. üld- ja Liivi-maaduse erinormidega (vt. ka Vene Sen. ots. 1899 a. nr. 23, 1902. a. nr. 25 ja 1909. a. nr. 45).

2) Tüliküsimus selle kohta, kas tuleb lugeda „Kangro“ nr. 4 talu Johan Mankini käes päritud või iseteenitud kinnisvaraks, kuulub asja sisusse ega käi kassatsiooni korras arutuse alla. Selle küsimuse on Kohtupalat lahendanud esimeses mõttes, põhjalikult läbi arutades vastavaid dokumente. Mingit vastolu Kohtupalati

järeldustes ei leidu, kui vaadelda neid ühe ühise argumentatsioonina ja mitte eraldatult ning üksikutes jagudes üksteisele vastupidi seatuft: „Kangro“ talukoha ostis Morna mõisa omanikult Johan Mankini isa Karl Mankin, selle ostulepingu ja kaaspärijatega tehtud isa päranduse jagamise lepingu põhjal tegi Johan Mankin vormilise ostu-müügi lepingu mõisaomanikuga, kinnistades sellega päritud talu oma nimele. — Õigeks tuleb võtta ka Kohtupalati poolt tehtud B. E. S. §§ 812 ja 813 tõlgitsemist selles mõttes, et asjaosalistele ja nende pärijatele on kohustavad kinnistuse aluseks pandud toimingud ja sellega seotud isiklikud vahekorrad.

3) Lugupeetavaks võtta tuleb kassatori seletus, et algusnõudjad ei ole kunagi väelnud Johan Mankini vendade ja õdede pärimisõiguse vastu poole järelejäädud varanduse peale, mille saatus otsustati juba ära hoiukorras, nõnda et vastunõudjatel ei olnud põhjust selles päranduse osas nõudega esineda, ning et sellest seisukohast Kostupalat ei ole õigesti ära jaotanud kohtu- ja asjaajamiskulusid poolte vahel; selle tagajärjel on rikutud Kohtupalati poolt Ts. Kp. S. § 868 ja tuleb tema otsus muuta vastavas osas.

4) Lõpuks seletab kassator, et Kohtupalat on rikkunud L. Tal. S. §§ 128—130, seletades neid seaduseparagrahve selles mõttes, et lasteta lesel ei ole pärimisõigust mehest järele jäädud ostetud talu inventari peale, missugust inventari Kohtupalat loeb talukoha lahutamata raudvaraks. Seda kassatori seletust peab õigeks võtma. L. Tal. S. §§ 128—130 käivad mõisast välja lahutamata renditalude ja igatahes ainult rendivahekordade kohta, kuna väljaostetud talukohtade suhtes maksvate vastavate normide juurde juhatatakse 1860. a. L. Tal. S. § 133 märkuses; siin tähendatud L. Tal. S. § 225 on aga ära muudetud Ajut. Kinnit. asjade toim. Seaduse § 70 läbi (vt. iseäranis selle seaduse paragrahvi põhiseid Hassmann ja Nolcken, lhk. 368), nõnda et praegu maksva seaduse järele väljaostetud talukohtade suhtes raudvara sisseseade ei ole sunduslik. Kõrvaldades lasteta leske Anna Mankin'i „Kangro“ nr. 4 inventari pärimise õigusest L. Tal. S. §§ 128—130 põhjal, rikkus Kohtupalat sellega osutatud paragrahve ja ei või tema otsus vastavas osas jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus „Kangro“ nr. 4 talu inventari, samuti ka kohtukulude kohta käivas osas Liivi Tal. Sead. §§ 128—130 ja Ts. Kp. S. § 868 rikkumise pärast muuta ja asi Kohtupalatile tagasi saata äramuudetud osa uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus; muis jagudes algusnõudjate Ann Univere, Marie Toosi ja Peeter Univere voliniku vann. advokaadi Kaarel Baarsi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 107.

TSIVIIL-OSAKOND.

30. novembril 1921. a.

Metsade Peavalitsuse kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 23. novembrist 1920. a. Metsade Peavalitsuse nõude asjas Leena Kääriku vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et nõudja Metsade Peavalitsus palub ära muuta Metsaseaduse § 62 ja Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast Tartu-Võru Rahukogu otsuse 23. XI. 1920. a., millega sama Rahukogu 3. jaoskonna rahukohtuniku otsus 4. IX. 1920. a. kinnitati ja tühja mõisteti Metsade Peavalitsuse nõudmine surn. metsavahi lese Leena Kääriku vastu Laane metsakohast väljatõstmise suhtes.

Riigikohus leiab, et ei või jõusse jääda kaevatud Rahukogu otsus, mille põhisena tähendatakse seda asjaolu, et ülesütlemine kostjale, kohast ära minna, ei olevat tõeks tehtud ning Metsasead. § 62 ei muutvat asjaolusid. Tuleb tähendada, et Rahukogu jätab põhjusega kõrvale ega kohalda käesolevas asjas Metsaseaduse § 62, milles määratakse, et maa ja maja, kus metsavaht ametis olles asub, on riigi omandus ja määratakse metsaametniku tarvitamiseks ainult tema teenistuse ajal. Selle seaduse paragrahvi mõttest selgub, et kui metsavaht mingil põhjusel enam ei ole metsavaht, siis tema kasutusel olevad maja ja maa viibimata riigi metsavalitsuse kätte tagasi lähevad, kusjuures küll määratakse kindlaks arve tegemise viis lahkunud metsavahiga, kuid see asjaolu ei takista metsavahi-koha tagasiminekut metsavalitsuse kätte. Sel põhjusel peab tunnistama, et seadus mingit isearalise tähtajaga seotud ülesütlemist surnud metsavahi perekonnale metsavahi kohast väljaminekuks ette ei kirjuta, mispärast küllalt on selleks niipalju aega määrata, kui kahjuta väljaminekuks tarvis leidub olevat. — Käesolevas asjas määrati kostjale mitmed tähtajad (1. novembriks 1919. a., 1. veebruariks 1920. a.) ja kuulutati tema palve tagajärjel 28. II. 1920. a., et ta Laane metsavahi-koha pealt igatahes peab jüripäevaks 1920. a. ära minema (vt. Rahukohu toim. leht 6 ja 7). Seda on Rahukogu arvesse võtmata jätnud ega ole sellest ühenduses Metsasead. § 62-ga õigeid jõeldusi teinud, rikkudes sellega ka Ts. Kp. S. § 129.

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus Metsaseaduse § 62 ja Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 108.

TSIVIL-OSAKOND.

8. detsembril 1921. a.

Kostja Jaan Künnapas'e kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 23. novembrist 1920. a. Liisa Hanson'i, Liisa, Marie, Johan, Karl ja Alma Andersonide nõude asjas Jaan Künnapase vastu rendikauba tühjakstunnistamise, väljatõstmise ja 4412 marga 9 penni pärast ning nõudjate voliniku eraadvokat Hans Viitaeki kassatsioonikaebus samas asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates ja lahendades kõige pealt Jaan Künnapase kassatsioonikaebust, leiab Riigikohus, et selle kaebuse neli esimest punkti mitte küllalt mõjuvad ei ole kaevatud otsuse äramuutmiseks. — Oma kaebuse esimeses punktis seletab Künnapas, et Rahukohtunik rohkem on mõistnud, kui nõudja on palunud. Saksa okupatsiooni-aegsele kohtule antud nõudepalves on nõudjate volinik taotlenud ainult kostja peale kohustust panna, et ta rendikohast välja läheks (das Gesinde zu räumen). Rahukohtunik on aga peale selle oma otsuses sinna veel juurde lisanud, et selle kohustuse „mittetäitmise korral Künnapas ühes perekonna ja varandusega tähendatud taluhoonetest välja tõsta“. Selle otsuse kinnitanud Rahukogu ja rikkunud sellega, samuti nagu rahukohtunik, Ts. Kp. S. § 131, mõistes rohkem kui palutud. — Riigikohus tõsib, et Künnapas rahukohtuniku otsuse peale edasi kaebades ülealnimetatud asjaolu sugugi pole puudutanud. Ts. Kp. S. § 163 põhjal tuleb edasikaebuses need põhjused ära seletada, mille pärast kaebaja otsust ebaõigeks peab. Seda käesoleval korral enam mõistmise ehk teisitimõistmise suhtes tegemata jättes on kaebaja ise Ts. Kp. S. § 163 nõudmiste vastu tähele panemata olnud ning ei või enam selle üle nuriseda, kui Rahukogu tema asemel seda küsimust üles ei võtnud. Ei ole kohtu asi poolte huvides otsuse muutmise põhjusi otsida ning ette tuua. Seda peavad pooled ise tegema. Ei ole nad seda õigel ajal ega õigel viisil teinud, siis ei ole ka kohtul põhjust kaevatud otsust ära muuta. — Sama vähe teenib tähelepanu kassaatori teine väide: tema pakkunud renti Vallakohtule, kes aga seda vastu võtmast keeldunud. Sellega arvab kostja oma rendipakkumise kohustuse täitnud olevat. Seaduse järele peab aga võlgnik võlga võlauskujale, käesoleval korral rendileandja Tühjasmaa pärijatele ehk nende eestkostjatele pakkunud olema, mitte aga Vallakohtule. Rahukogu ja rahukohtunik on õieti toimetanud, kui nad ülalnimetatud pakkumist seadusepäratuks pidasid, ning ei ole seega mitte rikkunud B. Eras. § 4116, nagu kassaator arvab. —

Kolmandaks kaebas Künnapas, et Rahukogu tunnistanud üheks rendilepingu tühjakstegemise põhjuseks ka renditava talu metsa raiumist. Seega olevat Rahukogu rikkunud B. Eras. §§ 4116—4120; sest renditava talu maa peal seisev mets ei olnud mitte tema käes rendil. Küsimine, kas mets tõesti Künnapase käes rendil oli või mitte ja kas metsa raiumine niivõrt oluline rendilepingu rikkumine oli, et

sellepärast rendileping tühistada tuli B. Eras. § 4118 mõttes, puutub asja sisusse ja ei või kassatsioonikohtus enam arutusele tulla. Peale selle on rendilepingu tühistamise põhjuseks võetud ikkagi esimeses rinnas — rendi maksmata jätmine ja sinna juurde lisatud ainult kõrvalpõhjusena metsaraiumine. Peapõhjus, rendi maksmata jätmine, jääb alale, ja nii ei ole kõrvalpõhjusel, metsaraiumisel ja selle hindamisel, rendilepingu seisukohast nii või teisiti enam mingit tähtsust, sest et see otsust oluliselt ei muuda. — Ka väljamõistetud protsentide suhtes maksmata jäänud rendiraha eest on Rahukogu õieti toimetanud, sest nagu esimese ja teise astme kohus kindlaks on teinud, ei ole õiget ja seadusepärast rendipakkumist olnudki ja järjekult ei saa rentnik ka protsentide maksmisest mitte vabaneda. — Viiendaks kaebab Künnapas, et tema kohtukulused nõudnud, kuid Rahukogu ei olevat selle palve kohta mingit seisukohta võtnud ega määrust teinud. Näeb selles Ts. Kp. S. § 133 rikkumist. — Riigikohus leiab, et Künnapas niihästi oma edasikaebuses rahukohtuniku otsuse peale kui ka asja arutuse juures Rahukogus 20. nov. 1920. a. oma voliniku läbi on palunud kohtukulused nõudja peale panna. Rahukogu ei ole seda palvet aga sugugi arutanudki. Kõiges selles näeb Riigikohus Ts. Kp. S. § 129 rikkumist, mispärast Rahukogu otsus kohtukulude suhtes jõusse ei või jääda ja ära tuleb muuta. —

Mis puutub nõudja voliniku Wiitaeki kassatsioonikaebusesse, siis leiab Riigikohus, et ka see kaebus täies ulatuses rahuldamist ei või leida. Eriti heinamaade pooleks tehaandmise kohta on mõlemad kohtuastmed leidnud, et kostja seda on teinud taluomaniku loaga, ja ei näe selles mitte põhjust kahjutasu mõistmiseks talust välja viidud heinte eest. Kassatsioonikaebuse kolmas punkt, et „kohtu otsus on poolte seletuste tõekstunnistuse, kontrahi ja tunnistajate tõestuste vastu tehtud“ on niivõrt üldine, et Riigikohus seda mitte lähema arutuse alla ei saa võtta. Ts. Kp. S. § 798 jarele peab kassaator oma kaebuses üksikasjaliselt ära seletama, milles ta nimelt kaevatud otsuse seadusevastasust näeb ja mil põhjustel, mitte aga otsuse vastu vaidlema üldistes lausetes, ilma üksikasju ette toomata. Mis puutub lõpuks kassaatori väitesse, et Rahukogu tähele panemata jätnud kostja Künnapase poolt rahukohtuniku juures antud seletuse, et tema, Künnapas, renditalust kaks sülda puid müünud 50 marga eest, siis leiab Riigikohus selle õige olevat. Riigikohus konstateerib, et nõudjate volinik selle kostja seletuse peale juba oma edasikaebuses kohtu tähelepanu juhib. Kuid Rahukogu ei ole kostja seletust mitte lähema arutuse alla võtnud, vaid sellest lühedalt üle läinud märkusega, et puude raiumise ja müümise läbi tehtud kahju ei saa kindlakstehtuks pidada. Kui kostja ise tõendab puude müümise läbi saadud hinda, siis oleks Rahukogu ära näitama pidanud, mispärast ta sellele hinna- müügifakti ülestunnistamisele tähelepanu ei kingi või et kostjal õigus oli neid puid müüa ja raha omale pidada. Seda mitte tehes on Rahukogu puude eest tasu küsimuse suhtes tähele panemata jätnud tähtsa fakti ja seega oluliselt rikkunud Ts. Kp. S. § 129. —

Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: I. Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta Jaan Künnapase kassatsioonikaebuse peale kohtukulude suhtes ning puude eest tasu nõude suhtes nõudjate voliniku Wiitaeki kassatsioonikaebuse peale ning neis osades asi uueks läbivaatamiseks tagasi saata samale Rahukogule teises kohtu koosseisus; 2, muis osades Jaan Künnapase ja Hans Viitaeki kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta.

№ 109.

TSIVIIL-OSAKOND.

8. detsembril 1921. a.

Rudolf Märtsin'i voliniku vann. adv. Jaan Laur'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 22. veebruarist 1921. a. Liisa Kukke nõude asjas surnud Gustav Märtsini pärandusetombu vastu 4500 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Rudolf Märtsini voliniku vann. adv. Jaan Lauri kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Ts. Kp. S. § 128² põhjal võib kolmas isik asjasse astuda asja toimetuse ajal kohtus ning § 162 järele s. s. võidakse rahukohtuniku otsuse üle edasi kaevata (apelleerida) ühe kuu jooksul, arvatud otsuse kuulutamise päevast. Tartu-Võru IV jaoskonna rahukohtuniku otsus 18./X. 1920. a. astus seadusejõusse 18. novembril samal 1920. a. Edasikaebuse selle otsuse vastu Tartu-Võru Rahukogule andis Rudolf Märtsin aga alles 16. detsembril 1920. a., paludes ühtlasi selles edasikaebuses tunnistada teda kolmandaks isikuks asjas. Rahukogu toimetab kokkõlas osutatud seaduseparagrahvidega, tagasi lükates Rudolf Märtsini palve, lubada temale astuda kolmanda isikuna lõpetatud asjasse, ning läbi vaatamata jättes edasikaebuse seadusejõusse astunud rahukohtuniku otsuse peale.

2) Asja uuesti läbivaatamise palvet uue asjaolude ilmsikstulemise pärast (Ts. Kp. S. § 185 p. 2 ja 187) ei olnud kassaator Rudolf Märtsin Rahukogule annud; sellest räägib ta eelseisvas kassatsioonikaebuses alles esimest korda.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Rudolf Märtsini voliniku vann. adv. Jaan Lauri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 110.

TSIVIIL-OSAKOND.

15. detsembril 1921. a.

Hans Takso kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 21. veebruarist 1921. a. Hans Takso nõude asjas Jaan Einsteini vastu 1800 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kaevatud Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 21./II. 1921. a. ei või jõusse jääda järgmistel põhjustel:

1) Ei või nõus olla Rahukogu arvamiselega, nagu oleks asja otsustamisest lahtisuseta küsimus, kas on Anija vallavanema määrus 6./VIII. 1919. a. seadusepärast

välja antud või mitte, ja nagu oleks kostja kohustatud lihtsalt igüht vallavanema määrust täitma. Kassaator tähendab õigesti, et mingisugune seadusevastane määrus ei või ühele kodanikule õigusi anda ega teisele kohustusi peale panna. Siia juurde tuleb, et ainult seaduste ja seaduslike määruste täitmine on kohustav ja vabastab vastutusest täitmise tagajärgede eest; sellest järgneb aga, et määruse läitja on õigustatud ja kohustatud määruse seadusepärast järele proovima. —

2) Samuti tuleb põhjendatuks lugeda kassaatori seletused, et Rahukogu on jätnud arvesse võtmata ja arutama apellatsioonikaebuses ja Rahukogu kohtuistungil nõudja poolt ettetoodud asjaolud, milledest võis selguda, et kostja poolt mahalastud koera ei võidud lugeda ümberhulkujaks peremeheta koeraks, nagu: koer oli ühes oma peremehega ja teiste isikutega jahil, tal oli rihm kaelas, kostja maa peale sattus ta jahil metskitse taga ajades; külid kuulsid püssipauku, millega kostja koera maha laskis, sellest võib arvata, et ka kostja jahiliste tegevust märkas ja teada võis, et koer nende juurest oli tulnud. Kõigist neist asjaoludest vaikides mööda minnes rikkus Rahukogu Ts. Kp. S. § 129, mispärast tema otsus ei või jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 111.

TSIVIIL-OSAKOND.

15. detsembril 1921. a.

Jakob Uutmann'i voliniku vann. adv. Alfred Nirk'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 17. märtsist 1921. a. Jakob Uutmanni uude asjas Jaan Vahtmeister'i vastu 4000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Nõudja Jakob Uutmann palub Rahukogu otsuse ära muuta Ts. Kp. S. § 129 ja B. E. S. § 4590 rikkumise pärast. Rahukogu ei olevat mitte tähele pannud, et akti antud Politsei-Peavalitsuse eeskiri ainult linnauulitsatel vabalt ümberhulkuvate koerte kohta käib, kuna kostja tema koera maal, talu õues maha lasknud. Ka olevat Rahukogu käesoleval korral võõriti kohaldanud B. Eras. § 4590, nagu oleks kostja ennast kaitstes õigustatud olnud koera ära tapma. —

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus Jakob Uutmanni kassatsioonikaebuse põhjendatud olevat. Rahukohtuniku aktis olev Politsei Peavalitsuse määrus käib, nagu tema sisust näha, ainult linnapiirkonnas hulkuvate koerte kohta. Seda tähele panemata jättes ja linnade piirkonna jaoks antud seadusi ka väljaspool neid piirkondi maksvaks lugedes on Rahukogu rikkunud Ts. Kp. S. § 129 ettekirjutust, et kohus arvesse peab võtma kõik asjasse puutuvad andmed

ja et tema otsus mitte seadusele vastu ei tohi käia. — Balti Eras. § 4590 lubab kallaletungivat või asju rikkuvat võõrast looma ainult siis tappa, kui tema vastu kaitseks muud abinõu käepärast ei ole. Leides, et kostja enese kaitseks õigustatud oli B. Eras. §. 4590 järele nõudja koera ära tapma, pidi Rahukogu ühes sellega ka kindlaks tegema, et kostjal enese kaitseks muud abinõu enam üle ei jäänud. Rahukogu tõestab ainult tunnistajate sõnade järele, et koer tige oli, ja kostja enese seletuse järele, et koer temale kallale kippus. Kuid seda kõike on vähe kostja vastutusest vabastamiseks B. Eras. § 4590 põhjal. Selleks on veel tarvis, et hädaohu ärahoidmiseks muud teed üle ei jäänud, kui loom ära tappa, mis käesoleval korral on tõendamata jäänud.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 129 ja B. Eras. § 4590 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 112.

TSIVIIL-OSAKOND.

15. detsembril 1921. a.

Pöllutöö-ministeeriumi voliniku August Villmanni kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 30. augustist 1921. a. „Vaino nr. 18“ talukoha ühes mõisa maatükiga „Veadla Koppel“ Gustav Kala nime peale kinnistamise asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Pöllutöö-ministeeriumi voliniku Villmanni kassatsioonikaebus ei või rahuldust leida järgmistel põhjustel:

Not. Seaduse § 365 ja 366 järele langeb Kinnistusameti ülema tegevus vastuvaidluse tõstmise või aluse ja korra suhtes kolme liiki.

Esimeses järgus seisab tema tegevus mitmesuguste korralduste asjus, olgu et see tegevus väljendub Kinnistusameti ülema peale pandud kohuste mittetäitmises ehk nende kohuste aeglasel või mitte-õiges täitmisel, nagu näit. palutud ärakirja mitteväljaandmine, algustoimetuse mittenäitamise asjast huvitatud isikutele (Not. S. § 332) jne. Niisugustel kordadel võib tõsta erakaebust igal säärasel juhtumisel (Not. S. § 300 ja 366).

Teise liiki kuuluvad kinnistusameti ülema Not. S. § 353 põhjal tehtud määrused (постановления). Nende vastu lubab seadus (Not. S. § 365) vastuvaidlust erakaebuse teel ainult isikule, kelle palvel kinnistus tehakse, ja ainult kahel juhtumisel: kui määrusega lükatakse tagasi kinnistusetoimetuse palve või toimetatakse kinnistus mitte palutud näol ja ulatuses.

Kolmandasse järku kuuluvad kinnistusameti ülema määruse põhjal kinnistuse raamatutesse sisendatud kinnistused, mille vastu võivad vaidlust tõsta kolmandad isikud ainult nõude teel kohalikus kohtus (Not. S. § 365). Seletus selle seadusemääruse vajaduse kohta leidub Not. S. § 367 põhistes, mille järele kinnistuseasjade toimetus kuulub vastuvaidlemata (безспорные) toimetuste hulka; kinnistus loob aga õiguse, mida võidakse tühistada kohtuotsuse läbi ja mis püsib niikaua, kui ta ei ole tühistatud niisuguse otsusega ja asendatud uue kinnistuse läbi. — Säärase kinnitusega on tegemist käesoleval juhtumisel, mispärast seda kinnistust ei saa tühistada Põllutöö-ministeeriumi poolt tõstetud erakaebuse teel, ja Rahukogu äraütlev otsus tuleb õigeks tunnistada. —

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi voliniku August Villmanni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 113.

TSIVIIL-OSAKOND.

22. detsembril 1921. a.

Tallinna Linnavalitsuse voliniku Gustav Treler'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 17. veebruarist 1921. a. Albin Strutzkini nõude asjas Tallinna Linnavalitsuse vastu 4500 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Oma kassatsioonikaebuses seletab Tallinna Linnavalitsuse volinik müü seas: 1) et Rahukogu võõriti on mõistnud ja seletanud Tallinna Linnavalitsuse instruksiooni ehk juhatuskirja ulatust ja mõju, leides, et see siduv ega sunduslik ei ole neile, kes linnaga lepinguid teevad; 2) olevat Rahukogu hoopis tähele panemata jätnud selle asjaolu, et kuulutus eneses mitte kõiki enampakkumise tingimusi ei sisaldanud, sest kuulutuse järele pidi lähemaid teateid selle kohta majandusosakond andma. —

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et ettepanud Tallinna Linnavalitsuse instruksioon ehk juhatuskiri on Tallinna Linnavalikoguga poolt vastu võetud 22. novembril 1895. a. ja samal aastal 14. detsembril Eestimaa Kubermangu Teatajas nr. 49 avaldatud. Linnavalikogudel oli õigus niisuguseid juhatuskirju välja anda ning tarvitusele võtta. Neil on kohustavate määruste mõju ja laad. Nad on sunduslikud ja köitvad niihästi Linnavalitsusele kui ka eraisikutele. Pärast nende avaldamist kubermangulehes ei või keegi end nende mitteadmismisega vabandada ega nende täitmisest kõrvale kalduda. Hoopis vastupidisele arvamisele jõudes motiveerib Tallinna-Haapsalu Rahukogu seda sellega, et instruksioon mitte avalikult kuulutatud seadus ei ole. See argumentatsioon on vildak. Instruksioon ei ole küll avalikult kuulutatud seadus, kuid ta on avalikult kuulutatud kohustav määrus, millel niivõrt kui ta seaduse alusel on tehtud, sama sundiv mõju on kui seadusel. Pida-

des juhatuskirja nõudjale Strutzkinile mittesiduvaks on Tallinna-Haapsalu Rahukogu seda juhatuskirja, eriti tema § 74, mis linna varanduste enampakkumise teel väljarentimisesse puutub, oluliselt rikkunud. — Edasi leiab kinnitust ka veel kassaatori teine väide, et Rahukogu ajalehes ilmunud kuulutust tarviliselt tähele ei ole pannud. Rahukogu tõestab, et linna Majandusosakond kuulutanud, et ta enam-pakutud hinnaga lepi ja et kuulutuses mingisuguseid eralditingimusi ei olnud ära tähendatud. Kuulutuse tekstis seisab aga, et lähemaid teateid saab linna Majandusosakonnast. Nii ei sisalda kuulutuse tekst eneses mitte kõiki enampakkumise tingimusi, vaid juhitakse just huvitatute tähelepanu lähemate teadete allika peale. Seda mitte hinnates ega arvesse võttes on Rahukogu rikkunud ka Ts. Kp. Seaduse § 129. — Riigikohus leiab, et neil asjaoludel Rahukogu otsus seadusejõusse ei või jääda ja tuleb ära muuta, ilma et Riigikohtul enam tarvitseks veel teisi kassaatori poolt otsuse äramuutmise kasuks ettetoodud väiteid läbi katsuda ja arutada.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus käesolevas asjas Tallinna Linnavalitsuse juhatuskirja § 74 ja Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 114.

TSIVIIL-OSAKOND.

1. septembril 1921. a.

Marie Tari kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 22. oktoobrist 1920. a. surnud Jaan Mihkli p. Tari päranduse asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

13. oktoobril 1918. a. suri Tartus Jaan Mihkli p. Tari. Tema päranduse õigustesse kinnitas 11./V. 1920. a. Tartu-Võru Rahukogu tema lasteta lese Marie Tari, sünd. Kivistiku, kinnisvara mõeldava poole peale, mis asub Tartu linnas kinnistuse nr. 437 all, ja poole vallasvara peale, ning pärandaja veresugulased Mihkel Tari ja Jaan Tari kinnis- ja vallasvara teise mõeldava poole peale, määrates pärimist Liivimaa Linnaõiguse järele (B. E. S. § 1819, 1880 ja 1888), sest et pärandaja viimane elukoht oli Tartus, kus ka tema kinnisvara asub. — Selle määruse peale andis lesk Marie Tari erakaebuse Kohtupalatile, milles ta palus teda mehe ainsaks pärijaks kiinnitada või vähemalt temale peale poole kinnisvara, mis iseenesest juba tema nimel ja oma olevat, välja mõista päritava kinnisvara teisest mehe nimel seisvast mõeldavast poolest veel poole, s. t. kogu kinnisvara, mis ühes väljamõistetud poolega $\frac{3}{4}$ mõeldava osa kogu kinnisvarast välja teeks; 22. oktoobril 1920. a. määras Kohtupalat mainitud erakaebuse tähele panemata jätta.

Kohtupalati määruse peale on lesk Marie Tari annud kassatsioonikaebuse Riigikohtule, milles palub kaevatud määrust ära muuta B. E. S. § 1819, 1691, 27, p. 3, 83 ja 938 rikkumise pärast, seletades, et kinnisvara Tartus kinnistuse nr. 437 all ostnud kaebaja ühes oma surnud mehe Jaan Tariga ja see kinnistatud 19./VIII. 1906. a. Tartu-Võru Rahukogus nende mõlemate ühiseks omanduseks. Tema surnud mehe päranduse hulka, mis B. E. S. § 1691 ja 1819 mõtte järele kui ühine varandus peale Jaan Tari surma tema lasteta lese ja veresugulaste vahel jagada tuli, võinud kuuluda kinnisvarast krep. nr. 437 all ainult pärandajale kuuluv ja tema nimel seisev mõeldav pool, kuna jagamise puhul ei võivat arvesse võtta kaebaja nimele kinnistatud teist mõeldavat poolt, sest see olevat lese isiklik omandus, nagu see ette nähtud B. E. S. § 27 p. 3, 83 ja 938. —

Prokuröri arvamist ära kuulanud leiab Riigikohus, et B. E. S. § 1819 järele tuleb jagamise alla, kui ühe abielu-liikme surma korral järele jäi lasteta lesk, kogu abielu-paari ühine vara (das gesammte in der Gütergemeinschaft begriffene Gut), kusjuures muu seas ühise vara hulka kuuluvaks loetakse § 80 s. s. põhjal abikaasadelt abielu kestuse ajal omandatud vara. Mitte ühisesse vrasse kuuluvaks loetakse naise eravara (Sondergut, bona receptitia) ja selle hulgas § 27 p. 3 põhjal see vara, mis naine mehe teadmisel ja loaga iseenda arvel on omandanud, s. t. mille omandamisel otsekohe kindlaks tehti, et see erandina ühisest varandusest naise isiklikuks eravaraks (Sondergut) tuleb lugeda (samuti seletavad § 27, p. 3 mõtet Erdmann ja Gürgens (vt. Bukovský väljaanne, seletused § 27 juurde täht a all märkus). Niiviisi võiks vaidluse all olevat lese nimele kinnistatud kinnisvara krep. nr. 437 mõeldavat poolt ainult sel korral tema isiklikuks eravaraks arvata, kui abikaasad Tarid mainitud kinnisvara omandamisel otsekohe vastava määruse oleksid teinud, kusjuures Ajutise Kinnituseaduse § 20 põhjal sellekohane märkus kinnistuseregistri II jao 1. lahtrisse pidi kantama; et seda kõike pole sündinud, tuleb kogu kinnisvara krep. nr. 437 all abielupaari Tari ühiseks varaks lugeda, mille kohta Rahukogu ja Kohtupalat täiesti õigesti kohaldasid B. E. S. § 1819.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Marie Tari kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 115.

TSIVIL-OSAKOND.

12. septembril 1921. a.

Nõudja Sergei Huoponen'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 28. jaanuarist 1921. a. Sergei Huoponen'i nõude asjas Gustav Sarve vastu 4800 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja Sergei Huoponen palub ära muuta Ts. Kp. S. § 87, 129 ja 142 rikkumise pärast Tartu-Võru Rahukogu otsuse, nähes nende seaduseparagrahvide rikkumist selles, et Rahukogu

maha kustutas, tõenduste hulgast ja taandas tunnistust andmast Rahukogus nõudjalt tlesantud tunnistaja Nikolai Sokolovi, kes rahukohtuniku juures tagaselja-otsuse tegemisel juba oli üle kuulatud, ilma et kostja oleks selle vastu väielnud ehk tagaselja-otsuse tühjaks tunnistamist rahukohtuniku juures, kaja sisse andes, palunud. Riigikohus leiab, et tunnistaja ülekuulamine rahukohtuniku juures ja Rahukogus moodustab kaks iseseisvat teineteisest ärarippumata akti, nagu ka need mõlemad kohtud on iseseisvad, oma seadusest kindlaksmääratud alluvuse piirides rippumatult tegutsevad kohtuasutused. Seda silmas pidades tuleb tunnistada, et tunnistaja Sokolovi taandus Rahukogu poolt vastab Ts. Kp. S. § 87 nõuetele, sest sellekohane vaidlus tõsteti kostja poolt kuni tunnistaja vandelevõtmiseni. Kuid samast vaatekohast välja minnes tuleb ka tõsitada, et sama tunnistaja poolt rahukohtuniku juures vandeta antud tunnistus, kui osutatud Ts. Kp. S. § 37 nõuetele vastavalt toimepandud, Rahukogus asja toimetusel oma tähendust millegagi ei olnud kaotanud, nõnda et Rahukogul mingit põhjust polnud seda tunnistust arvesse võtmata jätta; teda tõenduste hulgast siiski maha kustutades rikkus Rahukogu Ts. Kp. S. § 129, mispärast tema otsus jõusse ei või jääda.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 29. I. 1921. a. Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 116.

TSIVIIL-OSAKOND.

8. detsembril 1921. a.

Kostja Aleksei Tamme voliniku eraadvokaat Karl Palgi kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 24. maist 1921. a. Jakob Wase (Wask) nõude asjas Aleksei Tamme vastu 3266 marga pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kostja Karl Tamme volinik eraadvokaat Karl Palk kaebab selle üle, et Rahukogu läbi vaatamata on jätnud seletuses avaldatud vastuapellatsiooni, sellepärast et kohtulõiv tasumata olnud. Kassaator seletab, et lõivu tema käest mitte ei ole nõutud. Rahukogu oleks seda tema käest Ts. Kp. S. § 164^b p. 1 põhjal pidanud nõudma ja alles siis, kui ta seda ei oleks täitnud, vastuapellatsiooni läbi vaatamata võinud jätta.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulanud leiab Riigikohus, et vastuapellatsiooni andmine, mis Ts. Kp. S. § 764 ette nähtud, ka rahukohtu-asutustes samal alusel on lubatud. Käesoleval korral on nõudja edasikaebe ärakiri kostja Aleksei Tamme poolt vastu võetud 29. augustil 1921. a. Sellepeale oli kostjal õigus Tsiviil Kohtup. Seaduse § 764 põhjal ühe kuu aja jooksul vastuapellatsiooni anda. Seletus edasikaebuse peale, mis eneses ühtlasi ka vastuapellatsiooni sisaldab, on saadud Rahukogus arvatavasti 18. septembril 1920. aastal (pliatsiga tehtud vastuvõtmise-märkuses on kuupäeva äratähendus segane), seega siis sea-

duslikult ettenähtud ajal. Et vastuapellatsioonile kohtulõiv juurde lisamata oli jäänud, siis oleks Rahukogu pidanud seda tagant järele nõudma. Kohtulõivu mitte nõudes ja läbi vaatamata jättes vastuapellatsiooni, on Rahukogu oluliselt rikkunud Ts. Kp. S. § 764, mille pärast Rahukogu otsus vastuapellatsiooni osas jõusse ei või jääda. — Ühtlasi pöörab Riigikohus Tallinna-Haapsalu Rahukogu tähelepanu selle peale, et markide kustutamine ja märkuste tegemine aktide kohtussejõudmise aja üle aktide peal pliiatsiga ja vaevalt loetavalt lubamata nähtus on, mille eest tulevikus tuleb hoiduda.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 764 rikkumise pärast ära muuta ja samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises koosseisus.

N° 117.

KRIMINAAL-OSAKOND.

10. jaanuaril 1921. a.

Eduard Kivesti süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe prokuröri abi ltn. Knorring.

Seda asja arutades seadis Sõjaväe Ringkonnakohus Eduard Kivesti kohta kaks küsimust: 1) kas tema on süüdi selles, et tema 11. juunil 1919. a. Tervishoiu Peavalitsusest pettuse teel katsus 50 liitert piiritust omandada, ette pannes võltsitud piirituse nõudmise nr. 1076 10. juunist 1919. a., kuigi teades et see nõudmine võltsitud on? 2) kas tema on süüdi selles, et tema katsus järele tehtud tunnistusega, kus kaks allkirja võltsitud olid, 11. juunil 1919. a. Tervishoiu Peavalitsusest orderi 30 toobi piirituse peale välja võtta, missugusel orderil rahaline väärtus oli, sest piiritust üldse ja veel säärase hinnaga ja säärasel hulgal võis ainult sanitaarseks otstarbeks saada, sest 30 toopi piiritust sanitaarseks otstarbeks maksis 1140 marka?

Esimese küsimuse peale vastas kohus eitavalt, teise peale aga jaatavalt ja leidis siis, et viimases küsimuses kirjeldatud tegu sisaldab eneses kuriteo tunnemärke, mis R. N. S. § 173 ettenähtud on. Eksikombel aluseks võttes peale selle veel N. S. §§ 9 ja 114 (R. N. S. §§ 176 ja 172 asemel) mõistis kohus süüdlase lõpuks üheks kuuks türmi. —

Selle otsuse tühjaks tunnistamist nõuavad mõlemad pooled kohtualuse kaitsja vann. adv. Grau ja avalik süüdistaja, Sõjaväe prokuröri abi leitnant Trakmann. Mõlemad leiavad, et küsimuslehe kirjelduses puuduvad R. N. S. § 173 olulised tunnemärgid, nimelt pettuse kirjeldus ja tõendus, et pettus võõra vara ära-
kiske abinõuks oli. Peale selle kaebab Sõjaväe prokuröri abi veel selle üle, e

karistus on määratud ainult petmise eest, kuna küsimuslehe järele kohtualune on süüdi mõistetud ka järeletehtud tunnistuse tarvitamises, mis N. S. § 294 ette nähtud on.

Asja ettekannet ja Sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et mõlemad kaebused põhjendatud on. Kohus seletab oma motiivides küll, et tema on kindumusele jõudnud, et kohtualune kindlasti ei teadnud, et tunnistus võltsitud oli, kuid see tõendus ei või küsimuslehe puudusi kõrvaldada, sest et otsus peab küsimuslehes antud vastusega täiesti kokkukõlas olema. Kui kohus leidis, et kohtualune võltsimisest ei teadnud, pidi tema seda oma vastuküsimuslehes selgesti ära tähendama (ja on süüdi, kuid ei teadnud, et tunnistus järeletehtud oli), või jälle küsimuslehes sõna „järeletehtud“ teiste sõnadega (näituseks „leitud“ ehk juhuslikult tema kätte sattunud) asendama. Praegusel kujul aga väljendab vastus seda mõtet, et kohtualune on süüdi järeletehtud tunnistuse tarvitamises. Sellega on aga ka ühtlasi öeldud, et tema võltsimisest teadis, sest et keegi ei või süüdi olla kui tema sellest asjaolust ei teadnud, mille tõttu tema tegevus seadusevastaseks muutus.

Need tähendused käivad esimese süüdistuse kohta, nimelt võltsitud dokumendi tarvitamise kohta. Teine süüdistus seisis petmises. Sellel süüdistusel oli kõrvaline tähtsus, niikaua, kui esimene, raskem, süüdistus püsis. Niipea aga kui tema langes ja teine süüdistus esimesele kohale nihkus, oli viimase süüdistuse täppis formuleerimine tingimata tarvilik. Sellele nõudele aga ei vasta küsimus nr. 2 (küsimuslehes nr. 3) sugugi. Kohus tõendab, et kohtualune võltsimisest ei teadnud, kuid ei pane küsimuslehes selle tundemärgi asemele teist tundemärki, millest järeldada võiks, et kohtualune on petnud või üldse kuritahtlikult talitanud. Oma motiivides seletab kohus küll, et kohtualune teadis, et temal ega sellel isikul, kes temale piiritusenõudmise andis, õigust ei olnud piirituse orderit Tervishoiu Peavalitsuselt saada, kuid küsimuslehes ei ole selle kohta midagi öeldud. Ei ole ka öeldud, et tema teise isikuga ühel nõul töötas.

Samuti on küsimuslehes tähendamata jäänud see asjaolu, et pettus võõra vara ärakiske abinõuks pidi olema. Selle tähtsa tundemärgi asemele seab kohus väite, nagu oleks Tervishoiu Peavalitsuse piiritusorderil rahaline väärtus. See väide on õige ainult kohtualuse seisukohalt, kes orderi abil ennast rikkastada tahtis, objektiivselt ei ole aga orderil rahalist väärtust. Tema kohustas piiritusladu juhatajat piiritust välja andma ainult temas nimetatud sõjaväe asutusele, ehk tema esindajatele, mitte aga igatühele ettenäitajale. Temaga äri ajada oli võimalik ainult kurjategijate seltskonnas, seaduslikus läbikäigus"temal mingisugust väärtust ei olnud. Nähtavasti ei ole isegi kohus oma arvamises kindel, muidu oleks tema N. S. § 1688 tarvitusele võtnud. Kohtualuse lõpusihiks oli ikka piiritus, mitte aga order, millega midagi muud peale hakata ei olnud, kui piiritust välja võtta, ükskõik kas isiklikult või teise kaaslaste abil.

Sellega ei taha aga Riigikohus öelda, et kohtualuse tegevuses ülepea pettuse tundemärgid puuduvad, nagu prokuratuuri esindaja seda arvanud, kes sellest süüdistusest loobus. Oli ainult vaja neid andmeid, mis kohtu motiivides leiduvad, küsimuslehte paigutada ja nad niiviisi formuleerida, et nemad kuriteo tundemärkidena esineksid. Niisugusel korral oleks küsimus umbes järgmise kuju saanud: kas kohtualune on süüdi selles, et tema kindlaks tegemata jäänud isikuga varemalt selle kohta kokkurääkides, et juhuslikult viimase kätte sattunud 2 jalaväe diviisi piiritusenõudmise abil 10. juunist 1919. a. nr. 1076 ametiasutusi, mis kroonu piirituse väljaandmist korraldasid, teksiteele viia ja neid sundida 30 liitrit kroonu piiritust

kaugelt alla turuhinna müüma, ilmus selle kokkuleppe teostamiseks 11. juunil 1919. a. Tallinnas Toompeal asuvasse Tervishoiu Peavalitsusse ja näitas seal tähendatud piiritusnõudmise ette, sellega tõendades, et tema on oma sõjaväe ülemuse poolt piirituse järele komandeeritud, mis diviisi latsareti ja polgu haigemajade arstlikeks otstarbeteks nõutakse, kuna tõepoolest temal mingisugust volitust piirituse saamiseks ei olnud ja piiritus tema ja tema kaaslase kasuks pidi jääma, missuguste teadlikult valede tõenduste ettetoomisega nõudis tähendatud Peavalitsuselt piiritusorderi väljaandmist, et sellega ladusse minna ja piiritust välja võtta, kuid seda oma kavatsust lõpule ei viinud mitte temast ärarippuvatel põhjustel, sest Peavalitsuses tehti kindlaks, et piiritusenõudmine võltsitud oli, mille tõttu teda, kohtualust, kes võltsimisest ise kindlasti ei teadnud, koha peal areteeriti.

Kirjeldatud kujul oleks küsimus kuriteo tundemärke sisaldanud, mis Nuhtl. S. §§ 13, 9, 114 ja 1668 ettenähtud on, sest et vale tõenduste ettetoomisega oli pettuse oluline tundemärk teostatud ja orderi nõudmisega muretsetud abinõule (ligivõetud tunnistusele nr. 1076) edaspidine käik antud kuriteo lõpusihi (piirituse ärakiske) poole. Iseenesest mõista pidi kohus, kui tema eelpool tähendatud tundemärke leidis, seda arvesse võtma, et üks neist (ametiasutuse nimel talitamine) süüdistusaktis puudub ja tarbekorral S. N. S. § 895 põhjal eeluurimise täiendust nõudma. Sealjuures ei või Riigikohus tähendamata jätta, et eeluurimine tõepoolest väga puudulik on ja et just selle tõttu raske oli küsimust pettuse suhtes õigesti formuleerida. Eeluurimise peaviga seisab selles, et Tervishoiu Peavalitsuse ametnikke, keda kohtualune petta katsus, ülepea ülekuulatud ei ole.

Eelpool ettetoodud arutlused näitavad, et S. R. K. käesolevas asjas on kõrvale jätnud N. S. § 294, mille tundemärgid küsimuslehes olemas olid, ja aluseks võtnud R. N. S. § 173, mille tundemärgid küsimuslehes puudusid, sellega mõlemaid artikleid rikkudes. Peale selle on eitav vastus esimese küsimuse peale vastolus jaa-tava vastusega teise küsimuse peale ja on otsuse motiividesse andmed mahutatud, mille olemasoleku kohta küsimuslehes teated puuduvad, missugused need S. Kp. S. § 896 ja 931 rikkumise moodustavad.

Sellepärast ei või kaevatud otsus jõusse jääda.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes S. Kp. S. § 1002 tegi Riigikohus otsuseks: Sõja Ringkonnakohtu otsus 25. okt. 1920. a. Kivesti kohta ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale kohtule teises koosseisus. —

№ 118.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. jaanuaril 1921. a.

Jaan Kurik'u süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et alaealise Jaan Kuriku eestkostja Reet Kuriku kassatsioonikaebus tuleb taga-järjeta jätta, sest et kohtukulude peale peab vaatama mitte kui karistuse, vaid kui

kuriteo tagajärgede peale, mispärast Rahukogu, kahe kohtuastme kohtukulusi kohtualuse peale pannes, ei ole Kr. Kp. S. § 168 rikkunud ja rahukohtuniku poolt määratud karistust suurendanud. Kr. Kp. S. § 168 põhjal on Rahukogu kohustatud parandama, kui see võimalik on, rahukohtuniku tehtud eksitusi kohtupidamise korra vastu, niisuguste hulka tuleb ka lugeda kohtualuse peale kohtukulude panemata jätmine.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõõriks võttes **otsustas** Riigikohus: Alaealise Jaan Kurik'u ema Reet Kuriku kassats.-kaebus tagajärjeta jätta. —

N° 119.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. jaanuaril 1921. a.

Pauline Veber'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus: 1) et Pauline Veberi kassatsioonikaebuses ettetoodud põhjendused, et tema süüdlaseks mõistetud poeg Oskar ja tütar Jda teda ja teisi tema alaealisi lapsi toidavad — käivad sisuliselt asja kohta ja K. A. S. § 5 põhjal kassatsiooni teel arutamisele ei tule; 2) et Rahukogu arutas läbi rahukohtuniku otsuse 27. märtsil 1920. a. Pauline Veberi appellatsioonikaebuses ettetoodud piirides ja sellepärast Rahukogu Kr. kps. § 168 rikkunud pole ja 3) et R. N. S. § 11 põhjal kohtul on õigus oma äranägemise järele alaealisi kurjategijaid (14—17 aastani) parandusmajasse paigutada või vanemate või teiste usaldusvääriliste isikute hoole alla anda, mille tõttu Rahukogu oma otsusega Oskar ja Ida Veberi parandusmajasse mõista — R. N. S. § 11 rikkunud ei ole.

Küll rikkus aga Rahukogu R. N. S. § 11 ja 6 sellega, et ta Oskar ja Ida Veberid üheks aastaks parandusmajasse mõistis. — R. N. S. § 6 juure lisatud märkuses on otsekohe tähendatud, et alaealised jäävad parandusmajadesse kuni nende parandamiseni ja igal juhtumisel peavad alaealised parandusmajadesse jääma mitte vähemaks kui üheks aastaks ja mitte kaugemaks kui nende seitseteistkümmend aastat vanaks saamiseni, aga viieteistkümnepäevaseid alaealisi võib jätta parandusmajadesse kuni täisealiseks saamiseni, kus juures parandusmajade pedagoogikanõukogud alaealiste viibimise aja parandusmajades ära määravad.

Sellepärast oleks pidanud Rahukogu Oskar ja Ida Veberi kuni paranduseni parandusmajasse mõistma.

Et aga Rahukogu karistuse määramise juures on eksinud süüaluste kasuks ja avaliku süüdistaja poolt selle vastu protesti ei ole tõstetud, siis ei või seda eksimist parandada ja seda eksimist kassatsiooni põhjuseks pidada.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõõriks võttes tegi Riigikohus **otsuseks**: Pauline Veber'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 120.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. jaanuaril 1921. a.

Johann Leimann'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Aktsiisi Peavalitsuse juhataja poolt on 19. sept. 1919. a. trahvi määrus tehtud kuna süütegu Leimanni poolt on aprillikuus toime pandud, nii et 6 kuuline äraiganemise tähtaeg mööda läinud ei ole. Neis asjus, kus Akts. s. § 1131 järele Aktsiisi Peavalitsuse juhatajal on õigus antud aktsiisiseaduste vastu eksijatele iseisvalt trahvi määrata, katkestab tema sellekohane määrus iganemise aja (Vene Senati kr. dep. s. 1897. a. nr. 18). Ettetoodud põhjusel tuleb Johan Leimann kassats.-kaebus tagajärjeta jätta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. kp. s. § 174 otsustas Riigikohus: Johann Leimann'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 121.

KRIMINAAL-OSAKOND.

5. veebruaril 1921. a.

Veera Jefimova süüdistus-asi aktsiisiseaduste rikkumises.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Aktsiisi Peavalitsuse kassatsioonikaebus rahuldada tuleb. Käesolevas asjas on kohtus tõeks tehtud, et Jefimova hoidis oma äriruumis panderollita paberosse ilma, et tal sellekohast tubakamüügi luba (patenti) oleks olnud. See süütegu on ette nähtud Akts. sead. § 1200, mille järele karistatakse ühevääriliselt ilma patendita paberosside müümise, kui ka nende alalhoidmise eest äriruumis. Rahukogn on aga ekslikult karistuse A. S. § 1202 järele määranud, mispärast tema otsus jõusse jääda ei või.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnööriks võttes otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 31. märtsist 1920. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale Rahukogule teises koosseisus. —

N° 122.

KRIMINAAL-OSAKOND.

5. veebruaril 1921. a.

Juhan Adamson'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus: 1) Juhan Adamsoni kassatsioonikaebuses ettetoodud esimene põhjus käib sisuliselt asja kohta, mis K. A. S. § 5 põhjal kassatsiooni korras arutuse alla ei tule; 2) samas kaebuses ettetoodud teine põhjus leiab tähelepanu, sest et tsiviilnõudmise arutamisel kriminaalkohtus Kr. Kp. S. §§ 6, 7, 122 ja 198 mõtte järele mingisuguseid kohtu ega asjaajamise kulusid tsiviilnõudja kasuks välja ei mõisteta, mis aga Rahukogu käesoleval juhtumisel on teinud ja sellega ülemalnimetatud §§ sedavõrt oluliselt rikkunud, et Rahukogu otsus selles osas, mis kohtu- ja asjaajamise kulude väljamõistmisesse tsiviilnõudja kasuks puutub, ei või jõusse jääda.

Seda silmaspidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõuiks võttes tegi Riigikohus **otsuseks**: Rakvere-Paide Rahukogu otsus 18. veebr. 1920. a. selles osas, mis puutub kohtu- ja asjaajamise kulude väljamõistmisesse tsiviilnõudja kasuks, tühistada ja asi an la uueks arutamiseks tähendatud suhtes samale Rahukogule teises koosseisus. Muus osas Juhan Adamson'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 123.

KRIMINAAL-OSAKOND.

12. veebruaril 1921. a.

Jakob ja Anu Wäljaotsade süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses kaebavad Jakob ja Anu Wäljaotsad selle peale, et nende tunnistaja Krööt Wäljaots Rahukogu poolt ülekuulamata on jäetud.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nagu aktist näha, on kaassüüdlane Krööt Wäljaots rahukohtuniku poolt õigeks mõistetud ja see kohtu otsus jõusse astunud. Kr. Kp. seadustikus ei leidu keeldu esimeses kohtuastmes õigeksmõistetud kaassüüdlast teises kohtuastmes teiste süüdistuste suhtes tunnistajana üle kuulata. Küll tuleb tunnistajate kohta käivate Kr. Kp. S. artiklite järele otsustada, et niisuguseid tunnistajaid peab, kui mitte täitsa erapooletuid tunnistajaid, ilma vandeta üle kuulama (Vene S. Kr. Dep. s. 1878. a nr. 39, Goluschka asjas). Rahukogu ainult sellepärast tagasilükates apellaatorite palvet, et Krööt Wäljaots kaassüüdlane on, rikkus tähtsalt Kr. Kp. S. § 159, mispärast tema otsus jõusse jääda ei või.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 14. maist 1920. a. ära muuta ja asi anda uueks arutamiseks samale rahukogule teises koosseisus. —

N° 124.

KRIMINAAL-OSAKOND.

14. veebruaril 1921. a.

Arnold Tanning'i süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe prokuröri abi ltn. Knorring.

Södur Arnold Tanning, 19 a. vana, on Sõjaväe Ringkonnakohtu poolt 7. dets. 1920. a. süüdi mõistetud: 1) selles, et tema 6. juulil 1920. a. sõjaseaduse ajal Johan Rattikut püssiga ähvardas ja raha nõudis, ära röövida aga midagi ei saanud, sest et kuritöö kohale teised külamehed sõitsid, mille tõttu Tanning ära põgenes; 2) selles et tema 6. juulil 1920. a. sõjaseaduse ajal Räpina teel püssiga ähvardades Johan Nageli käest kulduuri, uutkullast uuriketi ja 485 marka raha omandamise eesmärgiga ära võttis, ja 3) selles, et tema 7. juulil 1920. a. sõjaseaduse ajal maanteel Kurista mõisa juures püssiga Kusta Isakut ähvardas ja raha nõudis, röövida aga midagi ei saanud, sest Isak sõitis edasi ja laskis Tanningi peale kolm pauku revolvrüst, mispeale Tanning ühe püssipaugu Isaku peale laskis. —

Nende kuritegude karistuseks on kohtualusele määratud: esimese kuriteo eest N. S. §§ 9, 1627 ja 1630 põhjal kõigi õiguste kaotamisega neli aastat sunnitööd, teise kuriteo eest N. S. § 1627 ja 1630 ja S. N. S. § 279 põhjal kõige õiguste kaotamisega surmanuhtlus mahalaskmise läbi ja kolmanda kuriteo eest N. S. § 9, 1627 ja 1630 põhjal kõigi õiguste kaotamisega neli aastat sunnitööd.

Koostatud karistuseks kõikide kuritegude eest on kohtualusele N. S. § 152 põhjal määratud kõigi õiguste kaotamisega surmanuhtlus mahalaskmise läbi. —

Tema kaitsja vann. adv. Karlson püüab oma tühjamiskaebuses selgeks teha, et kohus oleks pidanud Tanningile, kelle kasuks kaks süüvähendavat asjaolu olid: alaealsus ja süütunnistus, surmanuhtluse sunnitööga asendama. Oma arvamist põhjendab kassaator peajaslikult S. N. S. § 80 peale, kuid toob ka ette U. N. S. § 57 selle tõenduseks, et praegu maksev seadus alaealisi ülepea surmanuhtlusega ei karista.

Asja ettekannet ja sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus: 1) alaealsuse kohta: alaealsus esineb küll N. S. § 136 järele süüd ja karistust pehmendava asjaoluna, kuid ei kuulu nende asjaolude hulka, mis kohtule võimaluse annavad oma äranägemise järele S. N. S. § 89 põhjal karistust pehmendada. Tema mõju karistuse suhtes on eriseadustega kindlaks määratud, millest kohus kõrvale kalduda ei tohi. Käesoleval juhtumusel on mõõduandev N. S. § 139, mille järele surmanuhtlus asendatakse teise karistusega ainult alaealistel, kes veel 17 a. vanaks pole saanud. Kohtualune Tanning on aga 19. a. vana ja langeb ni-

inetatud seaduse järele samasuguse karistuse alla kui ka täiskasvanud; 2) süütunnistuse kohta: süütunnistus ei esine igal juhtumisel süüd vähendava asjaoluna. Kui kohtualune alles siis oma süü tunnistas, kui viimane on teiste andmete läbi juba päevaselgeks tehtud, siis ei ole põhjust temale karistust vähendada. Süüd pehmendavaks asjaoluks loetakse süütunnistus N. S. § 134 p. 1 järele ainult siis, kui tema puhtsüdamlikult on tehtud ja tõendab, et süüdlane oma tegu kahetseb. Kas süütunnistus nendele nõuetele vastab või mitte, selle üle otsustab kohus, kes asja sisuliselt arutab. Käesoleval juhtumisel ei ole kohus süütunnistust pehmendavaks asjaoluks tunnistanud ja sellepärast ei või ka Riigikohus teda arvesse võtta; 3) kassaatori poolt ettetoodud seaduste kohta: S. N. S. § 80 on 1903. aastal ära muudetud; tema on vist eksikombel § 89 või § 81 asemele toodud; kuid ka viimased ei toeta kassaatori arvamist: § 89 lubab kohtule teatavatel tingimustel karistust pehmendada, aga ei tee pehmemdamist sunduslikuks; § 81 käib ainult mõnede puht-sõjaväeliste süütegude kohta, mille eest erikaristus määratakse: surmanuhtlus ilma õiguste kaotamiseta; kui väljavõttlik seadus ei või tema laiendatult seletatud saada. Uue Nuhtluse-seadustiku üldmäärused ei või käesoleval juhtumisel juhtnõõriks olla, sest et kuritegu ise on teises koodeksis ette nähtud.

Neil põhjustel ei või käesolev tühjamiskaebus tähelepanemist leida.

Seda silmas pidades ja S. Kp. S. § 1002 juhtnõõriks võttes, tegi Riigikohus otsuseks: Arnold Tanningi voliniku vann. adv. Karlsoni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

№ 125.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. veebruaril 1921. a.

Gustav Lilienthal'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Gustav Lilienthali erakaebus Rakvere-Paide Rahukogu esimehe määruse peale 21. maist 1920. a. tuleb tähelepanemata jätta, sest et 1) ülemalnimetatud Rahukogu esimehe määrus on tehtud kokkukõlas Kr. Kp. S. § 44 ja Ts. Kp. S. §§ 45—50 ja 247 ja 248, mille põhjal eraadvokaadid ja teised eraisikud võivad Riigikohtus volinikkudena esineda ainult notariaalse volikirja põhjal, mitte aga politsei poolt tõendatud volikirja põhjal, nagu erakaebaja Lilienthal seda arvab ja 2) et Lilienthali voliniku Jaan Aruse poolt Riigikohtu nime peale antud kassatsioonikaebusele lause: „Seda minu voliniku kassatsioonikaebust pean mina üleval: G. Lilienthal“ juure on kirjutatud pärast seda, kui kassatsioonikaebus Rahukogu esimehe resolutsiooni põhjal Arusele tagasi oli saadetud, nagu seda näha Rakvere-Paide Rahukogu abiesimehe poolt Lilienthali erakaebuse peale tehtud märkusest.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõõriks võttes tegi Riigikohus otsuseks: Gustav Lilienthali erakaebus Rakvere-Paide Rahukogu esimehe määruse peale 21. maist 1920. a. tagajärjeta jätta. —

N° 126.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. veebruaril 1921. a.

Jaak Lepp'a süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja esitust ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et J. Leppa kassatsioonikaebus rahuldada tuleb.

R. N. S. § 173 on muu seas ette nähtud petmine kauba headuses, kuid selle paragrahvi tarvitusele võtmise jaoks on vaja kindlaks teha, et kaebelune kauba müümise juures isesuguseid abinõusid tarvitab või tegevuse ette võttis, et ostja eest müüdava kauba puudusi varjata selle sihiga, et enesele võõrast vara omandada. Laiendavalt nimetatud paragrahvi tõlgitseda ei ole õige, sest et siis kaotaksid igasuguse tähtsuse tsiviilseaduse määrused, mis puutuvad ostja ja müüja vahelkorda kauba headuse — väärtuse — suhtes ostumüügi lepingute täitmisel. Ka mõjuks see halvavalt tsiviiltoimingute kindluse ja siduvuse peale. Seaduseandja mõte on olnud niisuguseid juhtumisi, kus ostja oleks võinud ennast pettuse eest kergelt ära hoida hariliku ettevaatuse ja tähelepanu läbi, mitte kriminaalseaduste poolt karistatavate tegude hulka arvata.

Niisugune on endise Vene Senati arvamine olnud R. N. S. § 173 ettenähtud pettuse kohta kauba headuses, mida ka Riigikohus õigeks peab. (S. Kr. Dep. Sel. 1868 a. nr. 885).

Sellest üldisest arutlusest käesoleva asja juure ülemminnes leidis Riigikohus, et rahukogu ei ole oma otsuses kindlaks teinud, et Lepp taldade müümise juures oleks abinõusid tarvitusele võtnud, või tegevust avaldanud, et ostjat eksitusele viia. Ilma selle kindlaks tegemata ei oleks rahukogu võinud Leppa teguviisi R. N. S. § 173 alla viia.

Sellepärast ei või rahukogu otsus R. N. S. 173 rikkumise pärast jõusse jääda.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes Kr. kp. s. § 174 ja 178 otsustas Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 8. juunist 1920. a. ära muuta ja asi anda uueks arutamiseks samale rahukogule teises koosseisus. —

№ 127.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. veebruaril 1921. a.

Joosep Sander'i süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses väidab kaebealune Sander peale muu, et rahukogu ei olevat otsuse tegemise juures arvesse võtnud tunnistajate Juhan Välbe, Jakob Välbe, Paul Schmidt'i ja krim. ametniku Soosaare tõendusi; edasi olevat kohus oma arvamist põhjendanud politsei juurdluses ettetoodud andmetega. Sellepärast palub kassaator rahukogu otsust Kr. Kp. S. § 1, 119, 130 ja R. N. S. § 169 ja 170 rikkumise pärast ära muuta.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates ja asja läbi arutades jõuab Riigikohus otsusele, et kassatsioonikaebus peab leidma rahulduse.

Asjast on näha, et rahukogu rajab oma otsuse tunnistaja Ermeli väljütluste peale, selle iuures läheb ta täiesti vaikides mööda tunnistajatest Välbedest, Schmidtist ja Soosaarest. Samuti on õige teine kassaatori väide, et otsus on rajatud politsei juurdlusel saadud andmetele. Nimelt tsiteerib rahukogu oma otsuses kahjusaja Luigi seletusi, mis antud politseile. Kohtulisel arutusel pole need teated kontrollimist leidnud. Säärane rahukogu tegevus pole kokkukõlas Kr. Kp. S. § 119-ga ja sisaldab selle paragrahvi olulist rikkumist, mispärast kaevatud otsus ei või jääda seadusjõusse. —

Sellepärast ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 nõudeid otsustas Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 18. maist 1920. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale rahukogule teises koosseisus. —

№ 128.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. veebruaril 1921. a.

Jüri Ertsen'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et puud, mille raiskamises kohtualune süüdi on tunnistatud, esinevad asitõendusega sama kohtualuse vastu, keda tähtlasi ka metsa raiumises süüdistati. Asitõen-

duste alalhoidmise kord on Kr. Kps. §§ 371—373 kindlaks määratud. Tema on Kr. Kp. S. § 259 põhjal ka politsei võimudele kohustatav ega luba mitte asitõendusi süüdistavale enesele hoiule anda. Kui viimane sääraseid asju kõrvale toimetab, ei lange tema iseäralise karistuse alla, sest et kuriteo jälgede hävitamine süüdlase enese poolt ei ole seaduse järele iseseisev kuritegu. Niisugusele seisukohale on Vene Senat asunud (Krim. dep. selaj. 1892. a. nr. 8, Solotuhini asjas), ja Riigikohus tunnistas selle õigeks. Allkiri, mille politseikordnik kohtualuselt võttis, ei ole arestiga üheväärliline, sest et aresti alla panemine peab seaduses ettenähtud korras ja eriti selleks määratud ametivõimude poolt sündima. Niikaua, kui see tehtud ei ole, ei kaota omanik mitte õigust, oma vara võõrandada. Sellepärast ei leidu kohtualuse tegevuses kuriteo tundemärke, mis R. N. S. § 177 ettenähtud.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. kp. s. § 174 otsustas Riigikohus: Rakvere-Paide rahukogu otsus 4. maist 1920. a. ära munta selles osas, mis käib Jüri Ertseni süüdistuse kohta R. N. S. § 177 järele ja selles suhtes asi anda uueks arutamiseks samale Rahukogule teises koosseisus. — Muus osas Jüri Ertseni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

№ 129.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. veebruaril 1921. a.

Jaan Villemson'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et Jaan Villemsoni kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmisel põhjusel: Aktist on väha, et poolte vahel on Hummuli vallakohtus piiri- ja piirikupitsa üle protsess olnud, mis kaebaja Lehti kasuks otsustatud, otsus on seaduslikku jõusse astunud ning täide saadetud. Kaebelune Villemson kündis sellest hoolimata uuesti omal volil sellesama piiri üles ja rikkus piirikupitsa. Selles Villemsoni viimases teguviisis on olemas kõik R. N. S. § 142 ettenähtud süüteo tundemärgid. Veel iseäralist keeldu käesoleval juhtumusel kaebaja poolt ei tarvitsenud olla, sest see oli juba tema poolt kaebelusele avaldatud protsessis Hummuli vallakohtus ja selle kohtu otsuse täitmisel. —

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Jaan Villemson'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 130.

KRIMINAAL-OSAKOND.

26. veebruaril 1921. a.

Karl Tennov'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigtkohus, et Tennovi kaitsja vann. adv. F. Karlsoni kassats.-kaebus rahuldada tuleb. Apellatsioonikaebuses, mida kaitsja Rahukogus toetas, palus kaebealune välja kutsuda ja üle kuulata tunnistaja Amalie Lemming tõenduseks, et ühe paari Ameerika kamaside peal hind selgesti näha oli ja et kaebealune neid saapaid ühe eraisiku — sõjapõgeneja — käest ostis, ja peale raha maksmist nõudis, et see oma aadressi ja nime üles annaks ja arve kirjutaks müüdud saabaste peale, mida see mitte ei teinud, vaid kauplusest ära läks. Kui nüüd tähele panna Tennovi süüdistust, et viimasel ei olnud ette panna sisseostu arvet ühe saapapaari peale ja et hind selle saapapaari peal oli puudulikult kirjutatud, siis on üsna selge, et A. Lemmingi seletused Tennovi süüdistuse ümberlökkamise kohta käisid ja sellega neil silmapaistev tähtsus asja kohta oli. Rahukogu aga vastupidisele otsusele jõudes on kaebealuse poolt avaldatud palvest loogikavastase järelduse teinud ja selle järele ebaõigelt A. Lemmingi ülekuulamisest keeldunud. Sellega on Rahukogu Kr. Kp. S. § 159 oluliselt rikkunud.

Peale selle leiab Riigikohus, et Rahukogu ka 19. jaan. 1920. a. Valitsuse määruste § 18 mitte õigelt tõlgitsenud ei ole. Tähendatud määruse § 18 järele on suurkauplejad, komisjonärid ja agendid kohustatud ostjale müüdud kauba üle välja andma üksikasjalikke arveid, kus ära on tähendatud müüja nimi ja täpipealne aadress, jaoti-kaupleja aga kohustatud neid arveid alles hoidma. Selle määruse järele, mida mitte ei või kui eriseadust laiendavas mõttes seletada, on seega ainult seaduses äratähendatud professionaalsed kaupmehed kohustatud niisuguseid arveid andma ja seega ka jaoti-kaupmehed neid arveid alalhoidma, aga mitte eraisikud kaupa juhuslikult jaoti-kaupmehele müües. — Nii siis on Rahukogu, arvates, et § 18 tingimata nõuab ka eraisiku käest juhuslikult ostetud kauba peale sisseostu arve ettenäitamist, nimetatud eriseaduse paragrahvi ebaõigelt laiendavas mõttes seletanud. — Eelpool nimetatud seaduste rikkumise pärast tuleb Rahukogu otsus Tennovi kohta ära muuta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 ja 178 otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 20. juulist 1920. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale Rahukogule teises koosseisus. —

N° 131.

KRIMINAAL-OSAKOND.

5. märtsil 1921. a.

Jaan Pippar'i süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja esitust ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et J. Pippari voliniku Haarmanni kaebus rahuldada tuleb.

Tallinna-Haapsalu rahukogu 8. jaosk. rahukohtunik on 6. sept. 1919. a. kaebeluse Pippari kohta tagaselja otsuse teinud. — Kr. Kp. S. § 138 (1913. a. redaktsioon) põhjal peab ära kiri tagaselja otsusest kaebelusele saadetama kutsekirja juures, kus on äratähendatud edasikaebamise tähtaeg ja kord.

Nagu rahukohtuniku asjatoimetusest näha (lhk. 34) on kohtu otsuse ära kiri kaebelusele lihtvahekirja saatel kätte antud, ilma, et oleks olnud selles edasikaebamise kord ja tähtaeg ülestähendatud. Nii siis ei ole kaebelusele rahukohtuniku otsus 6. sept. Kr. Kps. § 138 ettenähtud korras kuulutatud. Selle tagajärjel tulevad rahukohtuniku määrused apellatsioonikaebuse tagasisaatmise kohta 15. okt. ja edasikaebuse tähtaja mitte uuendamise kohta 23. okt. ja rahukogu määrus 4. veebr. 1920. a. äramuuta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. kp. s. § 152 ja 174 otsustas Riigikohus: Tallinna - Haapsalu rahukogu määrus 4. veebr. 1920. a. ja sama rahukogu 8. jaoskonna rahukohtuniku määrused 15. ja 23. okt. 1919. a. ära muuta ja tähendatud rahukohtunikule ette kirjutada tagaselja otsus 6. sept. 1919. a. kohtualusele Pipparile kuulutada seaduses ettenähtud korras.

N° 132.

KRIMINAAL-OSAKOND.

5. märtsil 1921. a.

Milna Prigu süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo,

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Miina Prigu kassatsioonikaebus ei või tähelepanu leida järgmistel põhjustel: 1) apellatsioonikaebuses ülesantud tunnistajad politseinik Soosaar ja Karl Hiir kuulati juba rahukohtuniku juures üle ja sellepärast Kr. Kp. S. § 159 põhjal oleks Rahukogu kohustatud neid üle kuulama ainult sel juhtumisel, kui need tunnistajad

oleksid süüaluse poolt Rahukogusse toodud. 2) Apellatsioonikaebuses ülesantud uute tunnistajate Miili Hiiri, Peeter Kerge ja Liisa Hiiri ülekuulamata jätmiseks oli rahukogul õigus Kr. Kp. S. § 159 põhjal, sest et, nagu näha kohtu sellekohasest määrusest, leidis Rahukogu, et nende tunnistajate seletused asja kohta tähtsusetad olid. 3) Rahukogu on kohustatud Kr. Kp. S. § 160 põhjal asjalikke tõenduskohtuistungile nõudma ainult sel juhtumisel, kui asjaosaline, kes asjalikke tõenduskohtu nõuab, selgeks teeb, et temal esimeses kohtuastmes mõjuvatel põhjustel võimalik polnud nende asjalikkude tõenduste peale näidata, mida aga süüaluse kaitsja Johanson teinud ei ole. 4) Kõik teised kaebuses ettetoodud põhjused käivad asja sisu kohta, mis K. A. S. § 5 põhjal kassatsiooni korras arutuse alla ei tule.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõuiks võttes tegi Riigikohus otsuseks Miina Prigu kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 133.

KRIMINAAL OSAKOND.

5. märtsil 1921. a.

Hans Kärmas'e süüdistus asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Hans Kärmas'e kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1) Hans Kärmas tabati metsavahi poolt 9. veebruaril 1920. a. puukoormaga Anija mõisa metsas, kui tema sealt välja sõitis. Kohtus tehti tõeks, et sealt metsajaoskonnast, kust Kärmas puid tõi, ülepea puuvedu ei olnud. Selle Kärmas'e teguviisiteise isiku puude salaja omandamise — kvalifitseeris kohus, kui kordasaadetud varguse R. N. S. § 169 ja 154 põhjal. Käesolevas juhtumises on tegemist kordasaadetud kuriteoga, mitte aga selle katsega, nagu kassaator ekslikult arvab. Puud olid Kärmas'e poolt ree peale pandud ja tema liikus koormaga metsast välja. Kuritegu oli täiesti korda saadetud sel momendil, kui tema puukoormaga kodu poole liikuma hakkas, sest et salaja omandatud võõras varandus tema valdusesse läks;

2) Ka pole õige kassaatori arvamine, et siin hoiuleantud varanduse omandamisega tegemist on, sest et kohtus on kindlaks tehtud, et puud Kärmas'e kätte usaldatud ei olnud;

3) Kassaator ei seleta ära, missuguste tunnistajate seletusi rahukogu arutanud ei ole ja nendest vaikides mööda läinud, sellepärast ei ole kassatsioonikohtul võimalik nimetatud seaduse rikkumist järele katsuda.

Seda kõike silmas pidades ja juhtnõuiks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Hans Kärmas'e kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 134.

KRIMINAAL-OSAKOND.

12. märtsil 1921. a.

Rudolf Holm'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et R. Holmi kassatsioonikaebus rahuldada tuleb. —

Mõlemad kohtuastmed on Holmile karistuse määranud pettuse eest R. N. S. § 175 p. 1. põhjal, sest et tema üks kord juba selle eest karistatud on kohtu poolt. Nagu aktist näha on Holm pettuse eest karistatud oma vanemate valve alla andmisega. Rahukohu nuhtluse seaduse järele määratud vanemate valve alla andmist ei loeta sellesama seaduse § 6 ja 11 mõtte järele mitte karistuseks, vaid parandavaks abinõuks, mida ei tule võtta arvesse kuriteo kordumisel (Vene sen. Kr. Dep. selt. 1912. a. — nr. 9). Nii siis on Holmile karistus mitteseaduslikult määratud § 175 pkt. 1 põhjal, kui petmise eest üks kord juba karistatud isikule. Selle pärast tuleb rahukogu otsus Holmi kohta R. N. S. § 14¹ ja 175 p. 1. rikkumise tõttu ära muuta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 ja 178 otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsus 14. juul. 1920. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale rahukogule teises koosseisus. —

N° 135.

KRIMINAAL-OSAKOND.

12. märtsil 1921. a.

Karl Abrams'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonnajuhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rago.

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus:

Karl Abrams on Rahukogu poolt süüdi mõistetud Hobelmanni'i faktilises pidamises olevalt heinamaalt omavolilises heinaniitmises Hobelmanni'i keelu peale vaatamata. Selle Abrams'i teguviisi on rahukogu R. N. S. §. 142 alla viinud ja viimase järele karistuse määranud. Kuid seda kvalifitseerimist ei või mitte õigeks lugeda. Võõra maa pealt mitte varguse mõttes omavoliline heinaniitmine oli Nuhtluse Seaduse 1857. a. väljaandes § 2178 ettenähtud. Nimetatud paragrahv sai

pärast asetatud R. N. S. § 145, nagu see N. S. 1866 a. väljaande juure lisatud võrdlevast indeksist näha (Vene Sen. kr. d. selet. 1870 a. nr. 1126 ja 1327 ja teised). Omavoli tarvitamise kohta on küll olemas üldine paragrahv § 142, kui aga teatud liiki omavoli tarvitamine spetsiaal paragrahvis ette nähtud, siis peab tingimata viimast tarvitama. Käesoleval juhtumisel on tegemist R. N. S. § 145 ettenähtud väärteoga ja karistus Abrams'ile oleks pidanud määratama nimetatud paragrahvi järele. Sellepärast tuleb Rahukogu otsus Abramsile karistuse määramise suhtes R. N. S. § 145 rikkumisel ära muuta ja asi tagasi saata samale rahukogule uue karistuse määramiseks.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 ja 178 otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsus 17. aprillist 1920. a. kohtualusele Abrams'ile karistuse määramise suhtes ära muuta ja asi uueks karistuse määramiseks anda samale rahukogule teises koosseisus. —

N° 136.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. märtsil 1921. a.

Anton Plunt'i süüdlisus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo,

Anton Plunt on rahukohtuniku poolt karistatud 2 kuulise vangistusega kerge haavade löömise pärast Viikbergile.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu kinnitas selle rahukohtuniku otsuse.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses seletab Plunt, et millegagi ei ole selgeks tehtud, et Viikbergile kerged haavad oleks löödud. —

Asja ettekannet ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et L. Plunti kassatsioonikaebus rahuldada tuleb. — Rahukohtunik ja ka Rahukogu on Viikbergile löödud kehavigastuse liigi ja raskuse üle otsustanud ilma arstliku tunnistuseta või arsti ülekuulamiseta. Velskeri väljaantud tunnistus ei või siin Kr. Kp. S. § 112 ja 336 mõtte järele arstliku tunnistuse aset täita. (Vene Sen. Kr. Dep. seletus 1870 a. nr. 684). Pealegi ei ole aktis oleval velskeri tunnistusel haavade raskust ära tähendatud. — Nii siis on Rahukogu otsus käesoleval juhtumisel Kr. Kp. S. § 112 rikkumisega tehtud, misparast see ära muuta tuleb.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 ja 178 otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 6. nov. 1919. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale rahukogule teises koosseisus.

№ 137.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. märtsil 1921. a.

Jaan Kollsaar'e süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus et Jaan Kollsaare kaebus Tartu-Võru rahukogu korraldava kohtu koosoleku määruse peale 8. dets. 1920. a. on põhjendatud, sest et asja uuesti ülesvõtmise palved K. A. S. § 151 järele peavad rahukohu poolt avalikul kohtuistungil läbivaadatama, mitte aga korraldaval kohtuistungil, nagu käesoleval juhtumusel rahukogu teinud on. Sellepärast on rahukogu K. A. S. § 151 rikkunud. Ühes sellega loeb Riigikohus tarvilikuks seletada, et asja uuesti ülesvõtmise palve sisseandmise korra kohus ei ole kohustatud jõusseastunud kohtuotsuse täitmist edasilükkama (Kr. Kp S. §§ 182, 118 ja 959).

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõõriks võttes tegi Riigikohus **otsuseks**: Tartu-Võru rahukogu otsus 8. detsembrist 1920. a. ära muuta ja ette kirjutada samale rahukogule uuesti ülesvõtmise palvet arutada avalikul kohtuistungil.

№ 138.

KRIMINAAL-OSAKOND.

22. märtsil 1921. a.

Salme Mõisa, Samuel Jeiruse, Slate Kusnerovi, Leeni Jahu ja August Jahu süüdistusasi.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik P. Beniko, Sõjaväe prokurör ltn. Trakmann.

Samuel Jeirus, 42 a. v., Slate (teisiti Rifke) Kusnerov, 27 a. v. ja Salme Mõisa, 23 a. v., on Sõjaringkonnakohtu poolt 12. veebruaril 1921. a. S. N. S. § 271 põhjal surma mõistetud mahalaskmise läbi selle eest, et nemad sõja ajal Venemaaga detsembrikuust 1919. a. saadik enamlaste 7 armee staabi informatsiooniosakonnas salakuulajatena teenistuses olles ja sealt palka saades: Jeirus 6000 tsaarirubla kuus, Kusnerov ja Mõisa igaüks 3000 marka kuus, tähendatud osakonnale Eesti vägede, nende asupaikade ja arvu üle teateid kogusid ja teiste salakuulajate kaudu neid teateid Venemaale saatsid.

Peale selle tõendab kohus küsimuslehes, et nimetatud kohtualuste seast: Jeirus — sõja ajal tähendatud informatsiooniosakonnalt suuremal arvul raha sai ja Tartu linnas ja maakonnas olevatele salakuulajatele palka maksis;

Kusnerov — sõja ajal enese juures Tartus, Aleksandri tän. 29, krt. 1, Venemaalt tulevaid salakuulajaid varjas ja kogutud teateid pakkides neile Wene- maale edasitoimetamiseks üleandis;

Mõisa — sõja ajal Venemaalt tulevaid salakuulajaid hobusega Peipsijärve äärest Tartu ja sealt tagasi vedas.

Samad kohtualused on veel süüdi mõistetud selles, et nemad peale rahulepingu allakirjutamist 2. veebruaril 1920. a. Venemaa ja Eesti vahel jätkasid teadete kogumist ning edasisaatmist Venemaale Eesti sõjavägede, nende koosseisude, ülemate ja moonatagavarade üle, missugused teated Eesti Vabariigi välise julgeoleku suhtes kindlasti võõra riigi eest saladuses peavad olema.

Viimati tõendab kohus veel, et Jeirus 1920. a. salakaubavedajate salgast tegelikult osa võttis.

Ühes nimetatud kolme isikuga olid samas asjas veel teised isikud kohtu alla antud, muu seas August Jahu 31 a. v., ja Leeni Jahu 36 a. v. Esimene neist on kohtu poolt süüdi mõistetud: esiteks selles, et tema 1920. a. Vene Nõukogude Valitsuse 7. armee staabi informatsiooniosakonna ülesandel Eestis Eesti sõjavägede arvu, nende koosseisu, asupaikade, sõjaväeülemate, varustuse- ja moonatagavarade ja sõjaväelaste meeleolu üle teateid kogus, mille eest tähendatud osakonnast palka sai, ja neid teateid Venemaalt saadetavate agentide kaudu edasi andis Venemaale; teiseks selles, et tema, olles salakauba vedamise salga liige, 1920. a. Eestist üle piiri Peipsijärve kaudu kaupasid, mille väljavedu Eestis maksvate seaduste järele keelatud, salaja Venemaale vedas, kusjuures tema ülesanne oli kaupa Tallinnas ja Tartus üles osta ja Peipsijärve ääre toimetada.

Leeni Jahu on süüdi mõistetud selles, et tema 1920. a. Vene Nõukogude Valitsuse 7. armee staabi informatsiooniosakonna teenistuses olles 3000 marga kuu- palgaga, Eestimaal Eesti sõjavägede arvu, nende koosseisu, asupaikade, sõjaväe- ülemate, varustuse- ja moonatagavarade ja sõjaväelaste meeleolu üle teateid kogus, neid teateid Vene ja Eesti vahel käivatele agentidele üle andis Venemaale saatmiseks ning enese korteris Tartus, Lootuse tän. nr. 8-a krt. 7, neid agente varjas.

Mõlemad Jahud on U. N. S. § 111¹ põhjal sunnitööle mõistetud kuueks aastaks kumbki, kusjuures August Jahule see karistus on koostatult määratud karistusega salakauba veo eest.

Selle otsuse peale tõid kassatsioonikaebused: vann. adv. abi Tomberg kohtualuste August Jahu ja Slate Kusnerovi nimel; vann. adv. Limberg sama Slate Kusnerovi ja kohtualuste: Samuel Jeiruse, Salme Mõisa ja Leeni Jahu nimel. Vann. adv. Limberg teatas veel, et tema Tombergi kassatsioonikaebusega ühineb. Oma kaebuste põhjenduseks tõid kaitsjad ette: 1) lahkuminekuid süüdistuse formuleerimises küsimuslehes ja süüdistusaktis, 2) korrapäratuid toimuksi eesistuja poolt.

Asja ettekannet ja Sõjaväe prokurööri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus:

I. Küsimuste kohta küsimuslehes.

Kassaatorite väiteid, et küsimused ei vasta süüdistusaktile ega sisalda eneses midagi ühist süüdistuspunktiga, ei või õigeks arvata. Süüdistuspunktis on Jeiruse,

Kusnerovi ja Mõisa kohta öeldud, et nemad jõulust saadik 1919. a., sõja ajal Venemaaga, ühenduses olles salakuulajatega Leibke Kusnerovi ja Anna Jahuga, E. V. piiris salakuulajatena töötasid kuni 17. augustini 1920. a., millal vahi alla võeti. Sõna „salakuulaja“ on oskussõna, mida küsimuslehes tarvitada ei või. Sellepärast oli kohus mitte ainult õigustatud, vaid ka kohustatud selle sõna asemel fakte ette tooma, mis kohtualuste tegevust iseloomustasid. Täheendus, nagu oleks küsimuslehes niisuguseid fakte ette toodud, millest süüdistusaktis rääkimist pole olnud, mille tõttu kohtualused ei võinud neid fakte ümber lükata, ei käi tõeludega kokku. Süüdistusaktis on tähendatud, missuguseid kohuseid Leibke Kusnerov (varjunime järele Drosdov) 7. armee staabis täitis, on tähendatud, missuguses vahekorras tema Anna Jahuga ja kohtualustega seisis, on seletatud, kuhu salakuulajaid Venemaalt juhutati, on palju rääkimist Venemaalt tulnud rahasummade kohta, on dokument esiteldud, milles palka nõutakse.

II. Eesistuja korralduste kohta.

Poolte vaidluste ajal oli lahkarvamine tekkinud vann. adv. Limbergi ja Sõjaväe prokuröri abi vahel selle kohta, kuidas tunnistaja Bachmann oma seletuses kohtuistungil aja oli ära tähendanud, millest tema agentuur-teateid hakkas saama, et kohtualused Jeirus ja Kusnerov salakuulamisega tegemist teevad. Prokuröri arvamise järele oli Bachmann seletanud, et niisugused teated juba sõja ajal hakkasid tulema, kaitsja arvamise järele aga oli Bachmann seletanud, et need teated alles juuni- või juulikuus 1920. a. kätte saadi. Kohtuistungil kumbki pool ei palunud Bachmanni täiendavalt üle kuulata ega tema sellekohaseid seletusi protokollida. Sellepärast andsid mõlemad pooled märkused protokolli peale, milles palusid Bachmanni seletused taastada. Ajutused kohtuliikmed olid sel ajal juba laiali sõitnud ja sellepärast avaldas oma arvamist ainult kohtu eesistuja. Viimane tõendas, et kohus Bachmanni seletusest nii aru on saanud, kuidas prokuröri abi seda ära tähendas.

Kaitsja Limberg avaldab oma kassatsioonikaebuses arvamist, et eesistuja tema märkuse kohta ei ole seisukohta võtnud ja näeb selles seaduse rikkumist. Selle arvamisega ei või aga päri olla. Eesistuja on jõudu mööda poolte nõudmist rahuldanud ja temale ei või süüks arvata, et tema Bachmanni seletusi sõna-sõnalt enam meeles ei pidanud. Kui need teated kaitsjale ülitähtsad paistsid, pidi tema kohe nende protokollimist nõudma. Riigikohus asja sisuliselt ei aruta ja sellepärast ei oleks tema võinud mingisuguseid järeldusi teha ka siis, kui Bachmanni seletus oleks täielikult protokollitud ja kaitsja seletustega kokkukõlas olnud.

Teine eesistuja korraldus, mille üle vann. adv. Limberg kaebab, käib tunnistaja Hollmanni kohta. Tunnistaja on nähtavasti arst ja kaitsja soovis talle järgmise küsimuse ettepanna: kas temale ei paistnud loomulik olema, et Slate Kusnerov, kellel 5 perekonnaliiget kardetavas haiguses põdesid, teda laeva peale otsima tuli, millega tema maale sõitis? Eesistuja ei lubanud seda küsimust ette panna, ja selles näeb kaitsja oma õiguste kitsendust. Oma arvamises poolte märkuste kohta protokolli üle tõendab kohus, et Dr. Hollmann oli juba seletanud, et Slate Kusnerovil mingisugust põhjust ei võinud olla temaga laeva peal kokku saada, sest et tund või paar enne seda oli tema haigete Jeiruste juures käinud. Niisugusel korral oli kaitsja küsimus asjata ja eesistuja õigustatud küsimust kõrvaldama S. kps. § 782 põhjal. —

Viimane vahejuhtumine, mille kohta Riigikohtul tuleb seisukohta võtta, sündis peale poolte vaidluste lõpetamist, kui järg oli kohtualusel Slate Kusnerovil oma viimast sõna öelda. Eesistuja pööras tema poole järgmiste sõnadega: „Teie kaitsja süüdistas Teid võõra raha omandamises; kas tunnistate enese kohta selle süüdistuse õigeks?“ Mõlemad kaitsjad näevad selles Sõjav. Kohtup. Sead. § 891 rikkumist.

Kohus seletab selle kohta järgmist: Kusnerovi kaitsja vann. adv. abi Tomberg oma kaitsekõnes ütles, et Slate Kusnerovi võiks süüdistada ainult võõra raha 9000 tsaarirubla omandamises. Slate Kusnerov on kohtu uurijale seletanud, et temale toonud keegi naisterahvas raha, mis olnud määratud Leeni Jahule, tema ei ole aga seda raha üle annud, vaid jätnud omale ja tahtnud selle rahaga oma kasuks äri ajada (spekuleerida). Kohtulikul uurimisel aga seletas Slate Kusnerov, et tema pärastpoole saanud teada venna kirjast Venemaalt, et raha olnud siiski temale määratud ja tema võõrast raha omandanud ei ole. Selle seletuse leidis kohus tõenäolise olevat ja prokuröri poolt ei tõstetud ka seda süüdistust (võõra vara omandamises). Eesistuja kohtualusele Kusnerovile viimast sõna andes pööras tema poole ülemalpool tähendatud küsimusega ja lisis juure „oma viimases sõnas võite seletust anda selle asjaolu kohta“. Slate Kusnerov kordas, et raha olevat temale määratud, et tema võõrast raha omandanud ei ole ja palus ennast õigeks mõista.

Kohtu poolt tähendatud oludel oli eesistujal õigus kohtualuse poole küsimusega pöörata, kas tema jääb oma endise seletuse juure, või ühineb kaitsja seletusega. Sealjuures aga pidi eesistuja kohtualusele tema õigust meele tuletama, mis temale S. Kp. S. § 825 annab ja pooltele võimaluse andma kohtualuse seletuse kohta seisukohta võtta, sest et küsimusega oli kohtulik uurimine tegelikult uuesti alatud. Kuid palju tähtsamaks kohtupidamise korra rikkumiseks tuleb küsimusviisi arvata. Niisugusel kujul, kui küsimus oli ette pandud, pibi tema kohtualust uskuma panema, et tema oma saatust raskendab, uue süüdistuse tõeks võttes. Tegelikult ei mänginud see süüdistus mingisugust osa ja uue süüdistuse ähvardusega saadi niisugune vastus kätte, mis teataval juhtumisel kohtualuse kahjuks võis olla, sest et raha saamine Venemaalt võis kahtlust äratada raha otstarbe kohta. Sellepärast näeb Riigikohus käesoleval juhtumisel S. Kp. S. § 459 rikkumist, mille tagajärjel S. R. K. otsus Slate Kusnerovi kohta jõusse jääda ei või. Teiste kohtualuste kohta see rikkumine ei käi.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes S. Kp. S. § 1002 otsustas Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus Slate (Rifke) Kusnerovi suhtes ära muuta ja asi uueks läbivaatamiseks samale kohtule teises kohtu koosseisus tagasi anda, teiste kohtualuste suhtes antud kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta. —

№ 139.

KRIMINAAL-OSAKOND.

22. märtsil (5. aprillil) 1921. aastal.

Aleksander Samuelitsch'i ja Gustav Punder'i süüdistus-asi.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik P. Beniko, Sõjaväe prokurör ltn. Trakmann.

Aleksander Samuelitsch, 32 a. vana, Anton Sommer, 36 a. vana, Gustav Punder, 27 a. vana, ja Bernhard Kalmholm, 33 a. vana, on Sõjaväe Rinkonna-kohtu poolt 19. veebruaril 1921. a. süüdi tunnistatud:

Samuelitsch selles, et tema juulikuus 1920. a. ühes teiste isikutega ettekavatsetud ja kokkulepitud plaani järele tuhat (1000) liitrit tema päralt olevat piiritust, mis oli Tallinna tolli- ja aktsiisivalitsuse poolt lubatud purjelaev „Almaga“ väljamaale viia, käskis ja korraldas merel Kokskäri saare juures sellelt laevalt mootorpaadile nr. 616 üle anda ja Eesti randa tagasi tuua, ilma et piirivalve ja tollivalitsus sellest oleksid teadnud, missugune käsk ka nende teiste isikute poolt täideti.

Sommer ja Punder — selles, et nemad ülevalpool kirjeldatud oludel korraldusi tegid nimetatud 1000 liitrit piiritust mootorpaat nr. 616 peale laadida ja Eestimaa randa viia, ise selle paadi peal olles ja selle sõidu eesmärki näidates;

Kalmholm — selles, et ta samadel oludel purjelaevalt „Alma“ 1000 liitrit piiritust oma mootorpaadi nr. 616 peale laadis ja Eesti randa tagasi tõi, ilma, et piirivalve ja tollivalitsus sellest teadsid.

Silmas pidades, et akt nr. 19. järele, 7. juulist 1920. a. sisseveetud piiritus üldse 1751 naela kaalus ja aluseks võttes: tolliseaduse §§ 1045, 1048, 1065 ja 1070 kui ka Vabariigi Valitsuse määruse 19. märtsist 1920. a. piirituse väljaveo korra kohta (R. T. Nr. 43/44 lhk. 338), karistas kohus süüdlasi kolmekuulise vangistusega türmis ja rahatrahviga 70.040 marga suuruses, mille maksujõuetusel kuuekuulise arestiga asendas. Peale selle otsustas kohus kinnivõetud piiritust 22 nõu sees ja mootorpaati nr. 616 konfiskeerida.

Viimati tõendab kohus veel oma otsuse motiivides, et ei ole korda läinud kõike kaldale toodud piiritust ära võtta ja et selle kaduma läinud piirituse hinda võimata on kindlaks teha. Seda silmas pidades ja aluseks võttes T. S. § 1046 määras kohus süüdlastele veel 20 tuhat marka rahatrahvi.

Süüdistatavad on S. R. K. alla antud sõjaministri päevakäsuga 2. okt. 1920. a. nr. 922 (lhk. 6), ja nende kaitsjad vaidlevad oma kassatsioonikaebuses kõigepealt selle päevakäsu vastu, mida nad seadusvastaseks ja sellepärast tühiuks arvavad. Niisugust seisukohta ei või õigeks pidada järgmistel põhjustel: õigus eraisikuid mitte-sõjaväeliste kuritegude eest sõjakohtu alla anda on sõja seisukorraga tingitud erakorraline abinõu riigi korda ja avalikku julgeolekut kindlustada. See õigus on kindral-kubernereidele ja sõjaringkonna ülematele antud, sest et nende lähemaks ülesandeks on riigikorra ja avaliku julgeoleku eest hoolt kanda. Selsamal alal töötab aga ka Vägede Ülemjuhataja, kellel neis asjus laialised võlutused on

antud, mis on ära tähendatud osalt sõjaseisukorra määrustikus (S. K. II. köide Kub. asut. § 23 lisa), osalt sõjavägede valitsemise määrustikus (mille väljavõtted on seaduste ja määruste kogus 5. novembrist 1915 a. nr. 317 § 2348 avaldatud). Nende seaduste järele läheb sõjaseisukorra valjakuulutamisega kõikide riigikorra ja avaliku julgeoleku kohta käivate korralduste kõrgem juhtimine Vägede Ülemjuhataja kätte, kuna kindral-kubernerid viimasele alluvad ja tema eeskirja täitma peavad. Niisugune vahekord ei luba oletada, et käsualustel kindral-kuberneridel mingisugused õigused võiksid olla, mis Vägede Ülemjuhatajal puuduksid. Kui veel arvesse võtta, et Ülemjuhataja käsud ühele järjele on seatud vene keisri enese käskudega (vägede valitsemise määrustiku § 17) ja silmas pidada, et Ülemjuhataja õigustatud on seaduses määratud karistusi kuni surmanuhtluseni (viimane mitte välja arvatud) suurendama ja igas asjas väljakohtu alla andma (sama määrustiku § 29 ja 29¹), siis ei või mingisugust kahtlust järele jääda, et seadusandja on üleliigseks arvanud eriti seda tähendada, et Ülemjuhatajal kõik kindral-kubeneri õigused on, muuseas ka õigus sõjaringkonna kohtu alla anda.

See tõsiasi, et Vägede Ülemjuhataja volitused ja kohused on meie valitsuse poolt 21. märtsil 1920. a. sõjainistri peale pandud (R. T. 47/48) on kassaatoril teada, ja nende vastuväited selle korralduse seaduslikkuse vastu ei või tähelepanu leida põhjustel, mis Riigikohtu otsuses 2. oktoobrist 1920. a. Schmidti asjas on lähemalt ära seletatud.

Kassaatorid põhjendavad oma eitava seisukoha sõjainistri päevakäsu vastu veel sellega, et temas käsitatud tegu ei käi Vägede Ülemjuhataja määruse alla salakauba vedamise kohta 15. veebruarist 1920. a. nr. 24, kuna päevakäsus on öeldud, et see tegu just selles määruses on ette nähtud. Kassaatoritel on selle poolest õigus, et kohtualuste tegu nimetatud määruse alla ei käi. Kuid sellest ei või järeldada, et terve päevakäsk seadusevastane oleks. Kui oletada, et kohtualuste tegevus ülepea kuriteo tundemärke ei sisalda, siis oleks kassaatorite arvamine põhjendatud. Muidu aga ei või kuriteo ekslik kvalifikatsioon, kui ta kohtu alla andmise päevakäsus ehk süüdistusaktis leidub, tähtsuspõhjendiks olla. Kuritegu on käesoleval juhtumisel päevakäsus täpselt äratähendatud ja tema kvalifitseerimine oli juba kohtu asi.

Kohus on selle ülesande täitnud, kuid kassaatorite arvamise järele mitte rahuldavalt. Nimelt leiavad kassaatorid, et tolliseadus, mille järele kohus on süüdlaste teo kvalifitseerinud, asja kohta ei käi, sest et on kindlaks tegemata jäänud, et aktsiisimaks piirituse väljaveo juures oleks tagasi makstud. Selle põhjenduse hindamisel tuleb arvesse võtta, et aktsiisimaks, mis alkoholi keeluga loomulikult lõppes (R. T. nr. 7 — 1918. a.), on uuesti ellu kutsutud 11. märtsil 1919. a. (R. T. nr. 16). Ühes sellega hakkasid maksma piirituse valmistamise, alalhoidmise ja veo kohta end. Vene riigi aktsiisiseadused, väljaarvatud mõned paragrahvid, mis eriti loeteldud. Piirituse ostu ja ainuõigus jäi Vabariigi Valitsusele. Piirituse väljavedu võimaldati eraisikutele 11. juunil 1919. a. (R. T. nr. 39), kuid võis sündida ainult rahaministri loaga, kes ühtlasi ka piirituse müügihinna pidi kindlaks määrama (R. T. nr. 65/66 5. maist 1920. a.). Piirituse müük isiklikuks tarvitamiseks Asutava Kogu poolt 27. aprillil 1920. a. vastuvõetud seaduse põhjal (R. T. nr. 65/66) algas augustikuus 1920. a. sellekohaste määruste järele, mis rahaministeeriumi poolt juba 30. juunil olid kokku seatud, kuid alles 26. juulil avaldatud (R. T. nr. 101/102).

Aktsiis iga kraadi veeta piirituse pealt oli esialgselt 1 m. 50 p. peale kindlaks määratud, endiste 20 kop. asemel, pärastpoole aga 15 m. peale tõstetud (R. T. nr. 141/142 10. septembrist 1920. a.). Aktsiis teeb piirituse kalliks. Kallis piiritus ei või välisturul ostjaid leida ja välisvaluutat anda. Sellepärast on maksma pandud kord, et väljamaale veetava piirituse eest aktsiis tagasi maksetakse. Tagasimaksimine ei olene mitte rahaministri äranägemisest, vaid on sunduslik. (Akts. sead. § 488 ja järgm.). Et see kord oleks meie valitsuse poolt muudetud, kes esialgselt ainuke eksportöör ja pärastpoole ainukene müüja oli, selleks ei ole Riigi Teatajas mingisuguseid andmeid. Sellepärast tekib seaduslik eeldus, et ka käesoleval juhtumusel otsekohe ehk kaudselt (niisuguse müügihinna määramisega, milles aktsiis juba mahaarvatud) aktsiis oli tagasi makstud. Vastupidiste tõenduste ettetoomine oli selle järele juba kohtualuste asi, kes seda aga teinud pole. Sellepärast on t. s. § 1046 p. 1 lit. b. tarvitamine käesolevas asjas õigustatud, rääkimata sellest, et piiritus juba t. s. § 1043 järele salakaubana esines: ta oli randa toodud mootorpaadiga, mis väiksemate veoriistade hulka kuulub (t. s. § 761). Viimastega võib ainult niisugust kaupa vedada, mis t. s. § 779 lisas on loeteldud; kõik muu kraam, järjelikult ka piiritus, loetakse salakaubaks.

Viimane vastuväide, mis kassaatorite poolt on ette toodud, käib rahatrahvi suuruse kohta. Selles osas on kassatsioonikaebus põhjendatud. Kohtu poolt on eksikombel trahvi aluseks võetud piirituse bruttokaal: 43 p. 31 n., kuna tolliseaduse järele (t. s. § 1054) mõõduandev on netto-kaal, mis käesoleval juhtumusel Tallinna tollivalitsuse aktide järele (lhk. 33, 34) 37 p. 29 naela välja teeb. Selle järele tuleb süüdlastele 70.040 marga asemel 60.360 m. määrata ($1509 \times 40 = 60.360$). See summa tuleb t. s. § 1064 põhjal süüdlaste Samuelitschi, Sommeri, Punderi ja Kalmholmi vahel ühetaoliselt jagada, nii et igaühel 15.090 marka maksta tuleb. Kui aga mõnelt nimetatud kaassüüdlaselt tema trahviosa sisse ei tule, siis peab maksmata jäänud osa järelejäänud kaassüüdlaste peale pandama. Maksujõuetusel tuleb rahatrahv U. N. S. § 59 põhjal kuuekuulise arestiga asendada.

Peale selle peab tähendama, et süüdistusaktis ega küsimuslehes mingisuguseid andmeid selle kohta ei leidu, et mõni osa piiritust oleks piirivalvurite poolt tabamata jäänud. Niisugustel oludel ei võinud kohus kaduma läinud piirituse eest trahvi määrata (S. kps § 895), mispärast sellekohane kohtukorraldus S. kp. s. § 1041 põhjal ära muuta tuleb.

Lõpuks ei või Riigikohus, silmaspidades S. Kp. S. § 4, tähendamata jätta, et S. R. K. oleks pidanud t. s. § 1070 viimase jao järele süüdlased viiekümneverstalisest mereäärsest maaribast mitte vähemaks ajaks, kui üheks aastaks, välja saatma. Et niisugusel korraldusel karistuse iseloom on, ei leia Riigikohus, sellekohase protesti puudusel võimalikuks tähendatud viga parandada.

Kõikidel ülevalpool ettetoodud põhjustel tegi Riigikohus Sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates otsuseks: Sõjaväe ringkonnakohtu otsus 19. veebruarist 1921. a. kohtualustele Aleksander Samuelitschile, Anton Sommerile, Gustav Punderile ja Bernhard Kalmholmile määratud rahatrahvi väljaarvamise suhtes muuta, kõigilt neilt neljalt kaassüüdlaselt sissenõuda kuuskümmend tuhat kolmsada kuuskümmend marka (60.360 m.) riigi kassa sissetulekuks, seda summat nende vahel ühetaoliselt jagades, nii et igaühel viisteistkümmend tuhat üheksakümmend marka (15.090 m.) maksta tuleb; kui aga mõnelt nimetatud kaassüüdlaselt tema trahvi-

osa sisse ei tule, siis maksmata jäänud osa järele jäänud kaassüüdlaste peale panna; maksujõuetuse korral rahatrahv kuuekuulise arestiga asendada; muus osas kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 140.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. mail 1921. a.

Albert Jürna süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe prokuröri abi al. kapt. Knorring.

Asja esitust ja prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus:

I. Kassatsiooni protesti suhtes:

Sõjaväe Ringkonnakohus tunnistab küsimuslehes, et kohtualune on Evald Vogti käest välja meelitanud: 2 naisterahva sõrmust briljantidega, 1 rinnanõela kahe briljandiga, 1 kaelaehte briljandiga, ühe hõbe paberossitoosi, kuld käevõru, naisterahva kulduuri kuldketiga, meesterahva kulduuri ja 8000 rubla vene raha. Nende asjade väärtus on süüdistusakti järele 74.800 m. Kohus leidis aga, et tähendatud asjade väärtus kindlaks tehtud ei ole ja et eriti on kindlaks tegemata jäänud, et asjade hind üle 10.000 m. oleks ulatanud.

Sõjaprokurör vaidleb oma protestis selle hindamisviisi vastu ja leiab, et ta põhjendamatu on.

Selle kohta peab tähendama, et asjade hindamine on selle kohtu asi, kes süüdistust sisuliselt arutab. Riigikohus, kui kassatsioonikohus, ei või asjade hindamist ette võtta. Kuid Riigikohus peab selle järele valvama, et see hindamine seaduslikus korras sünniks. See kord on S. Kp. S. § 404 ette nähtud ja kui kohtul asjade väärtuse kohta kahtlus tekkis, oleks ta pidanud S. Kp. S. § 830 ja 832 järele käima. Praegusel ajal on kohus aga iseenesega vastolusse sattunud: ühelt poolt tunnistab ta, et terve hulk kõrgeväärtuslikke asju on kahjusaajalt ära võetud, teiselt poolt aga avaldab kohus kahtlust, kas selle läbi tekkinud kahju tõesti 10.000 m. välja teeb.

Teiseks tühjamis põhjendiks on Sõjaväe prokuröri poolt ettetoodud kohtu eksitus kuriteo kvalifikatsiooni suhtes. Selles suhtes on protest ka põhjendatud. Kohus on pearõhku selle peale pannud, et asjad olid kohtualuse poolt hoiule võetud ja on sellepärast kohtualuse kuriteo R. N. S. § 177 järele kvalifitseerinud, kuid kohus on tähelepanemata jätnud, et põhjuseks, mispärast kahjusaaja oma asjad käest ära andis, oli kohtualuse valedik tõendus, et väärtasjad võetakse Eestis samuti ära, kui Nõukogude Venemaal. See tundemärk, mille läbi kohtualuse tegevus kelmuseks muutus, on süüdistusaktis selgesti ära tähendatud ja leidub ka küsimuslehes, kus tõendatakse, et kohtualune, piiripatrulli vanem olles, üle piiri tuli ja Vogti käest ülevalpool ülesloetud asju omandamise mõttes välja meelitas ettekäände all, et need asjad Eestis ära võetakse. Sellepärast oleks kohus pidanud R. Nuhtl. S. § 177 asemel sama seaduse §§ 174 p. 2 ja 175 p. 4 tarvitusele võtma.

II. Kassatsioonikaebuse suhtes:

1) kassatsioonikaebuses ettetoodud põhjus, et kohus ei ole kohtualusele viimast sõna annud, on põhjendatud, sest nagu kohtuistungis protokollist näha, ei ole protokollis sellekohane trükitud tekst tindiga täiendatud, millest järeldada tuleb (S. Kp. S. § 950), et kohus ei ole kohtualusele viimast sõna annud ja sellega S. Kp. S. § 890 rikkunud;

2) Teised kassatsioonikaebuses ettetoodud väited käivad asja sisu kohta, mis Riigikohtus K. A. S. § 5 põhjal arutusele ei tule.

Seda silmas pidades ja S. Kp. S. § 1002 juhtnõuiks võttes **otsustas** Riigikohtus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 7. aprillist 1921. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale Sõjaväe Ringkonnakohtule teises koosseisus. —

N° 141.

KRIMINAAL-OSAKOND.

1. juunil 1921. a.

Marie Mirka süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Marie Mirka on Kohtupalati poolt 25. jaanuaril 1921. a. süüdi tunnistatud selles, et tema otsustades pettuse teel Tartu linna Varustusametist leiba saada, selle mõtte teostamiseks jaanuarikuul 1920. a. nimetatud Varustusametile küsimuste-lehe ära andis, kus tema valelikult teatas, nagu elaksid Tartus, Aia uul. nr. 61/65 Olga Mirka ja Josephine Rosenthal, ja selle teate tõenduseks küsimuslehele Emilie Saare, Olga Mirka ja Josephine Rosenthali nimed alla kirjutas, ilma et tema viimaste isikute poolt selleks oleks volitatud ja selle pettuse teel Tartu linna Varustusametist Emilie Saare, Olga Mirka ja Josephine Rosenthali leivakaartid ning nende kaartide järele antava leiva, koguväärtuses alla 25 marga, välja võttis ja oma kasuks tarvitas.

Kirjeldatud teos leidis Kohtupalat kelmuse tundemärke ja karistas kohtualust Rk. N. S. § 174 p. 2 ja 171 p. 3 põhjal kahenädalise vangistusega.

Kohtualuse kaitsja vann. adv. Maurer avaldab oma kassatsioonikaebuses arvamist, et käesoleval juhtumisel kelmuse koosseisu ei ole, sest et kohtualune on leiva eest raha maksnud ja aktis puuduvad andmed, et linn oleks tsekileiba alla oma hinna s. o. kahjuga müünud.

Asja esitust ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohtus, et kohtualune on käesoleval juhtumisel tsekileiba saanud mitte selle läbi, et ta raha pakkus, vaid selle läbi, et ta võõrad tsekid oma tsekidena poes esitas. Järjelikult oli pettus käesoleval juhtumisel abinõuks linnalt leiba ära kiskuda.

Selle pettuse tagajärjeks oli, et kohtualune ennast linna leivaga rikastas ja linn selle leiva kaotas. Raha, mida kohtualune maksis, ei või käesoleval juhtumisel leiva ekvivalendiks arvata, sest et raha eest võimata oli leiba juure muretseda selle

aine puudumisel siseturul. Sellest järgneb, et kohtualuse tegu Kohtupalati poolt õieti on kelmusena kvalifitseeritud.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 912 otsustas Riigikohus: Marie Mirka kaitsja vann. adv. Maureri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 142.

KRIMINAAL-OSAKOND.

11. oktoobril 1921. a.

Aleksander Proses'e süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe prokuröri abi al. kpt. Knorring.

R/v. Aleksander Proses, 19 a. vana, kes S. R. K. poolt S. N. S. § 160 ja N. S. §§ 139, 132 ja 135 põhjal kaheks ja pooleks aastaks sunnitööle on mõistetud, kaebab oma kassatsioonikirjas karistuse üle, mida ta liig kõrge arvab olevat.

Asja esitust ja sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et käesoleval juhtumusel on normaal-karistusena võetud N. S. § 19 viimane (7) aste, kus sunnitöö alamäär 4 aastat on ära tähendatud. Selle karistuse vähendamiseks on kohus õiglase leidnud samme astuda, mis sellest selgub, et kohus ühelt poolt N. S. § 135 ette tööb, teiselt poolt oma motiivides kohtualuse puhtsüdamlikku süütuunistust käsitab. Oma kavatsuse teostamisel on aga kohus eksiteele sattunud: uue § 19 alamaste juure loonud ja selleks 3 a. 9 kuud võtnud, mida ta siis kohtualuse alaealsuse tõttu ühe kolmandiku võrra on vähendanud ja sel viisil lõpulikult 2 $\frac{1}{2}$ aastat saanud. Et see võte mitte õige ei ole, seda näitavad N. S. § 150 ja S. N. S. §§ 83 ja 89 (lõpp). Kohus oleks pidanud vangiroodu peale üle minema, mille kaks esimest astet N. S. § 31¹ on ära tähendatud, N. S. § 140 tarvitusele võtma ja üldkaristust sõjaväelise karistusega asendama, mille vahekord N. S. § 133 II jaotuse ja S. N. S. § 77 on ära tähendatud. Sealjuures oli võimalik eelvangistust maha arvata, mille kadumaminek kohtualusele eriti valus on, sest ta on oma süü enne uurimise algust üles tunnistanud. Kõige selle tagajärjel oleks süüdlane karistuse saanud, mille kestvus, võib olla, praegusest karistusest natuke pikem oleks olnud, mis aga kodanliste õiguste kaotamisega ja sõjaväeteenistusest väljaheitmisega seotud ei ole. —

Kohtualuse kassatsioonikaebus on selle järele põhjendatud ja peab rahuldämist leidma. Käesoleval juhtumusel ei leia Riigikohus võimalikuks karistuse määramist lõpulikult enese peale võtta järgmistel põhjustel: kohtuotsusest ei ole näha, mitu süüd pehmendavad asjaolu kohus on tunnustanud ja mis mõttes kohtualuse vanadus on ette toodud, kas selleks, et kohtualune arenematu ja kergemeelne isik on, või selleks, et kohtualune lihtsalt, kui alaealine, seaduse järele väiksemat karistust kannab. Kohus pole ka seisukohta võtnud selle asjaolu kohta, et kohtualune sõja ajal vabatahtlikult on sõjaväkke astunud, lahingutest osa võtnud ja haavata saanud. Peale selle on N. S. §§ 139 ja 135 kõrval veel N. S. § 132 ette toodud, aga otsuse motiivides mitte selgeks tehtud, mil põhjusel viimane paragrahv on tarvitusele võetud.

Karistuse määramine on raskendatud veel sellega, et kohtualuse tegu ei ole küsimuslehes küllalt selgesti kirjeldatud. Küsimus on murdvarguse katse tundemärkide järele seatud, kuid on seletamata jäänud, kas kuri kavatsus on lõpulikult teostamata jäänud kohtualuse enese soovil, või muul põhjusel. Selle asemel tõendab kohus küll, et ukse plomm ja lukk olid lahti murtud. Võib arvata, et nad selle läbi ka rikutud olid. Kohus oleks aga ikkagi pidanud seda otsekohe tõendama ja ka tõendama, et nendel asjadel rahaline väärtus oli, sest et see on kuriteo koosseisu jaoks tarvilik. Plommi kohta on aktist näha, et ta halvasti oli kokku pigistatud ja liikus vabalt nõõri mööda (lhk. 9). Lukk ei ole asitõendusena akti juure lisatud. Milles tema rike seisis, ei ole aktist näha.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes S. Kp. S. § 1002 otsustas Riigikohus: Sõja Ringkonnakohtu otsus 9. augustist 1921. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus. —

N° 143.

KRIMINAAL-OSAKOND.

11. oktoobril 1921. a.

August Kalevi süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe prokuröri abi al. kpt. Knorring.

Sõjaväeametniku asetäitja August Kalev, 25 a. vana, on S. R. K. poolt 7. juunil 1921. a. N. S. § 1458 põhjal kaheksaks aastaks sunnitööle mõistetud kõige õiguste kaotamisega.

Kohtualuse kaitsjad vann. adv. Maurer ja Sorokin kaebavad omas kassatsioonikirjas:

1) selle üle, et küsimuslehes kohtualuse tegu rängema kuju on omandanud, kui süüdistuspunktis;

2) selle üle, et kohtu vastus küsimuslehes selgusetu on ja N. S. § 1458 tarvitamist ei õigusta;

3) selle üle, et otsuse motiividesse uued tundemärgid mahutatud on, mida vastuses ei leidu.

Asja esitust ja sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kassaatorite esimene väide nähtavasti arusaamatuse tagajärg on. Vähemalt vastab süüdistuspunkt omal praegusel kujul täiesti küsimuslehes seatud küsimusele. Muus osas on kassatsioonikaebus põhjendatud. Küsimus käib selle kohta, kas kohtualune on süüdi, et ta meelega Olga Lepisto ära tappis, temale revolvrüst kuuli pähe lastes, mis paremalt poolt meelegohast sisse läks ja peaajut purustades pealuusse kinni jäi? Vastus on järgmine: „Ja, on süüdi, aga ainult selle vahega, et tema ehk küll otsekohe ei tahtnud Lepistolt elu võtta, aga niiviisi meelega revolvrüst Lepisto peale laskis, et väga hästi võis ette näha, et selle tagajärjel Lepisto surm on, mis ka oli“.

Sellest välja minnes, et kohus on eitanud kohtualuse tahtmist Lepistolt elu võtta, tähendavad kassaatorid, et selle tundemärgi väljalangemisega kohtualuse tegu kuriteoks muutus, mis N. S. § 1484 p. 2 on ette nähtud. Kohus ei ole aga piirava

vastuse juures seisma jäänud, vaid edasi minnes uusi tundemärke juure toonud ja sellega kuriteo kujutust tumestanud.

Peale selle on need uued tundemärgid nii ebamäärased, et nendest mingisuguseid järeldusi teha ei või. Teadmata jääb, mis on mõeldud sõnade all „niiviisi laskis“ ja missuguses mõttes ja ulatuses sõna „meelega“ on tarvitatud. Peaviga aga seisab selles, et kohus ei ole kindlat seisukohta võtnud laskmise tagajärgede ettenägemise kohta kohtualuse poolt. Oma vastuses tõendab kohus, et kohtualune „võis tagajärgi ette näha, oma motiivides aga, et ta nad tegelikult ette nägi. Selgus selle tundemärgi kohta on aga väga tähtis, sest et ta lahutab Nuhti. Sead. § 1458 ja 1466.

Ettetoodud põhjusi õigeks tunnistades ja otsusele jõudes, et kassatsioonikaebus peab rahuldamist leidma, ei või Riigikohus omalt poolt tähendamata jätta, et vastolud kohtuotsuses palju sügavamad on, kui kassaatorid seda arvavad. Küsimus oli, kas kohtualune meelega tappis. Kohus vastab jaatavalt, toob aga ühes sellega andmed ette, mis tõendavad, et kohtualune selles süüdi ei ole. Kohus võtab tõeks, et kohtualune mitte meelega paugutanud, vaid meelega revolvrüst Lepisto peale niiviisi laskis, et kuul pähe tungis, peaju purustas ja surma sünnitas. Kohus võtab ka tõeks, et kohtualune väga hästi laskmise tagajärjed ette nägi. Siiski leiab kohus, et kohtualusel tahtmist ei olnud Lepistolt elu võtta.

Sellest selgub, et tehniliselt võimata on kõiksugu piiratudste ja õiendustega süüdistusest N. S. § 1455 järele üle minna süüdistuse peale N. S. § 1458 järele. Kui kohtul tõsine kahtlus tekkis, kas kohtualune meelega tappis, siis oleks kohus pidanud eraldi seadma täiendava küsimuse N. S. § 1458 tundemärkide järele. Peab aga tähendama, et viimane paragrahv on vana õppe saavutus, kus dolus eventualis ehk culpa dolo determinata suurt osa mängis. Uuema aja kriminalistide poolt on see teooria maha jäetud, ja uues Vene kriminaal-koodeksis ei ole enam tema jälgi näha. Kohtu praktikas on § 1458 harva tarvitatud. (Таганцев, Руков. к особ. части русского угол. права т. I стр. 301).

Eelpool ettetoodud põhjustel ja S. Kps. § 1002 alusel otsustas Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 7. juun. 1921. a. ära muuta ja asi uueks otsustamiseks anda samale kohtule teises koosseisus.

№ 144.

KRIMINAAL-OSAKOND.

25. oktoobril 1921. a.

Jüri Rõemberg'i süüdistus-asi.

Eesistuja Osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tartu-Võru rahukogu tsiviil-jsk. protokollis vastu vaieldes, kus sõnade „kindlat kaupa“ asemel, oleks pidanud seisma „kirjalikku kaupa“, seletas Jüri Rõemberg oma Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses sõna-sõnalt järgmist: „kui seda viga tahtsin parandada, siis nõudis sekretäri abi Kuusk 60 marka; minul ei olnud nii suurt summat, ja parandus jäi tegemata“. —

Ära nähes, et Rõemberg teda altkäemaksu nõudmises süüdistab, palus Kuusk Rõembergi laimamise eest vastutusele võtta, kusjuures seletas, et tema on 60 marka nõudnud mitte protokollil parandamise eest, vaid tempelmaksu õiendamiseks 10 dokumendi pealt, mis Rõemberg tahtis akti juure lisada.

Asja arutamisel rahukohtuniku juures ei katsunudki Rõemberg oma süüdistust tõeks teha, vaid tunnistas üles, et Kuusk on tema käest tõesti tempelmaksu nõudnud.

Sõna tempelmaks on tema kassatsioonikaebusest väljajäänud sellepärast, et see sõna ei ole Jumala meelepärast. Sarnast seletust mitte rahuldavaks tunnistas, mõistis rahukohtunik kohtualuse ametniku teotamise eest U. N. S. § 532, p. 3 põhjal kaheks kuuks türni.

Pärast otsuse kuulutamist andis kohtualune rahukohtunikule seletuskirja, milles muu seas tähendas, et tempel keeleteadlaste sõnaraamatu järele „jumalakoda“ tähendab, millepärast tema, kui tõsine usklik inimene, ei võinud niisugust sõna, kui tempelmaks, tarvitada, kartes, et ta Jumala tahtmisele vastu teeb, kui ta segast mõtet asjasse segab. Selles seletuskirjas tarvitab kohtualune siiski sõna tempelmaks 4 korda.

Omas apellatsioonikaebuses seletab Rõemberg, et auhaavamises teda süüdistada ei või, sest tema ei ole haavavaid sõnu ülepea tarvitanud. Peale selle seletanud Rõemberg täiendavalt veel, et tema, Kuuski käest kuulda saades, et tema kassatsioonikaebus võib arusaamatust tekitada, tahtis vastavat seletust juure lisada, kuid Kuusk ei lubanud tal seda teha.

Rahukogus ülekuulatud tunnistaja Kuusk tõendas, et tema pani esialgselt Rõembergile ette oma kassatsioonikaebust ümberkirjutamiseks tagasi võtta ja tema kohta tarvitatud haavav lause välja jätta, ootas siis veel mõne päeva, et Rõemberg oma haavamise tagasi võtaks, kuid Rõemberg seda ei teinud, mille läbi tema, Kuusk, sunnitud oli rahukogu esimehe poole kaebusega Rõembergi vastu pöörama.

Rahukogu leidis, et kohtualuse seletused süüdistust ümber ei lükka ja kinnitas rahukohtuniku otsuse.

Omas kassatsioonikaebuses seletab Rõemberg, et temal mõtteski pole olnud rahukogu sekretäri abi Kuuski haavata ja et tema kassatsioonikaebuses mingisuguseid haavavaid ütelsi ei leidu. Peale selle seletab Rõemberg veel, et tema juba 25 aastat Evangeli-Aliantsi koguduses pühakirja ettekandja on, et ta vana kirjaviisi on õppinud, uusi sõnu aga tarvitada ei oska, et tema oma kohuseks loeb eksijatele noomitust anda, kuid iialgi kedagi pole haavanud, vaid noorest põlvest alates oma rahva heaks on tööd teinud.

Asja esitust ja prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et kohtualusele süüks arvatud lause otsekohe seda tõendab, et sekretäri abi Kuusk nõudis 60 marka protokollil parandamise eest. Et aga protokollil parandamine teatavasti seaduse järele maksuta peab tehtama, siis on selge, et kohtualune kaebajat selles süüdistas, et ta tasu nõudis niisuguse ameti talituse eest, mis maksuta peab sündima. Sarnane tegevus käib mitte ainult aumõiste vastu, vaid on ka kaelakohtuliselt karistatav. Et see süüdistus tõele ei vasta, seda on kaebelune juba esimeses kohtuastmes ise tunnistanud. Ka kõik tema pärastpooldes seletused on selle poole sihitud, et käesoleval juhtumusel ainult arusaamatusega tegemist on, mis sellest tekkinud, et ta usulistel põhjustel oli äratähendamata jätnud, et nõutud maks tempelmaks oli. Rahukohtunik ja rahukogu on sarnase seletuse mitterahul-

davaks tunnistanud ja nende sellekohane järeldus ei käi Riigikohtu läbivaatamise alla, kes asja sisulikult ei aruta (K. A. S. § 5). Rahukogu on sellepärast õieti talitanud, kui ta kohtualuse süüdi mõistis. Kuid rahukogu oleks pidanud tarvitusele võtma mitte U. N. S. § 532, p. 3, mis teotamise kohta käib, vaid, sama seadustiku § 531, mis laimamist käsitab. Et aga karistus viimase paragrahvi piirides on määratud, siis ei leia Riigikohus tarvilikuks rahukogu otsust muuta. Kuid kohtualusele jääb õigus kaebajaga leppida, ja sel juhtumusel on rahukogu kohustatud kohtualust karistusest vabastama ja asja äralõpetama. Käesoleval juhtumusel on laim küll ametniku vastu sihitud, kuid see asjaolu ei takista lepituse lubamist. Niisugusele seisukohale on omal ajal Vene senat asunud (Kr. dep. otsuse 1878. a. nr. 4, Viltševski asjus), mille põhjendustega Riigikohus ühineb. Nimelt leidis senat, et kriminaal-koodeksis ei ole paragrahvi, mis eriti ametniku laimamise eest karistaks, millest järeldada tuleb, et seadus karistuse suhtes mingisugust vahet ei tee, kas laim on eraisiku, või ametniku vastu sihitud. Laim ja teotus, kui nad ametniku kohta käivad, erinevad omavahel selle poolest, et teotuse korral kahjusaaajana esineb mitte ainult ametnik, vaid ka riigivõim, kelle esitaja ametnik on, kuna laimukorral niisugust ühtlust riigi huvide ja ametniku huvide vahel ei ole. Ametniku teotamine on ühes sellega lugupidamatuse avaldamine riigivõimu vastu, loetakse väljaastumiseks riigikorra vastu ja on igal juhtumusel karistatav, selle peale vaatamata, kas ametnik seda soovib või mitte, kas teotamine vastastikune oli või mitte. Kui aga ametniku auhaavamine laimu läbi sünnib, siis astub seadus vahele ja karistab ainult sel juhtumusel, kui teotavad sõnumid, mida laiali laotati, tõele ei vasta.

Tsiteeritud senati seletus käib rahukohtu karistuseseadustiku § 136 kohta ja on ühenduses 18 ja 20 paragrahvidega, mis sama seadustiku üldosas seisavad ja juhtumisi kindlaks määravad, millal süüdistus eraalgatuse kätte antakse ja karistus ära jääb, kui erasüüdistaja vastaspoolega lebib. Praegu on aga meil maksev auhaavamise asjus Uus kriminaal-koodeks, mille üldosas ei ole paragrahve, mis endistele §§ 18 ja 20 vastaksid. Uue koodeksi erimääruste järele käies, mis 28 peatükis sisalduvad, peavad kohtud sama koodeksi üldosa tarvitama ja sellepärast võib kahtlus tekkida, kas praegu auhaavamise asjus vana kord veel maksev on, mille järele võimalik oli teatavatel juhtumistel asja leppimise teel lõpetada. Selle küsimuse lahendamisel tuleb Kr. Kp. S. § 12 põhjal juhiks võtta seaduse üldmõtteid ja silmaspidada, et R. N. S. §§ 18 ja 20 säöd oma sisu poolest mitte materjaal — vaid protsessuaalnormid on. Nende õige asupaik oleks pidanud olema kohtupidamise seadustikus, kuhu uue kriminaal-koodeksi seadjad nad näh-avasti tahtsidki üle viia. Teiselt poolt laseb aga 11. aprilli 1920. a. seadus nr. 166 nimetatud koodeksi 28 peatüki maksmapanemise üle (R. T. nr. 59/60 lehk. 466) selgesti ära tunda, et seadusandja kavatsus oli ainult karistusi, aga mitte kohtupidamise korda muuta ja kohtutele võimaldada tarbekorral karistusi niivõrt tõsta, et nad vastaksid kahjusaaaja ja rahva õiglustundele. Sellest seisukohast väljaminees, leidis Riigikohus, et endine kohtupidamise ja otsusetäitmise kord sel kujul, kui ta R. N. S. §§ 18 ja 20 on kindlaks määratud, ka neis auhaavamise asjus maksev on, mis Uues kriminaal-koodeksis on ettenähtud.

Kõike seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Jüri Rõemberg'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 145.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. detsembril 1921. a.

Konrad Meier'i süüdistus-asi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rāgo.

Konrad Meieri vastu on Aktsiisi Peavalitsuse poolt kaebus tõstetud tubakamaksu seaduse rikkumises, mis rahatrahviga karistatakse.

Rahukohtunik ja rahukogu ei võtnud asja arutusele sel põhjusel, et Akts. Peavalitsuse poolt Kr. Kp. s. § 1125² oli täitmata jäänud.

Omas kassatsioonikaebuses avaldab Aktsiisi Peavalitsus arvamist, et Kr. Kp. S. § 1125² on vaikides ära muudetud Vabariigi Valitsuse poolt 10. aprillil 1920. a. vastuvõetud tubakamaksu seadusega ja nimelt selle seaduse § 94-ga.

Asja esitust ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et Tubakamaksu seaduses 10. aprillist 1920. a. (R. T. Nr. 65/66) on need seadused loeteldud, mis selle uue seaduse läbi oma maksvuse kaotavad. Kr. Kp. S. § 1125² nende seas ei ole. Ebajärjekindlust seaduseandja poolt oletada ei või, ega sellepärast või ka oletada, et seadusandja oleks tahtnud teisi seadusi otsekohe, teisi aga kaudselt ehk vaikides muuta.

Tubakamaksu seaduse §§ 93—96 ei loo uut vastutuselevõtmise korda. Nad lähevad sellest eeldusest välja, et see kord üksikasjalikult juba on kindlaks määratud. Selle seaduse § 93, mis protokollide kohta käib, jääks selgusetaks, kui ta mitte täiendust ei leiaks Kr. Kp. s. §§ 1130, 1131, 1134—1137, 1140—1142. Tubakamaksu seaduse § 95, kui ta täiendust ei leiaks Kr. Kp. S. §§ 1190 ja 1188, annaks ühelt poolt Aktsiisi Peavalitsusele niisuguse edasikaebuse õiguse, mis tähtajaga piiratud ei oleks ja otsuse seadusjõusse astumist jäädavalt takistaks, teiselt poolt aga sunniks ta Aktsiisi peavalitsust vastu võtma lihtsat teadaannet kohtuotsuse sisust, kuna edasikaebuseks kohtu motiive tarvis läheb. Tubakamaksu seaduse § 96 eeldab Kr. Kp. S. § 1132, 1139 ja 1148. Kui kõik teised tubakamaksu paragrahvid, niipalju kui nad vastutuselevõtmise korra kohta käivad, kriminaal-kohtupidamise seadustikuga täiendatakse, siis ei või oletada, et § 94 selles suhtes erandina esineks ja selle seadusliku erimäärust muudaks, mida § 1125² sisaldab. Kui süüdlane nõus on trahvi maksuma, siis ei ole mingisugust põhjust tervet kohtu aparaati liikuma panna, et seda trahvi välja mõista.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 tegi Riigikohus otsuseks: Aktsiisi Peavalitsuse kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. —

N° 146.

KRIMINAAL-OSAKOND.

25. oktoobril 1921. a.

Johannes Hango ja Johannes Ilves'e süüdistusasi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Pole õige kassatorite väide, nagu oleks Eesti Maanõukogu otsus 15/28 novembrist 1917. a. ainult sest ajast maksev, millal ta Riigi Teatajas avaldatud sai. Maanõukogu, kui kõrgem võim, võis ka teist kuulutamiskiisi valida ja ongi, nagu üldiselt teada, seda teinud, oma otsuse eraldi selleks määratud kuulutuslehtedes avaldades. Enamlaste võim, mis 1917. a. lõpul ja 1918. a. algusel meie maal valitses, pole Maanõukogu ega Ajutise Valitsuse poolt seaduslikuks võimuks tunnustatud ja sellepärast pole ka selle võimu teenijad meie seaduste järele ametnikud.

Sellepeale vaatamata on kassatorite vastuväide kuriteo koosseisu kohta siiski õigustatud. Küsimuslehe järele seisis nende pettus selles, et nad ähvardasid raha mittemaksmise korral Ala kauplusest viimase päralt oleva tubaka ära viia. Kuid ähvardus pole pettus, ja Vene Senati katseid, mõned schantashi juhtumised kelmuse alla viia — ei või õnnestatuks lugeda. (Kr. Dep. otsused 1871. a. nr. nr. 91 ja 712 Sokolovski ja Melman'i asjus). Ähvardatav saab sellest täiesti aru, et ähvardaja nõudmine on kahjulik ja ülekohtune, ja täidab nõudmist ainult sellepärast, et soovib sellest pahest pääseda, millega ähvardati. Sellepärast pole võimalik analoogiat leida schantashi ja kelmuse vahel. Oma motiivides kirjeldab Kohtupalat kassatorite teguviisi pikemalt, kuid ka selles ei leidu kelmuse tundemärke. Kohtupalat võtab tõeks, et kohtualused endid enamlaste ametnikkudeks nimetasid, kuid jätab seletamata, kas nad tõepoolest seda olid, või mitte. Esimesel juhlumisel tuleks N. S. § 289 poole pöörata ja kaalumisele võtta, kas nad kahjusaaja juures mõnda ametialitust on ettevõtnud ja kui mitte, siis kas nemad sellest kavatsusest loobusid oma tahtel või väliste olude sunnil. Ainult teisel juhtumisel: kui nad valesti endid enamlaste agentideks nimetasid — võiks pettuse kohta küsimus tekkida.

Edasi toob Kohtupalat ette, et kohtualused ähvardasid Ala't protokollitegemise-, vangipanemise- ja kauba konfiskeerimisega, sest et Ala olla tubakat pakkidel tähendatud hinnast kallimalt müünud. Sealjuures aga jätab Palat seletamata, kas Ala oli tõepoolest seaduse vastu eksinud või mitte. Esimesel juhtumisel pole jällegi pettusega tegemist. Teisel juhtumisel oleks tegemist valega, mis kahjusaajat kunagi eksiarmamisele viia ei võinud, sest et ta pidi ometi ise paremini teadma, mis ta tegi.

Viimati tõendab Palat, et Ala ise pakkus kohtualustele raha. Sellest tuleb järeldada, et kohtualused raha ei nõudnudki, kuna raha nõudmine ometi niihästi kelmuse kui ka schantashi oluline tundemärk on. Võib olla, et kohtualused mitte otsekohe sõnadega oma tahtmist — raha saada — ei avaldanud, vaid muul viisil seda kahjusaajale mõista andsid. Sel korral oleks Palat pidanud vähemalt seda äratähendama.

Ettetoodud puudused näitavad, et Kohtupalat kuriteo koosseisu kohta pole selgusele jõudnud, mispärast tema otsus jõusse jääda ei või.

Täiesti põhjendatud on ka kassatorite kaebus selle üle, et Kohtupalat nendelt tõendusi nõuab, et nad enamlaste ametnikud olid, kuna need andmed, mis süüdistusaktis ja rahukogu protokollis selle kohta leiduvad, arutamata jätab.

Muus osas pole kassatsioonikaebus õige. Kassatorid oleks pidanud esimeses kohtuastmes selgitama need asjaolud, mille tõenduseks nad palusid täiendavalt tunnistajaid Ala ja Messeri Kohtupalatis ülekuulata. Ajalehti üleüldse, eriti aga veel niisuguseid nagu „Edasi“, ei või dokumentideks arvata, mille avaldamine Kr. Kp. S. § 687 järele lubatud oleks.

Eelpool ettetoodud põhjustel ja Kr. Kp. S. § 912 alusel tegi Riigikohus pärast prokuröri arvamise kuulamist **otsuseks**: Kohtupalati otsus 3. maist 1921. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale Kohtupalatile teises koosseisus.

N° 147.

KRIMINAAL-OSAKOND.

25. oktoobril 1921. a.

Alide Rosenthal'i, Aleksander Hennoch'i (Ennoch), Jaak Unt'i ja August Käosson'i süüdistus-asi.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Rahukogusse said väljakutsutud teiste hulgas ka tunnistajad Marie Zeisik ja Marie Käosson, kes sel ajal Tartu arestimajas viibisid. Kutse anti nendele aegsasti kätte arestimajas. Nagu aktist näha, ei ole Rahukogu korraldust teinud, et nimetatud tunnistajad, kes vahi all olid, kohtusse ettetoodaks. Asja arutamisele 20. aprillil Marie Zeisik ja Marie Käosson ei ilmunud. Alide Rosenthali kaitsja vann. adv. Karlson palus asja arutamist pooleli jätta ja nimetatud tunnistajad lasta ettetua. Rahukogu silmaspidades, et tunnistajad M. Zeisik ja M. Käosson vahi all viibivad ja et neile kutse kätte on antud, mispärast nende mitteilmuminē seaduslik on, et nende tunnistused, kui tähtsad, avalduse alla kuuluvad — määras tunnistajate M. Zeisiki ja M. Käossoni mitteilmumist seaduslikuks lugeda, neid mitte karistada ja nende tunnistusi, kui sisuliselt tähtsaid, tarbekorral avaldada. Kohtupalatis palus vann. adv. Karlson M. Zeisiki ja M. Käossoni tunnistusi tõenduste hulgast välja jätta, sest et Rahukogu ekslikult, rikkudes Kr. Kp. S. § 626, neid avaldas, kuid see kaitsja palve ei leidnud rahuldamist.

Kassatsioonikaebuses seletab vann. adv. Karlson muuseas, et Kohtupalat on rikkunud Kr. Kp. S. § 626, kui M. Käossoni tunnistust, mida Rahukogu seadusevastaselt avaldas, tõendusena tarvitab. Kohtualused A. Hennoch, J. Unt ja A. Käosson seletavad kassatsioonikaebuses, et kohus ei ole nende süütegu õieti kindlaks määranud ja karistuse määramisel seaduses määratud piiridest üle läinud. — Asja esitust ja prokuröri k. t. arvamist ära kuulates leidis Riigikohus:

Alide Rosenthali kohta: Rahukogu, saates kutsed Tartu arestimajas kinni- peetavatele M. Käossonile ja M. Zeisikile, pidi korralduse tegema, et neid kutses aratähendatud ajaks kohtuistungile toodaks. Iseenesest on selge, et vahi all viibija tunnistaja ehk kohtualune ise vabalt kutse peale kohtusse ilmuda ei saa. Rahukogu pidi Kr. Kp. S. § 395 kohaselt arestimaja ülemusele korralduse tegema Zei-

siki ja Käossoni kohtusse toomise üle kutsetähes äratähendatud ajaks. Seda korraldust oli rahukogul võimalik ka veel teha asja arutamise ajal, sest arestimaja asub otsekohe rahukogu kõrval. Mitte kõik juhtumised, mis tunnistajate kohtusse ilmumata jäämist vabandavad (Kr. Kp. S. § 642, 388) ei anna kohtule õigust neil põhjustel ilmumata jäänud tunnistajate seletusi ettelugeda, vaid need, mis Kr. kps. § 626 äratähendatud on ja mille hulgas vabaduse võtmine nimetatud ei ole. Nii siis rahukogu avaldas tunnistajate M. Käossoni ja M. Zeisiki tunnistused Kr. Kp. S. § 626 rikkumisega. Ühtlasi sellega rikkus Rahukogu ka Kr. Kp. S. § 625 äratähendatud algprintsipi, et kohtulik uurimine peab suusõnaliselt sündima. Ka Kohtupalat, kes neid Rahukogu poolt tehtud vigu ei parandanud ja kohtuliku tõendusena tarvitas M. Käossoni tunnistust, rikkus neid sama seaduse paragrahve. Sellepärast tulevad Rahukogu ja Kohtupalati otsused Alide Rosenthali kohta ära muuta.

Hennochi, Unti ja August Käossoni kassatsioonikaebuste kohta:

Kohtupalat on Hennochi, Unti ja A. Käossoni süü kindlaks teinud, nimelt et nad Haaslava vallas Mäe-Soola talu õue pealt varastatud võerast hobust varjasid, teades, et see varastatud on. Sellele otsusele on Kohtupalat jõudnud kohtus ilmsiks tulnud asjaolude põhjal, mille hindamine kohtu sisetunde järele sünnib ja mis K. A. S. § 5 mõttes kassatsioonikorras arutusele ei tule.

Ka karistus on nendele õigelt määratud. Karistuse määramisel kuriteo varjamise eest võetakse aluseks see karistus, mis kuriteo kordasaatjale aluseks võetud, kuid seda karistust peab N. S. § 14, 121 ja 124 järele alandama kahe astme võrra. Hobuse varguse eest karistatakse kuriteo toimepanejat N. S. §§ 31 astmete 1. ehk 2. ehk jälle 31¹ põhjal. Kuriteo toimepanijale Eduard Rosenthalile on kohus algkaristuse N. S. § 31¹ j. I. järele valinud.

Kohtualustele Hennochile, Untile ja A. Käossonile on karistuse määramisel aluseks võetud seesama N. S. § 31¹ I. osa, mida õigelt kahe astme võrra alandatud ja lõpulikult karistus § 31 astme 1. järele määratud.

Seda kõike silmaspidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 912 otsustas Riigikohus: Kohtupalati ja Rahukogu otsused Alide Rosenthal'i kohta äramuuta ja asi tema suhtes anda uueks otsustamiseks samale Rahukogule teises koosseisus. Aleksander Hennochi (Ennoch), Jaak Unti ja August Käossoni kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta.

N° 148.

ÜLDKOGU.

23. augustil 1921. a.

Sõjaministeeriumi Varustuse Vallitsuse ülema kaebus Tartu-Võru Rahukogu Valga jaoskonna rahukohtuniku otsuse seismapanemise kohta Soomusrongide brigaadi ohvitseridekogu kasino väljatõstmise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Valgas S. Sepa tänaval nr. 13 olev. Teodor Villa korterist on 3 tuba ja köök Valga linna korterivalitsuse loal orderitega 1. veebr. ja 1. nov. 1920. a.

nr. 23 ja 433 all Soomusrongide diviisi ohvitseride kasino jaoks tarvitusele võetud. Villa kaebuse peale on Tartu-Võru rahukogu administraatiivosakond 11. veebr. 1921. a. Valga linnavalitsuse korterikomisjoni määruse tühjaks tunnistanud, oma otsust sellega põhjendades, et maksvate seaduste järele ruume rekvireerida võib ainult sõjaväe asutustele ja üksikutele sõjaväelastele, aga mitte ohvitseride kasino tarvis. Kui soomusrongide brigaadi ohvitseridekogu selle peale vaatamata kasinot Villa korterist välja ei viinud, siis tõstis Villa 2. mail s. a. Valga rahukohtuniku juures nõudmise nimetatud ohvitseride kogu vastu, et selle kasino ühes inventari ja teenijatega tema korterist välja tõstetakse ja otsus eeltäitmisele pööratakse. Kostja volinik kapt. Riigov asja arutamisel 13. mail s. a. vaidles nõudmise vastu, seletades, et ohvitseride kogu on sõjaministri päevakäsu põhjal kinnitatud ja kuulub seega sõjaväeliste asutuste hulka, kellel õigus on rekvireerimise põhjal eramajades ruumi saada, pealegi asuvad nende ruumides ohvitseride kursused. Rahukohtunik leidis nõudmise Kog. Kohuste sead. §§ 467—471, 489 ja 538 ja selle lisatabeli põhjal, kui ka Vene peastaabi seletuste põhjal a. 1876 nr. 34 all ja 1894. a. nr. 50.359 all põhjendatud olevat vastuvaidluse, et ruumid ohvitseride kursuste alla oleks võetud, aga tõendamata, ja rahuldab nõudmise. Edasikaevatud selle otsuse peale, mis 13. mail s. a. tehtud, ei ole, ja otsus astus seaduse jõusse. Kui otsuse täidesaatmisele asuti, siis pööras 15. juulil s. a. Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse ülem Riigikohtusse palvega nimetatud rahukohtuniku otsuse täitmist valvekorras seisma panna ja temale kindlustada selle otsuse peale appellatsioonikorras edasikaebamise võimalus, kui aga valvekorras asja ei arutata, siis tema kaebuse peale, kui revisjoni kaebuse peale vaadata. Kaebaja seletab, et kasiuo esitajale kapten Riigovile on alles 9. juulil s. a. otsuse ära kirjad kätte antud ja need on 13. juulil tema kantseelisse sisse tulnud, nii et tema arvamise järele ka appellatsiooni- ja revisjonikaebuste tähtajad mööda ei ole läinud. Sisuliselt seletab tema, et tüli all olev korter on olnud Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse korteri osakonna arvele võetud; ruumid on küll linnavalitsuse poolt soomusrongide brigaadi kasinole määratud olnud, aga selles ruumis on ka brigaadi kohus ja ohvitseride kursused asunud. Ohvitseride kasinod ei ole Eesti sõjaväes mitte omavahelise kokkukäimise kohad eraseltside näol, vaid sõjavägede ülemjuhataja päevakäskude põhjal 5. sept. 1919. nr. 549 ja 5. märtsist 1920. a. nr. 1164 iga väeosa juurde asutatud, millest igaühel on oma juhatus ja mille keskjuhatus asub Tallinnas. Ohvitseridekogu liikmeks olek on kohustus, mis teenistusega seotud. Kogu maksud ja koosolekute ilmumine on sunduslikud ja nende kohustuste mittetäitmine saab nuheldud, nagu iga teine sõjaväelase toimetused, mis eeskirjadega pole kokkukõlas. Väeosa ohvitseridekogu asub kasinos, kus kogu oma koosolekuid, valimisi, ettelugemisi ja harjutusi toime paneb, järjekult on ohvitseridekogu ja tema kasino sõjaväeasutused, millel korteri saamise õigused on Riigi Teatajas nr. 40 — 1919. a. ettenähtud ja mille korteri müretsemine Varustuse Valitsuse hoole kuulub. Et ruum Varustuse Valitsuse korteri osakonna arvel oli, ei oleks pidanud Rahukogu ruumi rekvireerimist tühjaks tunnistama, sest sarnased küsimused alluvad rekvireerimise komisjonile ja on lõpulikult Sõja- ja Siseministeeriumil omavahel ära otsustada. Et Villa rekvisitsiooni enese tühistamist nõudis, siis oleks seda küsimust võinud lahendada Riigikohus Riigi Teatajas nr. 10 — 1919. a. avaldatud administratiivkohtukorra § 6 põhjal. — Kuna Rahukogu otsus 11. veebr. 1921. a. tühine, siis langeb ka selle peale põhjendatud rahukohtuniku otsus 13. maist ära. Ka arvab

kaebaja Ts. kp. s. § 1291 rikutud olevat, sest et kohus eeltäitmist on lubanud, ning kohtupriistav on ruumis asuva kroonu varanduse väljaheitmisele asunud politsei abiga ja sellega Ts. kp. s. § 1296 rikkunud.

Eeltoodud kaebust arutusele võttes leiab Riigikohus kõigepealt tarviliku olevat välja selgitada, kas on rahukohtunik ja kohtupriistav ohvitseride kasino väljatõstmise asjas tähelepanemata jätnud, et see ametlik sõjaväe asutus on ja seega riigi ametiasutuste kohta antud reegleid rikkunud? Ohvitseride kasino on einelauaga ühendatud ohvitseride omavahelise kokkukäimise asutus. Ohvitseride kogud on Sõjaväe Majanduse seaduse § 4 lisas leiduvate määruste järele (v. Sõjaväe Seaduste Kogu XX köide), üksikutes väeosades asutatud seks, et ohvitserkonnale võimalust anda üksteisele ligineda ja õiget seltsimehelikku vahekorda luua, mis väeteenistuse vaimule ja nõuetele vastaks, kaasa aidata ohvitseride sõjamehelikule arenemisele, ohvitseridele vabal ajal lõbustusi pakkuda ja nende elu odavamaks teha (§ 1). Nende sihtide kättesaamiseks asutatakse selle järele, kuidas varaline seisukord ja ruumid lubavad, väeosades ohvitseride kogude raamatukogud, söögimajad, vehklemise ja võimlemise saalid päraldistega, piljard, lasekoht ja m. s. (§ 2). Ohvitseride kogu on väeosa ülema hoole all, kes tema esimees on (§ 3), ja liikmeteks on sunduslikult kõik ülemohvitserid (§ 4); vabatahtlikke kogusse ei lubata (§ 6). Arstid ja sõjaväeametnikud ja teiste väeosade ohvitserid ning tagavaraväe ohvitserid võivad ajutisteks liikmeteks olla (§ 11), peale selle võib kogul kogu liikmete tuttavatest külalisi olla (§ 14). Ohvitseride kogu varalised jõud kogunevad riigi poolt ohvitseride seisukorra paranduseks antavatest summadest, seal, kus sääraseid summasid antakse, liikmemaksudest, mängurahadest ja teistest allikatest. Liikmemaksud määrab kogu ise kindlaks ja kinnitab väeosa ülem; maksud on tingitud äärmise alamääraga, mis kogu ülevälpidamiseks tarvis läheb, ja peavad ühetaolised kõigil olema ning võetakse palgamaksmisel (§ 33). Ohvitseride kogud, mis kasarmutes asuvad, saavad kütte ja remondi väeosa arvel (§ 34). Väeosa ülem võib paluda ohvitseride kogule toetusraha määrata majanduse ülejääkidest, kusjuures diviisiülemad ja nendele vastavad sõjaülemused sarnaseid palveid rahuldada võivad, vägede juhataja teadmisel (§ 35). Majanduse üle valitseb 4-liikmeline korraldav komitee, mille juhataja ja liikmed ohvitseride üldkogu poolt valitakse, peale selle veel einelauahooldaja, raamatukoguhoidja jne. Sularaha hoitakse rahakastis iseäralistes ümbrikutes ja määritakse iseäraliste kapitalide raamatus üles (§ 38); väljaandmiste ja sissekannete üle antakse päevakäskudes teada (§ 39), kõige ohvitseride kogu varanduse kohta peetakse täielikud nimekirjad (§ 41) ja selle raiskamise eest vastutavad süüdlased kui teenistuses usaldatud varanduse raiskamise eest (§ 43). — Meie rahvaväes asutati ohvitseride kogu ja ohvitseride kogu osakonnad üksikutes väeosades sõjavägede ülemjuhataja päevakäskude põhjal, mis 5. sept. 1919. a. nr. 549 ja 5. märts. 1920. a. nr. 1164 all antud; need päevakäsud käivad üldiselt teineteisega kokku, kuid viimases on väljavõetud rahuaja kohta tehtud määrused, kokkukõlas ülemjuhataja ametiõigustega. Viimase päevakäsu järele esineb ohvitseride kogu sõjaväelaste korraldusena, millel on ülesandeks E. rahvaväe ohvitseride üld- ja eriharidust edendada kohuse- ja autunnet kasvatada, moraalsel, juriidilisel ja majanduslikku toetust anda, vabal ajal liikmetele lõbustust ja lahutust pakkuda (§ 1); kogul on auliikmed (§ 131), tegevliikmed — kõik ohvitserid (§ 14), toetajad liikmed — rahvaväes teenivad teised isikud (§ 16) ja alalised küalised (§ 17), kogul on juriidi-

lise isiku õigused (§ 37), kes omale liikumata ja liikuvat varandust võib muretseda ja võõrandada, kogu ülevalpidamiseks võetakse 2% liikmete palgast liikmemaksuks (§ 39), kuid kogu võib toetust saada Sõjaministeeriumist ja teistest riigi ja seltskondlikest asutustest (§ 40), ka on kogul õigus oma sissetulekute suurendamiseks kõiksugu maksulisi pidustusi, võistlusi, kontserte, näitemüüke, loteriisid ja m. s. korraldada (§ 41). Ohvitseride kogu tegevust juhivad tegevliikmete poolt iga aasta valitavad vanemate nõukogu, kui kõrgem juhtnõore andev elund (§ 22—27) ja 5-liikmeline juhatus, kui jooksvate asjade õiendaja (§§ 28 ja 29). Põhikirja muutmine kuulub peakoosoleku võimkonda (§ 54—56) ja kinnitatakse ülemjuhataja poolt (§ 57). Igas iseseisvas väeosas on omad ohvitseride kogu osakonnad, mis sama põhikirja järele töötavad (§ 58), millel nii siis on oma valitav juhatus, varandus, kassa ja raamatupidamine. Liikmemaksust läheb $\frac{3}{4}$ kohaliku väeosa ohvitseride kogu tarvidusteks; $\frac{1}{4}$ aga keskkogu heaks (§ 39).

Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse ülema seletusest on näha, et ohvitseride kogud kaebuse tõstmise ajani sama korralduse juure on jäänud. Kõigest eeltoodust peab järeldama, et kui Vene sõjaväe ohvitserikogude korralduses veel mitmed iseäraldused olid, mis ametlikkudele asutustele omased, näit. ohvitseride kogu juhatajaks oli polgu ehk üksiku väeosa ülem (Sõjav. Maj. sead. § 4 lisa, § 3), ohvitseride kogu kapitali hoiti väeosa kapitali juures (seals. § 38), kapitali liikumised käisid väeosa päevakäskudest läbi (seals. § 39), ohvitseri kogu varanduse raiskamisi ähvardati teenistuses kordasaadetud raiskamiste taoliselt trahvida (sealsamas § 43), j. m. s., siis on Eesti rahvaväe ohvitseride kogu korralduses juba kõik need iseäraldused kõrvale jäetud. Meie ohvitseride kogu valib ise omale juhatuse ja nõukogu ja uuendab neid iga aasta; tema varandus on eravarandus, mis ta omal jõul kutseühisuste ja eraseltside kombel kogub, olgugi et ta ka riigi- ja seltskonnaasutustelt toetust võib saada; see varandus on lahus riigi varandusest ega käi riikliku kontrolli alla; tema üle valitseb ohvitseride kogu ise ja selle elundid oma äranägemise järele; ohvitseride kogul ei ole riiklikkude ja kogukondlikkude asutuste ja ametikohtade kui ka eraisikute suhtes üleüldse väljaspool oma liikmete kogu, mingisuguseid õigusi ega kohustusi, mis riiklikele asutustele omased on, s. o. õigusi, mille teostamist tema sunduslikult riigi ja kogukonna asutustelt ja kodanikkudelt nõuda võiks, ja kohustusi, mille täitmist omakord riik, kogukond ja kodanikud temalt kui ohvitseride kogult nõuda võiksid. Ta on ohvitseride seltskondlik ja kutseühing, mis väejuhatuse käsul on ellu kutsutud, kuid töötab põhikirja alusel, mida ta ise muuta võib (v. põhik. § 31 p. k. ja peatükk VIII); nii siis võib ta koguni ise omale uusi ülesandeid valida; niisama on ta peakoosolekul õigus liikmemaksu suurust määrata ja muuta ja ise omale ja oma elunditele juhtnõore anda (põhikiri § 31 p. h ja i), nii siis ka neid ülesandeid, mis temal senise põhikirja järele on, oma äranägemise järele täita. — Kuigi ta väejuhatuse käsul sunduslikult on ellu kutsutud, on ta eraõiguslikku laadi kutseühing ja on sellena varustatud juriidilise isiku õigustega (põhik. § 37), mida temal kui ametiasutusel mitte tarvis ei oleks olnud. Ohvitserikogu liikmeks olemise sundus ei võta temalt ta eraõiguslikku iseloomu. Pealegi tuleb tähendada, et sarnast sundust ka teistes valitsuskondades tuntakse, nii näituseks tööliste ja teenijate sunduslik kindlustus sellekohases kindlustusühingus j. m. s. — Niisama ei ole tema iseloomu äramääramisel ka sellel asjaolul mingit tähendust, et tema ka riigilt ehk kogukonnalt või seltskonnalt toetust võib saada, kuna seda iga teine eraselts ja asutus, mis kasulik ja tarvilikke sihte taotleb, niisama saada võib.

Kui nüüd selge on, et ohvitseride kogu ei või sõjaväe ametlikuks asutuseks selle sõna tehnilises mõttes loetud saada, siis on ka selge, et käesoleval juhtumusel asi korteripidaja Villa ja Soomusrongide brigaadi ohvitseride kogu vahel ei tarvitenud mitte administratiiv asutuste lahendust, vaid käis kohtuliku lahendamise alla üldises nõudmise korras. Et siin mitte riikliku ametiasutusega protsessi ei olnud, siis langeb ka iseenesest ära kaebus, nagu ei oleks siin seadusevastasel Ts. Kp. S. §§ 1291 ja 1296 mitte tähele pandud. Kohtu otsus, mille rahukohtunik 13. mail s. a. on teinud, on seadusejõusse astunud ja on Ts. Kp. S. § 893 põhjal sunduslik uutte ainult kohutkäivatele pooltele, vaid ka kohtule, kes teda on teinud, ja kõigile teistele kohtu- ja ametiasutustele riigis, leiavad siis aga veel kolmandad isikud ehk asutused, mis protsessist osa ei ole võtnud, et nende seaduslikud huvid otsusega on rikutud, siis võivad nad Ts. Kp. S. § 792 p. 3, § 795 ja järgm. ettenähtud korras otsuse uut läbivaatamist paluda. Kui sõjaväe varustusvalitsus seda teed käia tahab, siis peaks tema ära näitama, et need asutused, mille jaoks ta seda tüli all olevat korterit tagasi nõuab, õigustatud on seaduse põhjal niisugust korterit sunni teel saama ja et vastav asutus, mis kortreid sõjaväe asutusele muretsema peab, kõne all oleva korteri selleks otstarbeks on määranud. Peab tähendama, et kuigi riik või kogukond ohvitseride kogule toetust võib anda, muu seas muidugi ka korteri andmise teel, siis võivad nad seks oma kasarmutes ehk oma teistes hoonetes ruumi anda ehk seks ruume vabalt ütrida, kuna sunni teel võtmiseks veel eriseadust on tarvis, sest nii Vene kui meie põhiseadus § 83 — ei luba kodanikkudele koormatusi teisiti peale panna, kui seaduse alusel.

Ka ei ole Varustuse Valitsuse ülema kaebus Tartu-Võru Rühukogu suhtes põhjendatud. Käesoleval korral ei ole korter mitte võetud rekvisitsioonikomisjoni poolt, kelle peale oleks tulnud rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjonile edasi kaevata (R. T. 1919. a. nr. 14 ja 46), vaid korter oli võetud Valga linna korteri välitsuse poolt, mis Valga linna omavalitsuskonda kuulub, mis Maa Kogukondliste kohustuste Seaduse § 466 ja järgm. ja 25. juunil 1919. a. Riigi Teat. nr. 40 väljakuulutatud Ajutise määruse § 1 põhjal õigustatud ja kohustatud oli korterid seaduses ettenähtud tarveteks, nimelt sõjaväeosade ja asutuste paigutamiseks muretsema. Kaebused linna omavalitsuse ja nende üksikute asutuste toimetuste üle alluvad Adm. sead. § 5 p. b põhjal Rahukogule.

Eeltoodud põhjustel ei leia Riigikohus aluseid rahukohtuniku ja Rahukogu otsuste tühistamiseks järelvalve korras. Ei või ka rahuldust leida Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse ülema palve seda kaebust revisjoni korras läbivaatamisele võtta, kuna revisjoni kaebused administratiiv kohtukorra §§ 27—31 järele antakse selle kohtu kaudu, mille otsuse peale kaevatakse, ühes tarvilise ära kirjaga kaebealuse tarvis

Kõigil eeltoodud põhjustel otsustas Riigikohus: Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse ülema kaebus 15. juulist 1921. a. nr. 3757 tagajärjeta jätta.